

สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน)
ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
**THE BUDDHIST PEACEFUL CULTURE OF THE TAI YAI ETHNIC
GROUP (SHAN STATE) IN PEACEFUL COEXISTENCE.**

นายบารมี หงส์วณิชย์กุล

ดุขฎฐินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฎฐินิพนธ์
สาขาวิชาสันติศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน)
ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

นายบารมี หงส์วณิชย์กุล

ดุขฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฎีบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**The Buddhist Peaceful Culture of the Tai Yaiethnic
Group (Shan State) in Peaceful Coexistence.**

Mr. Baramee Hongsawanichayakul

This thesis is part of the study.

According to the Ph.D.

(Peace Studies)

Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2019

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุขฎิณีพนธ์
เรื่อง “สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข”
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฎิณีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุขฎิณีพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(พระเมธาวิญญรส, รศ. ดร.)

.....กรรมการ

(รศ. ดร.ประเวศ อินทองปาน)

.....กรรมการ

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ. ดร.)

.....กรรมการ

(ศ. ร.ท. ดร.บรรจบ บรรณรุจิ)

.....กรรมการ

(ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์)

คณะกรรมการควบคุมดุขฎิณีพนธ์

ศ. ร.ท. ดร.บรรจบ บรรณรุจิ

ประธานกรรมการ

ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

.....

(นายบารมี หงส์วณิชกุล)

ชื่อคุณนิพนธ์ : ศึกษาวิเคราะห์สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ผู้วิจัย : นายบารมี หงส์ฉวีชัยกุล

ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สันติศึกษา)

คณะกรรมการควบคุมคุณนิพนธ์

: ศ.(พิเศษ) ร.ท. ดร. บรรจบบรรณรุจิ - พธ.บ.(ครุศาสตร์) - อ.ม (บาลี สันสกฤต) – Ph.D (Buddhist Philosophy)

: ดร. ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ - บธ.บ(การโฆษณาและการประชาสัมพันธ์, ศศ.ม.(จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ), พธ.ด.(พระพุทธศาสนา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑ เมษายน ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องศึกษาวิเคราะห์สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้แก่ ๑) เพื่อศึกษาบริบทประวัติศาสตร์และวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ๒) เพื่อศึกษาแนวคิดสันติวัฒนธรรมเชิงพุทธในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ๓) เพื่อศึกษากระบวนการทัศน์สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบชาติพันธุ์พรรณนา สัมภาษณ์เชิงลึก (Dept - interview) และการใช้การรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก (Dept - interview) และการให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบบมีโครงสร้าง จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ๒๕ รูป/คน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้เชี่ยวชาญ ๙ ท่าน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category) แล้วนำมาสังเคราะห์เชิงระบบ (Systematic synthesis) เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักและอธิบายเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

๑) กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) มีวิถีชีวิตประเพณีและวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับชาวล้านนาไทย ของประเทศไทย ศรัทธาและ เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา อย่างลึกซึ้ง มีอัตลักษณ์วัฒนธรรม ภาษาพูด และพยัญชนะเป็นของตนเอง มีความสัมพันธ์ที่ไม่สู้ราบรื่นกับรัฐบาลทหารเมียนมาร์ (ในฐานะชนชั้นผู้ปกครอง) ทั้งยังตกอยู่ภายใต้กระแสการถูกกลืนทางวัฒนธรรม ผ่านกลไกต่าง ๆ ของรัฐมาโดยตลอด อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน ผู้นำชาติพันธุ์ไทใหญ่ได้สร้าง “กลยุทธ์” ทางวัฒนธรรม โดยอาศัยเครื่องมือที่สำคัญ คือ “ตำนาน” ผ่านองค์กรท้องถิ่นของชาวไทใหญ่ ด้วยวิหิพยายามสถาปนาสัญลักษณ์ขึ้นหลายอย่าง เช่น การฟื้นฟู มหรสพแห่งความสุข “เพลงจ๊าดไต” เพื่อปลุกจิตสำนึก รักถิ่นฐาน เจ้าเสื่อข่านฟ้า” ในฐานะวีรบุรุษผู้กล้า ซึ่งครั้งหนึ่งเคยสร้างมหาอาณาจักรไทใหญ่ครอบคลุมพม่าภาคเหนือทั้งหมด

๒) แนวคิดทฤษฎีสันติวัฒนธรรมได้ถูกนำมาใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคม ตามนโยบายสำคัญ กล่าวคือ “วัฒนธรรมนำชาติ” โดยนำการศึกษามาเป็นแนวทางในการพัฒนา และมีการบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง ความว่า “พุทธสันติวิธี” คือ แนวทาง “มัชฌิมาปฏิปทา” หรือ ทางสายกลาง ที่เป็นกลางบนฐานความรับผิดชอบและการตัดสินใจร่วมกัน

๓) ทฤษฎีสันติภาพ ซึ่งมีฐานจากวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) มาเชื่อมโยงกับหลักพุทธศาสนา ได้แก่ ปธาน ๔ สาธารณียธรรม ๖ และ พรหมวิหาร ๔ ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

บทสรุป การศึกษาวิจัยฯ วัฒนธรรมไทใหญ่ (รัฐฉาน) ยังได้ครอบคลุม บริเวณภาคเหนือตอนบน(บางส่วน) ของประเทศไทย เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ที่มีชาวไทใหญ่อพยพมาตั้งถิ่นฐาน อย่างเนืองแน่น ภายใต้บริบท เงื่อนไขทางสังคม การเมือง ซึ่งมีพื้นฐานทางภาษาและวัฒนธรรมดั้งเดิมในบางมิติร่วมกันตั้งแต่ครั้งโบราณ ผู้วิจัย ฯ “ตั้งใจ” และ พยายามทำหน้าที่สร้าง “ภาพต่อ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในกรอบของการศึกษา และ คาดหวังจะสามารถ ช่วย พื้นฟูวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ได้ภายใต้ คุณสมบัติที่มัก “สิ้นไหล” ตามปกติวิสัยของธรรมชาติ และด้วยวิธีการผสมธรรมเนียมต่าง ๆ ที่ได้รับจากวิถีทางพุทธศาสนา บนสมมุติฐานที่ว่า “วัฒนธรรม” สามารถเอื้อต่อกันในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ในสังคมพหุวัฒนธรรมของรัฐฉาน

โดยเฉพาะหากมุ่งประเด็นที่วัฒนธรรม เชิงพุทธ จึงควรเริ่มที่ใจคน คือ **ใจปัจเจกชน** และ **ใจหมู่ชน** เป็นสำคัญในธรรมบท วรรคที่ ๒๐๒ พระพุทธองค์ตรัสว่า “**สุขใดอื่นเหนือความสงบ สันติไม่มี**” หมายถึง ภาวะของจิต ที่ปลอดจากอารมณ์ และความคิดที่ก่อกวน เป้าหมายก็คือ การบรรลุถึงสภาวะ “สันติสุข” นั่นเอง.

Dissertation Title : The Buddhist Peaceful Culture of The Tai Yai Ethnic Group (Shan State) In Peaceful Coexistence.

Researcher : Mr. Baramee Hongsawanichayakul

Degree : Doctor of Philosophy (Peace Studies)

Dissertation Supervisory Committee

: Prof. Lt. Dr. Banjob Bannaruji, Pali IX, B.A. (Education),
M.A. (Pali-Sanskrit), Ph.D. (Philosophy)

: Dr. Khantong Wattanapradith,
B.A. (Advertising and Public Relations),
M.A. (Industrial and Organizational Psychology),
Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : April 1, 2019

Abstract

This research is a Mixed-Method Research Design between Quantitative research and Qualitative Research, consisting of 3 main objectives, namely: 1) to analytically study of process of driving agricultural community economic development in accordance with the Sufficiency Economy Philosophy in Nakhonphanom Province; 2) to drive agricultural community economic development in accordance with the Sufficiency Economy Philosophy based on Buddhadhamma; and 3) to present the process of driving agricultural community economic development in accordance with the Sufficiency Economy Philosophy. It is an attempt to present both quantitative and qualitative data. The research tools consisted of questionnaire being analyzed by statistical programmes and in-depth interviews with 19 key informants as well as Focus Group Discussion of 8 experts, of which collected data were analyzed by content analysis and presented by descriptive technique to classify category and then systematically synthesized to find common issues and describe the content.

1. As for the process of driving agricultural community economic development in accordance with the Sufficiency Economy Philosophy in Nakhonphanom Province, it has been found that there is a connection between the strategic plan for integrating to drive development in accordance with the philosophy of Sufficiency Economy (2557 - 2560) integrating with Nakhonphanom Development Plan 2557 - 2560. As adopted concept of the 3rd strategy, it is to promote the drive of development according to sufficiency economy philosophy in the field of business sector, service, tourism, and industry to link promotion to drive agricultural community economic development in accordance with the Sufficiency Economy Philosophy under

the responsibility of government agency by bringing production technology to the process of balancing production for the sake of community strength.

2. As for the process of driving agricultural community economic development in accordance with the Sufficiency Economy Philosophy in Nakhonphanom Province, it has been found that there is a way to present Buddhhadhamma by applying principles in Dutiyapapanikasutta under the frame of principle, thought, and performance as follows: 1) Cakkhuma (shrewd): principle is to have good eyesight and good intelligence; thought is meant wisdom with good vision and ability to plan and manage personnel; and performance is to administrate and train oneself, as well as pay attention in occupation with determining goal and predicting result in the future; 2) Vidhuro (capable of administrating business): principle is to manage process of driving community economic development with good job; thought is to excellently manage business, and be specific skillful as well as expert in process of development; and performance is meant organizing, staffing, directing, controlling, managing and reporting; 3) Nissayasampanno (having a good credit rating): principle is to administrate personnel with good human relationship; thought is with good human relationship and control manpower as well; and performance is to select and recruit personnel being suitable for job, as well as hold one's heart and order to work properly.

3. The overall process of driving agricultural community economic development in accordance with the Sufficiency Economy Philosophy in Nakhonphanom Province has been found in good level. Having considered each aspect, it has been found that it was in good and moderate level. The process of driving agricultural community economic development in accordance with the Sufficiency Economy Philosophy in Nakhonphanom Province focuses on the context and social landscape of the area by integrating work in area to all sectors to get involved, business sector, services, tourism, industry and agricultural entrepreneurs to link the 3rd national strategy and the 1st strategic issue of Nakhon Phanom province including others provinces. The drive of agricultural community economic development in accordance with the Sufficiency Economy Philosophy was under the process of driving 4 aspects: 1) Sufficiency Economy Learning, 2) Marketing Promotion, 3) Communication Channel, and 4) Participation as in Sufficiency Economy Philosophy.

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จในการศึกษาปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาสันติศึกษา ครั้งนี้เป็นความภาคภูมิใจอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ ช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่าย เพื่อนิสิตผู้เป็นกัลยาณมิตร เจ้าหน้าที่ คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน โดยเฉพาะที่มีส่วนสำคัญ คือ สกูล “หงส์วณิชย์กุล” ในการสนับสนุนทุนวิจัย ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระเมธาวิเชียร รศ.ดร.พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส รศ.ดร. ศ. (พิเศษ) ดร. บรรจบ บรรรณรุจิ ดร.ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ ขอกราบขอบพระคุณ ผู้สร้าง “แรงบันดาลใจ” เมตตาให้คำปรึกษา สำหรับพัฒนาใจทักวิจัย และกำหนดหัวข้อ ให้ได้ก่อตัวเป็นรูปร่างขึ้น **อันดับถัดมา** ขอขอบพระคุณ **ผศ.ดร. ดุลยภาค ปรีชารัชช** ผู้จุดประกายแต่เริ่มแรกให้ใจจดจ่อ มุ่งมั่น ที่จะศึกษาวิจัย กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) สืบเนื่องมาจากงานวิจัย “เอกภาพรัฐฉาน” ของท่าน ทรงพลัง เปรียบเช่นอาหารอันโอชะ มีความลุ่มลึก ชับซ้อน และมีพลวัตความขัดแย้งสูงมาก ทั้งทางการเมืองและการทหารในรัฐฉาน สหภาพเมียนมาร์

ขอขอบพระคุณ **ศาสตราจารย์ ดร. เสมอชัย พูลสุวรรณ** กิตติยาจารย์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ผลงานวิจัย พันธูศาสตร์ชนชาติไท โดยวิธีตรวจเลือด และ ตรวจ DNA ซึ่งเป็นคุณูปการของการค้นคว้าทางวิชาการ) ท่านไม่เพียงสละเวลาให้สัมภาษณ์อย่างเป็นกันเอง ยังได้ให้ความเข้าใจแนวคิดทฤษฎี สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไทเปรียบเทียบ เสมอเป็น “วิทยาทาน” ซึ่งช่วยให้การทำงานภาคสนามราบรื่นเป็นอันมาก ขอขอบคุณ **พลเอกเจ้ายอดศึก** ประธานกอบกู้รัฐฉาน (Shan State) ที่เปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนมุมมอง และรู้ซึ่งถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ นำมาสู่ขบวนการหรือแนวคิด “วัฒนธรรม นำชาติ” เพื่อประกอบงานวิจัยได้อย่างสมบูรณ์ ขอขอบคุณ **ดร. ลำพอง กลมกุล** ผู้อำนวยการส่วนงานวิจัย สารสนเทศและบริการวิชาการ ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในความเมตตาให้ความรู้ด้านอาเซียนศึกษาและเทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ในประเทศอาเซียน ขอขอบคุณ และอาจารย์ประจำภาค วิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุณาแนะนำและให้คำ ปรึกษาในการสร้างรูปแบบและระเบียบการวิจัยฯ อย่างใกล้ชิดด้วยดี เสมอมา ขอขอบคุณ **พระวีระพจน์ ชาครธมโม (ผลจันทร์)** พระวิทยากร กระบวนธรรม กลุ่มเพื่อชีวิตติงามช่วยประสานข้อมูลฯ และเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ กราบขอบพระคุณ คณะกรรมการสอบดุขฎีนิพนธ์ทุกรูป/คน ในครั้งนี้

ท้ายที่สุด ขอขอบพระคุณ **“เจ้าปางฟ้า”** บุตรชาย ผู้ครองมหานครเชียงตุง (รัฐฉาน) ผู้เอื้อเพื่อสถานที่พัก อาหาร อย่างอบอุ่น ตลอดระยะเวลา ที่พำนักในเมืองเชียงตุง ตองยี ลำเสี้ยว ในรัฐฉาน และที่จะงดกล่าวเสียมิได้ คือ ชาวบ้านชาวไทใหญ่ ที่มีอัธยาศัย น้ำใจงาม อันน่าประทับใจ ตลอดช่วงเวลาของการเดินทาง ความดีและประโยชน์ของดุขฎีนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมอุทิศ บูชาถวายแด่ **“พระรัตนตรัย”** และขออุทิศบุญกุศลถวายเป็น **“อาจารย์บูชา”** แต่ครูอาจารย์ทุกท่าน หากความคิดเห็นส่วนตัว ข้อผิดพลาดอันจะมีอยู่ในงานวิจัยนี้ แม้ได้มีความตั้งใจ และพยายามตรวจทานแล้วก็ตาม ถือเป็นความรับผิดชอบแต่โดยลำพัง.

บารมี หงส์วณิชย์กุล
๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๔)
สารบัญ	(๕)
สารบัญภาพ	(๗)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๙)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามวิจัย	๓
๑.๓ วัตถุประสงค์	๔
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่จะได้รับ	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๗
๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๙๓
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๙๕
๓.๑ รูปแบบการทำวิจัย	๙๕
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๙๕
๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์	๙๖
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๙๘
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน	๙๘
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์	๑๑๓
๔.๓ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๔๓
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๔๕
๕.๑ สรุป และการอภิปรายผลการวิจัย	๑๔๕
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๔๙
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	()
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์สนทนากลุ่มเฉพาะ	()

(๖)

ภาคผนวก ค เครื่องมือการวิจัย

()

ภาคผนวก ง ภาพประกอบการสัมภาษณ์ละสนทนากลุ่มเฉพาะ

()

บรรณานุกรม

๑๕๖

ประวัติผู้วิจัย

๑๖๓

สารบัญ

ภาพที่		หน้า
๒.๒	แสดงการแบ่งประเภทของวัฒนธรรม	๑๖
๔.๑	เมืองหลวงของรัฐฉาน เมืองตองยี	๑๒๑
๔.๒	ประเพณีการบวช เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณี	๑๓๑
๔.๓	การเผยแพร่วัฒนธรรมผ่านสื่อออนไลน์	๑๓๑
๔.๔	ชาวไตมีการรับฟังการเทศนา จากครูบาพ่อศีลธรรมบุญชุ่ม แสดงถึงการอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุขของชาวไทใหญ่	๑๓๓
๔.๕	วัฒนธรรมการแต่งกายชาวไตใหญ่	๑๓๔
๔.๖	วัฒนธรรมการแต่งกายและการจัดพิธีต้อนรับแขกผู้มาเยือน	๑๓๖
๔.๗	การแสดงเต้นรำของชาวไต	๑๓๙
๔.๘	เข้าพิธีกรรมการทำบุญของชาวไตใหญ่	๑๔๐
๔.๘	การทำบุญของชาวไตใหญ่ที่ศูนย์	๑๔๑
๔.๙	แสดงภาพโมเดลการศึกษา	๑๔๕

สารบัญ

ภาพที่		หน้า
๒.๒	แสดงการแบ่งประเภทของวัฒนธรรม	๑๖
๔.๑	เมืองหลวงของรัฐฉาน เมืองตองยี	๑๒๑
๔.๒	ประเพณีการบวช เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณี	๑๓๑
๔.๓	การเผยแพร่วัฒนธรรมผ่านสื่อออนไลน์	๑๓๑
๔.๔	ชาวไตมีการรับฟังการเทศนา จากครูบาพ่อศีลธรรมบุญชุ่ม แสดงถึงการอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุขของชาวไตใหญ่	๑๓๓
๔.๕	วัฒนธรรมการแต่งกายชาวไตใหญ่	๑๓๔
๔.๖	วัฒนธรรมการแต่งกายและการจัดพิธีต้อนรับแขกผู้มาเยือน	๑๓๖
๔.๗	การแสดงเต้นรำของชาวไต	๑๓๙
๔.๘	เข้าพิธีกรรมการทำบุญของชาวไตใหญ่	๑๔๐
๔.๘	การทำบุญของชาวไตใหญ่ที่ศูนย์	๑๔๑
๔.๙	แสดงภาพโมเดลการศึกษา	๑๔๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปฐมภูมิของไทยใหญ่ (รัฐฉาน) “แผ่นดิน ๑๙ เจ้าฟ้า” อดีตเคยมีพระมหากษัตริย์ ปกครองเป็นระยะเวลาจนถึง ๕๓ ปี คือเจ้าเสื่อข่านฟ้า พระองค์ประสูติ ในคริสต์ศักราช ๑๒๙๑ (พ.ศ. ๑๘๓๔) เริ่มครองราชย์ตั้งแต่ปีคริสต์ศักราช ๑๓๑๑ (พ.ศ. ๑๘๕๔) จนถึงปีคริสต์ศักราช ๑,๓๖๔ (พ.ศ. ๑๙๐๗) ช่วงยุคอังกฤษล่าอาณานิคม อังกฤษปกครองรัฐฉานถึง ๖๑ ปี เริ่มแต่ปีคริสต์ศักราช ๑๘๘๖ (พ.ศ. ๒๔๒๙) จนถึงปีคริสต์ศักราช ๑๙๔๗ (พ.ศ. ๒๔๙๐) รัฐฉาน มีพื้นที่ทั้งหมด ๑๖๐,๐๐๐ ตารางไมล์ (หนึ่งแสนหกหมื่นตารางไมล์) ทิศเหนือ ติดกับประเทศจีน และรัฐคะฉิ่น ทิศใต้ ติดกับรัฐคะเรนนี้ ติดกับประเทศไทย ทิศตะวันออก ติดกับประเทศลาวและประเทศไทย ทิศตะวันตก ติดกับรัฐพม่า มีประชากรประมาณ ๘ ล้านกว่าคน คนเผ่าในรัฐฉานมี ๑๓ เผ่า เผ่าไต มีราว ๖๘ %

“ไทใหญ่” เป็นชื่อที่ชาวไทใหญ่คุ้นเคยมานาน ควบคู่กับคำที่ชาวไทใหญ่มักขนานนามตนเองว่า “ไทใหญ่น้อย” แต่นอกเหนือจากชาวไทใหญ่ในประเทศไทยแล้วไม่มีใคร รู้จักคำว่า ไทใหญ่ ชาวไทใหญ่เรียกตนเองว่า “ไทใหญ่” (ออกเสียงว่าชาวไทใหญ่) เช่นเดียวกับชาวไทใหญ่เราเรียกตนเองว่า “ไทใหญ่” ไทใหญ่ที่เรียกตนเองว่า “ไทใหญ่” หรือ “ชาวไทใหญ่” นั้นมีมาก และจะจำแนกกลุ่มด้วยการเพิ่มคำขยายเช่น ไทใหญ่ดำ ไทใหญ่แดง ไทใหญ่ขาว ไทใหญ่ใต้ ไทใหญ่เหนือ เป็นต้น ชาวไทใหญ่เรียกตนเองว่า “ไทใหญ่” แต่ชนชาติอื่นจะเรียกชื่อเราว่า เสียม เซียม หรือ สยาม เป็นต้น และเรียกประเทศเราว่าสยาม ชาวไทใหญ่ก็เช่นเดียวกันมีชื่อที่ชนชาติอื่นเรียกแตกต่างกันไป เช่น พม่าเรียกว่า “ชาน” หรือ “ฉาน” ซึ่งเป็นต้นเค้าให้ชาวตะวันตกเรียกชาวไทใหญ่ ในขณะที่ชาวคะฉิ่นหรือจิงโปเรียกว่า “อะซาม” ชาวอาซาง ชาวปะหล่อง และชาวว้าเรียกว่า “เซียม” คำทั้งหมดนี้มาจากรากเหง้าของคำเดิมคือ “สยาม” สาม หรือ “ซาม” ทั้งสิ้น^๑

วันที่ ๗ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๐ นายพลองชานและเจ้าฟ้าไทใหญ่ จัดประชุมกันที่เมืองปางโหลงและทำสนธิสัญญาปางโหลงขึ้นมาโดยมีข้อตกลงในประเด็นสำคัญ กล่าวคือ ในระยะเวลา ๑๐ ปี หลังรัฐเมียนมาได้รับเอกราชจากสหราชอาณาจักร ชาติพันธุ์รัฐฉานมีสิทธิขอแยกไปปกครองตนเอง อย่างไรก็ตามในภายหลังรัฐบาลเมียนมาไม่ปฏิบัติตามสัญญาปางโหลง ฉะนั้นในวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (ชาวไต) ภายใต้การนำของพลเอกเจ้ายอด

^๑สถาบันไทใหญ่ศึกษาวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.taiyai.org/2011/index.php?page=4c2378500328311c7354592d47cc700d&r=3&id=52> [๒๑ ก.ค.๒๕๖๑].

ศึก ประธานกอบกู้รัฐฉาน (Shan State) และกองกำลังกู้ชาติรัฐฉาน (Shan State Army) โดยได้ก่อตั้งกองกำลังติดอาวุธต่อสู้เพื่อเรียกร้อง “อธิปไตย” กับรัฐบาลเมียนมา โดยมีกองบัญชาการตั้งอยู่บนดอยไตแลงรัฐฉานและมีการสู้รบกับทหารเมียนมาอย่างต่อเนื่องสลับกับการเจรจาสันติภาพที่เกิดขึ้นเป็นระยะ ในส่วนของประชาชนชาวไทยใหญ่บางส่วนได้หนีภัยสงครามอพยพเข้ามาอาศัยผืนแผ่นดินไทยที่มีสภาพเสมือนเป็น “บ้านหลังที่สอง” โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน จ.แม่ฮ่องสอน เชียงรายและเชียงใหม่ โดยมีอาชีพรับจ้างเก็บใบชาและรับจ้างดูแลเก็บเกี่ยวพืชผลทางเกษตร ลำไย ลิ้นจี่ เป็นต้น นอกจากนี้ศูนย์อพยพ “เทิดไท” ที่ อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย ยังมีชาวไทยใหญ่หนีภัยสงครามมาอาศัยอยู่ประมาณ ๒,๕๐๐ คน ที่ได้รับการดูแลและสนับสนุนด้านที่พักอาศัย อาหาร และ บริการด้านสาธารณสุข ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่สหประชาชาติ ปัจจุบันตามแนวพรมแดนรัฐฉาน-ไทยมีค่ายอพยพทั้งหมด ๖ แห่ง มีผู้ลี้ภัยประมาณ ๖,๒๐๐ คน ในจำนวนนี้ ๗๐ เปอร์เซนต์เป็นผู้หญิงและเด็ก ค่ายเหล่านี้เกือบทั้งหมดตั้งอยู่ในฝั่งรัฐฉาน แต่มี ๑ แห่งคือ ค่ายกุ้งจ่อ ตั้งอยู่ในเขตแดนไทย นับเป็นเวลาหลายทศวรรษแล้วที่ชาวไทยใหญ่รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ต้องหลบหนีการกวาดล้างของกองทัพรัฐบาลพม่าออกจากถิ่นฐานบ้านเดิม โดยเฉพาะในช่วงปี ๒๕๓๙-๒๕๔๑ มีชาวบ้านในรัฐฉานกว่า ๓๐๐,๐๐๐ คน ที่ต้องกลายเป็นผู้พลัดถิ่นและด้วยเหตุผลทางการเมืองชาวไทยใหญ่เหล่านี้ถูกปฏิเสธสถานะ “ผู้ลี้ภัย”^๒ ขณะเดียวกันก็มิชาวไทยใหญ่ได้เข้ามาใช้แรงงานในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตอุตสาหกรรมอย่างที่มีมหาชัย จ.สมุทรสาคร

ชาวไทยใหญ่ (รัฐฉาน) นั้น มีวิถีชีวิตประเพณีและวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับชาวล้านนาไทยภาคเหนือตอนบน ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา มีอัตลักษณ์ ประเพณี วัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นของตนเอง มีวัดเป็นสถานที่รวมจิตใจโดยมีสถาปัตยกรรมเป็นของตนเอง มีภาษาใช้ในการสื่อสารเป็นของตนเอง และสามารถสื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์ใดด้วยตนเองโดยเฉพาะยังไทยล้านนาคนพื้นเมืองในภาคเหนือของไทย สำหรับภาษาเขียนมีพยัญชนะและสระเป็นของตนเอง ซึ่งได้รับอิทธิพลมีฐานรากมาจากอักษรขอมโบราณ อย่างไรก็ตามที่โดดเด่นมากของไทยใหญ่ คือ ประเพณีนิยมเกี่ยวข้องกับพุทธพิธี เช่น งาน “จองพารา “ (งานเดือน ๑๑) คือ พิธีกรรมตั้งซุ้มรับเสด็จองค์สัมมาพุทธเจ้า ในวันออกพรรษา “วันปอยจาตี” (งานขนทรายเข้าวัด) ในก่อนวันวิสาขบูชา และ งาน “ปอยล่างลอง” (บวชลูกแก้ว) คือ บวชเณร บวชพระ เพื่อทดแทนบุญคุณพ่อแม่ ความบันเทิง ก็มีหลากหลายแขนง เช่น ศิลปะการรำรำ (รำฟ้อนโต ฟ้อนนก) มหรสพแห่งความสุข “เพลงจ๊าดไต” ที่เป็นสัญลักษณ์ของการต่อสู้ของชาวไทยใหญ่และปลูกจิตสำนึกความรักชาติและรำลึกถึงถิ่นฐานบ้านเกิด สำหรับบวงคนตรีเพื่อชีวิตของชาวไทยใหญ่ก็เป็นที่นิยมมากในกลุ่มวัยหนุ่มสาว สถาปัตยกรรมอาราม วัด เจดีย์ รูปหัวสิง ของไทยใหญ่ดั้งเดิมรูปทรงของหลังคา ได้รับอิทธิพลจากพม่าบ้านเรือนไทยใหญ่จะปลูกด้วยไม้จริงและไม้ไผ่ ประดับด้วยธงชาติ มีรูปเสือ แสดงถึงความกล้าหาญ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของไทยใหญ่ เรียบง่าย ชายแต่งกายด้วยผ้าฝ้าย กางเกงขาก๊วย เคียนศรีชะด้วยผ้า (ผ้าอเนก

^๒ สีนหอม, สาวไทยใหญ่ ฐานะคณะกรรมการผู้ลี้ภัยไทยใหญ่ (ชายแดนไทย), "สันติภาพถาวร...น้ำตาผู้ลี้ภัย", หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/791529> [๒๑ ก.ค.๒๕๖๑].

ประสงค์) หลุยง์นุ่งผ้าชิ้น เสื้อคอกลม หรือคอตั้ง อาหารการกิน ก็ไม่แตกต่างกับชาวล้านนา เช่น แหนมหมู ปลาต้ม ถั่วเน่า น้ำตาลอ้อยขมั้น หมากเวลา ฯลฯ จากบริบทวัฒนธรรม และประเพณี สถาปัตยกรรม อัตตาลักษณ์ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ที่ส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจาก พระพุทธศาสนา บวกกับนโยบาย “วัฒนธรรม นำชาติ” ของ “พลเอกเจ้ายศศึก” ที่ประกาศใน โอกาสเฉลิมวันชาติไทใหญ่ (รัฐฉาน) เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ที่ผ่านมา ทั้งนี้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ ทางวัฒนธรรม และกำหนดเป็นแผนพัฒนา “รัฐฉาน” มุ่งสร้างสันติภาพมากกว่าการจับอาวุธ เรียกร้องเอกราช มุ่งสร้างรัฐฉานให้เป็นเมืองสำคัญทางประวัติศาสตร์ ในรูปแบบการอนุรักษ์เชิง ท่องเที่ยว และเปิดโอกาสให้นักลงทุน ต่างชาติ เพื่อสร้างรายได้ อย่างมีนัยสำคัญ แต่จากการค้นคว้า งานวิจัยไม่พบว่ามี การนำหลักสันติวัฒนธรรมและหลักพุทธสันติวิธีเข้าไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มชาติพันธุ์ ไทใหญ่(รัฐฉาน) เพื่อส่งเสริมให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ดังนั้น จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่(รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุข” โดยประเด็นหลักของงานศึกษาเป็นเรื่องราวกระบวนการทัศน์วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของ ชาวไทใหญ่ในการดำรงชีวิตอย่างสันติสุข และวิถีของพลเมืองที่นับถือพระพุทธศาสนาและมีความ ผูกพันทางภูมิศาสตร์วัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด เพื่อเป็นพื้นที่ตัวแบบสังคมในเรื่องของสันติวัฒนธรรม อีกพื้นที่หนึ่งที่ว่าแม้ว่าจะยังคงมีประเด็นเรื่องของการต่อสู้ทางด้านการเมืองการปกครองแต่ก็ยังคงวิถี ความเป็นชาติพันธุ์และมีวัฒนธรรมที่เข้มแข็งและมีสันติสุข

๑.๒ คำถามงานวิจัย

๑.๒.๑ ประวัติศาสตร์ความเป็นชาติพันธุ์ และสภาพบริบทวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) นั้นเป็นอย่างไร

๑.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับสันติวัฒนธรรมเชิงพุทธในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขนั้นเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) มีการนำกระบวนการทัศน์วัฒนธรรมเชิงพุทธสันติวิธี มาประยุกต์ใช้ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาบริบทประวัติศาสตร์และวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน)

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาแนวคิดสันติวัฒนธรรมเชิงพุทธในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๑.๓.๓ เพื่อศึกษากระบวนการทัศน์สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการรวบรวมข้อมูลเชิง เอกสาร แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth-interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยกำหนด ขอบเขตในการศึกษาไว้ ๔ ด้าน คือ ๑) ขอบเขตด้านเนื้อหา ๒) ขอบเขตด้านประชากร ๓) ขอบเขต ด้านพื้นที่ ๔) ขอบเขตด้านระยะเวลา ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และโดยกำหนดขอบเขต แบ่งเป็น ๓ ด้าน ได้แก่

(๑) ด้านเนื้อหา ได้แก่ วิธีการดำเนินชีวิตวัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน)

(๒) ด้านแนวคิดนโยบาย “วัฒนธรรมนำชาติ” ของพลเอกเจ้ายอดศึก ประธานกอบกู้รัฐฉาน (Shan State) และกองกำลังกู้ชาติรัฐฉาน (Shan State Army) หลักสันติวัฒนธรรมทั่วไป และหลักพุทธสันติวิธีที่สนับสนุนในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข อาทิ สังคหวัตถุ ๔ พรหมวิหาร ๔ อคติ ๔ ปธาน ๔ (ขันติธรรม) สาราณียธรรม ๖ อปริหานิยธรรม ๗

(๓) ด้านแนวคิดประสบการณ์ของพระสงฆ์และนักปราชญ์กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) หลังจากนั้นรวบรวมข้อมูลนำมาศึกษาวิเคราะห์สรุปเป็นกระบวนการทัศน์วัฒนธรรมเชิงพุทธสันติวิธีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรแบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

(๑) กลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่(รัฐฉาน) ที่ผ่านการคัดเลือกจำนวน ๑๐ รูป

(๒) ผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้างแบ่งเป็นประเภทละ ๕ ท่านดังนี้

- หลวงพ่อปัญญานันทะ พระสังฆราช(รับฉาน) พระมหาญาณินทร์ ญาณินโท (ศูนย์ปฏิบัติธรรม ชาติพันธุ์ไทใหญ่สาธูประดิษฐ์) พระครูอนุสรณ์ชัยสิทธิ เจ้าอาวาสอารามหลวงทองคำ จ.แม่ฮ่องสอน

(๓) ผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (พลเอกเจ้ายอดศึก ประธานกอบกู้รัฐฉาน (Shan State) และกองกำลังกู้ชาติรัฐฉาน (Shan State Army)

(๔) นักวิชาการสันติวิธี และนักมานุษยวิทยา

ศาสตราจารย์ ดร. เสมอชัย พูลสุวรรณ กิตติยาจารย์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดุลยภาค ปรีชารัชช คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดร.จตุรนต์ คำนวนตา (บ้านเมืองนาย) ประธานศูนย์วัฒนธรรมไทใหญ่ จ.แม่ฮ่องสอน ดร.วสุล (นักวิชาการ) มหาวิทยาลัยศิลปากร อ.ประเสริฐ ประดิษฐ์ ประธานสภาวัฒนธรรม จ.แม่ฮ่องสอน ผู้เชี่ยวชาญวัฒนธรรมไทใหญ่ อ.กัลยา ไชยรัตน์ โรงเรียนบ้านเมืองปอน อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน

- นักการศาสนา ศจ. (พิเศษ) ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ

และการสัมภาษณ์เชิงกลุ่ม (Focus Group) กับผู้แทนแต่ละด้านจากผู้ให้ข้อมูลข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ด้วยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้างประเภทละ ๑ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่อาศัยอยู่ในประเทศไทย อาทิ ศูนย์ปฏิบัติการชุมชนชาติพันธุ์ไทใหญ่สาธิตวิชิตร์ ศูนย์วัฒนธรรมไทใหญ่จังหวัดแม่ฮ่องสอน และรัฐฉานอาทิ ดอยไตแลง และเมืองตองยี

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสร้างเครื่องมือ และการอบรมเชิงปฏิบัติการกับกลุ่มตัวอย่าง เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๑ จนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ.๒๕๖๑ ตลอดต่อเนื่องเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๖๒ รวมระยะเวลาประมาณ ๗ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ **วัฒนธรรม** หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นมา นับตั้งแต่ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา กฎหมาย ศิลปะ จริยธรรม ตลอดจนวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ คิดค้นขึ้นมาเพื่อช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ เพราะการจะมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้มนุษย์จะต้องรู้จักใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและจะต้องรู้จักควบคุมความประพฤติของมนุษย์ด้วยกัน วัฒนธรรม คือคำตอบที่มนุษย์ในสังคมคิดขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้

๑.๕.๒ **กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน)** หมายถึง ประชาชนประเทศเมียนมาที่มีเชื้อชาติไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รัฐฉาน

๑.๕.๓ **กระบวนการทัศน์วัฒนธรรมเชิงพุทธสันติวิธี** หมายถึง กรอบความคิด หรือแบบของการคิด เกี่ยวกับวิถีชีวิตของหมู่คณะที่แสดงออกทางพฤติกรรม ภาษา และกิจกรรมของสังคมในการไม่ใช้ความรุนแรง หรือวิธีการปฏิบัติที่ไม่รุนแรงในการดำเนินชีวิต อยู่บนหนทางของสันติวิธีที่มีสัมมาทิฐิ คือ ทศนคติที่ถูกต้อง เป็นกรอบแนวทาง

๑.๕.๔ **สันติสุข** หมายถึง ความสุขที่เกิดจากความสงบในระดับบุคคล การอยู่ร่วมกันในระดับครอบครัว สังคม และประเทศชาติ โดยมีรอยยิ้มให้แก่กัน การแสดงออกต่อกันซึ่งความรักต่อผู้อื่น หรือความสุขที่เกิดจากความสงบ เช่น รัฐบาลบริหารประเทศเพื่อสันติสุขของประชาชน

๑.๕.๕ **สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธ** หมายถึง แนวทางการประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคมทั้งที่มีวัฒนธรรมเดียวกันหรือต่างวัฒนธรรมบนหลักการพื้นฐานของความเมตตา กรุณา มีความเจริญงอกงามทางจิตและปัญญาซึ่งมีการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

๑.๕.๖ พุทธสันติวิธี หมายถึง แนวคิด หลักการ วิธีการ หรือข้อปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งที่ พระพุทธเจ้าหรือเหล่าสาวกของพระองค์ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการสื่อสารเพื่อส่งเสริมสันติภาพ โดยไม่ใช้ความรุนแรงหรือปราศจากความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม

๑.๕.๗ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข หมายถึง การที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็น สังคม สามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบ หรือกฎหมาย และมีคุณธรรม จริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม เช่น การมีส่วนร่วมใน กิจกรรม การเมืองการปกครอง เคารพซึ่งกันและกัน ไม่แสดงกิริยาและวาจาดูหมิ่นผู้อื่น และการ ปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลัก ศาสนาที่ตนเองนับถือ จะทำให้ประชาชนสามารถอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุข

๑.๖ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑.๙.๑ ได้ทราบบริบท ประวัติศาสตร์ และทรัพยากรของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน)

๑.๙.๒ ได้ทราบวัฒนธรรมที่เป็นกลยุทธ์นำชาติส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ ไทใหญ่ (รัฐฉาน) มากขึ้น

๑.๙.๓ ได้ทราบสันติวัฒนธรรมเชิงพุทธที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) นำมาบูรณาการ ประยุกต์เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข” โดยศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงบริบทประวัติศาสตร์ ทรัพยากรและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ซึ่งเป็นพื้นที่การวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับสันติวัฒนธรรม

๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับภูมิศาสตร์วัฒนธรรม

๒.๑.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๒.๑.๕ แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองชาวไตในพม่า

๒.๑.๖ ชาติพันธุ์ไตในรัฐฉาน

๒.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับสันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจกับแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นพื้นฐาน แนวทางในการศึกษา และเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยนี้ ในบทนี้ผู้ศึกษาจะขอเสนอแนวคิดและทฤษฎีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม โดยสังเขปดังนี้

๒.๑.๑.๑ ความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตมนุษย์มาช้านาน และถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์เชื่อมโยงกับความเป็นชาติพันธุ์ ทั้งนี้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายแง่มุม ผู้วิจัยได้นำมาแสดงพอเป็นสังเขป ดังนี้

ก) ความหมายของวัฒนธรรมในมุมมองของนักวิชาการไทย

อารง สุทธาศาสน์ กล่าวว่า วัฒนธรรมในความหมายโดยทั่วไป คือ แนวทางการดำรงชีวิตของสังคม หรือของกลุ่มแต่ละกลุ่มที่สืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งอย่าง ไม่ขาดสาย วัฒนธรรมเป็น สิ่งที่แต่ละสังคมถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นแบบฉบับของชีวิตซึ่งคนส่วนมาก หวงแหน และปกป้องรักษา^๑ ในขณะที่ **ดำรง ฐานดี** ได้กล่าวว่า ความหมายของวัฒนธรรมว่า ทุกสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคม เป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นยอมรับนับถือ และปฏิบัติตาม รวมทั้งเก็บสะสมและถ่ายทอดวิธีการประเพณีปฏิบัตินั้นต่อไปยังลูกหลานด้วย^๒ สอดคล้องกับ **ระวีวรรณ ชุ่มพุกษ** กล่าวว่า วัฒนธรรม เป็นชื่อรวมสำหรับแบบอย่าง ของพฤติกรรมทั้งหลายที่ได้มาทางสังคม และที่ถ่ายทอดกันไปทางสังคมโดยอาศัยสัญลักษณ์วัฒนธรรมจึงเป็นชื่อสำหรับสัมฤทธิ์ผลที่เด่นชัดทั้งหมดของกลุ่มมนุษย์รวมสิ่งทั้งหลายเหล่านี้เช่น ภาษา การทำเครื่องมืออุตสาหกรรม ศิลปะ วิทยาศาสตร์กฎหมาย ศีลธรรมและศาสนา รวมถึง อุปกรณ์ที่เป็นวัตถุหรือสิ่งประดิษฐ์ซึ่งแสดงรูปแบบแห่งสัมฤทธิ์ผลทางวัฒนธรรม และทำให้ลักษณะ วัฒนธรรมทางปัญญาสามารถยังผลเป็นประโยชน์ใช้สอยได้เช่น อาคาร เครื่องมือ เครื่องจักรกล เครื่องมือสื่อสาร ศิลปวัตถุ ฯลฯ^๓ กล่าวได้ว่าในแง่มุมของนักมานุษยวิทยา คำว่าวัฒนธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับรูปแบบพฤติกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาและได้ถ่ายทอดสืบทอดกันมาอย่างไม่ขาดสาย และเป็นเรื่องที่สะท้อนถึงความดีงาม

สอดคล้องกับ **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน** ได้นิยามคำว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ^๔ และ **พระยาอนุমানราชธน** ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมวาจาทำทาง กิจกรรม และผลิตผลของกิจกรรมที่มนุษย์ในสังคมผลิตหรือ ปรับปรุงขึ้นจากธรรมชาติ ในพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติพุทธศักราช ๒๔๘๓ หมายถึง ลักษณะที่แสดงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบอันดีงาม ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน^๕ ส่วน **อมรา พงศาพิชญ์** นิยามว่าวัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มีใช้สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้

^๑อารง สุทธาศาสน์, ปัญหาความขัดแย้งในสังคมจังหวัดภาคใต้, (กรุงเทพฯ : ประชาพิทักษ์ ๒๕๑๙), หน้า ๑๓๒-๑๓๓.

^๒ดำรง ฐานดี, มานุษยวิทยาและวัฒนธรรม, (กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.๒๕๒๐), หน้า ๓๐.

^๓ระวีวรรณ ชุ่มพุกษ, มานุษยวิทยาวัฒนธรรม, (ปัตตานี : โครงการจัดตั้งสำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ๒๕๒๘), หน้า ๗.

^๔ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชันส์ ๒๕๔๖) หน้า ๑๐๕๘.

^๕พระยาอนุমানราชธน, วัฒนธรรมเบื้องต้น, (กรุงเทพฯ : การศาสนา ๒๕๑๕), หน้า ๖.

หรืออาจเป็น การกำหนดพฤติกรรมหรือความคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน ฉะนั้น วัฒนธรรมก็คือ ระบบในสังคมมนุษย์สร้างขึ้นมิใช่ระบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติตามสัญชาตญาณ^๖

ข) ความหมายของวัฒนธรรมในมุมมองของนักวิชาการต่างประเทศ

งามพิศ สัตย์สงวน ได้รวบรวมคำนิยามของวัฒนธรรมที่สำคัญ ๆ ของนักมานุษยวิทยาที่มีชื่อเสียงไว้ดังนี้^๗

เอ็ดเวิร์ด บีไทเลอร์ (Edward B. Tylor) ได้นิยามคำว่าวัฒนธรรมไว้อย่างชัดเจน เป็นครั้งแรกว่า “วัฒนธรรม คือสิ่งทั้งหมดที่มีลักษณะซับซ้อน ซึ่งรวมทั้งความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณีและความสามารถอื่น ๆ รวมทั้งอุปนิสัยต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้มา โดยการเรียนรู้จากการเป็นสมาชิกของสังคม” ในขณะที่ **ไวท์ (White)** ได้ให้ความหมายไว้ว่า “วัฒนธรรม คือการจัดระเบียบของปรากฏการณ์ต่าง ๆ กล่าวคือเป็นการจัดระเบียบของการกระทำต่าง ๆ หรือแบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ การจัดระเบียบของความคิดต่าง ๆ เช่นความเชื่อความรู้ต่าง ๆ และเป็นการจัดระเบียบของความรู้สึกที่ผูกพัน อยู่กับสิ่งต่าง ๆ เช่น ทักษะคติ การจัดระเบียบดังกล่าว ขึ้นอยู่กับการใช้ระบบสัญลักษณ์ วัฒนธรรมเริ่มมีขึ้นเมื่อมนุษย์กลายเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่มีการแสดงออกโดยใช้ระบบสัญลักษณ์ เพราะสัญลักษณ์สำคัญอันนี้ทำให้วัฒนธรรมถ่ายทอดจากคน ๆ หนึ่ง ไปยังอีกคนหนึ่งได้” และ **คูณ (Coon)** นิยามว่า “วัฒนธรรม คือ ผลรวมทั้งหมดของวิธีที่ทำให้มนุษย์อยู่ได้ และมีการถ่ายทอดจากชั่วชีวิตหนึ่งไปอีกชั่วชีวิตหนึ่งโดยการเรียนรู้” สำหรับ **เคลลี (Kelly)** นิยามวัฒนธรรมว่า คือ “ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ใน การดำรงชีวิตของมนุษย์ อาจเป็นสิ่งที่ไม่มีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผลในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติหรือพฤติกรรมของมนุษย์” แต่สำหรับ **เฮร์สคอฟิตส์ (Herskovits)** ได้นิยามวัฒนธรรมไว้อย่างสั้น ๆ ว่า “คือสิ่งแวดล้อมที่ มนุษย์สร้างขึ้นมา” และ **ลินตัน (Linton)** นิยามวัฒนธรรมว่า คือ “กลุ่มคนที่จัดระเบียบแล้ว ที่มีแบบแผน พฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้อันเป็นลักษณะของสังคมที่เฉพาะของสังคมหนึ่ง” และ **บิเดนี (Bidney)** นิยามวัฒนธรรมว่า “เป็นสิ่งที่มนุษย์ได้มาโดยการเรียนรู้ หรือ เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการอบรมสั่งสอน รวมทั้งความคิดของปัจเจกชนต่างๆ ภายในสังคมนั้น และความเฉลียวฉลาด ศิลปะ ความคิดทางสังคมและสถาบันที่สมาชิกของสังคมมักยอมรับร่วมกัน และที่ สมาชิกพยายามปฏิบัติตาม” และ **คูเบอร์ (Cuber)** ได้นิยามวัฒนธรรม ซึ่งเป็นคำนิยามที่ให้ลักษณะต่างๆ ของ วัฒนธรรมชัดเจนมากที่สุดว่า “วัฒนธรรม คือ แบบแผนพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ที่ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ และยังรวมผลผลิตที่เกิดจากการเรียนรู้ เช่น ทักษะคติ ค่านิยม สิ่งของต่างๆ ที่ คนทำขึ้น และความรู้ที่มีอยู่ร่วมกันในกลุ่มชนหนึ่ง ๆ และมีการถ่ายทอดไปยังสมาชิกคนอื่น ๆ ใน สังคม” ในขณะที่ **โครเบร์ (Kroeber)** ได้นิยามวัฒนธรรมว่า “วัฒนธรรมประกอบไปด้วยแบบแผน พฤติกรรมที่ได้มาโดยการเรียนรู้และที่ถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งโดยใช้ระบบสัญลักษณ์นั้น เป็นผลสำเร็จที่แตกต่างกันไปในกลุ่มชนต่าง ๆ วัฒนธรรมยัง

^๖อมรา พงศาพิชญ์, คำจำกัดความศัพท์ในภาษาศาสตร์สังคม, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๓๒) หน้า ๒๕.

^๗งามพิศ สัตย์สงวน, หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม, (กรุงเทพฯ : รามการพิมพ์ ๒๕๔๓), หน้า ๒๑-๒๒.

รวมถึงเครื่องมือเครื่องใช้ที่มนุษย์สร้าง ขึ้นมา ส่วนประกอบสำคัญของวัฒนธรรมยังประกอบไปด้วยความคิดตามประเพณี (ที่มี ประวัติศาสตร์และมีการเลือกมาจากหลายๆ อย่าง) และค่านิยมที่ติดตามมา ระบบวัฒนธรรมนั้นอาจ พิจารณาในแง่หนึ่งว่าเป็นผลผลิตของการกระทำ และในอีกแง่หนึ่ง มันเป็นแรงจูงใจที่จะทำให้เกิดการ กระทำต่อไป”

จากนิยามและคำจำกัดความข้างต้น สรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง ผลงานทั้งหมดที่มนุษย์สร้างขึ้นนอกเหนือจากธรรมชาติตั้งนั้น วัฒนธรรมอาจเป็นได้ทั้งแนวคิด ทศนคติมนโคติความรู้ ค่านิยม ประเพณีความเชื่อ ตลอดจนการ กระทำต่าง ๆ ที่เกิดจากทั้งการเรียนรู้ของมนุษย์และการถ่ายทอดต่อกันมาของสังคม วัฒนธรรมจึง ไม่เป็นเพียงวัตถุขณะนั้นสังคมที่ต่างกันย่อมมีวัฒนธรรมที่ต่างกัน บุคคลอยู่ในวัฒนธรรมใดก็จะปฏิบัติตามวัฒนธรรมนั้น วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตหรือแบบแผนในการดำเนินชีวิตของมนุษย์สังคม วัฒนธรรมจึงไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกประเทศและไม่ถือว่าวัฒนธรรมของใครดีกว่าของใคร

อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมที่ปรากฏในแต่ละสังคมมีลักษณะที่สำคัญคือความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเมื่อมีวัฒนธรรมที่แปลกปลอมเข้ามาสู่สังคมหนึ่ง เอกลักษณะทางวัฒนธรรมของสังคมนั้นก็อาจเสื่อมถอยลงได้ทั้งนี้คุณค่าที่สำคัญของวัฒนธรรม ก็คือความ หลากหลาย ดังนั้นเมื่อมีแนวคิดในเรื่องความหลากหลายของวัฒนธรรมแล้ว แต่ละสังคมจำเป็นต้อง รักษาเอกลักษณ์ของตนให้ดำรงไว้ในขณะเดียวกันก็ต้องปรับปรุงพัฒนาวัฒนธรรมของตนเองให้ เจริญงอกงามด้วยเหตุนี้จึงทำให้แต่ละสังคมต้องมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ดังนั้น การส่งเสริมความเจริญทางด้านวัฒนธรรมจึงต้องพยายามดำเนินไปพร้อมกับการดำรงรักษา วัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของสังคมเอาไว้ด้วย

ค) ความสำคัญของวัฒนธรรม

๑) วัฒนธรรมเป็นพฤติกรรมที่ต้องเรียนรู้ (Learned Behavior) พฤติกรรมของมนุษย์เป็นพฤติกรรมที่ต้องเรียนรู้เกือบทั้งสิ้น พฤติกรรมที่ไม่ต้องเรียนรู้ ได้แก่ การหายใจ การกระพริบตา การไอ การจาม และอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวกับทางชีวภาพ พฤติกรรม ซึ่งไม่เกี่ยวกับทางชีวภาพ เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้น เช่น กิริยาท่าทาง การพูด การเขียน การแต่งกาย มารยาทต่าง ๆ การใช้เครื่องจักรเครื่องยนต์ เป็นต้น พฤติกรรมเหล่านี้ต้องอาศัยการเรียนรู้เท่านั้น จึงจะทำได้ การที่มนุษย์สามารถเรียนรู้วัฒนธรรมได้ก็เพราะมนุษย์สามารถติดต่อทำความเข้าใจกันโดยใช้สัญลักษณ์ที่สำคัญที่สุดก็คือ ภาษาทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ถ้ามนุษย์ถูกแยกจากเพื่อนมนุษย์อื่นและไม่ได้รับการอบรมสั่งสอนก็จะไม่สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ตามแบบแผนที่มนุษย์ทำได้ นั่นก็คือ มนุษย์จะต้องเกิดและเติบโตในกลุ่มสังคม ได้เรียนรู้วัฒนธรรมจึงจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ ดังคำกล่าวที่ว่า “มนุษย์สร้างวัฒนธรรม แต่ขณะเดียวกันวัฒนธรรมก็สร้างมนุษย์ด้วย” มนุษย์ที่เกิดมาแล้วไม่ได้อยู่ในกลุ่มสังคม ไม่ได้ติดต่อสัมพันธ์กับมนุษย์อื่น จะไม่มีวัฒนธรรมตั้งตัวอย่างเรื่องลูกสาวปัญญาอ่อนของชวานาครอบครัวหนึ่งซึ่งอยู่ทางตะวันตกของรัฐเพนซิลเวเนียเกิดท้องโดยไม่มีพ่อ ชวานารู้สึกอับอายจึงได้เก็บตัวลูกสาวและหลานสาวมาไว้ในโรงนา โดยไม่ได้พบและไม่ได้ติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นเลยเป็นเวลาถึงหกปีครึ่ง เด็กที่เกิดมาถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำดับกับแม่ซึ่งปัญญาอ่อน หูหนวก และเป็นใบ้ โดยที่เด็กไม่ได้รับการฝึกฝนอบรมสิ่งใดทั้งสิ้น ตากับยายก็ไม่ค่อยได้พบ เพียงแต่ส่งอาหารให้รับประทานเพื่อ

มีชีวิตอยู่รอดเท่านั้น เมื่อมีคนไปพบเด็กคนนี้อายุได้หกขวบครึ่ง แต่ยังไม่พูดได้ และมีลักษณะคล้ายเด็กอายุหกเดือนมากกว่า ผู้เชี่ยวชาญซึ่งรับผิดชอบเรื่องนี้ ได้นำเด็กมาเข้าโครงการฝึกฝนอบรมอย่างดี ครั้งแรกก็ไปได้ดีมาก แต่ต่อมาก็เรียนรู้ได้รวดเร็วขึ้น หลังจากนั้นสองปีเด็กก็สามารถเรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ เท่ากับเด็กอายุแปดขวบครึ่งทั่วไป ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่า การที่ขาดลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นเพราะว่าไม่ได้เรียนรู้วัฒนธรรม วัฒนธรรมจึงเป็นพฤติกรรมที่ต้องเรียนรู้

๒) วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต (Way of Life) ในทางสังคมศาสตร์กล่าวว่า วัฒนธรรมหมายถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน พฤติกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์กระทำไม่ว่าจะเป็นการแปร่งฟัน สวมใส่เสื้อผ้าเครื่องประดับ ตลอดจนการเล่นกีฬาดูโทรทัศน์ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบของครอบครัว เศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษา ศาสนา เป็นต้น วัฒนธรรมจะกำหนดว่า สิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด รวมทั้งเป้าหมายในชีวิตว่าควรเป็นอย่างไร ฉะนั้น กิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการกิน การดื่ม การพูด การอ่าน การเขียน การคิด การทำงาน การเล่น การติดต่อสัมพันธ์กัน ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม

๓) วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม (Social Heritage) การที่มนุษย์มีวัฒนธรรมและสามารถถ่ายทอดสืบต่อมาได้ ก็เนื่องจากมนุษย์สามารถติดต่อทำความเข้าใจระหว่างกันได้อย่างกว้างขวางโดยใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Communication) สัญลักษณ์ที่สำคัญที่สุดก็คือ ภาษาทั้งพูดและเขียน มนุษย์ที่เกิดและเติบโตขึ้นมาในสังคมใด ก็จะได้เรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมนั้นเป็นมรดกตกทอดกันมาเป็นลำดับ มนุษย์ที่เกิดรุ่นต่อ ๆ มาไม่จำเป็นต้องคิดสร้างวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ เพียงแต่เรียนรู้สิ่งที่มีอยู่แล้ว พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ เพียงแต่เรียนรู้สิ่งที่มีอยู่แล้ว พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ทั้งทางภูมิศาสตร์และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น คิดค้นวิธีการทำงานใหม่ๆ หรือแม้แต่ภาษาก็จะต้องมีศัพท์ สำนวน ไวยากรณ์เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้มนุษย์สามารถใช้ความคิดได้อย่างกว้างขวาง

๔) วัฒนธรรมเป็นลักษณะที่เหนืออินทรีย์ (The Super organic) คำว่า “The Super Organic” นี้ Herbert Spencer เป็นผู้นำเข้ามาใช้ในบทความของเขา และ A.L. Kroeber ได้ย้ำในชื่อนี้เป็นคนต่อมา Kroeber อธิบายว่าวัฒนธรรมเป็นลักษณะที่เหนืออินทรีย์โดยให้เหตุผลว่าแนวคิดวิวัฒนาการนั้นสามารถนำไปใช้กับสิ่งมีชีวิต หรือจักรวาลดวงดาวได้ แต่ไม่ควรนำแนวคิดวิวัฒนาการไปใช้กับเรื่องของสังคมวัฒนธรรม ด้วยเหตุผลที่ว่าวิวัฒนาการทางอินทรีย์นั้น การจะมีลักษณะใหม่ๆ เกิดขึ้นได้ จะต้องสูญเสียอวัยวะหรือความสามารถที่มีอยู่แต่เดิมไป แต่เรื่องสังคมและวัฒนธรรมเป็นเรื่องของการสะสมเพิ่มพูน The Super Organic จึงอาจอนุมานได้ว่า หมายถึงความหมาย ทางสังคมของสิ่งของหรือการกระทำ ซึ่งไม่ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของสิ่งของหรือการกระทำนั้น ๆ

เช่น ผ้าชิ้นหนึ่ง ซึ่งมีสี ลวดลาย และเนื้อผ้าอย่างเดียวกัน ในสังคมหนึ่งใช้เป็น ผ้าโพกหัว แต่ในอีกสังคมหนึ่งใช้เป็นผ้าอ้อม เป็นต้น^๕

๒.๑.๑.๒ ประเภทของวัฒนธรรม

เนื่องจากวัฒนธรรมเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลายศาสตร์ เช่น มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ทำให้การจัดกลุ่มประเภทของวัฒนธรรมจึงถูกแตกไปหลายแขนงตามความเห็นของนักวิชาการนั้น ๆ ผู้วิจัยได้เรียบเรียงนำเสนอแบ่งกลุ่มประเภทวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

วัฒนธรรมมี ๒ ประเภท

หากพิจารณาความหมายของวัฒนธรรมจะพบว่า วัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในสังคมสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ ๑. วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) ซึ่งเกิดจากความคิดของมนุษย์ เช่น อาคาร บ้านเรือน สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ศิลปกรรมประติมากรรม ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งใช้เป็นประจำทุกวัน ๒. วัฒนธรรมทางจิตใจหรือที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ (Non Material Culture) ได้แก่ วัฒนธรรมที่เป็นสัญลักษณ์และจับต้องไม่ได้เช่น ภาษาพูด ระบบความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และกริยามารยาท ซึ่งสอดคล้องกับ **ณรงค์ เส็งประชา** ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมมี ๒ ประเภท คือ ประการแรก วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุได้แก่สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น เครื่องใช้ในครัวเรือน อาคาร บ้านเรือน ยานพาหนะ ฯลฯ ประการที่สอง ได้แก่ วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ หมายถึง แบบแผนในการ ดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ภาษา ศิลปกรรม วิถีการกระทำ ฯลฯ^๖

ส่วนอมรา พงศาพิชญ์^๗ ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. วัฒนธรรมในลักษณะขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี คือข้อตกลงอย่างไม่เป็นทางการร่วมกันของสมาชิกในสังคม ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติ ทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่คนรุ่นหลังเรียนรู้และสืบทอดมาจากคนรุ่นก่อน เช่น การถอดรองเท้าก่อนเข้าบ้าน การแสดงความเคารพต่อผู้อาวุโสกว่า ส่วนความเชื่อ หมายถึง ความเชื่อทางศาสนา หรือความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือ มนุษย์ เช่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ภูตผีปีศาจ เป็นต้น ซึ่งความเชื่อดังกล่าวมีความสำคัญมากต่อวัฒนธรรม เพราะเป็นสิ่งกำหนดขนบธรรมเนียมประเพณีและพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม

๒. วัฒนธรรมในลักษณะสิ่งประดิษฐ์และสถาปัตยกรรม ทั้งวัฒนธรรมที่ค้นพบสมัยก่อนประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุต่าง ๆ วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมมนุษย์ที่ได้จัดสรรขึ้นเพื่อใช้ในการดำรงอยู่สามารถจำแนกได้เป็น วัฒนธรรมทางวัตถุเป็นวัฒนธรรมที่ก่อประโยชน์ในด้านความสะดวกสบายทางกาย อัน ได้แก่ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม เป็

^๕ เอมมาลย์ ราชภัณฑารักษ์, “มนุษย์กับวัฒนธรรม” ใน **มนุษย์กับสังคม**, อัมพร สุคันธวิชศรีรัฐ โกวงค์, บรรณาธิการ. พิมพ์ครั้งที่ ๗. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๕๕ - ๕๗.

^๖ ณรงค์ เส็งประชา, **สังคมวิทยา**, (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์ ๒๕๒๔), หน้า ๒๓.

^๗ อมรา พงศาพิชญ์, **คำจำกัดความศัพท์ในภาษาศาสตร์สังคม**, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๓๒) หน้า ๒๕-๓๑.

นต้น ส่วนวัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นเครื่องที่ก่อให้เกิด ความสุขทางใจ อันได้แก่ ความคิด ความเชื่อ ศาสนาค่านิยม ศีลธรรม เป็นต้น ถึง อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมทั้งสองประเภทนี้ต่างก็เหลื่อมล้ำกันอยู่ แยกแยกไม่ขาดจากกัน และในสังคม หนึ่ง ๆ ก็จะมีวัฒนธรรมทั้งสองในลักษณะที่สมดุลกัน

สอดคล้องกับ นักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยา แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น ๒ ประเภท คือ^{๑๑}

๑) วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับทางด้านวัตถุ วัฒนธรรมประเภทนี้เน้นสิ่งที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ สิ่งของ หรือวัตถุที่มนุษย์ผลิตสร้างขึ้นมา เช่น เครื่องมือ รถยนต์ สิ่งก่อสร้าง อาคารบ้านเรือน โทรศัพท์ เป็นต้น

๒) วัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับทางด้านวัตถุ วัฒนธรรมประเภทนี้เน้นสิ่งที่ไม่ใช่รูปธรรม กล่าวคือ เป็นนามธรรม ได้แก่ ภาษาถ้อยคำที่ใช้พูด ความคิด ค่านิยม ประเพณี ความเชื่อที่มนุษย์ยึดถือเกี่ยวกับศาสนา ลัทธิการเมือง และบางครั้งได้รวมเอากติกาการแข่งขันกีฬา ความชำนาญของผู้เล่น หรือผู้แข่งขัน แนวความคิดเกี่ยวกับยุทธวิธีของผู้แข่งขัน รวมทั้งพฤติกรรมที่เป็นที่มาของผู้แข่งขันและผู้ถูกการแข่งขันเข้าไว้ในวัฒนธรรมประเภทนี้ด้วย

โดยในส่วนของวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุหรือวัฒนธรรมทางจิตใจนั้น นักวิชาการอย่าง งามพิศ สัตย์สงวน^{๑๒} ได้แบ่งวัฒนธรรมประเภทนี้ออกเป็น ๕ ประเภทย่อย ได้แก่

๑. สถาบันสังคม อันได้แก่ สถาบันครอบครัว เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การศึกษา ศาสนา การแพทย์และสาธารณสุข เป็นต้น

๒. วัฒนธรรมประเภทที่เกี่ยวกับการควบคุมทางสังคม คือ วัฒนธรรมที่ช่วยทำให้เกิดระเบียบในสังคม ซึ่งบางอย่างจะเป็นการควบคุมอย่างเป็นทางการ และบางอย่างไม่เป็นทางการซึ่งสามารถแบ่งเป็น ๕ ประเภทย่อย คือ

๒.๑ ศาสนา ซึ่งในหลักศาสนาจะมีข้อห้ามต่าง ๆ เช่น การห้ามลักทรัพย์ ห้ามดื่มของมึนเมา ศาสนาจึงช่วยควบคุมทางสังคมได้

๒.๒ ความเชื่อทางสังคม คือ ระบบความคิดเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นของคนจำนวนมากในสังคม เช่นในสังคมไทยคนจำนวนมากเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ บุญ บาป การทำบุญและโลกหน้า

๒.๓ ค่านิยม คือ มาตรฐานที่ใช้วัดว่าสิ่งใดมีค่าในสังคมบ้าง เมื่อสิ่งใดมีค่า คนก็อยากมีอยากเป็น อยากได้ความเชื่อในค่านิยมของสังคมทำให้สังคมเกิดความมีระเบียบขึ้นได้

๒.๔ ประเพณีต่าง ๆ แต่ละสังคมมีประเพณีต่าง ๆ ที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมา เป็นเวลายาวนาน เมื่อคนทำตามประเพณีจะทำให้เกิดความเป็นระเบียบในสังคมขึ้นได้

^{๑๑} จุมพล หนีมพานิช, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๒.

^{๑๒} งามพิศ สัตย์สงวน, หลักรมานุษยวิทยาวัฒนธรรม, (กรุงเทพฯ : รามการพิมพ์ ๒๕๔๗), หน้า ๒๕-

๒.๕ กฎหมาย คือ การควบคุมสังคมโดยตรง และทำให้เกิดความมีระเบียบขึ้น ในสังคมได้เป็นอย่างดี

๓. ศิลปะ หมายถึง การสร้างสรรค์ผลงานในด้านต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม หัตถกรรม ดนตรีการละคร นาฏศิลป์และวรรณกรรม เป็นต้น

๔. ภาษา คือ ระบบสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อสารติดต่อกัน ทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน รวมทั้งกิริยาท่าทางต่าง ๆ

๕. พิธีกรรม

โดย **จุมพล หนิมพานิช** ได้อธิบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมเพิ่มเติมว่า วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง สิ่งประดิษฐ์ทั้งหลาย วัฒนธรรมทางสังคม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติ ปฏิบัติตามมารยาททางสังคม วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับกฎหมาย ซึ่งก่อให้เกิดความเป็นระเบียบในสังคม และวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับจิตใจและศีลธรรม ซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต^{๑๓}

วัฒนธรรมมี ๓ ประเภท

ประดิษฐ์ มัชฌิมา ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑) วัฒนธรรมทางความคิด หรือความเชื่อถือ หมายถึง วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความคิดเห็น ความเชื่อถือ หรือความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของสังคม ซึ่งอาจจะถูกหรือผิดก็ได้ เช่น ความจริงทางวิทยาศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา นิยายโบราณ วรรณคดี การเชื่อโชคลาง ภาษิต ฯลฯ

๒) วัฒนธรรมทางระเบียบประเพณี คือ ระเบียบแบบแผนหรือประเพณีที่บุคคลในสังคมยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน เช่น ระเบียบประเพณีจารีตกฎหมาย ฯลฯ

๓) วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง สิ่งของหรือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มนุษย์คิดประดิษฐ์มีหรือ ครอบครองเพื่อประโยชน์ของสังคม^{๑๔}

ฉวีวรรณ สุวรรณภา กล่าวถึงประเภทของวัฒนธรรมตามทัศนะของนักสังคมวิทยาบางท่าน ซึ่งได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้ คือ^{๑๕}

๑) วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material) ได้แก่ วัสดุสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อนำมาใช้ในสังคม เช่น ที่อยู่อาศัย อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค

๒) วัฒนธรรมความคิด (Idea) หมายถึง วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ ความเชื่อต่างๆ เช่น ความเชื่อในเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ ความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม การเชื่อถือโชคลาง ตลอดจนเรื่องลึกลับ นิยายปรัมปรา วรรณคดี สุภาษิตและอุดมการณ์ต่างๆ

^{๑๓}จุมพล หนิมพานิช, **วัฒนธรรม**, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๒๖), หน้า ๑๔๐.

^{๑๔}ประดิษฐ์ มัชฌิมา, **สังคมวิทยาชนบท**. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๒๒), หน้า ๑๓.

^{๑๕}ฉวีวรรณ สุวรรณภา, “ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรม” ใน **วัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพฯ : นวสารสินการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๔-๑๒.

๓) วัฒนธรรมด้านบรรทัดฐาน (Norms) เป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนที่สังคมกำหนดเอาไว้ ไม่ว่าจะกลายเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตามซึ่งแบ่งออกเป็นประเภทย่อย ๆ ดังนี้

(๑) วัฒนธรรมทางสังคม (Social Culture) เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการประพฤติ หรือมารยาททางสังคม เช่น การไหว้ การจับมือทักทาย การเข้าแถว การแต่งชุดดำไปงานศพ

(๒) วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย (Legal Culture) เป็นวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบและกฎเกณฑ์ เพื่อให้คนในสังคมอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

(๓) วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับจิตใจและศีลธรรม (Moral culture) เป็นวัฒนธรรมที่ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคม เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

วัฒนธรรมมี ๔ ประเภท

ในขณะที่ **วราคม ทีสุกะ** ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น ๔ ประเภท คือ

(๑) คติธรรม เป็นวัฒนธรรมประเภทที่เกี่ยวกับหลักการดำเนินชีวิต ได้แก่ คติพจน์คำสุภาษิต ตลอดจนศาสนาสุภาษิต

(๒) เนตติธรรม เป็นวัฒนธรรมประเภทที่เกี่ยวกับกฎระเบียบปฏิบัติตัวบทกฎหมาย

(๓) วัตถุธรรม เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ โบราณสถาน โบราณวัตถุ

(๔) สหธรรมเป็นวัฒนธรรมประเภทที่เกี่ยวกับ หลักเกณฑ์การปฏิบัติกรอยู่ร่วมกัน เช่น มารยาททางสังคม มารยาทในการรับประทานอาหาร มารยาทในการไปงานศพ มารยาทในการเข้าฟังการปาฐกถา และการอภิปราย^{๑๖}

พระราชบัญญัติวัฒนธรรม พุทธศักราช ๒๔๘๕ ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไว้เป็น ๔ ประเภท คือ^{๑๗}

(๑) วัตถุนิยม (Material) เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เกี่ยวกับการกินดีอยู่ดี เครื่องนุ่งห่ม บ้านเรือน เครื่องใช้ไม้สอย โบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปวัตถุ สาธารณะสมบัติ การประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มพูนรายได้เป็นการยกฐานะและความเป็นอยู่ของตนให้สูงขึ้น

๒) คติธรรม (Moral) เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิต ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจิตใจ และได้มาจากศาสนา ความขยันหมั่นเพียร ความประหยัด ความเสียสละ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ การตรงต่อเวลา การใช้ปัญญาในทางที่ถูกที่ควร

^{๑๖} วราคม ทีสุกะ, **มนุษย์กับสังคม**, (กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต ๒๕๒๔), หน้า ๓๓.

^{๑๗} ประชิต สกุนะพัฒน์, **วัฒนธรรมพื้นบ้านและประเพณีไทย**, (กรุงเทพฯ : ภูมิปัญญา, ๒๕๔๖), หน้า ๙. อมรา พงศาพิชญ์, **วัฒนธรรม ศาสนาและชาติพันธุ์**, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๒๖.

(๓) เนติธรรม (Legal) เป็นวัฒนธรรมทางกฎหมาย รวมทั้งระเบียบประเพณีที่ยอมรับนับถือว่ามีความสำคัญพอกับกฎหมาย เช่น การรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองตามกฎหมายต่าง ๆ ที่ใช้บังคับในปัจจุบัน

(๔) สหธรรม (Social) เป็นวัฒนธรรมทางสังคม หมายถึง คุณธรรมต่าง ๆ ทำให้คนเราอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน รวมทั้งระเบียบมารยาทที่จะติดต่อเกี่ยวข้องกับสังคมทุกชนิด เช่น มารยาทในการไปร่วมงานมงคล มารยาทในการรับแขก มารยาทในการพูดมารยาทในการรับประทานอาหาร

วัฒนธรรมมี ๕ ประเภท

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น ๕ สาขา ตาม UNESCO ประกอบด้วย^{๑๘}

๑) สาขามนุษยศาสตร์ ได้แก่ วัฒนธรรมที่ว่าด้วยขนบธรรมเนียมประเพณี คุณธรรม ศีลธรรม ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มารยาทในสังคม การปกครอง กฎหมาย เป็นต้น

๒) สาขาศิลปะ ได้แก่ วัฒนธรรมในเรื่อง ภาษา วรรณคดี ดนตรี นาฏศิลป์ วิจิตรศิลป์ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม เป็นต้น

๓) สาขาช่างฝีมือ ได้แก่ วัฒนธรรมในเรื่องการเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า การจัดสวน การทำเครื่องเงิน การทำเครื่องเงินเครื่องทอง การจัดดอกไม้ การประดิษฐ์การทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

๔) สาขาคหกรรมศิลป์ ได้แก่ วัฒนธรรมในเรื่องอาหาร การประกอบอาหาร ควรรู้เรื่องการดูแลบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ความรู้เรื่องยา การรู้จักใช้ยา การอบรมเลี้ยงดูเด็ก ความรู้ในการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว เป็นต้น

๕) สาขากีฬาและนันทนาการ ได้แก่ วัฒนธรรมในเรื่องการเล่น มวยไทย ฟันดาบ สองมือ กระบี่กระบอง การเลี้ยงนกเขา การละเล่นพื้นบ้าน ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของไทยอย่างแท้จริง จะไม่เหมือนกับของต่างชาติถึงแม้จะเลียนแบบกันก็ไม่เหมือนกัน

สำนักงานคณะกรรมการการวัฒนธรรมแห่งชาติ ๙ แบ่งแยกประเภทของวัฒนธรรมตามลักษณะหน้าที่ เป็น ๕ ประเภท คือ^{๑๙}

๑) เพื่อสนองความต้องการพื้นฐาน ได้แก่ ปัจจัย ๔ การครองชีพ

๒) เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ได้แก่ การปกครอง

^{๑๘} อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่องทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญากับการสร้างสรรค์คุณค่าเพิ่มและมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ณ โรงแรมรามาร์คเด้น, (กรุงเทพฯ : วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๔๙), หน้า ๓.

^{๑๙} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, คู่มือปฏิบัติวัฒนธรรมพื้นบ้าน, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๓), หน้า ๒๐.

- ๓) เพื่อผลทางจิตใจ ได้แก่ ศาสนา
- ๔) เพื่อสนองความสดใสในชีวิต ได้แก่ สุนทรียภาพ
- ๕) เพื่อการสื่อสารความรู้ ได้แก่ การศึกษา

นอกจากมีการแบ่งประเภทวัฒนธรรมต่าง ๆ ตามที่กล่าวแล้ว ยังมีการแบ่งประเภทของวัฒนธรรมในบริบทอื่น ๆ ดังนี้

๑) แบ่งตามยุคสมัย

(๑) วัฒนธรรมในอดีต หรือมรดกทางวัฒนธรรม (Past Culture or Cultural Heritage) ได้แก่ ร่องรอยกิจกรรมของมนุษย์หรือเรื่องราวของคนในอดีต

(๒) วัฒนธรรมร่วมสมัย (Living Culture) ได้แก่ วิถีชีวิต หรือแบบของการดำรงที่สืบต่อจากอดีต เปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกปรับปรุงให้เหมาะสมกับค่านิยมและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

๒) แบ่งตามธรรมชาติและรูปธรรม

(๑) วัฒนธรรมทางจิตใจ (Intangible or Non-Material Culture) จับต้องไม่ได้แต่สามารถถ่ายทอดให้แก่กันและกันนำมาแสดงออกในรูปการปฏิบัติ เช่น คติความเชื่อจารีตประเพณี ศาสนา เป็นต้น

(๒) วัฒนธรรมทางวัตถุ (Tangible or Material Culture) จับต้องไม่ได้ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องประดับ ศิลปวัตถุ อาคารที่อยู่สถานที่และอาคารสถาปัตยกรรมต่างๆ เป็นต้น

(๓) แบ่งตามองค์ประกอบของวัฒนธรรม (เป็นหมวด) การดำรงชีพ (Cultural Life) ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค การอยู่ร่วมกันเป็นสังคม (Social) ได้แก่ รูปแบบของครอบครัว เครือญาติ สังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ศาสนาและจริยธรรม (Religion) ได้แก่ คติความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม สุนทรียศาสตร์ (Aesthetic) ได้แก่ เอกลักษณ์ของความงามที่แสดงออกทั้งการก่อสร้างสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ดนตรี เพลง นาฏศิลป์ ภาษา และวรรณกรรม (Language) ได้แก่ การพูด การอ่าน การเขียน^{๒๐}

๓) แบ่งตามสาขาวิชา โดย นิตยา บุญสิงห์ แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น ๕ สาขา ดังนี้

(๑) วัฒนธรรมทางภาษาและวรรณคดี ประเทศไทยมีภาษาเขียนกำเนิดกว่า ๗๐๐ ปีแล้ว ภาษาไทยเป็นภาษาที่มีระดับเสียงโดยมีวรรณยุกต์กำกับ ระดับเสียงต่างกันทำให้ความหมายต่างกัน นอกจากนี้ ภาษาไทยยังมีการใช้ถ้อยคำที่ผันแปรไปตามบุคคล เวลาสถานที่ โอกาสของการสื่อสาร และเนื่องจากประเทศไทยมีพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของภาษาอีกด้วย สำหรับด้านวรรณคดี คนชาติไทยเป็นชนชาติที่สนใจกาพย์กลอน

^{๒๐} พงษ์ศักดิ์ ชาติเขียว, การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน : ศึกษาเฉพาะกรณีไทยพวนบ้านมะขามล้ม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี, รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐, หน้า ๑๔.

มาช้านาน ดังนั้น ในสมัยก่อนแม้ว่าจะเป็นข้อความที่เป็นร้อยแก้ว แต่คนไทยก็ยังนิยมการเล่นสัมผัส คล้องจอง ความรักความสนใจในกาพย์กลอนจะเห็นได้ชัดจากวรรณคดีมยุขปาฐะ หรือวรรณคดีพื้นบ้านของไทย วรรณคดีไทยได้สะท้อนให้เห็นถึงอารมณ์ของคนไทยไม่ว่าจะเป็นความรัก ความโลภ ความโกรธ ความหลง ยิ่งไปกว่านั้น วรรณคดีไทยจะแทรกความคิดทางศาสนาที่เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติของคนไทย เช่น ผู้ใดทำดีผู้หนึ่งย่อมจะได้รับผลดีตอบแทน ให้ทุกแก่ท่านทุกชั้้นนั้นจะถึงตัว เป็นต้น

(๒) วัฒนธรรมทางวัตถุ งานฝีมือเป็นงานที่คนไทยมีความถนัดสามารถจะผลิตผลงานได้ประณีต ละเอียดอ่อน และสวยงามยิ่งนัก ยิ่งวันเวลาผ่านไป คนไทยก็สามารถประยุกต์ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมาใช้กับงานหัตถกรรมให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพทั้งในด้านรูปแบบและประโยชน์ใช้สอยยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นงานถัก งานทอ งานจักสาน หรืองานโลหะ

(๓) วัฒนธรรมทางจิตใจ เมืองไทยเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนาศาสนาพุทธเข้ามาแทรกซึมในความนึกคิด จิตใจของชาวไทยมาโดยตลอด พุทธศาสนาจะเกี่ยวพันกับศิลปะทุกแขนง ไม่ว่าจะเป็นวรรณคดี สถาปัตยกรรม ประติมากรรม หรือจิตรกรรม จึงกล่าวได้ว่าศาสนาพุทธเป็นส่วนสำคัญกับวิถีชีวิตของประชาชนและสังคม นับตั้งแต่เกิดจนถึงตาย และยังมีอิทธิพลสำคัญต่อระบบการปกครองของไทย กล่าวคือ พระมหากษัตริย์ไทยทรงปกครองประเทศด้วยหลักทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตร จึงยังผลให้ประเทศไทยดำรงความเป็นไทตราบเท่าทุกวันนี้

(๔) วัฒนธรรมทางจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณี ประเทศไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นองค์ประมุขของชาติ เปรียบเสมือนหลักของประเทศ สิ่งใดก็ตามที่เป็นสิริมงคล เป็นขวัญ เป็นความสงบสุข ความเป็นปึกแผ่นของประชาชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ก็จะทรงประกอบพิธีนั้นด้วยพระองค์เอง ในขณะที่เดียวกันประชาชนก็จะมีประเพณีเหล่านั้นไปด้วย เช่น ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง ทอดกฐิน เป็นต้น แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าประเพณีของชาวบ้านนั้นจะแทรกความสนุกสนานรื่นเริงเข้าไปด้วย ส่วนด้านธรรมเนียมประเพณี เช่น ด้านการแต่งกาย คนชาติไทยมีเอกลักษณ์ในการแต่งกายที่ไม่เหมือนชาติอื่นใด โดยเฉพาะการแต่งกายของสตรีไทย ได้รับคำกล่าวขวัญถึงกันว่าเป็นเครื่องแต่งกายที่มีความงดงามเป็นเลิศ นอกจากนี้ การแต่งกายของไทยก็ยังแตกต่างกันไปตามภูมิภาค ตามเผ่าชนที่อาศัยอยู่ในเมืองไทยอีกด้วย ส่วนกีฬามวยไทย คนไทยเป็นชนชาติที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีการเคารพผู้อาวุโส ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นอิริยาบถใดคนไทยจะถูกปลูกฝังให้รู้จักมารยาทและระมัดระวังที่จะแสดงอิริยาบถเหล่านั้น

(๕) วัฒนธรรมทางสุนทรียะ งานศิลปะและงานช่างนั้นผูกพันกับคนไทยมาช้านาน เรามีช่างที่เรียกว่า “ช่างสิบหมู่” ซึ่งความเชี่ยวชาญในงานช่างแขนงต่าง ๆ กัน ดังนั้นจึงไม่เป็นที่สงสัยเลยว่าทำไมงานสถาปัตยกรรมจึงได้งดงามนักไม่ว่าจะเป็นโบสถ์วิหาร สถูป เจดีย์ พระสาท พระราชวัง วัด ตลอดจนเป็นบ้านเรือนของประชาชนทั่วไป นอกจากนี้ งานศิลปะด้านอื่นๆ เช่น การแกะสลัก หรืองานเย็บปักถอ เสื้อผ้า ฯลฯ ต่างก็มีความประณีตสวยงามยิ่งนัก^{๒๑}

^{๒๑} นิตยา บุญสิงห์, วัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพฯ : หจก.เรื่องแสงการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๙ - ๑๓๒.

จากการแบ่งเนื้อหาของวัฒนธรรมดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้นไม่ว่าจะอาศัยหลักการแบ่งออกมาในรูปแบบใดก็ตามวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในสังคมสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทหลัก ก็คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ ซึ่งเกิดจากความคิดของมนุษย์ เช่น อาคารบ้านเรือน สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ศิลปกรรมประติมากรรม ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งใช้เป็นประจำทุกวัน และวัฒนธรรมทางจิตใจหรือที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ ได้แก่ วัฒนธรรมที่เป็นสัญลักษณ์และจับต้องไม่ได้เช่น ภาษาพูด ระบบความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและกริยามารยาท เป็นต้น

๒.๑.๑.๓ องค์ประกอบของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมมีองค์ประกอบ ๔ ประการ ดังนี้

๑) องค์วัตถุ (Instrumental and Symbolic Objects) ได้แก่ ผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปวัตถุ หรือสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสารและถ่ายทอด เช่น รถไถนา อาคารบ้านเรือน เครื่องจักร เป็นต้น

๒) องค์การ (Association of Organization) หมายถึง กลุ่มที่มีการจัดระเบียบหรือมีโครงสร้างอย่างเป็นทางการ มีกฎเกณฑ์ ข้อบังคับมีวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินงานไว้เป็นที่แน่นอน เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญที่สุดในสังคมซับซ้อน (เป็นองค์การที่ใหญ่ที่สุด) สมาคมอาเซียนหน่วยราชการ โรงเรียน วัด จนถึงครอบครัว (เป็นองค์การที่ใหญ่ที่สุด) สมาคมอาเซียนหน่วยราชการ โรงเรียน วัด จนถึงครอบครัว (เป็นองค์การที่มีขนาดเล็กที่สุด และใกล้ชิดกับมนุษย์มากที่สุด) โดยทั่วไป บุคคลมารวมกันเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์บางอย่างและวัตถุประสงค์ก็อาจจะเป็นเรื่องไม่ใหญ่โตก็ได้ เช่น สมาคมนักเรียนเก่า รวมกันเพื่อผดุงรักษาชื่อเสียงของโรงเรียน หรืออาจจะเป็นเรื่องใหญ่ๆ เช่น รวมกันเพื่อป้องกันประเทศชาติให้พ้นภัย^{๒๒}

๓) องค์พิธีการ (Usage) ได้แก่ วัฒนธรรมที่แสดงออกในรูปของพิธีต่าง ๆ ขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่งแสดงออกในรูปพิธีกรรม เช่น พิธีการแต่งงาน พิธีไหว้ครู พิธีอุปสมบท โดยพิธีเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามสภาพของสังคม เป็นต้น

๔) องค์คติ หรือความคิด (Concepts) ได้แก่ ระบบความเชื่อ แนวความคิด ความรู้ ความเข้าใจเรื่องราวต่างๆ อุดมการณ์ ทศนคติ เช่น ความเชื่อทางศาสนา ความคิดทางการเมือง เป็นต้น^{๒๓}

จากแนวคิดดังกล่าว อาจแบ่งองค์ประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรมได้ คือ ระบบเทคโนโลยี ที่ประกอบด้วยความรู้ทางเทคนิควิธีการผลิต เครื่องมือเครื่องใช้และทรัพยากร ธรรมชาติ ระบบสังคม ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อทศนคติ และอุดมการณ์ ซึ่งองค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าวมิได้แยกส่วนเป็นอิสระจากกัน แต่มีการเชื่อมโยงประสานสอดคล้องกันภายในระบบสังคมและการแสดงพฤติกรรมของบุคคลในรูปวิถีการดำเนินชีวิต

๒.๑.๑.๔ ลักษณะของวัฒนธรรม

^{๒๒} สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒), หน้า ๓๕.

^{๒๓} เพิ่มศักดิ์ วรธยานุกร, ศิลปวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพฯ : วังอักษร, ๒๕๕๐), หน้า ๓๐-๓๑.

เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับวัฒนธรรมมี ๖ ลักษณะ ดังนี้

๑) เกิดจากการเรียนรู้ วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด และไม่ใช่สิ่งที่ถ่ายทอดทางพันธุกรรมได้ เช่น การสร้างที่อยู่อาศัยของมนุษย์ ย่อมแตกต่างกันไปจากรังของผึ้ง เพราะผึ้งสร้างรังขึ้นโดยสัญชาตญาณที่เป็นเองตามธรรมชาติ โดยไม่ต้องมีการเรียนรู้หรือสั่งสอน แต่การสร้างที่อยู่อาศัยของมนุษย์เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ของสมาชิกในสังคมเท่านั้น

๒) เป็นมรดกของสังคม วัฒนธรรมเป็นผลของการถ่ายทอดและการเรียนรู้จากสมาชิกรุ่นหนึ่งสู่สมาชิกรุ่นต่อไปการถ่ายทอดวัฒนธรรมไปสู่สมาชิกรุ่นนั้นจะต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนานเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรมก็คือ ภาษา เพราะภาษาช่วยให้มนุษย์ได้แสดงความรู้สึก และสามารถเข้าใจผู้อื่นได้ ช่วยให้การถ่ายทอดวัฒนธรรมสืบต่อมา เป็นมรดกทางสังคม

๓) เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต บุคคลที่เกิดในสังคมใด ก็จะเรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมนั้น วัฒนธรรมของแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน ซึ่งไม่อาจนำมาเปรียบเทียบกันได้ เพราะวัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรมย่อมมีความเหมาะสมตามสภาพแวดล้อมของแต่ละสังคมเช่น วัฒนธรรมไทยก็มีแบบแผนการดำเนินชีวิตในลักษณะหนึ่ง ไม่ว่าในด้านการแต่งกาย อาหารการกิน ความเป็นอยู่ ส่วนวัฒนธรรมของชนชาติอื่น เช่น ชาวญี่ปุ่นก็มีแบบแผนการดำเนินชีวิตในอีกลักษณะหนึ่งที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมไทย

๔) เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ จากการที่มนุษย์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ หรือปรับปรุงของเดิมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น การประดิษฐ์รถยนต์ ทำให้ระยะเวลาในการติดต่อรวดเร็วขึ้น การขนย้ายสินค้าและการให้บริการรวดเร็วขึ้น ส่งผลทำให้เกิดการสร้างถนนจำนวนมากและยังส่งผลต่อสังคมในด้านอื่นๆ อีกด้วย

๕) มีลักษณะเป็นการแสดงถึงรูปแบบของความคิด ในการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ วัฒนธรรมมีผลมาจากการช่วยกันกำหนดรูปแบบของความคิดในการแสดงพฤติกรรมของสมาชิกโดยสมาชิกรับรู้ร่วมกัน และประพฤติตามแนวความคิดนั้น เช่น คนไทยพบหน้ากัน จะยกมือไหว้เป็นการทักทายซึ่งกันและกัน ส่วนชาวตะวันตกจะทักทายกันด้วยการจับมือ

๖) มิใช่เป็นของผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะ วัฒนธรรมเป็นของส่วนรวม ซึ่งเกิดจากการที่มนุษย์อยู่ร่วมกัน และสร้างรูปแบบในการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกัน วัฒนธรรมจึงไม่ใช่สิ่งที่สมาชิกในสังคมคนใดคนหนึ่งยอมรับและถือปฏิบัติเท่านั้น^{๒๔}

ทั้งนี้ ธีรศักดิ์ อัครบวร กล่าวว่า ลักษณะวัฒนธรรมโดยพื้นฐานจะมีธรรมชาติเป็นเช่นเดียวกันซึ่งมี ๖ ลักษณะ ดังนี้^{๒๕}

๑) วัฒนธรรมเกิดจากการเรียนรู้ วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติหรือไม่ใช่สัญชาตญาณ แต่เป็นผลรวมของความคิดของมนุษย์ที่เกิดจากการเรียนรู้ธรรมชาติ และ

^{๒๔} เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร, *ชีวิตและวัฒนธรรมไทย*, (กรุงเทพมหานคร : วังอักษร, ๒๕๔๖), หน้า ๒๙.

^{๒๕} ธีรศักดิ์ อัครบวร, *กิจกรรมการศึกษา : เพื่อทรัพยากรมนุษย์และสังคมแห่งการเรียนรู้*, (กรุงเทพฯ : ก. พลพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๓-๔๔.

สิ่งแวดล้อม แล้วรู้จักนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต นอกจากเรียนรู้จากธรรมชาติแล้ว มนุษย์ยังเรียนรู้วัฒนธรรมจากสังคมตนเอง จากครอบครัว เพื่อนฝูงและสถาบันทางสังคมนั้น ๆ การเรียนรู้ทั้งหลายเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์สร้างสรรค์วัฒนธรรมขึ้น

๒) วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนรุ่นต่อ ๆ ไปไม่มีสิ้นสุด เป็นสมบัติส่วนรวมซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากบรรพชนร่วมกัน ทั้งนี้ เพราะมนุษย์รู้จักจดจำและศึกษาอดีต สามารถนำอดีตมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังได้ นอกจากนี้ มนุษย์ยังสามารถใช้ภาษา ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดประสบการณ์ต่อกัน ทำให้มนุษย์สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมเป็นมรดกสู่คนรุ่นต่อ ๆ ไปได้

๓) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สังคมต้องยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน เป็นสิ่งที่ทำให้สังคมนั้น ๆ อยู่ร่วมกันได้ การกำหนดกฎเกณฑ์ การสร้างระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ก็เพื่อการดำรงคงอยู่ของสังคมนั้น ๆ ดังนั้น สมาชิกทุกคนต้องยึดถือและปฏิบัติตามแบบฉบับของสังคมของตน

๔) วัฒนธรรมเป็นความพึงพอใจของมนุษยชาติ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เลือกที่จะปฏิบัติ หรือประพฤติ เช่น การบริโภค การแต่งกาย และการสร้างที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม

๕) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่บูรณาการและปรับได้ มนุษย์สามารถปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของสังคมที่ตนไปเกี่ยวข้องและสามารถปรับวัฒนธรรมจากภายนอกให้เหมาะสมกับสังคมของตนได้ นอกจากนี้ วัฒนธรรมยังเป็นบูรณาการของมนุษยชาติโดยส่วนรวม การเหยียดหยาม การข่มขู่ และการหลอหลอมวัฒนธรรม วัฒนธรรมระหว่างท้องถิ่นหรือเผ่าพันธุ์ก็เป็นธรรมชาติที่เกิดจากความต้องการของมนุษย์ด้วยกัน

๖) วัฒนธรรมสิ้นสุด หรือตายได้ มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นเพื่อความผาสุกของมนุษย์เอง ดังนั้น วัฒนธรรมจึงเปลี่ยนแปลงและคงอยู่ได้ตราบเท่าที่มนุษย์ หรือสังคมต้องการ วัฒนธรรมที่มนุษย์ หรือสังคมไม่ต้องการเป็นวัฒนธรรมที่พบบูดจบเรียกว่า วัฒนธรรมตาย (Dead Culture)

ในขณะที่ บุญลือ วันทายนต์ ได้กล่าวว่าวัฒนธรรมมี ๓ ลักษณะดังนี้^{๒๖}

๑) วัฒนธรรมเป็นสัญลักษณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งของมนุษย์ และเป็นเอกลักษณ์ทางสังคมของสังคมแต่ละสังคม เป็นเครื่องแสดงให้เห็นประจักษ์ในรูปของการแสดงออกให้ปรากฏโดยอาการอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทางสังคมศาสตร์เรียกว่า “พฤติกรรม”

๒) ในการทำความเข้าใจเรื่องวัฒนธรรม เป็นเรื่องที่ต้องสนใจ เพราะถือว่าวัฒนธรรมนั้น เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้นี้อาจได้มาโดยวิธีการต่าง ๆ คือ

(๑) การได้รับโดยทางอ้อม ซึ่งมักปรากฏในรูปของการสังเกต การลอกเลียนแบบ การจำลักษณะท่าทางของผู้อื่น เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้รับจากคนที่อยู่ใกล้ชิดแล้วขยายตัว

^{๒๖} บุญลือ วันทายนต์, สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๙), หน้า ๓๘.

ออกไปยังคนที่ห่างไกลกันออกไป แม้จะเป็นวิธีการได้รับจากสิ่งต่าง ๆ หรือจากนิทรรศการต่าง ๆ ซึ่งล้วนถือว่าการได้ทางอ้อมทั้งสิ้น

(๒) การได้รับโดยตรง เป็นการนำตนเองเข้าไปเกี่ยวข้อง ผูกพันกับเรื่องนั้น ๆ โดยการเข้าไปศึกษาในรูปของการศึกษาในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ การเข้าร่วมสำนักฝึกอบรม เป็นต้น พฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ต่างล้วนเป็นวิธีการที่ได้รับโดยตรงทั้งสิ้น

๓) วัฒนธรรมเป็นมรดก หรือผลสืบทอดกันต่อ ๆ มาเรื่อย ๆ แบบลูกโซ่โดยมีสังคมเป็นตัวรองรับ หรือเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมนั้น ๆ ในการมองวัฒนธรรมเรามักจะมองกันที่ความสวยงาม รูปทรง การแสดงออก เป็นต้น

ผวจิตต์ อธิคมนันท์ ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมมี ๓ ลักษณะและหน้าที่ดังนี้^{๒๗}

๑) วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบัน เช่น รูปแบบของครอบครัว ถ้าศึกษาคูสังคัมต่าง ๆ จะทำให้เห็นได้ว่า ลักษณะของครอบครัวแต่ละสังคัมต่างกันไป ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรม เช่น ในสังคัมหนึ่งชายจะมีภรรยาได้หลายคน ในอีกสังคัมหนึ่งหญิงอาจมีสามีได้หลายคน หรือวัฒนธรรมกำหนดว่าจะเป็นแบบสามีภรรยาเดียว ความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานเป็นสิ่งที่ดี หรือว่าเป็นเรื่องขัดต่อศีลธรรม สถาบันเศรษฐกิจกำหนดวิธีการทำมาหากิน งานชนิดไหนเป็นของผู้ชายหญิง อาชีพบางอย่างมีเกียรติสูงในสังคัมหนึ่งแต่เป็นที่ดูถูกในอีกสังคัมหนึ่ง ก็เป็นเพราะวัฒนธรรม

๒) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น จะแต่งงานอายุเท่าใดความแตกต่างระหว่างบุคลิกภาพของเพศหญิงกับเพศชาย

๓) วัฒนธรรมเป็นวิธีควบคุมสังคม (Social Control) ได้แก่ การมีประเพณีต่างๆ ผู้ที่ฝ่าฝืนก็จะได้รับการตำหนิจากสังคัมกลุ่มนั้น สังคัมโบราณจะมีข้อห้าม (Taboo) และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นสิ่งที่ควบคุม ต่อมาวิธีการควบคุมก็มีลักษณะเป็นทางการและแยกหน้าที่เฉพาะมากขึ้น

จากลักษณะธรรมชาติของวัฒนธรรมดังกล่าว จะเห็นว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เลื่อนไหล ถ่ายทอดและเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งภายในกลุ่มชนเดียวกันหรือระหว่างท้องถิ่น ระหว่างชาติพันธุ์ การสืบทอดวัฒนธรรมของกันและกันนี้เอง เป็นปรากฏการณ์ที่สร้างอารยธรรมของโลกโดยรวม ซึ่ง นงเยาว์ ชาญณรงค์ กล่าวว่า วัฒนธรรมมีลักษณะไม่อยู่นิ่ง ไม่คงที่ มีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง เลิกร้าง สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ โดยผสมผสาน เลียนแบบและถ่ายทอดรับช่วง มีการเผยแพร่แลกเปลี่ยนจากแหล่งกำเนิดซึ่งอาจได้มาหลายทาง เช่น การเดินทางท่องเที่ยว ค้าขาย อพยพย้ายถิ่น การเกิดผลของสงคราม ถูกเข้าครอบครอง ถูกกลืน การเลียนแบบ การผสมผสาน การยอมรับนับถือศาสนา วัฒนธรรมมีการเจริญสูงสุด ทรงตัวอยู่ดำเนินสืบต่อมาและเข้าสู่การเสื่อมเมื่อพ้นยุคทันสมัย แต่

^{๒๗} ผวจิตต์ อธิคมนันท์, การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑), หน้า ๗.

วัฒนธรรมบางอย่างก็ยังไม่เชื่อมสูกุไป ยังสืบต่อเป็นมรดกสังคมและมรดกทางวัฒนธรรมบางอย่างเมื่อเชื่อมสูกุไปแล้ว ก็อาจถูกฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ได้ โดยขึ้นอยู่กับค่านิยมและสภาพแวดล้อมทางสังคม^{๒๘}

กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรมมีลักษณะดังนี้ เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ เป็นผลผลิตแห่งพฤติกรรม เป็นกระสวน หรือแบบแผนในการดำเนินชีวิต มีลักษณะเป็นการแสดงถึงรูปแบบของความคิด เป็นสัญลักษณ์ที่ตกลงกันในกลุ่ม เป็นสิ่งกำหนดรูปแบบของสถาบันต่าง ๆ ในสังคม วัฒนธรรมมิใช่เป็นของผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะแต่เป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมมีจิตสำนึกกร่วมเป็นเจ้าของ วัฒนธรรมไม่เกี่ยวข้องกับการบริหารทางกรรมพันธุ์ หรือทางร่างกาย และวัฒนธรรมมีลักษณะไม่หยุดนิ่งสามารถเปลี่ยนแปลง เชื่อมสูกุ ฟื้นฟูและสืบทอดเป็นมรดกของสังคมได้

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับสันติวัฒนธรรม

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมจะพบว่า วัฒนธรรมเมื่อแบ่งประเภทใหญ่จะแบ่งได้เป็น วัฒนธรรมทางวัตถุ และวัฒนธรรมทางจิตใจ ซึ่งในงานวิจัยนี้มุ่งหมายศึกษาวัฒนธรรมในบริบทเกี่ยวกับค่านิยม ทศนคติ ความเชื่อ วิถีดำเนินชีวิตในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับสันติวิถี ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาสันติกับวัฒนธรรม มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไร โดยจะได้นำเสนอในลำดับต่อไป

๒.๑.๒.๑ ความหมายและความสำคัญของสันติวัฒนธรรม

สันติวัฒนธรรม เป็นเรื่องของแนวทางการประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคมทั้งที่มีวัฒนธรรมเดียวกันหรือต่างวัฒนธรรมบนหลักการพื้นฐานของความเมตตากรุณา มีความเจริญงอกงามพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง นักวิชาการได้ให้ความหมาย ประกอบด้วย

เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์ ได้กล่าวถึงความหมายของสันติวัฒนธรรมว่า เป็นสภาวะที่มีความสมดุลกลมกลืนกันของอัตลักษณ์ ทศนคติ คุณค่า ความเชื่อ และแบบแผนการปฏิบัติในการใช้ชีวิต และความต้องการพื้นที่อิสระเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลในสังคมนั้น ๆ สันติวัฒนธรรมจึงเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิตร่วมกันด้วยความเมตตากรุณา บนหลักการพื้นฐานการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามที่ช่วยให้สังคมนุชย์ประพฤติปฏิบัติตามหน้าที่ต่อกันและกัน โดยปราศจากความรุนแรงแล้วนำไปสู่ชีวิตที่สงบสุข มีความเจริญงอกงามทั้งภายนอกและภายในของความเป็นมนุษย์ซึ่งสันติวัฒนธรรม มีลักษณะสำคัญ ดังนี้

๑. เป็นเรื่องของคุณค่า ทศนคติ พฤติกรรม และวิถีชีวิต ที่ไม่ใช้ความรุนแรง
๒. เป็นเรื่องของความใกล้ชิดกลมกลืนกันของอัตลักษณ์ ทศนคติ คุณค่า ความเชื่อ และแบบแผนการปฏิบัติในการใช้ชีวิต
๔. เป็นเรื่องของการป้องกันจัดการความขัดแย้งด้วยวิธีการคลี่คลายเหตุปัจจัยของปัญหาโดยไม่เผชิญหน้า

^{๒๘} นงเยาว์ ชาญณรงค์, วัฒนธรรมและศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย รามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕-๑๖.

๕ เป็นภูมิคุ้มกันไม่ให้ใช้ความรุนแรง^{๒๙}

จุฬารัตน์ สีสูงเนิน ได้ให้ความหมายของสันติวัฒนธรรมว่า หมายถึง แนวทางการประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคม ทั้งที่มีวัฒนธรรมเดียวกันหรือต่างวัฒนธรรม บนหลักการพื้นฐานของความเมตตากรุณา มีความเจริญงอกงามได้อย่างต่อเนื่อง มนุษย์จึงต้องสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นกับเพื่อนมนุษย์ร่วมสังคม และสร้างประชาชาติสิ่งแวดล้อม รวมถึงกฎกติกาในสังคมให้เอื้อต่อบรรยากาศ สันติวัฒนธรรมในพระพุทธศาสนา สอนให้คนในสังคมสร้างความรักความผูกพัน ความมีเมตตากรุณา ความเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งคุณธรรมดังกล่าว ถือเป็นหลักการพื้นฐานของการสร้างสันติวัฒนธรรม โดยการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมเรื่อง สังคหวัตถุ ๔ และ สาราณียธรรม ๖^{๓๐} กล่าวได้ว่า สันติวัฒนธรรมในมุมมองของจุฬารัตน์ สีสูงเนิน เป็นการนำหลักธรรมไปอยู่ในวิถีปฏิบัติของชีวิตให้มีสันติภาพ ซึ่ง **พระไพศาล วิสาโล** ได้กล่าวถึง ความหมาย ของสันติวัฒนธรรมในเชิงสันติภาพว่า หมายถึง สำนึก คุณค่า ความเชื่อที่ไม่ส่งเสริมความรุนแรง เอื้อต่อความสมานฉันท์ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ หากวัฒนธรรมแห่งความรุนแรง มีพื้นฐานอยู่บน ความถือตัวถือตน ความติดยึดในลัทธิอุดมการณ์ และความทะยานอยาก องค์กรประกอบสำคัญของวัฒนธรรมเพื่อสันติภาพก็คือ ความเคารพผู้อื่นว่าเสมอกับตน ความมีขันติธรรม และความสันโดษ การมีสำนึกในความ เป็นมนุษย์ร่วมกัน และการเคารพในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของกันและกัน และมีความเชื่อ ในการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี^{๓๑}

อย่างไรก็ตามนักวิชาการบางท่าน **วรากรณ์ สามโกเสส** ได้กล่าวถึง ความหมายของ สันติวัฒนธรรมในเชิงองค์ประกอบว่าการจะเป็นสังคมสันติวัฒนธรรม (culture of peace) นั้นต้องประกอบด้วย ๖ ปัจจัย ได้แก่ ๑) การยอมรับความแตกต่างที่เกิดขึ้น ๒) เคารพในความแตกต่าง ๓) อดทนอดกลั้นในความแตกต่าง ๔) เชื่อในความเท่าเทียมของมนุษย์ ๕) เคารพสิทธิของผู้อื่น และ ๖) ใช้เหตุและผล โดยมีกติกาสังคมเป็นฉันทามติร่วมกัน โดยสังคมสันติวัฒนธรรม จะต้องไม่ต่างกับสังคมประชาธิปไตย หรือพยายามให้เป็นสังคมเดียวกันมากที่สุด กล่าวว่าการจะสร้างสังคมสันติวัฒนธรรมจะต้องมาจากการวางแผน กลไกตลาด และกลไกทางการเมือง ที่ต้องผนวกเอา หน่วยครอบครัว หน่วยการศึกษา และหน่วยสังคมเข้าด้วยกัน ซึ่งหน่วยครอบครัวจะต้องเป็นหน่วยที่สำคัญที่สุดของสังคม เพราะเป็นหน่วยที่มีวัฒนธรรม และศีลธรรมมากที่สุด ส่วนหน่วยสังคม ทุกคนควรจะช่วยกันสร้างสรรค์สังคม แต่ต้องไม่ใช่สร้างให้เป็นสังคมอำนาจนิยม^{๓๒}

^{๒๙} เอกสารการอบรม เรื่องสันติวัฒนธรรม โดยดร.เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์, (สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, พฤษภาคม ๒๕๕๕)

^{๓๐} จุฬารัตน์ สีสูงเนิน, **สันติวัฒนธรรม**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/ajutaratsisungnone/neuxha/bth-thi-7-santi-wathnthrrm> [๓๐ ก.ย. ๒๕๖๑].

^{๓๑} พระไพศาล วิสาโล, **สู่สันติวัฒนธรรม**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.visalo.org/article/P_soSanti.htm

^{๓๒} วรากรณ์ สามโกเสส, **ชุมชนสันติวัฒนธรรม ทางออกประเทศไทย**, สำนักข่าวอิสรา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.isranews.org/thaireform-news-conscious/12394-2010-12-08-13-26-25.html> [๓๐ ก.ย. ๒๕๖๑].

ในขณะที่เดียวกันในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวิธี **ชัยวัฒน์ สถาอานันท์** ได้นิยามความหมายของสันติวัฒนธรรมในมุมมองของการจัดการความรุนแรงว่า ความรุนแรงคือการทำร้ายฝ่ายตรงข้าม เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องหากทำร้ายเพราะเขาเป็นศัตรู แต่สันติวัฒนธรรมคือสิ่งที่ตรงข้ามกับความรุนแรงทางวัฒนธรรม ยิ่งไปกว่านั้น สันติวัฒนธรรมคือการเปิดเผยความจริงเป็นด้านกลับของความรุนแรง การรับรู้ความเจ็บปวดของสังคม การทำให้เห็นว่าคนรอบ ๆ ตัวเราเป็นคนทั้งนั้นแม้จะแตกต่างกัน เรา ต้องคิดว่าทำอย่างไร ให้เกิดความสัมพันธ์ในฐานะเป็นมนุษย์เหมือนกัน สันติวัฒนธรรมจึงทำให้เห็นว่าคนรอบตัวเราล้วนเป็นคนเหมือนกัน^{๓๓}

๒.๑.๒.๒ ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมกับสันติวัฒนธรรม

สันติวัฒนธรรม มีความแตกต่างจากวัฒนธรรมทั่วไป หรือวัฒนธรรมชั้นพื้นของสังคม ลักษณะสันติวัฒนธรรม จะมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

๑. เป็นเรื่องของคุณค่า ทศนคติ พฤติกรรม และวิถีชีวิต ที่ไม่ใช้ความรุนแรง
๒. เป็นเรื่องของความใกล้ชิดกลมกลืนกันของลักษณะ ทศนคติ คุณค่า ความเชื่อ และแบบแผนการปฏิบัติในการใช้ชีวิต
๓. เป็นเรื่องของการป้องกันจัดการความขัดแย้งด้วยวิธีการคลี่คลายเหตุปัจจัยของปัญหาโดยไม่เผชิญหน้า
๔. เป็นภูมิคุ้มกันไม่ให้ใช้ความรุนแรง

๒.๑.๒.๓ เกณฑ์ชีวิตสังคมที่มีสันติวัฒนธรรม

การที่จะระบุว่าสังคมใดมีสันติวัฒนธรรม หรือใช้สันติวัฒนธรรมในสังคมมากน้อยเพียงใด ดูจากเกณฑ์หรือมาตรฐานสันติวัฒนธรรมดังนี้

๑. มีการใช้และปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนอย่างเท่าเทียม
๒. มีระบบการศึกษาที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน
๓. การพัฒนาสังคมในทุกระดับต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม
๔. ประชาชนมีส่วนร่วมกับการกระบวนการปกครองระบอบประชาธิปไตย
๕. การปกครองหรือการบริหารงานภาครัฐใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นฐาน
๖. มีความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางเพศสภาพ ชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา
๗. ประชาชนมีอิสรภาพ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ
๘. มีอุดมการณ์ของชาติที่หลอมรวมความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

^{๓๓} ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, ความรุนแรงและสันติวัฒนธรรมในสังคมไทย, ประชาไท, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://prachatai.com/journal/2005/06/4261> [๓๐ ก.ย. ๒๕๖๑].

๙. มีรัฐสวัสดิการ และความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

๑๐. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความอุดมสมบูรณ์และสมดุล

เห็นได้ว่าสันติวัฒนธรรมมีมิติที่แตกต่างจากวัฒนธรรมในแง่บริบทของการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติสุข ซึ่งหลักคิดหลักปฏิบัติที่ช่วยให้อยู่กับผู้อื่นได้อย่างสันติในทางพระพุทธศาสนาได้มีหลายหมวดธรรมที่แสดงไว้ในการสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นกับเพื่อนมนุษย์ร่วมสังคม และสร้างธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมถึงกฎกติกาในสังคมให้เอื้อต่อบรรยากาศ สันติวัฒนธรรมในพระพุทธศาสนาสอนให้คนในสังคมสร้างความรักความผูกพัน ความมีเมตตากรุณา ความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน คุณธรรมดังกล่าวถือเป็นหลักการพื้นฐานของการสร้างสันติวัฒนธรรม โดยการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรม นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

๒.๑.๒.๔ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการสร้างสันติวัฒนธรรม

ศาสนาทุกศาสนามีจุดมุ่งหมายเพื่อลดความเห็นแก่ตัวหรือการถือเอาตัวตนเป็นศูนย์กลาง หากบุคคลสามารถยกจิตใจให้อยู่เหนือความยึดติดในตัวตนได้ จะเป็นการส่งเสริมสันติวัฒนธรรม^{๓๔} การปฏิบัติตามแนวทางของศาสนา สามารถบันดาลใจให้เกิดกุศลธรรม เช่น ความเมตตากรุณา ความเอื้ออาทร และความเสียสละ ศาสนาจึงสามารถเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดความสมานฉันท์ในสังคม แต่ในบางครั้งศาสนาก็กลายเป็นสิ่งยึดมั่นถือมั่นที่ทำให้เกิดความรุนแรงขึ้นได้ ดังนั้นในการสร้างสันติวัฒนธรรมคนในสังคมต้องลดอัตตา หรือการยึดมั่นถือมั่นในตัวเองลง และให้ความสำคัญกับความเป็นหนึ่งเดียวกันของมนุษยชาติ ซึ่งจะทำให้มนุษย์รู้สึกใกล้ชิดกันมากขึ้น จนเห็นมนุษย์ทุกคนเป็นเพื่อนหรือพี่น้องกัน โดยไม่มีศาสนา เชื้อชาติ สีผิว เป็นเครื่องกีดกันอีกต่อไป ถึงตอนนั้นก็พบว่ามนุษย์นั้นมีใช้ศัตรูของเรา ศัตรูของเราคือความชั่วร้าย คือตัณหา มานะ ทิฐิ หรือความยึดถือในตัวตน ที่ครองจิตครองใจผู้คนต่างหาก การกำจัดคนที่ชั่วร้ายด้วยความรุนแรงจึงไม่ใช่คำตอบที่ได้ผลยั่งยืน เพราะยิ่งใช้ความรุนแรงหรือความโกรธเกลียดมากเท่าไร ก็ยิ่งเพิ่มพูนความโกรธเกลียดและความชั่วร้ายในใจเขามากขึ้น ด้วยเหตุนี้พระพุทธองค์จึงตรัสว่า “พึงเอาชนะความโกรธด้วยความไม่โกรธ พึงเอาชนะความร้ายด้วยความดี พึงเอาชนะคนตระหนี่ ด้วยการให้ พึงเอาชนะคนพูดพล่อย ด้วยคำสัตย์” พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนเกี่ยวกับความประพฤติและวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งเป็นรากเง้าของวัฒนธรรมและมีความเกี่ยวเนื่องด้วยวัฒนธรรม

แนวคิดสันติวัฒนธรรมในมุมมองพระพุทธศาสนานั้น ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นศึกษาเกี่ยวกับหลักธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเพื่อนำมาวิเคราะห์สันติวัฒนธรรมไทใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไว้ ๔ หลักธรรมหลัก คือ หลักสาราณียธรรม หลักพรหมวิหารธรรม หลักอปปริหานิยธรรม และหลักอิทธิบาท ๔ มีรายละเอียดดังนี้

(๑) หลักสาราณียธรรมกับการเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

^{๓๔} พระไพศาล วิสาโล, ผู้สันติวัฒนธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.visalo.org/article /P_soSanti.htm [๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙].

คำว่า สาราณียธรรม ตามรูปศัพท์ ประกอบด้วยคำว่า สาราณียะ + ธรรม สำหรับคำว่า สาราณียะ หรือ สาราณีย หรือ สมรณีย หมายถึง เป็นที่ตั้งแห่งความระลึก เมื่อประกอบกับคำว่า “ธรรม” ซึ่งหมายถึง คุณความดี ดังนั้น สาราณียธรรม จึงหมายถึง ธรรมอันเป็นไปเพื่อความระลึกถึงกันและกัน^{๓๕} นอกจากนี้พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ ยังให้ความหมายของ สาราณียธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ทำให้มีความเคารพกัน ช่วยเหลือกัน และสามัคคีกัน^{๓๖} ซึ่งในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้ระบุถึงความหมายของ “สาราณียธรรม” หมายถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน^{๓๗}

ก) เหตุแห่งความขัดแย้งนำมาซึ่งหลักคำสอนสาราณียธรรม

ในพระวินัยปิฎก อังตรเปยยาล กติปุจฉาวาร พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมวินัยเกี่ยวกับมูลเหตุแห่งการทะเลาะวิวาท ๖ ประการและการโจท หรือการฟ้องร้องกัน ๖ ประการ อันเป็นที่มาของการทำลายความสามัคคีในหมู่คณะ ที่มีรากเหง้ามาจากต้นเหตุ ๖ ประการ ได้แก่

๑. เป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธไว้ ภิกษุใดเป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธไว้ ภิกษุนั้น ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในพระศาสนา. . .พระธรรม. . . พระสงฆ์ และไม่ทำสิกขาให้บริบูรณ์ ย่อมก่อวิวาทให้ เกิดขึ้นใน สงฆ์ซึ่งเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก เพื่อไม่ใช่สุขแก่คนหมู่มาก เพื่อไม่ใช่ประโยชน์ แก่คนหมู่มาก เพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย ถ้าเธอทั้งหลายพิจารณาเห็นมูลเหตุแห่งวิวาทเช่นนี้ภายในหรือภายนอก เธอทั้งหลายพึงพยายามเพื่อละมูลเหตุแห่งวิวาทเช่นนี้ที่เป็นบาปภายในหรือภายนอกนั้นแล ถ้าเธอทั้งหลายไม่พิจารณาเห็นมูลเหตุแห่งวิวาทเช่นนี้ภายในหรือภายนอก เธอทั้งหลายพึงปฏิบัติเพื่อให้มูลเหตุแห่งวิวาทที่เป็นบาปนั้น แลยียดเยื่อต่อไป การละมูลเหตุแห่งวิวาทที่เป็นบาปนั้นย่อมมีได้ และมูลเหตุแห่งวิวาทที่เป็นบาปนั้นย่อมไม่ยียดเยื่อต่อไป ๒. เป็นผู้ลบหลู่ ตีเสมอ ฯลฯ ๓. เป็นผู้ริษยา มีความตระหนี่ ฯลฯ ๔. เป็นผู้โอ้อวดมีมาลา ฯลฯ ๕. เป็นผู้มีความปรารถนาชั่วเป็นมิถิลาทิกฐิ ฯลฯ ๖. เป็นผู้ยึดมั่นทิฐิของตน มีความถือมั่น สละสิ่งที่ตนถือมั่นได้ยาก ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดเป็นผู้ยึดมั่นทิฐิของตน มีความถือมั่น สละสิ่งที่ตนยึดมั่นได้ยาก ภิกษุนั้นไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในพระศาสนา ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในพระธรรม ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรง ในพระสงฆ์ และไม่ทำสิกขาให้บริบูรณ์ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในพระศาสนา^{๓๘} ลำดับต่อมาพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ ๖ ประการ เรียกว่า สาราณียธรรม ๖ โดยทรงแสดงหลักวิธีปฏิบัติและผลหรืออานิสงส์ของการปฏิบัติทั้ง ๖ ประการ โดยมีรายละเอียดซึ่ง

^{๓๕}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิต พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๘๔.

^{๓๖}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๔๔๒.

^{๓๗}ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๙๒/๕๓๑.

^{๓๘}วิ.ป. (ไทย) ๘/๒๗๒-๒๗๓/๓๖๔-๓๖๗.

ผู้วิจัยสรุปเป็นตารางเพื่อแสดงให้เห็นหลักปฏิบัติและอานิสงส์ของการปฏิบัติหลักสาราณียธรรม ๖ ดังนี้^{๓๙}

๑. ความตั้งใจมั่นที่จะมีเมตตาต่อกันทางกายหรือการกระทำที่ดีหรือการแสดงออกทางกายที่ดีต่อกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลังต่อเพื่อนในหมู่คณะ

๒. ความตั้งใจมั่นที่จะมีเมตตาต่อกันทางวาจา คือ การพูดจาที่ดีต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลังกับเพื่อนหมู่คณะ

๓. ความตั้งใจมั่นที่จะมีเมตตาต่อกันทางใจ กล่าวคือ การมีจิตที่เมตตาจริงใจต่อกันรู้จักเห็นอกเห็นใจเพื่อนในหมู่คณะทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๔. การรู้จักแบ่งปันในการบริโภคของที่ได้มาโดยไม่แบ่งแยกความเป็นพวกเขาพวกเรา กล่าวคือ การแบ่งปันลาภสักการะที่ได้มาด้วยความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งการไม่ประพฤติดันอยู่เหนือเพื่อนในหมู่คณะทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๕. การรักษาศีลให้เสมอกับเพื่อนในหมู่คณะ กล่าวคือ การปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย ตั้งใจรักษาศีลบำเพ็ญภาวนาไม่ให้ความต่างพร้อยหรือขาดทะเลาะ ไม่ว่าต่อหน้าและลับหลังเพื่อนในหมู่คณะ

๖. การมีทิวฐิความเห็นต่อเรื่องการเข้าถึงทางดับทุกข์หรือพระนิพพานเป็นที่มั่น กล่าวคือ มีความเห็นที่ตรงกับเพื่อนในหมู่คณะในอุดมการณ์ที่จะทำความดับทุกข์และการตัดจกวัฏสงสาร เป็นจุดหมายในทิศทางเดียวกันกับเพื่อนในหมู่คณะทั้งต่อหน้าและลับหลัง

ผู้วิจัยสรุปหลักสาราณียธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีหลักปฏิบัติ บุคคลที่ปฏิบัติด้วย และอานิสงส์ของการปฏิบัติ ดังนี้

หลักปฏิบัติ: ๑. ตั้งมั่นเมตตากายกรรม ๒. ตั้งมั่นเมตตาวาจากรรมฯลฯ ๓. ตั้งมั่นเมตตาโมโนกรรม ฯลฯ ๔. บริโภคโดยไม่แบ่งแยกทุกอย่างที่ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม โดยที่สุดแม้เพียงบิณฑบาต ๕. มีศีลที่ไม่ขาด ไม่ทะเลาะ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้สรรเสริญไม่ถูกตัณหาและทิวฐิครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิ ๖. มีอริยทิวฐิ อันเป็นธรรมเครื่องนำออกเพื่อความสิ้นทุกข์ โดยชอบแก่ ผู้ทำตาม ปฏิบัติทั้งต่อหน้าและลับหลัง

ผู้ที่ควรปฏิบัติด้วย: ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ผู้มีศีล

อานิสงส์ของการปฏิบัติตาม: ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

กล่าวได้ว่า หลักสาราณียธรรม ๖ มุ่งเน้นในการนำหลักสาราณียธรรมมาใช้ในการปฏิบัติต่อตนเองและหมู่คณะให้มีความเสมอภาคและปฏิบัติที่ดีต่อกันไม่ว่าทั้งต่อหน้าหรือลับหลังทำให้เกิดความไว้วางใจในหมู่คณะ ทำให้มีการเชื่อมสัมพันธ์ที่ดีต่อกันด้วยการแบ่งปันของที่ได้มาทำให้เกิดความเท่าเทียมกัน ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การมีศีลหรือวินัยข้อประพฤติดปฏิบัติตรงกัน

^{๓๙}ดูรายละเอียดใน วิ.ป. (ไทย) ๘/๒๗๔/๓๖๘-๓๖๙.

ซึ่งจุดที่เชื่อมต่อกันที่สำคัญ คือ การมีความเห็นที่ตรงกันสอดคล้องกันนั้น คือ การมุ่งตรงต่อพระนิพพาน อันเป็นหนทางดับทุกข์โดยสิ้นเชิง

ข) การนำหลักสาราณียธรรมไปประยุกต์ใช้

๑. เพื่อการบริหารปกครองหมู่คณะให้เกิดสันติสุข

การมีหลักสาราณียธรรมในองค์กร หน่วยงาน หรือชุมชน ย่อมจะช่วยให้สมาชิกในองค์กรนั้นมีคุณธรรมที่ทำให้ไม่เห็นแก่ตัว เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่แก่ผู้อื่น เข้าใจคนอื่นมากขึ้น ดังสะท้อนให้เห็นได้จาก

๑) การแสดงไมตรีและหวังดีต่อเพื่อนร่วมงานร่วมกิจการร่วมชุมชน โดยช่วยเหลือธุระต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ แสดงออกปฏิกิริยาสุภาพ เคารพนับถือทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นการฝึกที่จะสละละความเห็นแก่ตัวมองเห็นประโยชน์ผู้อื่น กล่าวคือ การมองเห็นประโยชน์ของส่วนร่วมเป็นที่ตั้ง

๒) การพูดต่อกันด้วยเมตตา พูดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน เช่น แนะนำ สั่งสอนตักเตือนกันด้วยความหวังดีกล่าววาจาสุภาพ พูดจริงไม่พูดเพื่อผลประโยชน์ ที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองฝ่ายเดียว เหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องฝึกใจตนเองให้รู้จักระงับและรู้ถึงกาลประโยชน์ในสิ่งที่จะพูดนั้น สร้างประโยชน์ให้กับส่วนรวมหรือไม่

๓) การคิดต่อกันด้วยเมตตา คิดอะไรก็คิดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน เช่น ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี สิ่งนี้ย่อมนำมาซึ่งความไว้วางใจในหมู่คณะการปราศจากความหวาดระแวงสงสัยที่เป็นเครื่องบั่นทอนความสามัคคีในชุมชน

๔) การแบ่งปันสิ่งที่ได้มาโดยชอบธรรม แบ่งปันลาภที่ร่วมกันหาร่วมกันทำ โดยยุติธรรม แม้สิ่งของที่ได้มาจะน้อย แต่ก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั้งถึงกันนั้นคือ การร่วมสุข ร่วมทุกข์กัน ประเด็นนี้จะช่วยลดความอคติหรือความรู้สึกลำเอียงในการบริหารงานหรือการปกครองหมู่ชนได้เป็นอย่างดี และยังเป็นเครื่องมือสลายความขัดแย้งก้าวข้ามผ่านความแตกต่าง ไม่มีการแบ่งพวกเขาหรือเรา ซึ่งการแบ่งแยกนี้เป็นเชื้อไวรัสความอ่อนแอทางสังคมที่ไม่ควรให้ปรากฏในชุมชนใดก็ตาม

๕) ความประพฤติดีเสมอภาคกัน ประพฤติสุจริตดีงามเหมือน ๆ กัน มีระเบียบวินัยเป็นแบบเดียวกัน ไม่ประพฤติให้เป็นที่รังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ สิ่งนี้เป็นเสมือนตั้งเกราะป้องกันไม่ให้สังคมเกิดการทะเลาะวิวาท เพราะทุกฝ่ายต่างก็เคารพในสิทธิหน้าที่และการเคารพกติกาที่เป็นสังคม สร้างความเชื่อมั่นด้วยหลักความยุติธรรม

๖) ความเสมอภาคกันทางความคิด หมายถึง ปรับความคิดความเห็นให้มีเหตุมีผลถูกต้องเหมือนกัน นั่นคือ การเคารพเหตุผล ยึดหลักความดีงามเป็นอุดมคติอย่างเดียวกัน สิ่งนี้เป็นประการสำคัญที่สุด คือ การตั้งความเห็นของคนในหมู่คณะให้ตรงกัน การมองเห็นประโยชน์ของส่วนร่วม องค์กร ชุมชน สังคมเป็นที่ตั้ง ประกอบกับความเห็นที่ไม่ปรารถนากระทำตนให้เป็นทุกข์

และสร้างทุกข์ให้กับผู้อื่น เหล่านี้ เมื่อองค์กร ชุมชน สังคมใดมี ย่อมทำให้กิจการงานทั้งหลายที่ทำร่วมกันย่อมบรรลุผลได้อย่างสันติสุข^{๔๐}

๒. เพื่อการเสริมสร้างความปรองดองในสังคม

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาหลักสาราณียธรรม ๖ ถูกนำมาแสดงให้เห็นถึงหลักปฏิบัติที่จะเสริมสร้างความรู้สึกที่ดีให้เกิดขึ้นต่อกันและกันอยู่เสมอในยามที่ระส่ำระสาย เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นด้วย หากสังคมใดต้องการที่จะเสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้น ควรที่จะต้องนำเอาหลักธรรมทั้ง ๖ ประการไปใช้อยู่ตลอดเวลา กล่าวคือ

๑) การทำความดีต่อกัน สนับสนุนช่วยเหลือกันทำงานกำลังกาย มีความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักสัมมาคารวะ ไม่เบียดเบียน หรือรังแกกัน ไม่ทำร้ายกันให้ได้รับความทุกข์ทรมาน ทำแต่ในสิ่งที่ถูกต้องต่อกันอยู่ตลอดเวลา การเข้าไปตั้งเมตตาทายกรรมต่อกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง นั่นคือ ทรงสอนให้มีน้ำใจช่วยเหลือกันทำงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง การช่วยเหลือกันต่อหน้านั้น ทุกคนต่างก็ทราบกันดีอยู่แล้ว แต่การช่วยเหลือลับหลังนั้นทำสามารถกระทำได้หลายรูปแบบ หลายวิธี ตัวอย่างเช่น เราเห็นเสื้อผ้าของคนอื่นที่เขาตากไว้กลางแจ้ง แต่ฝนเกิดตกในขณะที่เจ้าของไม่อยู่ เราก็สงเคราะห์ช่วยเก็บให้พ้นจากการเปียกฝน โดยไม่คำนึงว่าเจ้าของเสื้อผ้านั้นเป็นคนที่เรารักหรือไม่รัก เมื่อเจ้าของกลับมาทราบการกระทำของเรา หากเป็นคนที่ชอบพอกัน เขาต้องแสดงความขอบคุณ แต่ถ้าเป็นคนที่ไม่ชอบหน้ากัน เขาอาจจะทำเฉยๆ แต่แน่นอนที่ใจของเขาจะต้องนึกถึงการกระทำของเรา นี่ก็เป็นการค่อยๆ ปลูกความรักลงในใจของผู้อื่น

๒) การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม พูดกันด้วยความรัก ความปรารถนาดี รู้จักการพูดให้กำลังใจกันและกันในยามที่มีใครต้องการพบกับความทุกข์ความผิดหวัง หรือความเศร้าหมองต่าง ๆ โดยที่ไม่พูดจาซ้ำเติมกันยามที่มีใครต้องหกล้มลงไม่นินทาว่าร้ายทั้งต่อหน้าและลับหลัง พูดแนะนำสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ พูดอย่างใดก็ตามอย่างนั้นไม่โกหกมดเท็จ การเข้าไปตั้งเมตตาจริกรรมต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง การพูดถึงผู้อื่นในด้านดีทั้งต่อหน้าและลับหลังนั้นเป็นการแสดงความรักใคร่กันด้วยวาจา

๓) การคิดดี การมองกันในแง่ดี มีความหวังดีและปรารถนาดีต่อกัน รักและเมตตาต่อกัน คิดแต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ต่อกัน ไม่อิจฉาริษยา ไม่คิดอคติไม่พยาบาท ไม่โกรธแค้นเคืองกัน รู้จักให้ออกาสและให้อภัยต่อกันและกันอยู่เสมอ การเข้าไปตั้งเมตตาตามโนกรรมต่อกัน ข้อนี้หมายถึงให้นึกถึงผู้อื่นในด้านดี คิดช่วยเหลือผู้อื่น สงเคราะห์ผู้อื่นทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นการแสดงความรักใคร่กันทางใจ

^{๔๐}ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา , ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: โอ เอส.พรี้นติ้ง เฮ้าส์ ๒๕๓๘), หน้า ๒๙๔- ๒๙๕.

๔) การรู้จักแบ่งปันผลประโยชน์ด้วยความยุติธรรมช่วยเหลือกัน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ไม่เอารอดเอาเปรียบ และมีความเสมอภาคต่อกัน เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน อยู่เสมอ แบ่งปันลาภที่ได้รับโดยชอบธรรมแก่ผู้อยู่ร่วมกัน

๕) การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ หรือวินัยต่าง ๆ อย่างเดียวกัน เคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคล ไม่ก้าวร้าวหน้าที่กัน ไม่อ้างอำนาจความเป็นใหญ่ในตำแหน่งหน้าที่ เพื่อข่มขู่คนอื่น ไม่ถืออภิสิทธิ์ใด ๆ ทั้งปวง นั่นคือเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์

๖) การมีความคิดเป็นอย่างเดียวกัน คิดในสิ่งที่ตรงกันปรับมุมมองให้ตรงกัน รู้จักแสวงหาจุดร่วมและสงวนไว้ซึ่งจุดต่างของกันและกัน ไม่ยึดถือความคิดของตนเป็นใหญ่ รู้จะยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นอยู่เสมอ นั่นคือ เป็นผู้มีความเห็นเสมอกัน^๑

๓) เพื่อสร้างสังคมให้มีความสุข

เห็นได้ว่า หลักสาราณียธรรม เป็นพื้นฐานปฏิบัติที่สำคัญที่ช่วยจรรโลงให้สังคมนั้นมีความน่าอยู่เกิดสันติสุข ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติรวมถึงมนุษยโลก ด้วยเหตุเพราะหากเราปฏิบัติต่อกันที่ดี ด้วยความรักความเมตตาต่อผู้อื่นไม่ว่าทางกาย ทางวาจา และใจ การรู้จักแบ่งปันหรือการให้ การเคารพในระเบียบกฎกติการ่วมกัน การมีความเห็นร่วมกันในทางที่ถูกต้องดีงาม เหล่านี้ สามารถสะท้อนให้เห็นผลที่ปรากฏพฤติกรรมในสังคม ดังที่ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ สรุปความว่า

๑) การปฏิบัติต่อกันด้วยเมตตาโดยมีความปรารถนาดีและจริงใจเป็นที่ตั้ง ย่อมนำพาให้มีการแสดงออกต่อกันด้วยความสุภาพ ให้เกียรติเคารพนับถือกัน ดังนั้น กิจการต่าง ๆ ย่อมสำเร็จได้ด้วยการให้ความช่วยเหลือเป็นธุระด้วยความเต็มใจ เหล่านี้เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความสุขในหมู่ชนนั้น

๒) การพูดจาด้วยอัธยาศัยไมตรีมีความจริงใจไม่เสแสร้ง ย่อมนำพาให้คำพูดวาจาที่ใช้ต่อกันประกอบด้วยความสุภาพ ให้เกียรติ ถ้อยทีถ้อยอาศัย สามารถดกเตือนกันได้ด้วยความหวังดี เหล่านี้สามารถสังเกตเห็นได้จากชุมชน สังคมใดที่มีความเห็นต่างแต่สามารถอยู่ร่วมกันได้ โดยสามารถแลกเปลี่ยนความเห็นเพื่อพัฒนาชุมชนสังคมให้เจริญก้าวหน้า เป็นสังคมที่มีความสุขสงบเป็นที่ปรารถนาของทุกฝ่าย

๓) การมีใจที่ปรารถนาดีหวังประโยชน์ให้แก่กันด้วยความจริงใจ มองเห็นความดีของทุกฝ่ายทำให้สีหน้าการแสดงออกด้วยท่าทางหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส ไร้ซึ่งความหวาดระแวงต่อกัน หากสังคมใดเป็นเช่นนี้ย่อมจะเป็นสังคมที่มีแต่รอยยิ้มและเป็นสังคมที่มีพลังมีความคิดสร้างสรรค์

^๑ ฐา ยัมสรวล, “การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อเสริมสร้างความปรองดองในการปฏิบัติงาน วิชาซีพพยาบาล: ศึกษาเฉพาะกรณี โรงพยาบาลบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, สารนิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), หน้า ๓๘-๔๐.

๔) การแบ่งปันหรือการให้ ภายใต้พื้นฐานความชอบธรรมและไม่เลือกว่าเป็นของเล็กน้อย เมื่อได้แจกจ่ายแบ่งปันออกไปย่อมนำมาความสุขมาให้ทั้งต่อผู้ให้และผู้รับ อีกทั้งยังเป็นการลดความเห็นแก่ตัวพวกพ้อง และสร้างเครือข่ายสังคมชุมชนให้เข้มแข็ง และสามารถเป็นแนวทางในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนและท้องถิ่นเพราะสังคมนั้นเรียนรู้ที่จะแบ่งปันประโยชน์ต่อกัน

๕) การมีความประพฤตินิสัยที่สุจริตดีงาม เคารพระเบียบแบบแผนของสังคมที่ตนอยู่ ไม่สร้างความเสื่อมเสียมาสู่หมู่คณะ เหล่านี้เป็นตัวสะท้อนถึงความร่วมแรงร่วมใจในสังคม การไม่เหลื่อมล้ำเลือกปฏิบัติและประพฤตินิสัยให้เกียรติกัน เคารพในความเป็นมนุษย์ สิ่งนี้ย่อมคุ้มครองชุมชนสังคมนั้นให้พ้นจากความเสื่อม เยาวชนคนรุ่นหลังสามารถดำเนินตามเป็นแบบอย่างได้ รู้สึกถึงคุณค่าวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ

๖) การปรับความเห็นให้ตรงกัน คือ การเคารพรับฟังทุกฝ่าย แม้ว่าจะมีความเชื่อหรือวัฒนธรรมประเพณีบางอย่างที่แตกต่างกัน แต่เมื่อมาอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนสังคมเดียวกันแล้ว ต่างฝ่ายต่างก็มองเห็นประโยชน์หรือจุดหมายสูงสุดในทางเดียวกัน กล่าวคือ การสร้างชุมชนสังคมให้น่าอยู่และมีความสงบเรียบร้อย สามารถพึ่งพาตนเองได้ ย่อมจะทำให้ชุมชนนั้นเมื่อประกอบกิจการใดย่อมสำเร็จประสพผลและนำพาชุมชนให้มีสันติสุขทั้งภายนอกและภายใน^{๕๒}

กล่าวได้ว่า หลักสาราณียธรรม ๖ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานและประสานสังคมให้ประสบความสำเร็จและมีความสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของการให้ความรักและความจริงใจต่อกันและกันของสมาชิกในชุมชน ไม่ว่าจะมีความเชื่อหรือศาสนาที่แตกต่างกันอย่างไร ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้หากชุมชนนั้นมีสาราณียธรรมต่อกัน สอดคล้องกับ พุทธทาสภิกขุกล่าวว่า ความรักสากล หมายถึง มีความรักชีวิตผู้อื่น ไม่เลือกหน้า ไม่มีขอบเขตจำกัด ไม่มีเขา ไม่มีเรา ทุกศาสนาก็ต้องการอย่างนี้ แม้แต่จริยธรรมก็ต้องการอย่างนี้ ให้มีความรักให้ผู้อื่นเสมอเท่ากับความรักตน นี่จิตใจมันสูง ถ้าจิตใจมันต่ำ มันก็เห็นแก่ตัว มันรักผู้อื่นไม่ได้ แม้แต่เพื่อนฝูงอยู่ในโรงเรียนเดียวกันก็ยังชกต่อยกัน ที่จะไปรักคนอื่นทั่วไป แม้ที่เป็นศัตรูนี้จะทำได้อย่างไร เราจะต้องมีความคิดนึกที่ถูกต้องตามหลักตามอุดมคติของศีลธรรม ว่าเราทุกคน ชีวิตทั้งหมดนี้เป็นเพื่อน จากความชั่วไปสู่ความดี จากความต่ำไปสู่ความสูง จากความทุกข์ทรมานไปสู่ความพ้นทุกข์สิ้นเชิง เป็นเพื่อนด้วยกันทั้งหมดทุกคน ไม่ว่าเขาจะเป็นคนชาติไหน ภาษาไหน หรือจะเป็นศาสนาไหนก็ตาม ล้วนเป็นเพื่อนเดินทางด้วยกันทุกคน เราต่างกันแต่เพียงว่ามีฐานะต่างกัน อะไรต่างกันบางอย่างเท่านั้นเอง แต่ทว่าหน้าที่แล้วละก็เหมือนกันหมด จะต้องเดินทางจากความต่ำไปหาความสูงเพื่อหมดทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น จากความสุขอยู่ในกรงขัง ไปสู่ความพ้นเป็นอิสระทางวิญญูณ ฉะนั้น เราต้องรักผู้อื่นด้วยกันทั้งหมด ในฐานะเป็นเพื่อนสนิทกัน เป็นความรักสากลอย่างนี้ เป็นความไม่เห็นแก่ตัว^{๕๓}

^{๕๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมบุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๒๓-๒๔.

^{๕๓} พุทธทาสภิกขุ, **สารนิพนธ์พุทธทาส ว่าด้วยสมานฉันท์และสันติวิธี**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท ตถาตา พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑๓.

(๒) หลักพรหมวิหารธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารตามความหมายและความสำคัญของหลักพรหมวิหารธรรมในทางพระพุทธศาสนา ดังต่อไปนี้

ก) ความหมายของพรหมวิหาร ๔

คำว่า “พรหมวิหาร” เป็นคำภาษาบาลี แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ มี ๔ ข้อ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา^{๔๔} พจนานุกรม ศัพท์ศาสนาสาคร อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน อธิบายความหมายของพรหมวิหาร ๔ ว่าเป็นธรรมหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนา มีความหมายหลายนัย คือ

๑) เป็นธรรมเครื่องอยู่ของพรหม เครื่องอยู่อย่างพรหม และทำให้เป็นพรหมเสมอด้วยพรหม โดยมุ่งประเด็นที่ว่า เมื่อผู้บำเพ็ญสมาธิ เจริญเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาแล้ว ย่อมส่งผลให้บรรลุฌานได้ตามลำดับ

๒) เป็นธรรมเครื่องอยู่ของผู้ประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐหลักความประพฤติที่ประเสริฐ เมื่อมีธรรม ๔ ประการนี้ประจำใจ ย่อมมีความรักสรรพสัตว์ พิจารณาช่วยสรรพสัตว์ที่ประสบทุกข์ให้พ้นทุกข์ ไม่ริษยาในความได้มีสุขของสรรพสัตว์ และวางใจเป็นกลางได้เมื่อช่วยสรรพสัตว์นั้น ๆ ไม่สำเร็จ

๓) เป็นธรรมเครื่องอยู่ของผู้เป็นใหญ่ คือ ผู้นำหรือผู้ปกครอง โดยมุ่งให้ผู้นำหรือผู้ปกครองมีความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นพื้นฐานช่วยเหลือเขาเมื่อเขาประสบความทุกข์ ยินดีด้วยเมื่อเขาได้รับความสำเร็จ และวางใจเป็นกลางไม่ตกอยู่ในอคติ พรหมวิหาร ๔ เรียกได้ อีกอย่างหนึ่งว่า อัปมัญญา ๔ เพราะมุ่งประเด็นที่ว่า แผ่ไปไม่จำกัดในมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายเป็นพรหมวิหารของพระอริยะ^{๔๕}

ข) องค์ประกอบของพรหมวิหาร ๔

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) ได้กล่าวอธิบายขยายความถึงองค์ประกอบของพรหมวิหารธรรม หรือพรหมวิหาร มี ๔ ประการ ไว้ดังนี้

๑) เมตตา เป็นเรื่องของจิตใจ เพราะเป็นความปรารถนา คือ ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขไม่มีอะไรแตกต่างในความเป็นชีวิต ทั้งผู้อื่น สัตว์อื่นและตนเอง คือ ผู้ใดจะให้อะไรใคร ผู้นั้นจะต้องมีเสียก่อน ผู้ไม่มีจะให้ก็ให้ไม่ได้ จะปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขก็เช่นกัน ถ้าตนเองไม่เป็นสุขจะมีความสุขที่ไหนไปแผ่ให้คนอื่น เมตตาที่ถูกต้องจะต้องออกจากใจที่อ่อนละมุน เป็นใจที่สงบจากความทุกข์ความร้อน สงบจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ใจที่กำลังทุกข์ร้อนด้วยความโลภ ความโกรธ ความหลง จะไม่มีพลังเมตตาเลย ตรงกันข้ามกลับมีแต่ความไม่เมตตาแม้แต่กับตนเอง เพราะทำให้

^{๔๔} ประยุทธ์ หลงสมบุญ, พจนานุกรม มคอ-ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทธรรมสาร จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๕๒๓.

^{๔๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาคร อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๐-๑๒๑.

ตนเองร้อน ไม่มีความสุข คนใจดีคนเดียวสามารถทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขได้มากมายนัก เช่นเดียวกับคนไม่ดีคนเดียว ก็สามารถทำให้เกิดความทุกข์ความร้อนได้มากมาย เมตตาต้องอาศัยปัญญา เพราะปัญญาเท่านั้นที่จะช่วยพิจารณาได้ถูกต้อง ว่าควรแสดงเมตตาต่อผู้ใดอย่างไร เมื่อใดจึงจะเป็นคุณไม่เป็นโทษการลงโทษบุตรธิดา กระทำผิดเพื่อให้สำนึก ก็เป็นเมตตากรุณาของมารดาบิดา การไม่ลงโทษกลับเป็นการไม่เมตตากรุณา

๒) กรุณา เป็นเรื่องทางกาย เพราะเป็นเรื่องการช่วยเหลือ คือ ช่วยให้พ้นทุกข์ มีทั้งทุกข์กายทุกข์ใจ แต่ที่จริงเมตตาและกรุณาไปด้วยกันแยกกันไม่ออกที่เป็นธรรม เป็นพรหมวิหารธรรมอย่างยิ่ง คือ ช่วยให้พ้นทุกข์ทางใจ เห็นใครทุกข์ อย่างนิ่งดูตาย ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพื่อช่วย นั่นคือกรุณา ช่วยให้พ้นทุกข์และต้องช่วยให้ถูก อย่างให้ผิดศีล อย่าให้เป็นการเบียดเบียนใครตั้ง พระพุทธองค์ทรงกล่าวไว้ว่า “การให้ธรรมทานชนะการให้ทั้งปวง” คือเป็นการช่วยที่เหนือการช่วย ทั้งปวง เป็นการช่วยให้พ้นทุกข์ทางใจ ใจที่มีธรรมเพียงไรจะพ้นจากความทุกข์มีความสงบสุขเยือกเย็นเพียงนั้น ผู้ใช้ธรรมคือปฏิบัติเป็นตัวอย่าง ให้เห็น บอกเล่า สั่งสอนอบรมให้เกิดธรรม

๓) มุทิตา คือ พลอยยินดีด้วยกับตนเองและผู้อื่นได้ดีมีความสุข ซึ่งจะนำไปสู่ความดีอีกชั้นหนึ่ง ถ้ารู้จักคิดให้ถูก ให้อภัยตั้งใจสงวนรักษาความดีความสุขที่ได้นั้นไว้และเพิ่มพูนให้ยิ่งขึ้นไม่ทะเลาะทะเลาะกันให้ยิ่งขึ้นจนเกินไป เช่นได้ดีเพียงนั้นแล้วก็ยินดีกับการได้ดีเพียงนั้นของตน อย่าไม่พอใจ เพราะต้องการยิ่งไปกว่านั้น การพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีความสุข ผลดีที่จะเกิดขึ้นนั้นเราเองจะเป็นผู้ได้รับก่อนใครทั้งหมด ความพลอยยินดีด้วยความริษยาให้ความร้อนเย็นผัดกันขณะที่ใจเกิดความยินดีเราเองนั้นแหละสบาย ขณะที่ใจเกิดความยินร้ายริษยา เราเองนั้นแหละทุกข์ร้อน ฉะนั้น การพลอยยินดีด้วยเมื่อผู้อื่นได้ดีมีความสุขจึงเป็นสิ่งที่ควร

๔) อุเบกขา คือ วางใจเฉย วางใจเป็นกลาง ไม่ยินดียินร้าย เมื่อสุดวิสัยจะเมตตากรุณาได้แล้ว ก็ยังไม่เกิดผลดี ยังช่วยให้เขาเป็นสุข พ้นจากความทุกข์ไม่ได้ จึงใช้อุเบกขาปลงใจลงให้ได้ว่าทำได้ที่สุดความสามารถแล้ว ได้เมตตากรุณาถูกต้องแล้ว ผลเป็นเช่นไรก็ต้องอุเบกขา ถ้าไม่อุเบกขา ปล่องใจให้ดีขึ้นร้อนเร่าเพราะปรารถนาจะช่วยเขาให้ได้ผล เช่นนี้เป็นการผิดเป็นการขาดเมตตากรุณาในตนเอง^{๔๖}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของพรหมวิหารธรรม หรือพรหมวิหารมี ๔ ประการ คือ

๑. เมตตา หมายถึง ความรักใคร่ ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

๒. กรุณา หมายถึง ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันที่จะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

๓. มุทิตา หมายถึง ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงชีวิตตามปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

๔. อุเบกขา หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ผู้ดำรงอยู่ในธรรมที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้ง รู้จักวางเฉยสงบใจมอง ในเมื่อไม่มีกิจควรทำ เพราะเขารับผิดชอบต่อตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบต่อตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับที่ตนรับผิดชอบต่อตน^{๔๗}

สรุปได้ว่า พรหมวิหาร ๔ สามารถนำมาใช้ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ด้วยเพราะทำให้มนุษย์รู้จักเจริญ เมตตา คือ มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจ มีความหวังดีเพื่อให้ผู้อื่นมีความสุข แผ่ไมตรีจิตต่อผู้อื่น กรุณา คือ มีความสงสารให้ความช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ ไม่เบียดเบียนคนอื่น มุทิตา คือ มีความยินดีในความสำเร็จและความสุขของผู้อื่น ไม่อิจฉาริษยากัน รู้โทษของความริษยาที่เป็นเหตุทำลายกัน อุเบกขา คือ การวางตนเป็นกลาง วางเฉย พิจารณาเห็นสิ่งต่าง ๆ ด้วยปัญญา มีจิตที่ตรงเที่ยงธรรม ไม่ยึดมั่นถือมั่น ทำให้จิตใจมีความสงบสุข ก่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่ตนเอง ผู้อื่นและสังคม

(๓) หลักอปริหานิยธรรมกับการเสริมสร้างหมู่คณะเข้มแข็ง

ก) ความหมายและความสำคัญของหลักอปริหานิยธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

อปริหานิยธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นธรรมะ ที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนเหล่ากษัตริย์ลิจฉวีเป็นหลักธรรมที่ใช้สอนเพื่อการปกครองและป้องกันหมู่คณะเสื่อมถอย สามารถนำไปใช้ได้ทั้งชุมชนและผู้บริหารบ้านเมืองและพระภิกษุสงฆ์ ดังนี้คือ อปริหานิยธรรมสำหรับชุมชนและการบริหารบ้านเมืองเป็นหลักในการปกครอง โดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อม นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง “หลักการอปริหานิยธรรม” เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าชี้ให้เห็นว่าเหตุที่ทำให้สังคมของชาววัชชี หรือหลักการที่ร้อยรัดให้ชาววัชชีสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะหลักการนี้หมายถึงหลักการที่ทำให้องค์กรหรือสังคมไม่เผชิญหน้ากับความเสื่อม หากกลุ่มคนต่าง ๆ พวกกันประพฤติและปฏิบัติร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพราะเป็นหลักการที่จะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสมครสมานสามัคคีปรองดองระหว่างกันและกัน สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสามัคคีธรรมในอปริหานิยธรรม ในแง่มุมนี้ของพระองค์มุ่งเน้นที่จะย้ำเตือนทั้งวัสสการพราหมณ์ และประชาชนในแคว้นวัชชีให้ตระหนักรู้ถึงคุณค่า และความสำคัญของอปริหานิยธรรมว่าเป็นหลักการที่จะนำไปสู่สันติสุขแก่มนุษย์ และสังคมที่อาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างไร แม้นักคิดบางท่านอาจจะตีความว่า สือสารของพระพุทธเจ้าในลักษณะดังกล่าวได้เปิดช่องทางให้วัสสการพราหมณ์ได้โอกาส และเห็นช่องทางที่จะยึดเมืองวัชชีตามความต้องการของพระเจ้าอชาตศัตรูก็ตาม แต่หากมองในอีกมุมหนึ่งจะพบว่า พระพุทธเจ้าพยายามจะสื่อสารให้เห็นถึงความสำคัญของสามัคคีธรรมตามแนวของ อปริหานิย

^{๔๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๔.

ธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระองค์ได้อาศัยตัวอย่างของชาววัชชีที่ปฏิบัติตามครรลองของอภิธานิยธรรมให้พระสงฆ์ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของพระองค์ได้ปฏิบัติตนตามแนวของอภิธานิยธรรม เช่นเดียวกันอภิธานิยธรรม จึงหมายถึง ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี ๗ อย่าง ที่ตรัสสำหรับภิกษุ ภิกษุอภิธานิยธรรม สรุปได้ว่า

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
๒. เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก และพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ
๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น ไม่ถอนสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้แล้ว สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบทตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้
๔. ภิกษุเหล่าใด เป็นผู้ใหญ่ เป็นประธานในสงฆ์ เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เชื้อ ฟังถ้อยคำของท่าน
๕. ไม่ลู่อ่านจกแก่ความอยากที่เกิดขึ้น
๖. ยินดีในเสนาสนะป่า
๗. ตั้งใจอยู่ว่า เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาส ขอให้มาแล้ว ขอให้อยู่เป็นสุข^{๔๘}

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความเจริญอย่างเดียว ไม่นำไปสู่ความเสื่อมเลย มีเรื่องเล่าในราชอภิธานิยธรรมหรือวัชชี อภิธานิยธรรม ซึ่งตรัสไว้สำหรับกษัตริย์แห่งแคว้นวัชชีซึ่งปกครองกันแบบสามัคคีธรรม ตรัสเนื่องจากทรงปรารถนาพระดำริของพระเจ้าอชาตศัตรู กษัตริย์ผู้ครองแคว้นมคธจะทำสงครามกับแคว้นวัชชี ได้ทรงส่งวัสสการพราหมณ์มาเฝ้าพระพุทธเจ้า ขณะประทับอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ เขตกรุงราชคฤห์ เพื่อขอทราบความเห็นของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับการทำสงครามกับแคว้นวัชชีขณะที่วัสสการพราหมณ์เฝ้าอยู่นั้น พระพุทธเจ้าตรัสถามพระอานนท์ว่าพวกเจ้าวัชชียังปฏิบัติตามอภิธานิยธรรมที่พระองค์ทรงแสดงไว้แก่พวกเจ้าวัชชี ที่สารันททเจดีย์ เขตกรุงเวสาลีอยู่หรือไม่ พระอานนท์กราบทูลว่า พวกเจ้าวัชชียังปฏิบัติตามวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม

๑. ประชุมกันเป็นประจำ ประชุมกันบ่อยครั้ง
๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำหน้าที่ของชาววัชชี
๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้วถือปฏิบัติตามวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม

^{๔๘} คุุรายละเอียดยใน ที.ม.(ไทย) ๑๐/๑๓๗/๘๒-๘๓.

๔. สักการะเคารพ นบถือ บูชา เจ้าวัชชี ผู้สูงวัย และเชื่อถือถ้อยคำของท่าน เหล่านี้ว่าควรรับฟัง

๕. ไม่ข่มเหง ฆูดคร่า ซีนใจ กุลสตรีหรือกุลกุมารีเอามาสมสู่ตามอำเภอใจ

๖. สักการะ เคารพ นบถือบูชา เจตีย์ (คือปูชนียวัตถุ ปูชนียสถานและอนุสาวรีย์ ฯลฯ) ในแคว้นวัชชีไม่ละเลยปล่อยให้การบูชาที่ถูกต้องที่เคยทำต่อเจตีย์เหล่านั้นเสื่อมสิ้นไปและ

๗. ให้ความอารักขา คุ่มครองป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลายด้วยความมุ่งหวังให้พระอรหันต์ที่ยังไม่มาให้มาสู่แคว้นของตน

วัสสการพราหมณ์ได้ฟังก็เห็นว่าเป็นจริงตามที่พระพุทธเจ้าตรัสและกราบทูลว่า หากพวกเจ้าวัชชีปฏิบัติตามวัชชีธรรมเหล่านี้ แม้เพียงข้อเดียวก็ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามทั้ง ๗ ข้อ ก็ไม่เสื่อมมีแต่ความเจริญถ้ายาวแล้วพระเจ้าอชาตศัตรูไม่ควรทำสงครามกับแคว้นวัชชี แต่ควรทำไมตรีทางการทูตหรือทำลายความสามัคคีของพวกวัชชีเสียก่อนแล้วก็ทูลลากลับ

ดังนั้น อปริหานิยธรรมจึงเป็นธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อมเป็นไปเพื่อความเจริญอย่างเดียวส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในหมู่มนุษย์ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้รู้จักประยุกต์ใช้ธรรมะในทางการเมืองการปกครอง เพื่อให้เกิดคุณประโยชน์และเกิดความสามัคคีในสังคมสืบไป การปกครองทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็ฝ่ายอาณาจักร หรือฝ่ายศาสนจักร หากมีคุณธรรม ๗ ข้อ ที่ชื่อว่า อปริหานิยธรรม แล้ว ก็จะมีแต่ความเจริญ มีความสามัคคี เป็นปึกแผ่นแน่นหนา ศัตรูไม่สามารถทำลายได้

ข) การนำหลักอปริหานิยธรรมไปประยุกต์ใช้ในสังคม

ถ้าเราจะส่งเสริมให้สังคมมีความมั่นคงและเข้มแข็ง เกิดเป็นคุณประโยชน์ใหญ่หลวงต่อชาติบ้านเมืองควรพร้อมเพรียงกันยึดแนวหลักอปริหานิยธรรม ๗ ประการ หากสามารถปฏิบัติได้โดยพร้อมเพรียงกันแล้ว การเมืองจะกลายเป็นการเมืองบริสุทธิ์แก้ปัญหาของชาติได้สำเร็จ เป็นแบบอย่างการเมืองดีเด่นที่โลกจะชื่นชมยินดีมาก อปริหานิยธรรม ๗ ประการ ประกอบด้วย

๑. หมั่นประชุมกันเป็นประจำเพราะการประชุมกันบ่อย ๆ เป็นการระดม มั่นสมอง รวมความสามารถที่ทุกคนมีนำมาแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่อง ส่งเสริมพัฒนาหมู่คณะให้มีความเจริญในด้านต่าง ๆ

๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกัน ปฏิบัติกิจของหมู่คณะมีความรับผิดชอบร่วมกัน ดำเนินไปอย่างพร้อมเพรียง และเมื่อถึงตอนทำงานก็ต้องทำงานของส่วนรวมให้ดี

๓. ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ ทุกคนที่เป็นสมาชิกของสังคมจะต้องถือระเบียบข้อบังคับเพื่อปฏิบัติอย่างเสมอภาคกัน และเป็นเหตุส่งเสริมให้การปกครองการบริหารเกิดผลดี มีประสิทธิภาพ

๔. เคารพนับถือผู้ใหญ่ เชื่อฟังคำสอนของท่าน ความเป็นผู้ใหญ่กับความเป็นผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก เพราะการปกครอง การบริหารจำเป็นต้องมีผู้นำและผู้ตามมีหน้าที่ปกครองหน้าที่สั่งการเป็นต้น เป็นเรื่องที่ยุใหญ่หรือผู้นำจำต้องปฏิบัติ

๕. ไม่ลุแก่อำนาจความอยาก ความเห็นแก่ตัว ถ้าใครปฏิบัติได้ดั่งนี้ย่อมทำให้สังคมมีระเบียบวินัยดีขึ้น สามารถดำรงรักษาสิ่งที่มีคุณค่าของสังคมไว้ได้ยั่งยืน จะไม่ก่อให้เกิดความสูญเสียด้านเศรษฐกิจและการปกครอง เป็นต้น

๖. รักสันติภาพ ชัดเกลาคจิตใจอยู่เสมอแสดงถึงความเป็นผู้มีนิสัยดีพร้อมที่จะปฏิบัติโดยไม่ประมาท การที่สมาชิกของสังคมเป็นคนดี ย่อมเป็นเกียรติ เป็นศักดิ์ศรีเป็นเครื่องยืนยันความบริสุทธิ์ใจในการปฏิบัติภารกิจได้ดีและ

๗. ตั้งใจสนับสนุนคนดี ปกป้องคนดีส่งเสริมคนดีเลือกคนดีมีความสามารถเข้ามาเป็นกำลังพัฒนาหมู่คณะของตน คุณธรรมแต่ละข้อ เป็นเหตุให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ส่งเสริมคุณภาพในการบริหารปกครอง และทำให้เกิดความสุขความเจริญในหลาย ๆ ด้าน

หลักอปริยานิยธรรม ๗ ประการ เป็นธรรมที่มีประโยชน์ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีในชุมชน อีกทั้งการมีส่วนร่วมภายในชุมชน ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองภายในชุมชนสร้างรายได้กับครอบครัวและภายในชุมชนเกิดความรักใคร่ เคารพซึ่งกันและกัน มีการให้เกียรติกันไม่ว่าศาสนาใด ๆ ก็ตามสามารถอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจกัน และชุมชนเกิดความสันติสุข

(๔) หลักปธาน ๔ กับการสร้างสันติภาพ

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนากล่าวถึงหลักปธาน ๔ เป็นเครื่องมือในการทำจิตให้เจริญด้วยการ ๑. สังวรปธาน (เพียรระวัง) ๒. ปหานปธาน (เพียรละ) ๓. ภาวนापธาน (เพียรเจริญ) ๔. อนุรักษปธาน (เพียรรักษา)^{๔๙} โดยนัยในคัมภีร์จะแสดงถึงหลักปฏิบัติเพื่อความเจริญก้าวหน้าในธรรม ซึ่งหลักปธาน ๔ ในพจนานุกรมพุทธธรรมฉบับประมวลศัพท์ ได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

๑. สังวรปธาน (เพียรระวังหรือเพียรปิดกั้น คือ เพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น - the effort to prevent; effort to avoid)

๒. ปหานปธาน (เพียรละหรือเพียรกำจัด คือ เพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว - the effort to abandon; effort to overcome)

๓. ภาวนापธาน (เพียรเจริญ หรือเพียรก่อให้เกิด คือ เพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดมี - the effort to develop)

๔. อนุรักษปธาน (เพียรรักษา คือ เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและให้เจริญยิ่งขึ้นไปจนไพบูลย์ - the effort to maintain)^{๕๐}

^{๔๙} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๐/๒๘๓.

^{๕๐} พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๔๖
http://84000.org/tipitaka/dic /d_item.php?i=156

หลักประธาน ๔ นี้สามารถนำมาใช้ในการป้องกันความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ดังที่พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร. อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้นำมาบรรยายให้กับนิสิต ความว่า

๑) การระแวงระวังป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงต่อกัน กล่าวคือ การที่ต่างฝ่ายต่างต้องมีคุณธรรมทางจิตใจเป็นพื้นฐานในเรื่องของความจริงใจ เอาใจใส่ต่อกัน รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความอดทน อดกลั้น ความเสียสละต่อกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขสันติสุข และต้องไม่อาฆาตพยาบาทกันจากปัจจัยภายนอกที่จะส่งผลในทางลบต่อปฏิสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันได้ แต่ละบุคคลหรือปัจเจกจึงต้องมี “สันติสังวร” ด้วยการยอมรับวิถีทางความคิดเห็นและทางวัฒนธรรมที่แตกต่าง เคารพกัน ไม่เลือกปฏิบัติเพราะเพศ ผิวพรรณ และการนับถือศาสนาที่ต่างกันเนื่องจากศาสนาเป็นสิ่งที่มีความยาวนาน อีกทั้งหลักการหรือหลักคำสอนในทุกศาสนาก็ยึดโยงกับสิทธิมนุษยชน และสอนให้ทุกคนเป็นคนดีมีคุณธรรม มีเหตุผล และมีศรัทธาอย่างถูกต้องในการอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

๒) การแก้ไขความขัดแย้ง ทำโดยการเจรจา ประนีประนอมยอมความกัน ไกล่เกลี่ยกันด้วยวาจาสุภาพ ทั้งสองฝ่ายต้องร่วมกันพิจารณาด้วยการมองเห็นโทษของความวิวาท ทะเลาะเบาะแว้งที่จะตามมา เจรจากันอย่างสันติ เป็นมิตรที่ดีมีความรักความเมตตาต่อกัน เข้าใจกัน ให้กำลังใจ เคารพ ให้เกียรติกัน ยอมรับและให้ความสำคัญในบทบาทของกันและกัน เรื่องที่ผ่านมาขอให้ทำเป็นเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น คือ ให้รู้จักปล่อยวางเพื่อความสงบสันติสุขซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่ามากในการครองชีวิตตั้งแต่ในระดับครอบครัว ชุมชน องค์กร ประเทศชาติและโลกร่วมกัน ทั้งนี้แต่ละบุคคลหรือปัจเจกต้องมี “ปหาน” คือความเพียรที่จะแก้ไขความขัดแย้งโดยความเป็นกลาง ไม่มุ่งประโยชน์ ความเป็นกลางในทุกด้านรวมถึงการเมือง และศาสนา

๓) การเยียวยาความรุนแรงที่เกิดต่อกันแล้วอย่างสามัคคีสมานฉันท์ โดยที่แต่ละบุคคลหรือปัจเจกใช้การ “ภาวนา” ในการเพียรสร้างความสามัคคีสมานฉันท์ ด้วยการอภัยแก่กันและไม่จองเวรกันอันเป็นสิ่งที่ต้องทำให้ได้เพื่อสมานใจทั้งของคู่กรณีและของตนเองไปพร้อมๆ กัน

๔) การรักษาความสงบสันติสุขให้ต่อเนื่องยาวนาน (Peace Preservation): โดยแต่ละบุคคลหรือปัจเจกต้องมีความเพียรในการ “อนุรักษ์” รักษาธรรมธิปไตยด้วยการระลึกถึงประโยชน์สุขส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ไม่ใช่อคติเป็นใหญ่^{๕๑}

๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับภูมิศาสตร์วัฒนธรรม

๒.๑.๓.๑ ความหมายของ ภูมิศาสตร์ทางวัฒนธรรม

ดุจฤดี คงสุวรรณ และวรรณะ รัตนพงษ์ ได้กล่าวถึง แนวคิดทางภูมิศาสตร์วัฒนธรรมว่าหมายถึง การกำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการพิจารณาพื้นที่ หรือบริเวณที่มีความกลมกลืนของวัฒนธรรมซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากพื้นที่โดยรอบและสามารถแยกออกจากพื้นที่ใกล้เคียงได้ อย่างไรก็ตามเมื่อ

^{๕๑} พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๔ มกราคม ๒๕๕๙).

เกิดวัฒนธรรมขึ้นแล้วมักจะไม่ได้เกิดอย่างโดดเดี่ยว แต่จะแพร่กระจายออกไปยังพื้นที่ชุมชนอื่นๆ ในหลายพื้นที่ เมื่อมีการยอมรับหรือมีการปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน ก็จัดได้ว่าพื้นที่นั้นมีลักษณะวัฒนธรรม (Culture Treat) ร่วมกัน^{๕๒}

โชติช่วง นาดอน ได้อธิบายความหมายของภูมิศาสตร์วัฒนธรรม ผ่านวัฒนธรรมจีน ว่า การทำความเข้าใจกับ “วัฒนธรรมจีน” คือการทำความเข้าใจ “คนจีน” นั่นเอง เพราะวัฒนธรรมเป็นเรื่องของมนุษย์ มนุษย์เป็นผู้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมา แล้ววัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นมานั้นเองก็กลับมามีอิทธิพลหล่อหลอมสร้างมนุษย์รุ่นต่อๆ มา มนุษย์รุ่นต่อๆ มานั้นปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมไปแล้ว วัฒนธรรมใหม่นั้นก็หล่อหลอมสร้างมนุษย์รุ่นต่อๆ มาอีก มันเป็นอย่างนั้นรุ่นแล้วรุ่นเล่าแต่เราจะสนใจเฉพาะวัฒนธรรมร่วมสมัยก็ไม่ได้ เพราะวัฒนธรรมมันมีรากเหง้า ไม่เข้าใจรากเหง้าวัฒนธรรมจีนก็ยากที่จะเข้าใจวัฒนธรรมของคนจีนในปัจจุบันสมัย การทำความเข้าใจเรื่องวัฒนธรรม นอกจากต้องศึกษาเรื่องของมนุษย์แล้วยังต้องเข้าใจสภาพแวดล้อมด้วย สภาพแวดล้อมด้านหนึ่งคือภูมิศาสตร์และการศึกษาด้านภูมิศาสตร์กับสังคมมนุษย์นั้น เราต้องเข้าใจเรื่องของ “สถานที่หรือที่ตั้ง” (Place) และเวลา “เวลา” (Time)^{๕๓}

ในขณะที่โลกความรู้สารานุกรม ได้ให้นิยามความหมายของภูมิศาสตร์วัฒนธรรมว่า หมายถึง การศึกษาของพื้นที่ทางวัฒนธรรมของมนุษย์รวมสาขาของภูมิศาสตร์มนุษย์ แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวัฒนธรรม มันศึกษาปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างของการกระจายตัวขององค์ประกอบเชิงพื้นที่และวิวัฒนาการของการพัฒนาเช่นเดียวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม วัฒนธรรมของการกำเนิดและการแพร่กระจายของวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมระบบนิเวศ, การประเมินด้านสิ่งแวดล้อมและด้านอื่น ๆ ของเนื้อหาทางวัฒนธรรม^{๕๔}

แวนรวี ลากเกิน และรุ่งทิพย์ พุ่มดนตรี ได้ให้ความหมาย ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม ในมุมมองภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape) ว่า หมายถึง การรับรู้สภาพทางกายภาพของพื้นที่สภาพแวดล้อมที่อยู่ล้อมรอบตัวมนุษย์ ผ่านการเรียนรู้วัฒนธรรมของคนในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ซึ่งการก่อรูปขึ้นของสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมนั้น เป็นผลมาจากการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสภาพแวดล้อมดังกล่าว สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมใช้กันหลายความหมาย เช่น สภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง (Built Environment) นิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) และ “ภูมิทรศน์” ซึ่งล้วนเป็นความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรมทั้งสิ้น ผลของธรรมชาติที่แสดงออกมาและมองเห็นโดยมีวัฒนธรรมที่สะท้อนออกมาในรูปแบบ วิธีการจัดการระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่เรียกว่าเป็นภูมิความรู้หรือภูมิปัญญา ผ่านการจัดกระบวนการที่

^{๕๒} ดุจฤดี คงสุวรรณ และวรรณะ รัตนพงษ์, ภูมิศาสตร์วัฒนธรรมโลก, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.baanjommyut.com/library/global_community/02_3.html [๒๙ ก.ย. ๒๕๖๑].

^{๕๓} โชติช่วง นาดอน, ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://mgronline.com/china/detail/948000083043> [๒๙ ก.ย. ๒๕๖๑].

^{๕๔} โลกความรู้สารานุกรม, ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://th.swewe.net/word_show.htm/?293231 [๒๙ ก.ย. ๒๕๖๑].

อาศัยแนวคิดของภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมมาประกอบ ผลผลิตที่เห็นได้ชัดเจนของความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างผลของการตั้งถิ่นฐานของมนุษยชาติ โดยก่อรูปขึ้นมาจากผลของวัฒนธรรม และความสามารถเท่าที่จะเป็นไปได้ตามแต่ธรรมชาติแวดล้อมจะเอื้ออำนวย ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าที่ตกทอดมาจากวิวัฒนาการทางธรรมชาติและ ความพยายามของมนุษย์ตลอดทุกยุคทุกสมัย^{๕๕}

บุญเทียน ทองประสาน กล่าวว่าวัฒนธรรมมีความสำคัญสำหรับกลุ่มคนทุกชาติ หรือแม้แต่คนในสังคมย่อย ๆ เพราะวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดเอกลักษณ์ หรือลักษณะเฉพาะของชนชาติ หรือสังคมนั้น ๆ ทำให้สามารถชี้ชัดว่าเป็นใครและมีความสัมพันธ์กันอย่างไร วัฒนธรรมของแต่ละชาติ หรือแม้แต่สังคมจะแสดงออกมาทางด้าน ภาษาพูด ภาษาเขียน การแต่งกาย การใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ กฎระเบียบ ประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น วัฒนธรรมจึงเป็นเครื่องบ่งชี้ความเจริญรุ่งเรือง หรือความก้าวหน้าแต่ละของสังคมการศึกษาวัฒนธรรมทำได้หลายมุม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การศึกษาวัฒนธรรม ทำให้เข้าใจวิถีชีวิตส่วนรวมของประชาชน ของชาวบ้าน เข้าใจพลังที่มีอยู่ในชุมชน แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน เป็นระบบคุณค่าที่มีความสัมพันธ์กัน และเป็นโครงสร้างที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคน หรืออาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมเป็นระบบความคิด ซึ่งเป็นตัวควบคุมของพฤติกรรมของคน ดังนั้น เมื่อระบบความคิดเปลี่ยน พฤติกรรมก็เปลี่ยนตามไปด้วย ประโยชน์ที่เราจะได้อาจจากการศึกษาวัฒนธรรม ก็คือการทำให้เราทราบรอบ หรือแบบแผนการดำเนินชีวิตของสังคม คนที่ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องทำให้การกระทบ หรือขัดแย้งกันน้อยลง วัฒนธรรมที่ดีจะช่วยให้สังคมเจริญก้าวหน้า เช่น ความระเบียบวินัย การขยัน ประหยัดอดทน การเห็นประโยชน์ส่วนร่วมมากกว่าส่วนตน^{๕๖}

๒.๑.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข นั้น ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นศึกษาไว้ ๓ ประเด็นหลัก คือ สันติสุขในมุมมองพระพุทธศาสนา ความสำคัญของสันติสุข และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมปัจจุบัน ดังนี้

๒.๑.๔.๑ สันติสุขในมุมมองพระพุทธศาสนา

สันติสุขในทัศนะของพระพุทธศาสนานั้น มีความหมายที่เชื่อมโยงไปสู่ความสงบ เย็น และเป็นประโยชน์ การอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสงบและเยือกเย็น แม้สิ่งที่ต่างคนต่างปรารถนาจะไม่ตรงกัน และเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ตาม ตั้งตนดำรงตนให้อยู่ในความสงบเย็น ก็สามารถทำให้อีกฝ่ายหนึ่งสามารถสงบลงได้ ซึ่งเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อกัน ภาพสังคมที่มีความสงบสุข ร่มเย็น ย่อมนำไปสู่ความมีสันติสุขนั่นเอง ทั้งนี้มีข้อความที่รับรองความหมายของสันติสุขในแง่ของความสงบ กล่าวได้ว่า เป็นความสงบที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ดังตัวอย่างพุทธพจน์มีความว่า

“ธรรมที่เราได้บรรลุแล้วนี้ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบประณีต ไม่เป็นวิสัย แห่งตรรกะละเอียด บัณฑิตจึงจะรู้ได้สำหรับหมู่ประชาผู้รู้ نرمย์ ด้วยอภิญญาในอภิญญาเพลิตเพลิต

^{๕๕} แวรวิ ลาภเกิน และรุ่งทิพย์ พุ่มดนตรี, “ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชาวสวนเมืองนนท์”, วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม- มิถุนายน ๒๕๖๑), หน้า ๒๓.

^{๕๖} บุญเทียน ทองประสาน, แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในงานพัฒนา, (กรุงเทพฯ : สภาคหาลิเกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๖), หน้า ๓๑.

ในอภิปรัชญาอันนี้ย่อมเป็นสิ่งที่เห็นได้ยาก กล่าวคือ หลักอทิปปัจจยตา หลักปฏิจจสมุปบาท ถึงแม้ฐานะอันนี้ก็เป็นสิ่งที่เห็นได้ยากนัก กล่าวคือ **ความสงบแห่งสังขารทั้งปวง ความสลัดอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา** “ธรรมที่เราได้บรรลุแล้วนี้ลึกซึ้งเห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบประณีตไม่เป็นวิสัยแห่งตรรกะละเอียด บัณฑิตจึงจะรู้ได้สำหรับหมู่ประชาผู้รู้ธรรมด้วยอาลัยยินดีในอภิปรัชญาเพลิดเพลินในอภิปรัชญาอันนี้ย่อมเป็นสิ่งที่เห็นได้ยากกล่าวคือหลักอทิปปัจจยตา หลักปฏิจจสมุปบาท ถึงแม้ฐานะอันนี้ก็เป็นสิ่งที่เห็นได้ยากนัก กล่าวคือ **ความสงบแห่งสังขารทั้งปวงความสลัดอุปธิทั้งปวงความสิ้นตัณหา** ก็ถ้าเราจะพึงแสดงธรรมและผู้อื่นจะไม่เข้าใจซึ่งต่อเราชื่อนั้น ก็จะเป็นความเหน็ดเหนื่อยเปล่าแก่เราจะพึงเป็นความลำบากเปล่าแก่เรา”^{๕๗}

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้อธิบายความหมายที่เกี่ยวกับสันติสุข โดยนำพุทธภาษิตที่แสดงไว้ว่า “ตถาคตเกิดขึ้นในโลก เพื่อความสุขและความเกื้อกูล แก่สัตว์โลกทั้งเทวดาและมนุษย์”^{๕๘} และ“การมีระเบียบวินัย (ธรรม) ของตถาคตอยู่ในโลกนั้นคือความสุขของโลก ทั้งเทวดาและมนุษย์”^{๕๙}

พระไพศาล วิสาโล ได้แสดงทัศนะในเรื่องสันติสุข หรือความสุข ไว้ว่าธรรมนั้น ไม่ได้หมายถึงความดีและความจริงเท่านั้นหากยังแนบแน่นกับความสุขเป็นอย่างยิ่ง เมื่อทำความดี รักษาศีล ชีวีตยอมมาราปรีนผาสุก ไม่มีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจ และเมื่อเข้าใจความจริงของชีวิตจิตยอมสงบเย็น แม้มีอะไรมากระทบก็ไม่หวั่นไหว ครั้นเจ็บป่วยหรือพลัดพรากก็ไม่เป็นทุกข์ เพราะรู้ว่ามีเป็นธรรมดา ความสุขจากธรรมจึงเป็นความสุขที่ยั่งยืนและพบได้ทุกหนแห่ง^{๖๐}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายความหมายที่เกี่ยวกับสันติสุข ไว้ว่า หลักการของการดับทุกข์ในคราวหนึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงธรรมมีกถาเกี่ยวกับนิพพาน แก่ภิกษุทั้งหลายเช่นเดียวกันว่า “ธรรมดว่า อมตะ (ภาวะที่ไม่โน้มไปหาภพ คือไม่มีตัณหา ได้แก่ นิพพาน) เป็นของเห็นได้ยาก สัจจะมีใช้สิ่งที่เห็นได้ง่ายเลย ข้าแรกตันทหาได้แล้ว เมื่อรู้ที่อยู่ เห็นอยู่ (ซึ่งสัจจะ) ย่อมไม่มีอะไรค้างใจเลย (ไม่มีอะไรที่จะติดใจกังวล)” ปุถุชนชอบเพิ่มอัตราหรือขีดระดับของความสุขให้สูงขึ้น ด้วยการหาทางเพิ่มความร่ำ เพื่อจะให้ได้รับความสุขให้มากยิ่งขึ้น การแสวงสุขของปุถุชนเป็นเหมือนการก่อกระพ้อโหมไฟขึ้นแล้วได้รับความสนุกสนานชื่นฉ่ำ เยือกเย็นจากการดับไฟนั้น ยิ่งโหมไฟให้ลุกโพล่งร้อนแรงขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งใช้ความแรงในการดับ ทำให้เกิดเสียงฉี่ฉ่า วูบวาบ โลดโผนมากขึ้นเท่านั้น ปุถุชนจึงมักดำเนินชีวิตในแบบของการโหมไฟดำเนินชีวิต ส่วนผู้หลุดพ้นแล้ว เป็นเหมือนผู้ที่ได้ดับไฟสำเร็จแล้ว อยู่สุขสบายเยือกเย็นปลอดโปร่งใจ ไม่ต้องถูกเผาผลาญ^{๖๑}

^{๕๗} วิ.ม. (ไทย) ๔/๗/๑๑.

^{๕๘} ม.ม. ๑๒/๓๗/๖ อังนิน กวีวงศ์, **สรณนิพนธ์พุทธทาส**, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๕๐), หน้า ๘๑.

^{๕๙} อ.จตุกก. ๒๑/๑๙๗/๑๖๐.

^{๖๐} พระไพศาล วิสาโล, **สุขในธรรม สุขในทำ**, (โรงพยาบาลเลย: ๒๕๕๘), หน้า คำปรารภ.

^{๖๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓๔.

กล่าวได้ว่า สันติสุขในมุมมองพระพุทธศาสนา มีความสำคัญเกี่ยวเนื่องกับคำว่าความสุข ทั้งนี้แนวคิดเรื่องความสุขตามหลักพระพุทธศาสนามี ๒ ความหมาย คือ

๑. ความสุข หมายถึง สภาพที่ทนได้ง่าย ตรงข้ามกับความทุกข์ ซึ่งหมายถึง สภาพที่ทนได้ยาก^{๖๒} ความสุขกับความทุกข์เป็นของคู่กัน เพราะต่างก็เป็นเวทนาอย่างหนึ่งในเวทนา ๓ และเวทนา ๕^{๖๓} เมื่อความสุขเป็นเวทนา ดังนั้นความสุขจึงเป็นส่วนหนึ่งของขันธ ๕^{๖๔} และเมื่อเป็นขันธ ๕ ความสุขจึงตกอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติหรือกฎไตรลักษณ์ ได้แก่ ความเป็นของไม่เที่ยง (อนิจจตา) ความเป็นทุกข์ (ทุกข์ตา) และความเป็นของไม่ใช่ตัวตน (อนัตตา)

๒. ความสุข หมายถึง ภาวะที่สิ้นกิเลสทั้งปวง ภาวะที่ปราศจากตัณหา ที่เรียกว่า นิรามิสสุข เป็นสิ่งประเสริฐสูงสุดของมนุษย์ ซึ่งผู้ที่ดับทุกข์ในอริยสัจ ๔ ได้ จึงจะเข้าถึงความสุขประเภทนี้ได้

หลักการของความอยู่เย็นเป็นสุขก็คือดุลยธรรมซึ่งหมายถึงการกระทำที่นำไปสู่ความสมดุลของการอยู่ร่วมกันอันประกอบด้วยดุลยภาพของกายจิตสังคัมและสิ่งแวดล้อมหรืออาจเรียกว่าเกิดความเป็นธรรมทางสังคัมซึ่งมีลักษณะเป็นองค์รวม(Wholeness) โดยอาศัยหนทางที่เรียกว่ามรรค ๑๒ แห่งสังคัมอยู่เย็นเป็นสุขได้แก่อุดมการณ์สูงสุด คือการอยู่ร่วมกันด้วยสันติสมถ์ ๓ คือจิตวิวัฒน์การพัฒนาจิตให้กว้างไม่เห็นแก่ตัว (ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง) การกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นไม่รวมศูนย์ (เศรษฐกิจดุลยนิยม) การเปลี่ยนจากเศรษฐกิจทุนนิยมเป็นเศรษฐกิจดุลยนิยมและสัมมนาพัฒนา คือการพัฒนาเพื่ออุดมการณ์สูงสุดและส่งเสริมสมถ์โดยมีองค์ประกอบ ๘ ประการได้แก่การศึกษาศาสนา สุขภาพการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพลังงานการสื่อสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและกฎหมายภายใต้ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนสังคัมอยู่เย็นเป็นสุขได้แก่การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การขับเคลื่อนกระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขการส่งเสริมการพัฒนาอย่างบูรณาการโดยมีพื้นฐานอยู่บนการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่การพัฒนาเครื่องชีวิตความอยู่เย็นเป็นสุขการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นและการสร้างผู้นำเพื่ออนาคต^{๖๕}

สันติสุขมีความสำคัญในลักษณะทำให้เกิดความสบายความเย็นใจความสงบระงับเป็นความสุขที่เกิดจากภาวะแห่งความสงบและสามารถพัฒนาให้ก้าวหน้าไปถึงความอิสระจากปัจจัยทั้งปวง สันติสุขมีความสำคัญที่ต้องมีความเข้าใจเห็นชอบถูกต้องในเรื่องโลกและชีวิตเมื่อมีความเห็นที่ถูกต้องแล้วการดำเนินชีวิตก็จะเป็นไปอย่างถูกต้องทางความคิดคำพูดและการกระทำก็จะปรากฏออกมาในทางที่ดีงามการเข้าใจในวิชาการทางโลกยังไม่จัดว่าเป็นสันติสุขต่อเมื่อใดมีความเข้าใจในเรื่องโลกเรื่องชีวิตอย่าง

^{๖๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒๐.

^{๖๓} ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๒๗๐/๒๐๓-๓๐๔.

^{๖๔} ส.ม. (ไทย) ๑๘/๘๘/๑๖๗.

^{๖๕} ประเวศวาณี, **เศรษฐกิจพอเพียงบนรากฐานวัฒนธรรมชาวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิมพ์อักษร, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔.

ถูกต้องเมื่อนั้นจึงจะเป็นสันติสุขปรากฏว่ามีการแสดงความสำคัญของสันติสุขซึ่งสามารถนำมาแสดงไว้ ๕ ข้อดังนี้^{๖๖}

๑) สันติสุขเป็นความร่วมมือกันการเว้นการกระทำที่ชั่วการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม การมีศีลคือการสำรวมระวังยับยั้งกายวาจาการแสดงออกด้วยพรหมวิหารธรรมมีเมตตากรุณาเป็นต้น มุ่งเน้นสันติสุขความร่วมมือเป็นสุขของสังคมความอยู่เย็นเป็นสุขของบุคคลการประสบความสำเร็จในชีวิตรในทางโลก เช่น ลาภยศเกียรติสรรเสริญและการไปเกิดในภพที่มีความสุขเรียกว่าอยู่ในขั้นมนุษย์สมบัติและสวรรค์สมบัติหรือทิฏฐธัมมิกัตถะ และส่วนเบื้องต้นของสัมปรายิกัตถะศีลธรรมที่กล่าวนี้ก็คือศีลเมื่อปฏิบัติได้ปัญหาก็จะหมดไป

๒) สันติสุขเป็นความสุขคนทั่วไปมีความสุขพื้นฐานเป็นความสุขโดยตัวของมันเองและเป็นฐานรองรับที่ช่วยให้ได้รับความสุขจากการเสพอารมณ์ต่าง ๆ ความสุขพื้นฐานนี้ได้แก่ภาวะที่จิตใจปลอดโปร่งผ่องใสเจิดจ้าไม่มีความมัวหมองวุ่นวายหรือเรื่องติดค้างกังวลใจใด ๆ มีความสะอาดสว่างสงบอย่างไรก็ตามผู้มีภาวะจิตใจเช่นนี้ย่อมเรียกว่าเป็นผู้มีความสุข

๓) สันติสุขเป็นความสงบสันติสุขเป็นสุขที่ถูกค้นหาปรุงแต่งอยู่ใต้อิทธิพลของตัณหาคือเนื่องด้วยความชอบใจไม่ชอบใจที่สั่งสมไว้เป็นความเคยชินภาวะเช่นนี้นำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ เช่น ความขัดแย้งภายในจิตใจบุคคลความกระทบกระทั่งระหว่างบุคคลเป็นต้นเป็นต้นต่อของความยุ่งยากเดือดร้อนวุ่นวายเป็นอันมากซึ่งตรงข้ามกับความสุขไร้อาภิสด้านในเกิดแก่ใครเมื่อใดก็มีแต่เป็นคุณให้ความสบายเป็นที่พอใจแก่ผู้นั้นทันทีและเกื้อกูลแก่ผู้อื่นทุกคนที่เกี่ยวข้องยังเป็นสุขกันได้มากคนก็ยังมีแต่ส่งเสริมให้เป็นสุขกันยิ่งขึ้นเพราะไม่มีอะไรจะต้องแก่งแย่งช่วงชิงกัน

พระมหาสุชาติ อนุบาลโย, ได้สรุปได้ว่า คำว่า“สันติสุข” ตามทัศนะของนักวิชาการ คือ ความสงบความสุขมีที่ มาได้ ๒ ทาง คือ ๑) ความสุขภายใน เป็นความสุข เป็นความสงบสันติ ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการมีหรือไม่มีปัจจัยภายนอกโดยตรง มักจะเป็นความสุขในระดับจิตและปัญญาและ ๒) ความสุขภายนอก มักจะสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันและปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมแต่สันติภาวะที่สูงที่สุด คือ“พระนิพพาน”^{๖๗}

๒.๑.๔.๒ ความสำคัญของสันติสุข

สันติสุข มีความสำคัญในลักษณะทำให้เกิดความสบาย ความเย็นใจ ความสงบ ระวัง เป็นความสุขที่เกิดจากภาวะแห่งความสงบ และสามารถพัฒนาให้ก้าวหน้าไปถึงความอิสระจาก ปัจจัย ทั้งปวง สันติสุขมีความสำคัญที่ต้องมีความเข้าใจ เห็นชอบ ถูกต้องในเรื่องโลกและชีวิต เมื่อมีความเห็นที่ถูกต้องแล้ว การดำเนินชีวิตก็จะเป็นไปอย่างถูกทาง ความคิด คำพูด และการกระทำ ก็จะปรากฏออกมาในทางที่ติงาม การเข้าใจในวิชาการทางโลกยังไม่จัดว่าเป็นสันติสุข ต่อเมื่อใดมีความ

^{๖๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม, หน้า ๕๙๒-๕๙๔

^{๖๗} พระมหาสุชาติ อนุบาลโย (ใหม่อ่อน) “เครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติ : การขับเคลื่อนกระบวนการสร้างสันติสุขในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้”, วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาการพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐, หน้า ๖๙.

เข้าใจในเรื่องโลก เรื่องชีวิตอย่างถูกต้อง เมื่อนั้นจึงจะเป็นสันติสุข ความสำคัญของสันติสุข สามารถสรุปได้ ๔ ข้อ ดังนี้

๑. สันติสุขเป็นความร่มเย็น การเว้นการกระทำที่ชั่ว การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในสังคม การมีศีลพื้นฐาน คือการสำรวมระวังยับยั้งกายวาจา มีสัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ ซึ่งเป็นองค์ของมรรค การแสดงออกด้วยพรหมวิหารธรรม มีเมตตา กรุณา เป็นต้น มุ่งเน้นสันติสุข ความร่มเย็นเป็นปกติสุขของสังคมมนุษย์^{๖๘}

๒. สันติสุขเป็นความสุข คือ เป็นอิสระหลุดพ้นจากรู้สึกบีบคั้นที่เกิดจากความยึดติดถือมั่นต่าง ๆ มีความสุขที่ไม่อิงอาศัยอาภิส หรือไม่ขึ้นต่อสิ่งล่อ ความสุขพื้นฐานนี้ได้แก่ ภาวะที่จิตใจปลอดโปร่ง ผ่องใส สดชื่น เบิกบาน ไร้กังวล ไม่มีความมัวหมองวุ่นวาย หรือเรื่องติดค้างกังวลใจใด ๆ มีความสะอาดสว่างสงบ อย่างไม่รู้ก็ตาม ผู้มีภาวะจิตใจเช่นนี้ ย่อมเรียกว่าเป็นผู้มีความสุข^{๖๙}

๓. สันติสุขเป็นความสงบสันติ คือ เป็นอิสระหลุดพ้นจากอำนาจบีบคั้นครอบงำ และบงการของกิเลสทั้งหลาย เช่นความโลภ ความโกรธ ความติดใจ ครอบงำ ความหลง ความริษยา และความถือตัวถืออำนาจ เป็นต้น โปร่ง โล่ง เป็นอิสระ สงบ และบริสุทธิ์ เกิดแก่ใคร เมื่อใดก็มีแต่เป็นคุณ ให้ความสบายเป็นที่พอใจแก่ผู้นั้นทันที และเกื้อกูลแก่ผู้อื่นทุกคนที่เกี่ยวข้อง ยิ่งเป็นสุขกัน ได้มากคน ก็ยิ่งดีมีแต่ส่งเสริมให้เป็นสุขกันยิ่งขึ้น เพราะไม่มีอะไรจะต้องแก่งแย่งชิงกัน จึงมีแต่จะนำไปสู่การระงับปัญหา และมีแต่ความสงบสุข เป็นความสงบสันติที่เกิดอย่างเป็นรูปธรรม^{๗๐}

๔. สันติสุขเป็นการพัฒนาจิตไปสู่ความอิสระจากปัจจัยทั้งปวง เมื่อคนวางใจถูกต้องต่อกาม คลายความติดพันในกามคุณ เลิกหมกมุ่นในกามสุขได้เขาก็มีสิทธิหรือเป็นผู้พร้อมที่จะทำความรู้จักกับฌานสุขที่ประณีตลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป และฌานสุขนั้นต้องอาศัยความตั้งงำ เมื่อเขาได้รับฌานสุขแล้ว จิตของเขาจะตีมน้อมตั้งไปในอารมณ์ของฌานอันประณีต ลึกซึ้งกว่ากันขึ้นไปตามลำดับจนถึงขั้นสูงสุด เป็นภาวะพร้อมที่จะเสวยสุข เป็นความสุขเองด้วยในตัว และเป็นความสุขที่เหนือความสุขอื่นทั้งหมด ทั้งนี้เพราะมันไม่มีสิ่งที่เป็นเชื้อมูลของความทุกข์เหลือติดอยู่เลย เขาก็จะถึงภาวะ หลุดพ้น เป็นอิสระโดยสมบูรณ์นี้คือภาวะที่เรียกว่า นิพพาน เสวยวิมุตติสุข ที่ประเสริฐกว่า^{๗๑}

ดังนั้น สรุปได้ว่า ความสำคัญของ สันติสุขในมุมมองพระพุทธศาสนา คือ มีเป้าหมายที่ก่อให้เกิดความร่มเย็น เป็นความสุข สะอาด สงบ เป็นความสุขที่ไร้อาภิส เกื้อกูลแก่ผู้อื่นทุกคนที่เกี่ยวข้อง เป็นการพัฒนาจิตไปสู่ความอิสระแห่งการรู้แจ้งอริยสัจ เป็นเหตุปัจจัยให้กุศลธรรมอื่นๆ ได้เกิดขึ้น เพราะความเห็นเป็นจุดเปลี่ยนแปลงที่อาจนำวิถีชีวิต และสังคมมนุษย์ไปสู่ความดี ความเจริญ

^{๖๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๗๒๓.

^{๖๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๔.

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๕.

^{๗๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๙๖.

หรือไปสู่ความเสื่อมก็ได้ ดังนั้นการได้ศึกษาความสำคัญของสันติสุขเป็นเบื้องต้น จึงช่วยให้เกิดความเข้าใจไปตามลำดับ เป็นพื้นฐานต่อไป

๒.๑.๔.๓ ประเภทของสันติสุข

พระพุทธโลก (ระแบบ วิถีปัญญา) ได้อธิบายไว้ในหนังสือ ศาสนากับสันติภาพถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขพอสมควรโดยต้องอาศัยการยอมรับสถานะศักดิ์ศรีซึ่งกันและกันถ้าเราปรารถนาการอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุขนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องยากแต่ไม่ใช่เป็นเรื่องง่ายเพราะปัญหาสำคัญ คนที่เพียรพยายามจะสร้างสันติสุขหรือสันติภาพจะต้องเริ่มจากจิตใจของปัจเจกชนแต่ละคนเสียก่อน จะต้องมีความสงบภายในใจถ้ายังไม่สงบภายในใจเราจะไม่สามารถสร้างสันติภาพได้ ในพระพุทธศาสนาเน้นไปที่ ยุติ การเบียดเบียน ประทุษร้ายกัน เบียดเบียนกันทางร่างกาย เบียดเบียนกันทางทรัพย์สิน สร้างอาชญากรรมทางเพศ ทำลายล้างผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน โทกหลอกลวงกันเบียดเบียนกันด้วยสิ่งเสพติดให้โทษต่าง ๆ ซึ่งจะเห็นว่าเมื่อมองเป้าหมายที่จะให้เกิดเป็นสันติภาพแล้วเราจะสรุปรวมด้วยคำเพียง ๓ คำเท่านั้นเอง คือ การที่เราสามารถสงบความทุกข์ได้ สามารถสงบภัยได้ สามารถสงบโรคได้^{๗๒}

พุทธทาสภิกขุ ได้บรรยายแก่ คณะกรรมการ ประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ณ สวนโมกขพลาราม เมื่อ ๔ กันยายน ๒๕๒๗ ในหัวข้อเป้าหมายชีวิตในสังคมไว้สั้น ๆ ว่า เป้าหมายของชีวิตคือ สันติสุขของบุคคล เป้าหมายของสังคมคือ สันติภาพของสังคม สันติสุขที่จะเกิดขึ้นต้องเริ่มจากบุคคลต้องมีความสุขก่อน แล้วจึงแผ่ขยายไปสู่สันติสุขในสังคมไทยได้ โดยจะขออ้างอิงจากการศึกษาประเภทสันติสุขในพระพุทธศาสนาเป็นเบื้องต้น ดังนั้นพบว่ามีแบ่งประเภทของสันติสุขเป็น ๒ ประเภท ๑ โลกียสันติสุข และ ๒ โลกุตตรสันติสุข ดังนี้

๑) โลกียสันติสุข

โลกียสุข คือ สุขที่ เนื่องด้วยโลกียธรรม หมายถึง ความสุขอันเป็นวิสัยของโลกสุขที่อิงอาศัยโลกเป็นความสุขที่เกี่ยวกับภพและภูมิภพในที่นี้ หมายถึง โลกเป็นที่ ของสัตว์ภาวะของชีวิตของสัตว์ภูมิ หมายถึง ชั้นหรือระดับจิตใจ ระดับชีวิตของสัตว์ที่จะไปเกิด ซึ่งจำแนกโดยภูมิมี ๓ ภพ คือ กามภพ รูปภพ และอรุภพเป็นการแสดงให้เห็นลำดับขั้นของความสุข ทุกข์ในชั้นโลกียะที่เป็นรูปธรรมชัดเจน^{๗๓}

โลกียภูมิอันเป็นชั้นแห่งจิต ระดับจิตใจ ระดับชีวิตในภูมิ ๔ ดังนี้ ๑) กามาวจรภูมิ (ชั้นที่ ท่องเที่ยวอยู่ในกาม ระดับจิตใจที่ยังปรารถนากามเป็นอารมณ์ คือยังเกี่ยวข้องกับกามคุณระดับจิตใจที่ ของสัตว์ในกามภพทั้ง ๑๑ ชั้น) ๒) รูปาวจรภูมิ (ชั้นที่ท่องเที่ยวอยู่ในรูป ระดับจิตใจที่ปรารถนารูปธรรมเป็นอารมณ์ ระดับจิตใจของท่านผู้ ได้ฌานหรือผู้ อยู่ในรูปภพทั้ง ๑๖ ชั้น) และ ๓) อรูปาวจรภูมิ (ชั้นที่ท่องเที่ยวอยู่ในอรูป ระดับจิตใจที่ ปรารถนารูปธรรมเป็นอารมณ์ ระดับจิตใจของท่านผู้ ได้อรูป

^{๗๒} พระเทพติก (ระแบบ วิถีปัญญา), ศาสนากับสันติภาพ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทแปดสิบเจ็ด ๒๕๔๕ จำกัด, ๒๕๔๗) หน้า ๓๗

^{๗๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๔๘.

ฉาน หรือผู้ อยู่ในอรูปภพทั้ง ๔ ชั้น)^{๗๔} ทั้ง ๓ ภูมินี้ เป็นความสุขที่จัดอยู่ในความสุขประเภทโลกียสุข มีลำดับความเข้มข้นของความสุข มีความหมายและความละเอียดประณีตต่างกันสุดแต่กรรมที่แต่ละคนกระทำไว้ แต่ความสุขดังกล่าวย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตามกฎไตรลักษณ์ไม่ทำให้พ้นทุกข์

ดังนั้น ความสุขโดยนัยนี้ เป็นความสงบเป็นสุขที่เข้าข่ายสันติสุข เป็นความสุขที่ประชาชนมโนในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาค ได้พยายามในการสร้างให้เกิดให้ได้ภายในพื้นที่ ผ่านกระบวนการทางเครือข่ายชาวพุทธ เพื่อที่จะสร้างให้เกิดขึ้นภายในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคได้ ถึงแม้ว่าจะเป็นความสุขที่เป็นสุขที่ไม่ยั่งยืนอยู่ ไม่ยั่งยืน เพราะอาจจะมีเหตุการณ์เกิดขึ้นมาอีก แต่ทางเครือข่ายชาวพุทธก็ได้ช่วยกันเพื่อที่จะสร้างความสุขในพื้นที่ เพื่อที่จะให้ประชาชนในพื้นที่ได้อยู่กันอย่างสงบและจะได้วางแผนในการป้องกันความไม่สงบที่สามารถจะเกิดขึ้น ด้วยความสามัคคีปรองดอง

๒) โลกุตตรสันติสุข

โลกุตตรสุข คือ ความสุขที่อยู่เหนือวิถีชาวโลก หมายถึง ความสุขอันเป็นเรื่องภายในจิตใจ ที่ เกิดจากการปฏิบัติด้วยสติปัญญาเป็นความสงบ สันติอันเกิดขึ้นภายในจิตใจโดยแท้ ความสุขนี้เป็นความสงบระงับ เป็นสันติภาวะ จึงขอเรียกว่า โลกุตตรสันติสุข ซึ่งในระดับนี้ จะเข้าถึงได้ด้วยหลักอริยมรรค อันเป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติ ของบุคคลเพื่อปฏิบัติ ให้ถึงความดับทุกข์ที่เรียกว่าทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติ ให้ถึงความดับทุกข์) ได้แก่ อริยมรรคซึ่งแปลว่า มรรคหรือ หนทางอันประเสริฐ

๒.๑.๔.๔ ปัจจัยที่ทำให้เกิดสันติสุข

๑. ปัจจัยภายนอกทำให้เกิดสันติสุข

สันติสุข หมายถึง ความสุขที่มีลักษณะแห่งความเงียบ ความสะอาดความเย็นใจ ความระงับดับไปแห่งกิเลสที่ เป็นเหตุให้เกิดความเร่าร้อนวุ่นงันขุ่นมัว ความสงบระงับสงบกาย สงบใจ เป็นความสุขที่ เกิดจากภาวะแห่งความสงบ และโดยที่ สันติสุขในระดับนี้ จะเป็นความสุขสงบในขั้นปุถุชนคนธรรมดา คือ การมีกัลยาณมิตรในสังคาลกสูตร นั้นได้แสดงคุณลักษณะของมิตรแท้ ไว้ดังนี้

๑) มิตรมีใจงามคือมิตรมีอุปการะ มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ มิตรแนะนำประโยชน์มีดังนี้ มิตรมีใจงามชนิดอุปการะ มี ๔ แบบ คือ ๑) เพื่อนประมาทช่วยรักษา ๒) เพื่อนประมาทช่วยรักษาทรัพย์สี นของเพื่อน ๓) เพื่อนมีภัยเป็นที่พึ่งพำนักได้ ๔) เมื่อมีกิจจำเป็นช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก

๒) หمةหลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ คือ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัยปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา

๓) มิตรมีใจงามชนิดมีใจรัก มี ๔ แบบ คือ ๑) เพื่อนมีทุกข์พลอยไม่สบายใจ ๒) เพื่อนมีสุขพลอยแช่มชื่นยินดี ๓) เขาติเตียนเพื่อน ช่วยยับยั้งแก้ไข ๔) เขาสรรเสริญเพื่อน ช่วยพูดเสริม

๔) สัจจะ คือความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์จริงใจ พูดจริงทำจริง

^{๗๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๒.

๕) ขันติ คือ ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่ การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทานไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย

๖) มิตรมีใจงามชนิดร่วมทุกข์ร่วมสุขมี ๔ แบบคือ ๑) บอกความลับแก่เพื่อน ๒) รักษาความลับของเพื่อน ๓) มีภัยอันตรายไม่ละทิ้ง ๔) แม้ชีวิตก็สละได้เพื่อประโยชน์ของเพื่อน

๗) มิตรมีใจงามชนิดแนะนำประโยชน์ มี ๔ แบบคือ ๑) ห้ามปรามจากความชั่ว ๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี ๓) ให้ได้ฟังได้รู้สิ่งที่ยังไม่เคยรู้ เคยฟัง ๔) บอกทางสวรรค์ให้

ธรรมที่เป็นคุณสมบัติของคนดี สทธรรมสมนาคโต ประกอบด้วย สัทธรรม ๗ ประการ คือ ๑) มีศรัทธา ๒) มีhiri ๓) มีโอดตปปะ ๔) เป็นพหูสูต ๕) มีความเพียรอันปรารถแล้ว ๖) มีสติมั่นคง ๗) มีปัญญา

พระภิกษุสงฆ์ หรือสมณชีพรามณ์ ก็พึงทำหน้าที่ เป็นกัลยาณมิตรของชาวบ้าน ดังจะเห็นว่า หน้าที่ ของพระภิกษุสงฆ์ต่อกุลบุตรตามหลักทศเบื้องต้น ตรงกันทุกข้อกับลักษณะของมิตรแท้ ประเภทมิตรแนะนำประโยชน์ ซึ่งหน้าที่ ของพระสงฆ์นั้นจะมีเพิ่มเข้ามาอีก ๒ ข้อรวมเป็น ๖ ข้อ คือ ๑) ห้ามปราม คือ สอนให้เว้นจากความชั่ว ๒) แนะนำสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดี ๓) อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี ๔) ให้ได้ฟังได้รู้ สิ่งที่ยังไม่เคยรู้ เคยฟัง ๕) ชี้แจงสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ๖) สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ^{๗๕}

สำหรับคนสามัญนั้นต้องอาศัยการชี้แนะแนะนำจากผู้ซึ่งจะต้องเป็นคนดีมีปัญญา มีคุณธรรมทำหน้าที่ ช่วยเหลือแนะนำสั่งสอนให้ผู้อื่นมีความเห็นถูกและคล้อยไปตามคำแนะนำ ชักจูงที่ ฉลาดได้ง่าย และจะต้องฝึกหัดให้สามารถใช้ความคิดอย่างถูกวิธีด้วยตนเองได้นอกจากนี้บุคคลสามารถเข้าหา หรือคบหาคนดีตามหลักธรรม สิ่งที่น่าจะสำคัญก็คือ ความมีอิทธิพลชักจูงกันในด้านความคิดเห็น ทศนคติ ค่านิยม ความรู้ ความเข้าใจต่าง ๆ ที่ตั้งงามที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์ มิตรที่มีอิทธิพลชักจูงให้ไปในทางชั่ว ก็เป็นมิตรไม่ดี แต่ถ้ามิตรใดชักจูงให้ทำความดี คิดดีเห็นชอบ ก็เป็นมิตรแท้ หรือกัลยาณมิตรโดยแท้ มีบ่อย ๆ ที่มีมิตรชนิดในเรือนคือมารดาบิดา หรือแม้แต่ครูอาจารย์ ที่มีอิทธิพลชักนำความคิดเห็นถูกนี้ น้อยกว่ามิตรชนิดเพื่อนที่ คบหาเที่ยวเล่นซุมนมด้วยกัน แต่บางครั้งก็ปรากฏว่า แม้แต่เพื่อนชนิดที่คบหานั้น กลับมีอิทธิพลน้อยไปกว่ามิตรที่ตัวอยู่ห่างแต่มี พลังแรงเข้าถึงใจได้แก่มิตร สื่อมวลชนต่าง ๆ มาทางสิ่งบันเทิงเริงรมย์ หนังสือ หรือในปัจจุบัน สื่อจากอินเทอร์เน็ต โลกออนไลน์ เช่น Facebook เป็นต้น

ขณะนี้ ตัวเชื่อมที่ทำให้มิตรนั้นเข้ามามีอิทธิพลชักจูงได้ หรือปัจจัยเครื่องเชื่อมต่อระหว่างมิตรกับอิทธิพลที่ เกิดขึ้นในใจ ได้แก่ ความเชื่อถือความเลื่อมใส ความนิยมชมชอบ ความซาบซึ้งใจ ที่เรียกว่าศรัทธา เมื่อมีศรัทธาแล้วถึงตัวมิตรจะอยู่ ไกลไม่ได้คลุกคลี ก็มีอิทธิพลได้ ถึงตัวมิตรจะอยู่ ใกล้ แต่ถ้าไม่ศรัทธา ก็ไม่สามารถมีอิทธิพลชักจูงได้ ซึ่งการคบมิตรที่ดีมีประโยชน์เป็นปัจจัยให้เกิดศรัทธาการที่เราฟังคนอื่น เช่นฟังพระพุทธเจ้า ก็เพื่อทำตัวให้เราฟังตนเองได้ พระพุทธเจ้าช่วยให้

^{๗๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม, หน้า ๖๔๓.

เราพึ่งตนเองได้นั่นเอง จุดหมายคือพึ่งตนเองได้เป็นอิสระ^{๗๖} ความคิดเห็นถูก เห็นชอบ เกิดจากความรู้ ความเข้าใจเหตุผลโดยอาศัยการอบรมสั่งสอน ปลุกฝังสืบๆกันมาในสังคม ช่วยให้เกิดความประพฤติดี ประพฤติชอบ ในด้านพฤติกรรมเกี่ยวกับชีวิตภายนอกนี้ ให้เราเป็นที่พึ่งแก่คนอื่นได้พร้อมกับเราต้องพึ่งคนอื่นด้วย ให้สังคมเป็นสังคมที่พึ่งพาอาศัยกันและกัน เป็นกัลยาณมิตรของกันและกัน โดยแต่ละคนก็มีอะไรให้คนอื่นได้พึ่งบ้าง ต่างก็เกื้อหนุนกัน ให้สังคมอยู่อย่างผาสุก และให้แต่ละคนมีโอกาสพัฒนา ยิ่งขึ้นไปในไตรสิกขาเพื่อให้แต่ละคนมีอิสรภาพพึ่งตนเองได้แท้จริงในทางจิตใจและปัญญา จึงเป็นสังคมที่ดี^{๗๗}

๒) ปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดสันติสุข

ปัจจัยทางสังคมจะแม้มีความสำคัญมาก แต่ก็ต้องไม่มองข้ามความสำคัญของ ปัจจัยภายในตัวบุคคล ปัจจัยที่ดีงามทั้งทางสังคมและภายในตัวบุคคล ต่างก็สามารถเป็นจุดเริ่มซึ่งทำให้เกิดความประพฤติปฏิบัติ และการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องได้ ความจริงทั้งสองอย่างย่อมสนับสนุนซึ่งกันและกัน การปฏิบัติชอบหรือชีวิตที่ดีงาม เกิดจากการปรุงผสมผสานปัจจัยทางสังคมและปัจจัยภายในตัวบุคคลเข้าด้วยกันสำหรับมนุษย์ทั่วไปโดยส่วนใหญ่ การปฏิบัติ ชอบหรือชีวิตที่ดี งามจะตั้งต้นขึ้นได้ก็ด้วยอาศัยปัจจัยทางสังคม ปัจจัยดีงามทางสังคมนั้น เป็นการจุดประกายความรู้จักคิดที่ เรียกว่าโยนิโสมนสิการในเบื้องต้น และเป็นเครื่องประคับประคองคอยเสริมเติม และกระตุ้น การคิดพิจารณาอย่าง แยกคายนั่นต่อไป ในด้านวิธีปฏิบัติ หรือดำเนินชีวิตเพื่อถึงจุดหมายคือสันติสุขชั้นต่าง ๆ นั้น พระพุทธเจ้าก็ได้ทรงสั่งสอนไว้ครบถ้วนทุกระดับ รวมเข้าอยู่ในไตรสิกขา ๓ คือข้อที่ จะต้องศึกษาฝึกหัด อบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญาให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือ พระนิพพาน ดังนี้

๑) อธิศีลสิกขา สิกขาคือ ศีลอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความ ประพฤติอย่างสูง

๒) อธิจิตสิกขา สิกขาคือ จิตอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิด คุณธรรม เช่น สมาธิอย่างสูง

๓) อธิปัญญาสิกขา สิกขาคือ ปัญญาอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรม ปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้ แจ่มอย่างสูง

นอกจากนี้ยังมีข้อธรรมอื่นที่สนับสนุนให้เกิดสันติอีก เช่น หลักธรรมที่เป็นไป เพื่อได้ ทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ ประการ คือ

๑) ความขยันหมั่นเพียร รู้จักใช้ปัญญาจัดดำเนินการ เรียกว่า อุตสาห สัมปทา

๒) รู้จักเก็บรักษาทรัพย์สินและผลแห่งกิจการงานให้รอดพ้นอันตราย ไม่เสื่อม เสี่ย เรียกว่าอารักขสัมปทา

^{๗๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย, ๒๕๕๓), หน้า ๗๖.

^{๗๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖.

๓) รู้จักเสวนา คบหาคนดีที่ เกื้อกูลแก่การงานความดีและความก้าวหน้าของชีวิต เรียกว่า กัลยาณมิตรตต

๔) รู้จักเลี้ยงชีวิตแต่พอดีให้มี ความสุขได้ โดยไม่ สรุ่ยสร้อยฟุ่มเฟือย สามารถประหยัดทรัพย์ไว้ให้เพิ่มพูนขึ้นได้ เรียกว่า สมชีวิตา

หลักธรรมที่เป็นไปเพื่อได้สัมปรายิกัตถะ ๔ ประการคือ

๑) มีความเชื่อ ประกอบด้วยเหตุผลถูกหลักพระศาสนาซาบซึ้งในคุณพระรัตนตรัย มีสิ่งตั้งามเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ เรียกว่า ศรัทธาสัมปทา

๒) ถึงพร้อมด้วยศีล มีความประพฤติ ตั้งามเลี้ยงชีพโดยทางสุจริต มีระเบียบวินัย สมควรแก่ภาวะแห่งการดำเนินชีวิตของตน เรียกว่า ศีลสัมปทา

๓) ประกอบด้วยความเสียสละ รู้จักเผื่อแผ่แบ่งปัน พร้อมทั้ง จะช่วยเหลือคนที่ควรได้รับการช่วยเหลือ เรียกว่า จาคสัมปทา

๔) การดำเนินชีวิตด้วยปัญญา รู้จักคิด รู้จักพิจารณา ใช้วิจารณ์ญาณ รู้เท่าทันโลกและชีวิตสามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระได้ตามโอกาส เรียกว่า ปัญญาสัมปทาชาวพุทธทั้งหลายย่อมรับมาปฏิบัติ ได้ทันที ไม่มีข้อใดที่ จะขัดข้อง และชาวพุทธ ชาวบ้านเองก็ย่อมสามารถ ที่จะเสริมแต่งปรับปรุงเพิ่มขยายข้อปฏิบัติระดับนี้ให้ได้ผลดีเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ไป

ปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดสันติสุขได้นั้น จะช่วยบรรเทาความโลภ โกรธหลงให้เบาบางลง ทำจิตใจให้ปลอดโปร่งผ่องใส รู้จักวางใจ วางท่าที่ต่อโลกและชีวิตดีขึ้น จะมีความสุขมากขึ้น เป็นวิธี ลดการเบียดเบียนแย่งชิงและความทุกข์ความเดือดร้อนของโลก พระพุทธเจ้าทรงจัดวางแบบไว้คือ สังคมสงฆ์เป็นสังคมตัวอย่างแห่งการที่ แต่ละคนพยายามพัฒนาตนเองให้มีอิสรภาพทางจิตใจและปัญญา โดยที่ชีวิตทางด้านพฤติกรรมนั้น พึงพาอาศัยเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เป็นการเกื้อหนุนกันให้ก้าวไปที่ได้ผลแท้งกว่าวิธีที่ยังในระดับที่ เรียกกันว่า ศีลธรรม เป็นผลดีทั้งแก่ตนและสังคม

๒.๑.๔.๕ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมปัจจุบัน

สิริธิตินันท์ เขียวเกษม ได้กล่าวถึงความหมาย ของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขว่า หมายถึง การอยู่ร่วมกันของคนในสังคม โดยปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในกฎระเบียบ จารีต กฎหมาย และมีคุณธรรม รวมทั้งจะต้องมีจริยธรรมในการช่วยเหลือ แบ่งปันกัน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในการดูแลส่วนที่เป็นสาธารณะให้ได้คงไว้เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครอง และการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่

ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ เหล่านี้จะช่วยทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข แต่แต่ละศาสนาก็มีหลักธรรมที่เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติด้วยเช่นกัน^{๗๘}

ปณรสี ศะคีนิล กล่าวถึง การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุขว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยความมีน้ำใจไมตรีที่ดีต่อกัน ความมีน้ำใจเป็นเรื่องที่ทุกคนทำได้ โดยไม่ต้องใช้เงินทองมากมาย เพียงแต่แสดงความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ โดยการช่วยเหลือเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น ก็เป็นการแสดงน้ำใจได้ เช่น การพาเด็กหรือผู้สูงอายุข้ามถนน หรือการสละที่นั่งบนรถโดยสารให้หญิงมีครรภ์ หรือแม้แต่การมีส่วนร่วมช่วยกันพัฒนาสังคมของเราให้ดีขึ้นก็ได้ เป็นต้น ทั้งนี้เป็นการแสดงน้ำใจ การแสดงความมีน้ำใจจึงไม่ได้วัดกันด้วยเงินทอง บางคนมีเงินมาก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า เขาจะเป็นคนมีน้ำใจ เพราะเขาอาจแล้งน้ำใจก็ได้ บางคนเป็นเศรษฐีแต่มีความตระหนี่มากไม่ยอมแม้จะสละเงินให้ผู้อื่นโดยที่ตน ไม่ได้รับประโยชน์ตอบแทน ถึงกระนั้นคนที่ไม่ได้มีเงินมากเพียงแค่พอมีพอกินอาจเป็นคนที่มีน้ำใจให้ คนอื่นบ้างก็ยอมเป็นที่รัก และชื่นชมของผู้อื่นเสมอ การฝึกฝนตนเองให้เป็นคนมีน้ำใจ นอกจากจะทำให้เรามีจิตใจที่ติงามเบิกบานแจ่มใส ผิวพรรณผ่องใส ใบหน้าอิ้มเอิบแล้วยังทำให้เราได้มิตรสหายมาก ใครก็อยากคบหาสมาคมด้วยเพราะความมีน้ำใจแสดงถึงความมีเมตตากรุณาต่อเพื่อน มนุษย์ แล้วชีวิตของเราจะพบแต่ความสุขตลอดไป เพราะสังคมของเราจะเป็นสังคมแห่งความสันติสุข^{๗๙}

ขั้นตอน วัฒนธรรม ได้ถอดบทเรียนกระบวนการสร้างสันติภาพและสันติสุขของชุมชนต้นแบบ ๓ ชุมชน พบว่า ความหมายของชุมชนสันติสุขสะท้อนอยู่ในกรอบของมิติ ๕ ด้าน ได้แก่

๑. มิติทางกาย (Physical development) เป็นการสะท้อนถึงการพัฒนาความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ การมี เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้บนวิถีความพอเพียง เป็นต้น

๒. มิติทางสังคม (Moral development) เป็นการสะท้อนถึงพฤติกรรม การแสดงออกทางสังคม การอยู่ร่วมกับผู้อื่น กล่าวคือ การมีความรัก ความสามัคคีและความปรองดองในชุมชน

๓. มิติด้านจิตใจ (Emotional development) เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาตน จิตของคนในชุมชนโดยอาศัยความเชื่อ ความศรัทธา ตามหลักศาสนาหรือวิถีศรัทธาแห่งท้องถิ่น สำหรับชุมชนสันติสุขมิติทางด้านจิตใจที่สะท้อนให้เห็นคือ การมีธรรมะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคน ในชุมชน

^{๗๘} สิริวิฑิตินันท์ เขียวเกษม, หลักธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของพุทธศาสนา คริสต์ศาสนา และศาสนาอิสลาม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.bootcampdemy.com/content/293-> [๒๙ ก.ย. ๒๕๖๑].

^{๗๙} ปณรสี ศะคีนิ, การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข, สำนักประชาสัมพันธ์เขต ๗ [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://ewt.prd.go.th/ewt/region7/ewt_news.php?nid=40053&filename=kenghii_southweb [๒๙ ก.ย. ๒๕๖๑].

๔. มิติด้านปัญญา (Intellectual development) เป็นการสะท้อนถึงปัญญาของชุมชน ในการแก้ปัญหาด้วยปัญญา การรู้เท่าทันโลกและการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงโดยยังคงรักษาวิถีชุมชนไว้ได้

๕. มิติด้านผู้นำ (Leaders) เป็นด้านที่ส่งผลสะท้อนถึงทิศทางชุมชนในการที่ผู้นำทั้งด้านผู้นำศาสนาและผู้นำ ชุมชน หรือผู้นำทางจิตวิญญาณ สามารถนำพาชุมชนก้าวผ่านความขัดแย้งและสร้างสันติสุขให้กับชุมชน คุณธรรม วิสัยทัศน์ ทักษะคติของผู้นำเป็นตัวบ่งชี้สำคัญกล่าวว่าทุกศาสนายู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ด้วยผู้นำศาสนามีการไปมาหาสู่กัน เวลามีปัญหา ผู้นำศาสนาก็มาพูดคุยกัน มีการจัดงาน ผู้นำศาสนาก็มีการเสวนาร่วมกัน^{๕๐}

กล่าวโดยสรุป การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข หมายถึง การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนหรือสังคมที่มีความสงบสุข เป็นเอกภาพและความสอดคล้อง ประสานกลมเกลียว มีเสรีภาพ และมีความยุติธรรม ดำรงชีวิตเป็นสุข มีสมานฉันท์ต่อกัน เป็นภาวะที่มีความสงบ มีความสุข ไร้ความขัดแย้ง เป็นชุมชนที่คนรวมกันอยู่เป็นสังคม อาศัยในบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความรู้สึกผูกพันกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พึ่งพาอาศัยกัน มีการรวมกันอยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายหรือบังคับเดียวกัน โดยมีแบบแผน การดำเนินชีวิตใน แนวทางเดียวกัน มีจิตสำนึกที่ต่อกรจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในชุมชน มีความสมานสามัคคี มีความรัก มีน้ำใจ มีความเอื้ออาทรต่อกันโดยไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น ฐานะ มีความสามารถในการพึ่งตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี มีความภูมิใจ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

๒.๑.๕ แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นชาติพันธุ์และพลเมืองชาวไตในพม่า

ประเทศพม่าประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม ที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านวัฒนธรรมและภาษาพูด ในส่วนของพม่าแท้จะประกอบไปด้วยชาวพม่าเป็นส่วนใหญ่ และมีกลุ่มมอญไทยใหญ่และกะเหรี่ยงผสมผสานอยู่บ้าง แต่ในเขตชายแดนแล้ว ประชากรส่วนใหญ่จะเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีภาษาพูดแตกต่างกันออกไปมากกว่า ๑๐๐ ภาษา ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ล้วนมีโครงสร้างการปกครองไม่ซับซ้อน เพียงแค่ระดับหมู่บ้านหรือหัวหน้าเผ่า หรือในขณะที่บางกลุ่มก็มีวัฒนธรรมและโครงสร้างการปกครองที่สูงถึงขั้นมีผู้ปกครองนครรัฐในระดับเจ้าฟ้า คือ ไทยใหญ่

คุณสมบัติพื้นฐานของพลเมือง พลเมืองเสถียรภาพทางการเมืองเป็นที่เข้าใจยากในหลายประเทศและโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นเรื่องยากที่จะประสบความสำเร็จในคนเช่นชาวไต ในพม่าซึ่งในคนชาติสิ่งที่แนบมาในระยะยาวหรือความจงรักภักดีต่อเอกลักษณ์ในทางการเมืองขนาดใหญ่กว่าตระกูลชนเผ่าหรือ chiefdom กรณีที่ไม่มีปัจจัยที่จำเป็นที่ช่วยให้การสร้างอิสระหรือบางทีก็เป็นอิสระของรัฐในพม่ายังลดโอกาสของความสำเร็จของชนกลุ่มน้อยกลุ่ม นอกจากนั้นนโยบาย guitarist ของรัฐบาลกลางจะไม่เอื้อต่อการรวมเพราะมันมุ่งเน้นไปที่การดูดซึมตัวตนที่ไม่เคยมีองค์ประกอบที่สำคัญในดินแดนที่ควบคุมโดยกลุ่มชนกลุ่มน้อย ๆ ปัญหาชนกลุ่มน้อยและความขัดแย้งในพื้นที่ของประเทศพม่า ยังเกี่ยวพันโดยตรงกับปัญหาของการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นปัญหาของประชาคมโลก มิใช่

^{๕๐} ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์, ชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ ๒๖ : ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, (ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ), หน้า ๑๘.

เป็นปัญหาภายในของประเทศใดประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ ประเทศใดก็ตามที่ไม่มีจุดยืนที่ชัดเจนในประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและ ینگดูตายปล่อยให้ความรุนแรงเกิดขึ้นใกล้ตัวแล้วซ้ำเล่ามาเป็นเวลานาน ย่อมเป็นประเทศที่ไม่มีศักดิ์ศรีในสายตาของประชาคมโลก ไม่มีศักดิ์ศรีเพราะไม่เข้าใจคุณค่า^{๕๑}

เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนอื่น แต่กลับบดบังซ่อนนำความขลาดเขลาของตนไว้ ด้วยข้ออ้างของการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่นความเป็นชาติพันธุ์เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากเวทีการเมือง ระดับนานาชาติ ความเป็นชาติพันธุ์ถูกนำไปโยงกับสิทธิมนุษยชน และการใช้ความรุนแรงทางการเมืองในหลายซอกมุมของโลก เมื่อเกิดปัญหานี้ขึ้นกับประเทศใด ข้อหาละเมิดสิทธิมนุษยชนและเกียรติภูมิของประเทศชาติ มักได้รับการตั้งคำถามจากประชาคมโลกอยู่เนือง ๆ ปัญหาความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ในประเทศพม่า ระหว่างรัฐบาลเผด็จการทหารกับชนกลุ่มน้อยมากมายหลายกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นชาวมอญ ไทยใหญ่ กะเหรี่ยง กะฉิ่น และชนกลุ่มอื่น ๆ เป็นปัญหาที่หมักหมมมานานหลายสิบปี จนกลายเป็นปัญหาที่ซับซ้อนยุ่งเหยิง และไม่มีทีท่าว่าจะสามารถยุติความขัดแย้งลงได้ภายใต้ระบบเผด็จการทหารที่ ครองอำนาจมาเกือบห้าสิบปี ระบบเผด็จการในพม่าไม่เพียงส่งผลให้ความขัดแย้งยืดเยื้อยาวนานเท่านั้น หากแต่ยังทำให้พลเมืองส่วนใหญ่ของพม่ามีระดับการศึกษาที่ตกต่ำลง อยู่ในสภาพยากจน แร้นแค้น และถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพทางสังคมการเมืองมาโดยตลอดเป็นคุณสมบัติที่สำคัญในฐานะที่เป็นรากฐานของความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยคุณสมบัติพื้นฐานของพลเมืองๆ ประกอบด้วยคุณสมบัติสำคัญ ๔ ประการ กล่าวคือ

(๑) พลเมืองต้องมีจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง หมายถึง การยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม และคุณงามความดี มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อชุมชน และสาธารณะ

(๒) พลเมืองในสังคมประชาธิปไตยต้องรู้จัก เข้าใจ ตระหนัก และห่วงหาในสิทธิของตนเอง รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง เคารพในสิทธิของผู้อื่น

(๓) ตระหนักและให้ความสำคัญกับกระบวนการของการมีส่วนร่วมของผู้อื่น โดยในกระบวนการของการมีส่วนร่วมของผู้อื่นนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่พลเมืองต้องให้ความสำคัญกับการเคารพและรับฟังความคิดหรือความเห็นที่แตกต่างหลากหลายอย่างมีเหตุผลที่เหมาะสม

(๔) พลเมืองในสังคมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยมีหลักการสำคัญคือ หลักนิติรัฐ อันหมายถึงการปกครองโดยกฎหมาย ดังนั้น พลเมืองจึงต้องมีคุณสมบัติของการเคารพในกฎหมาย โดยต้องยึดมั่นในความยุติธรรมและความเป็นธรรม

๒.๑.๕.๑ วิธีพลเมืองโดยทั่วไป

เพื่อให้บรรลุถึงกระบวนการของการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของพลเมืองที่ตอบสนองและเป็นไปตามหลักการสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จำเป็นที่จะต้องพิจารณาเกี่ยวกับวิถีในการดำเนินชีวิตและการใช้ชีวิตของพลเมืองควบคู่ไปกับคุณสมบัติพื้นฐานของ

^{๕๑} Historians of Asia. Kota Kinabalu: International Association of Historians of Asia in Cooperation with Universiti Malaysia Sabah 2008 / p 20.

พลเมืองและทักษะพื้นฐานของพลเมือง โดยในส่วนวิถีในการดำเนินชีวิตและการใช้ชีวิตของพลเมือง หรือ “วิถีพลเมือง” นั้นเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินชีวิตของพลเมืองซึ่งจะพิจารณาจากหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบบประชาธิปไตยเป็นสำคัญ ดังนั้น วิถีพลเมืองจึงสามารถกำหนดระดับความเข้มข้นของวิถีพลเมืองมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับว่าพลเมืองนั้นมีรูปแบบของการดำเนินชีวิตหรือการใช้ชีวิตอย่างไร ? สอดคล้องหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับหลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมของพลเมือง โดยการมีส่วนร่วมนั้นเกิดขึ้นเองโดยมีพื้นฐานของ จิตสำนึกของพลเมือง เป็นพื้นฐานสำคัญ ในการทำให้พลเมืองกระตือรือร้น (Active Citizen) โดยเห็นความสำคัญ อยากเข้ามามีส่วนร่วม และการเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาของชุมชน สามารถแบ่งระดับความเข้มข้นของวิถีพลเมืองได้เป็น ๔ ระดับ กล่าวคือ

ระดับที่ ๑ พลเมืองมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทของตนเองต่อผู้อื่นและชุมชน และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อส่วนรวม

ระดับที่ ๒ พลเมืองมีความสนใจ มีความเข้าใจ มีความตระหนักในปัญหาของชุมชน และของสังคม โดยกระตือรือร้นในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการปัญหา

ระดับที่ ๓ พลเมืองที่เข้ามามีส่วนร่วมเป็นส่วนใดส่วนหนึ่งของการทำงาน หรือการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเด็นใดประเด็นหนึ่งหรือในหลายประเด็นอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะเพื่อนำไปสู่การจัดการปัญหาในชุมชนหรือสังคม ได้กลายเป็นกลไกหลักหรือส่วนสำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งในส่วนของพัฒนาองค์ความรู้ในการทำงาน การพัฒนาเครือข่ายในการทำงาน ตลอดจนการพัฒนากระบวนการหรือวิธีการในการทำงานเพื่อนำไปสู่การจัดการปัญหา

ระดับที่ ๔ พลเมืองที่มีส่วนสำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลง ได้มีการดำเนินการเพื่อยกระดับของกระบวนการหรือมาตรการต่าง ๆ เป็นระดับกลไกหรือระบบที่มีความยั่งยืนในการทำงาน รวมไปถึง การยกระดับค่านิยมหรือแนวคิดของคนในสังคมได้ เช่น การมีบทบาทในการพัฒนากฎหมายที่ใช้ในการจัดการปัญหาที่มาจากการมีส่วนร่วมของสังคม เป็นต้น

การเคลื่อนไหวในทางการเมืองของภาคประชาชนในส่วนนี้ถือได้ว่าเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนมาเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมหรือประชาธิปไตยแบบทางตรงมากขึ้น^{๘๒}

๒.๑.๕๒ แนวคิดทางชาติพันธุ์

Ethnogenesis หมายถึง กระบวนการที่คนกลุ่มหนึ่งโยยหาหรือถวิลหารากเหง้าทางชาติพันธุ์ของตัวเอง เป็นการค้นหาความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ตัวตน อัตลักษณ์ และต้นกำเนิดความเป็นกลุ่มและความเป็นเผ่าพันธุ์ของตัวเอง ซึ่งกระบวนการนี้คือการต่อยอดตัวตนทางวัฒนธรรมหรือการสร้างตัวตนผ่านการโยยหารากเหง้าทางประวัติศาสตร์ ในทางมานุษยวิทยา มองว่าเรื่องราว

^{๘๒} ที่มา : การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร [http://2becitizenetwork.blogspot.com/2013/04/blog-post_12.html\(2554\)](http://2becitizenetwork.blogspot.com/2013/04/blog-post_12.html(2554))

ทางประวัติศาสตร์ หรือเรื่องที่เขียนถึงคนในอดีต เรื่องที่อธิบายรากเหง้าของบรรพบุรุษ ต้นกำเนิด และตำนานความเป็นมาของกลุ่มคน มักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัจเจกบุคคลที่ถูกยกย่องว่าสำคัญ เรื่องเล่าของบุคคลอาจหมายถึงการทำความเข้าใจว่าบุคคลนั้นปรากฏขึ้นมาได้อย่างไรในประวัติศาสตร์ อาจเกิดขึ้นในช่วงที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลง เช่นกรณีที่กลุ่มคนต้องการสร้างจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมเดียวกัน หรือเพื่อที่ตั้งเป้าหมายเพื่ออนาคตที่ดี หรือคาดเดาความวิบัติที่จะมาถึง เช่น ชาวเผ่า Tupi-Guarani ในลุ่มน้ำอเมซอนมีความฝันถึงดินแดนที่สงบสุข ในช่วงที่ตกเป็นทาสของชาวตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ อนาคตที่ไม่น่าพึงปรารถนาอาจเต็มไปด้วยความโหดเหี้ยมของผู้มีอำนาจที่ไร้ความปราณี หรือตกเป็นทาสตั้งตัวอย่างที่ว่าชาวผิวดำและคนพื้นเมืองกลายเป็นทาสรับใช้ชาวยุโรปนับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ จนถึงยุคแห่งการปลดปล่อยอิสรภาพ และเรียกร้องเสรีภาพ

นอร์แมน อี วิทเทน อธิบายว่า ethnogenesis หรือ ประวัติชาติพันธุ์คือฉากหนึ่งของการทำลายล้างมนุษย์ซึ่ง กล่าวถึงผู้ปกครองที่ใช้อำนาจป่าเถื่อนกดขี่ข่มเหงพลเมือง เรื่องราวของการทำลายล้าง และฉากความเป็นมาทางชาติพันธุ์ ต่างสะท้อนประวัติศาสตร์ และเรื่องราวการต่อสู้ระหว่างผู้นำ และชาวบ้านที่ต้องการเป็นอิสระ ความหมายของ ethnogenesis จึงเกี่ยวข้องกับเรื่องทางชาติพันธุ์ และกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน เกี่ยวข้องกับเรื่องอัตลักษณ์ของกลุ่ม ซึ่งมีการโต้ตอบระหว่างกลุ่มที่ถูกยกย่องกับกลุ่มที่ถูกปฏิเสธ ความหมายของชาติพันธุ์จึงเป็นความซับซ้อนระหว่างประวัติศาสตร์และการทำให้เป็นเรื่องอดีตกาล ความหมายดังกล่าวนี้คือความซับซ้อนทางวัฒนธรรมที่บ่งบอกลักษณะบางอย่างของการทำลายล้างมนุษย์ กับการเล่าขานเรื่องราวความรัดทอน และความหวัง

นอกจากนั้น ethnogenesis ยังหมายถึงการกำเนิดของประเทศ หรือ พื้นที่ทางวัฒนธรรมบางอย่างที่มีพรมแดนของตัวเอง แนวคิดเรื่องชาตินิยม เช่นกรณีชนชาวเยอรมันที่เชื่อว่าเกิดขึ้นมามีเอกลักษณ์ทางภาษา และวัฒนธรรมต่างไปจากชนชาติอื่น ๆ แนวคิดทำนองนี้ทำให้ชาวยุโรปฝังใจว่ามนุษย์จะต้องมีประเทศ มีภาษา วัฒนธรรมเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น ความคิดนี้เป็นความนิยมชาติกำเนิดของตนเอง และมักจะสร้างผู้นำชาติที่เป็นราชาและราชินีซึ่งมีสถานภาพเหมือนพระเจ้ามาจตุติ เช่น วัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่นในสมัยอาซึกาวา สมัยโมโมยาม่า และสมัยโตกุกาวา ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ ถึง ๑๗ หรือในอาณาจักรของคาสทิล และ อะรากอน ในปี ค.ศ. ๑๔๙๒ ซึ่งมีความคิดที่ยกย่องชาติกำเนิด

ความเหลื่อมซ้อนกันระหว่างแนวคิดเรื่องตำนานชาตินิยม และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชน ก่อให้เกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องการแบ่งเขตพื้นที่ทางชาติพันธุ์ คือประเด็นทางการเมือง และมีลักษณะคล้ายการแย่งชิงพื้นที่ คลิฟฟอร์ด เกิร์ตซ อธิบายว่า ปฏิกริยาที่รุนแรงของกลุ่มชาติพันธุ์ต่อความเป็นรัฐชาติจะถูกแสดงออกมาได้ตลอดเวลา ความคิดทางการเมืองต่อเรื่องการทำลายชนชาตินั้นเกิดขึ้นเพื่อที่จะยกย่องเชิดชูวัฒนธรรมของผู้ปกครอง โดยเฉพาะในช่วงที่กำลังสร้างชาติ ขณะเดียวกัน กลุ่มชนที่แปลกแยกจากบุคลิกลักษณะ วัฒนธรรม และสังคมของชาติ ก็จะมีแสดงปฏิกริยาเป็นปฏิปักษ์ และหันกลับไปสร้างสำนึกทางประวัติศาสตร์ และเป้าหมายที่ต่างไปให้กับกลุ่มตัวเอง เช่น กรณีในเขตคาบสมุทรบอล

ข่าน (Balkans) ซึ่งเคยอยู่ในอำนาจของโซเวียต กรณีการแบ่งแยกสีผิวในแอฟริกาใต้ กรณีเหล่านี้คือ ตัวอย่างของการสร้างประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและความเป็นชาติพันธุ์ของคนบางกลุ่ม ความคิดเรื่องการผสมผสานเชื้อชาติและวัฒนธรรมในลาตินอเมริกา หรือ Mestizaje คือตัวอย่างที่น่าสนใจที่ชี้ให้เห็นการนำความคิดเรื่องประวัติศาสตร์ชนชาติไปใช้กับสร้างพรมแดนทางวัฒนธรรม นอกเหนือไปจากความเป็นรัฐชาติ ความคิดหลักของการผสมวัฒนธรรมก็คือ คนจะมีสายเลือดผสม ทั้งสเปนและชาวพื้นเมือง ลูกหลานที่เกิดขึ้นมาจะเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมที่ผสมผสาน วัฒนธรรมนี้จะเป็นเครื่องมือป้องกันคนกลุ่มอื่นๆออกไป ความคิดแบบวัฒนธรรมผสม จะทำให้วัฒนธรรมพื้นเมืองและชาวผิวดำถูกแยกออกไปจากกลุ่มและไม่ได้รับการกล่าวถึงในประวัติศาสตร์อารยธรรมของประเทศชาติ

Ethnogenesis ยังเป็นส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหวทางศาสนา โดยเฉพาะการยกย่องผู้มีบุญที่กำเนิดใหม่ เช่น ชาวคริสต์มีสำนึกต่างจากยิวเพราะเชื่อพวกเขาหนีอสูรในฐานผู้ไถ่บาปให้มนุษย์ แต่ยิวปฏิเสธ ในทางศาสนาอิสลามเชื่อว่าพระเยซูเป็นศาสดาพยากรณ์ที่ยิ่งใหญ่ แต่มีอำนาจน้อยกว่าพระมุฮัมมัด ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในศาสนาอิสลาม คริสต์และอิสลาม แสดงให้เห็นความเหมือนและความต่างทางวัฒนธรรมที่เกิดจากกระบวนการสร้างสำนึกทางชนชาติ ซึ่งต่างอ้างถึงผู้มีบุญของตน ขณะเดียวกันก็ยังเป็นการกีดกันทำลายล้างชนชาติอื่น ๆ ออกไปด้วย^{๘๓}

กระบวนการสร้างตำนานทางชนชาติยังเป็นสัญลักษณ์และเป็นระบบคุณค่า (ในที่นี้คือวัฒนธรรมที่ถูกเลือกมาแล้วว่าดีสำหรับมนุษย์) กระบวนการทางวัฒนธรรมที่อธิบายถึงความเป็นเชื้อชาติมีส่วนผลักดันให้บุคคลแสดงออกในเชิงปฏิบัติ การแสดงออกอาจมีได้ทั้งที่เป็นภาษา และมีใช้ภาษาเพื่อที่จะสื่อถึงความหมายต่าง ๆ ความหมายเหล่านี้คือแหล่งอ้างอิง และเป็นพรมแดนให้กับวัฒนธรรม เมื่อสัญลักษณ์ต่าง ๆ ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ การกระทำต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นผ่านกระบวนการสร้างเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ของตนเองและทำลายเผ่าพันธุ์ของคนอื่นในเวลาเดียวกัน

๒.๑.๕.๓ ความหมายของชาติพันธุ์ เชื้อชาติ และสัญชาติ

คำว่า "ชาติพันธุ์" และ "ชาติพันธุ์วิทยา" เป็นคำใหม่ในภาษาไทย การทำความเข้าใจเรื่องชาติพันธุ์ จำเป็นจะต้องพิจารณา เปรียบเทียบกับเรื่องเชื้อชาติ และสัญชาติ อาจเปรียบเทียบเชื้อชาติ สัญชาติ และชาติพันธุ์ได้ดังนี้

^{๘๓} ผู้เขียน: ดร.นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ เอกสารอ้างอิง: Geary, Patrick J. 2002. The Myth of Nations: The Medieval Origins of Europe. Princeton and Oxford: Princeton University Press. Jonathan D. Hill (ed.), 1996. History, Power, and Identity: Ethnogenesis in the Americas, 1492-1992, Iowa City: University of Iowa Press. Norman E. Whitten, Jr. "Ethnogenesis" in David Levinson and Melvin Ember (eds.) Encyclopedia of Cultural Anthropology. Henry Holt and Company, New York. Pp.407-408. หัวเรื่องอิสระ : การค้นหารากเหง้าทางชาติพันธุ์ <http://www.sac.or.th/databases/anthropology-concepts/glossary/46>

๒.๑.๕.๔ ความหมายของเชื้อชาติ (race)

ลักษณะทางชีวภาพของคน ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนจากลักษณะรูปร่าง สีผิว เส้นผม และการแบ่งกลุ่ม เชื้อชาติ (racial group) มักแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ นิกรอยด์ (Negroid) มองโกลอยด์ (Mongoloid) และคอเคซอยด์ (Caucasoid) ในตอนหลังได้เพิ่มออสเตรลอยด์ (Australoid) โพลินีเซียน (Polynesian) ฯลฯ อีกด้วย การแบ่งแยกกลุ่มคนตามลักษณะทางชีวภาพนี้ มีความสำคัญในสังคมที่สมาชิกในสังคมมาจากบรรพบุรุษที่ต่างกัน และมีสีผิว และรูปร่างลักษณะที่ต่างกันอย่างเห็นได้ชัด เช่น ความแตกต่างระหว่างคนผิวขาวกับคนผิวดำ ในสังคมที่มีกลุ่มคนที่มีลักษณะทางชีวภาพต่างกันและประวัติความเป็นมาตลอดจน บทบาทในสังคมต่างกัน ความแตกต่างทางชีวภาพอาจเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันได้ แต่ในบางสังคม เช่น สังคมไทย ความแตกต่างทางชีวภาพไม่มีความหมายเท่าใดนัก

๒.๑.๕.๕ ความหมายของสัญชาติ (nationality)

การเป็นสมาชิกของประเทศใดประเทศหนึ่งตามกฎหมาย โดยที่ลักษณะทางชีวภาพ และวัฒนธรรมอาจแตกต่างกันได้ การเป็นสมาชิกของประเทศย่อมหมายถึงการเป็นประชาชนของประเทศนั้น ผู้ที่อพยพมาจากที่อื่น เพื่อมาตั้งถิ่นฐานสามารถโอนสัญชาติมาได้ ผู้ที่เปลี่ยนสัญชาติ คือ ผู้ที่เปลี่ยนฐานะจากการเป็นประชาชนของประเทศหนึ่ง มาเป็นประชาชนของอีกประเทศหนึ่ง

๒.๑.๕.๖ ความหมายของชาติพันธุ์ (ethnicity หรือ ethnos)

การมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเดียวกัน และเชื่อว่า สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน เช่น ไทย พม่า กะเหรี่ยง จีนลาว เป็นต้น กลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มวัฒนธรรมมีลักษณะเด่นคือ เป็นกลุ่มคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน บรรพบุรุษในที่นี้หมายถึง บรรพบุรุษทางสายเลือด ซึ่งมีลักษณะทางชีวภาพและรูปร่าง (เชื้อชาติ) เหมือนกัน รวมทั้งบรรพบุรุษทางวัฒนธรรมด้วย ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือด และทางวัฒนธรรมพร้อม ๆ กันไปเป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลและของ ชาติพันธุ์ และในขณะเดียวกันก็สามารถเร้าอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์นับถือศาสนาเดียวกันความรู้สึกผูกพันนี้อาจ เรียกว่า "สำนึก" ทางชาติพันธุ์ หรือชาติลักษณะ (ethnic identity) พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาให้ความหมาย ชาติพันธุ์ (ethnos) ว่าหมายถึง "กลุ่มที่มีพันธะเกี่ยวข้องกัน และที่แสดงเอกลักษณ์ออกมา โดยการผูกพันลักษณะการของเชื้อชาติ และสัญชาติ เข้าด้วยกัน... ถ้าจะใช้ให้ถูกต้องจะมีความหมาย เฉพาะใช้กับกลุ่มที่มีพันธะทางเชื้อชาติและทาง วัฒนธรรม ประสานกันเข้าจนสมาชิกของกลุ่มเอง ไม่รู้สึกถึงพันธะของทั้งสองนี้ และคนภายนอก ที่ไม่มีความเชี่ยวชาญ จะไม่แลเห็นถึงความแตกต่างกัน" และพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาให้ความหมาย ชาติพันธุ์วิทยา (ethnology) ว่า หมายถึง "การพินิจศึกษาเชิงวิทยาศาสตร์ ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมปัจจุบัน หรือวัฒนธรรมเดิม ที่สูญหายไปของกลุ่มมนุษยชาติทั้งหลายในโลก ชาติพันธุ์วิทยาอาจหมายถึง มานุษยวิทยาวัฒนธรรมก็ได้"

๒.๑.๕.๗ ความหมายของการมองว่ากลุ่มชาติพันธุ์คือ

กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมร่วมกันนั้น อธิบายได้ว่า ในระยะแรกมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ มีลักษณะคล้ายครอบครัวขนาดใหญ่ เมื่อคนกลุ่มเล็กอาศัยอยู่ด้วยกัน ก็สามารถเข้าใจกัน และประพฤติปฏิบัติต่อกันได้ โดยไม่มีความขัดแย้งเท่าใดนัก เมื่อ สังคมมีขนาดใหญ่ขึ้น มีคนหลายครอบครัวอาศัย อยู่ในบริเวณเดียวกัน การดำเนินวิถีชีวิตอาจ แตกต่างกันไปบ้าง ความคิดอาจไม่สอดคล้องกัน และปัญหาเรื่องความขัดแย้งก็คงจะตามมา ฉะนั้นเมื่อสังคมมีขนาดใหญ่ขึ้นก็จำเป็นต้องมี ระบบระเบียบมากขึ้นต้องมีการตกลงกันว่าอะไร ควรทำอะไรไม่ควรทำ ข้อตกลงเกี่ยวกับวิถีชีวิต การประพฤติปฏิบัติ และความคิดความเชื่อ จึงเกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ และเรียกรวมๆ ว่า "วัฒนธรรม" กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมร่วมกันเรียกว่า เป็นคนชาติพันธุ์เดียวกัน

๒.๑.๕.๘ ความเป็นชาติพันธุ์กับวัฒนธรรม

กล่าวได้ว่า ระบบสัญลักษณ์ ซึ่งสมาชิกของสังคมตกลงกันว่า จะใช้ร่วมกัน ผู้ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันคือ คนที่อยู่ในสังคมเดียวกัน มีวัฒนธรรมร่วมกัน และสืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน การสืบทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ในกระบวนการเรียนรู้ ที่พ่อแม่ อบรมสั่งสอนลูก ทำให้เกิดการสืบทอดชาติพันธุ์ ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และสังคม จึงเป็นความสัมพันธ์ ที่แยกออกจากกันยาก และเนื่องจากการสืบทอดทางวัฒนธรรม และชาติพันธุ์ เป็นการสืบทอดทางชีวภาพ หรือทางสายเลือด ด้วยความแตกต่างระหว่าง ปัจจัยทางวัฒนธรรม และปัจจัยทางชีวภาพ จึงแยกออกจากกันยาก และทำให้คนทั่วไปไม่คำนึงถึงข้อ แตกต่างนี้ นอกจากนี้ เนื่องจากกลุ่มทางชีวภาพ หรือกลุ่มเชื้อชาติครอบคลุมหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ความไม่ชัดเจนจึงอาจเกิดขึ้นได้ บางครั้งคนไทยใช้คำว่า เชื้อชาติ ในภาษาพูดทั่ว ๆ ไป ในความหมายของกลุ่มชาติพันธุ์ว่า คือ กลุ่มคนที่มีจุดกำเนิดของบรรพบุรุษร่วมกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีเดียวกัน และพูดภาษาเดียวกัน ตลอดจนมีความรู้สึกในเผ่าพันธุ์เดียวกัน ตัวอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่าง ๆ คือ กลุ่มคนจีน กลุ่มคนไทย กลุ่มคนพม่า กลุ่มคนลาว กลุ่มคนเขมร กลุ่มคนกะเหรี่ยง กลุ่มคนอินเดีย กลุ่มคนม้ง ปัจจัยสำคัญในการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์คือ ความสำนึกของคนในกลุ่มนั้นว่า มีชาติพันธุ์ใด ปัจจัยทางด้านภาษาอย่างเดียว ไม่สามารถกำหนดชาติพันธุ์ได้ ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดที่สำคัญกว่า เนื่องจากคนจีน หรือคนอินเดีย หรือคนกะเหรี่ยง มี จิตสำนึกในความเป็นคนจีน หรือความเป็นคน อินเดีย หรือความเป็นคนกะเหรี่ยง โดยคนทั้ง ๓ กลุ่มนี้ต่างรวมกันโดยเชื้อชาติ สัญชาติ และ ชาติพันธุ์ แล้วก็มีภาษาพูดหลายภาษา คนจีนที่พูดภาษาไหหลำ กวางตุ้ง และฮกเกี้ยน ต่างก็เรียกตัวเองว่า เป็นคนจีน คนอินเดียที่พูดภาษา ฮินดี เบงกาลี และทมิฬ ต่างก็เรียกตัวเองว่า เป็นคนอินเดีย และคนกะเหรี่ยงไม่ว่าจะเป็นเผ่า ไป่ว์หรือเผ่าสะกอ ต่างก็เรียกตัวเองว่าเป็นคนกะเหรี่ยง ฉะนั้น การจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์จึงขึ้น อยู่กับความสำนึกของตัวเองว่าเป็นคนกลุ่มใด นอกจากนี้ คนบางคนยังไม่อาจจะยึดในกลุ่มชาติพันธุ์ใดกลุ่มหนึ่งได้ตลอดไป เมื่ออยู่ในสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ก็มีความสำนึกอย่างหนึ่ง

เมื่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไป ก็มีความสำนึกอีกอย่างหนึ่ง เช่น คนจีนที่เกิดในประเทศไทย และเรียน ที่โรงเรียนคนไทย เมื่ออยู่ในหมู่เพื่อนที่โรงเรียน ก็มักจะมองว่าตัวเองเป็นคนไทย แต่เมื่อกลับบ้าน ไปอยู่ในหมู่ญาติพี่น้อง ซึ่งพูดภาษาจีน ก็จะมองว่า ตัวเองเป็นคนจีน ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน เขาอาจจะมองว่า ตัวเองเป็นชาวเขา หรือ "คนเมือง" (คนที่ตั้งบ้านเรือน

อยู่ที่พื้นราบในภาคเหนือ) หรือคนไทยก็ได้ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม คนเชื้อสายกุกใน ประเทศไทย อาจจะเป็นคนกุก คนอีสาน หรือ คนไทยก็ได้เช่นเดียวกัน การที่คนๆ เดียวมีความรู้สึกว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มได้ ไม่ใช่เรื่องแปลกประหลาด และไม่ใช่เรื่องที่ผิดหรือถูก แต่เป็นการแสดงให้เห็นว่า ความสำนึกในเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ และไม่ถาวร เมื่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีความสำนึกในกลุ่มชาติพันธุ์อย่างชัดเจนไม่เปลี่ยนแปลง คนกลุ่มนั้นก็มักจะ เป็นคนที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ และสัญชาติ สอดคล้องกัน^{๘๔}

๒.๑.๖ ชาติพันธุ์ไตในรัฐฉาน

รัฐฉานมีชายแดนติดกับประเทศไทย –ประเทศลาว-ประเทศจีน และพม่า^{๘๕} เป็นเมืองที่มีเอกราชมาแต่สมัยก่อน ถึงแม้ว่า รัฐต่าง ๆ ของรัฐฉาน จะถูกแยกการปกครองโดยบรรดาเจ้าฟ้า แต่ระบอบการปกครองของเจ้าฟ้าเหล่านั้น ก็มีลักษณะจารีตประเพณี คล้ายคลึงและเป็น มาตรฐานเดียวกัน จนในที่สุด ก่อกำเนิดเป็น สหพันธรัฐ (Federated States) มาแต่บัดนั้น ในช่วงศตวรรษที่ ๑๙-๒๐ เนื่องจากการออกล่าอาณานิคมของประเทศฝั่งตะวันตก ส่งผลต่อระบอบการปกครองในรัฐฉาน เกิดการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ปี ค.ศ.๑๘๑๕ อังกฤษบุกเข้ายึดครองประเทศอินเดีย และต่อมา ใน ปี ค.ศ.๑๘๑๘ ก็ได้เข้ายึดครองเอาเมืองอัสสัม ซึ่งเป็นพื้นที่อาศัยของชาวไตยอาหม เข้าไปอยู่ภายใต้การปกครองของข้าหลวงในประเทศอินเดีย

ในพม่านั้น เกิดสงครามการสู้รบ ถึง ๓ ครั้ง (๑๘๒๔, ๑๘๕๒, ๑๘๘๕) สุดท้ายพม่าพ่ายแพ้ตกอยู่ภายใต้การยึดครองของอังกฤษ ซึ่งในเวลานั้น ทหารอังกฤษยังไม่ได้เข้ามาในรัฐฉาน แต่เพราะมีการต่อสู้ เพื่อแย่งชิงพื้นที่ปกครองกันเองในรัฐฉาน เจ้าฟ้าหยองห้วยและเจ้าฟ้าสีป้อ จึงได้ไปขอความช่วยเหลือจากอังกฤษ ให้ส่งกำลังทหารเข้ามาช่วยคลี่คลายปัญหาดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ ทหารอังกฤษจึงเข้ามาในรัฐฉานในปลายปี ๑๘๘๖ ในเวลาเดียวกันนี้ ประเทศฝรั่งเศสก็บุกเข้ายึดครองประเทศทางพื้นที่แถบตะวันออก ยึดเอาประเทศเวียดนาม ลาว และเขมร เพื่อป้องกันการกระทบกระทั่งกันของทั้งสอง ประเทศ เกี่ยวกับข้อพิพาทเรื่องเขตแดน มีการกำหนดเขตแดนของประเทศไทย ไทย ลาว และจีน ตามอำเภอใจ โดยไม่มีการสอบถามความสมัครใจของเจ้าของพื้นที่เดิม ตั้งแต่บัดนั้นเป็นเหตุให้กลุ่มบ้านพี่เมืองน้อง ที่ไม่เคยมีวิวัดกันเขตแดน ประชาชนต่างสามารถเดินทางไปมาหาสู่ค้าขายต่อกันอย่างเสรี กลายเป็นประเทศของใครของมันไปในที่สุด แต่ถึงแม้จะมีการแบ่งเขตแดนกันอย่างชัดเจน อังกฤษก็ไม่เคยที่จะเข้ามายุ่งกับอำนาจการปกครอง จะมีก็แต่ เข้ามายุ่งเกี่ยวกับเรื่องอื่น ๆ เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น อังกฤษเคยให้คำมั่นสัญญาว่า หากว่าประเทศไหน ให้ความร่วมมือกับอังกฤษช่วยรบกับประเทศญี่ปุ่นแล้ว จะปลดปล่อยให้เป็นประเทศเอกราชในภายหลัง จาก

^{๘๔} หัวข้อก่อนหน้า <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub /book/book.php?book=23& chap=5&page=t23-5-infodetail01.html>

การที่เจ้าฟ้าผู้ปกครองรัฐฉาน นำทหารไทใหญ่ช่วยอังกฤษรบกับญี่ปุ่น ต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ยุติลงแล้ว ในเดือนสิงหาคม ปี ค.ศ.๑๙๔๕ มีการตื่นตัว เพื่อเรียกร้องให้อังกฤษปลดปล่อยรัฐฉาน ให้เป็นเอกราช ตามคำสัญญาที่ให้ไว้

ตั้งแต่ ปี ค.ศ. ๑๙๔๕ มีการเตรียมการต่าง ๆ เพื่อที่จะก่อให้เกิดความสมัคสมานสามัคคีกัน ในกลุ่มชาติพันธุ์เทือกเขา ปี ค.ศ.๑๙๔๖ เพื่อจุดมุ่งหมายแห่งการก่อตั้งองค์กรที่เรียกว่า “สภาสูงสุดแห่งประชาชนเทือกเขา “ (Supreme Council of the United Hill Peoples – SCOUHP) จึงได้มีการเชิญตัวแทนของ ชาวคะฉิ่นและชาวชิน มาประชุมร่วมกันในการประชุมปางโหลง ครั้งที่ ๑ และถัดมา ฉาน (ไทใหญ่) , คะฉิ่น , ชิน จึงสามารถร่วมกันก่อตั้ง “สภาสูงสุดแห่งประชาชนเทือกเขา “ (SCOUHP) ได้สำเร็จในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๔๗ ส่วนอีกทางด้านหนึ่งนั้น จากจุดมุ่งหมายที่ต้องการเปลี่ยนระบอบการปกครองจาก การปกครองด้วยเจ้าฟ้า มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จึงมีการก่อตั้ง “สภารัฐฉาน (Shan State Council) “ ที่ประกอบไปด้วย เจ้าฟ้า ๗ องค์ และตัวแทนประชาชน ๗ คน เข้าเป็นคณะกรรมการร่วมกัน แต่เนื่องจากที่ประชาชนชาวฉาน (ไทใหญ่)ส่วนมาก ยังไม่มีความเข้าใจเรื่องการเมือง และการสถาปนารัฐฉานเป็นรัฐปกครองตนเอง ฉะนั้น จึงเห็นควรให้รัฐฉาน เป็นรัฐภายใต้อารักขาของอังกฤษ (Dominian State) ก่อน ซึ่งจะได้รับความช่วยเหลือทางด้าน การเมือง การเศรษฐกิจ และการทหาร ต่อมาเมื่อช่วยเหลือตัวเองได้แล้ว จึงค่อยประกาศเป็นประเทศเอกราชต่อไป

ประเทศอังกฤษเอง ก็มีคำสัญญาแน่นอนไว้ว่า หากว่ารัฐฉาน ต้องการเอกราชเป็นของตนเอง โดยไม่เข้าร่วมกับพม่า อังกฤษก็พร้อมที่จะทำตามความต้องการของชาวฉานจากการพูดจาหวานล้อม ยุยงส่งเสริมของนายพลอ่องซาน และกรณีที่เจ้าฟ้าและผู้นำของฉานบางส่วน ไปร่วมลงนามในสัญญาปางโหลง ซึ่งการที่ยอมลงนามในสัญญาปางโหลงนั้น เพราะเห็นว่า สัญญาปางโหลง เป็นส่วนหนึ่งในรัฐธรรมนูญ ปี ค.ศ.๑๙๔๗ ที่บัญญัติไว้ว่า “ฉานมีสิทธิถอนตัว” และจากสัญญาปางโหลงนี้เอง ที่ทำให้ฉานและพม่า ได้รับเอกราชร่วมกันจากประเทศอังกฤษเมื่อวันที่ ๐๔/๐๑/๑๙๔๘ ซึ่งในขณะนั้น บรรดาเจ้าฟ้าต่าง ๆ ก็ยังคงมีอำนาจปกครองรัฐของตนเองอยู่ แต่เพราะมีความเชื่อมั่นในข้อตกลงที่มีกับพม่า เจ้าฟ้าต่าง ๆ จึงไม่มีการจัดตั้งกองกำลังทหารของตนเอง แต่ใช้ทหารพม่า เข้ามาปกป้องภัยคุกคามจากต่างประเทศ เหมือนดังสมัยที่ตกเป็นรัฐในอารักขา (Domonian State) ของอังกฤษ^{๕๕}

ในปี ค.ศ.๑๙๕๐ ก่อนที่ฉานจะทันได้ใช้สิทธิการถอนตัว (Right Secession) พม่าอ้างการขับไล่กองกำลังจีนคณะชาติก๊กมินตั๋ง (KMT) ที่ถอยร่นเข้ามาปักหลัก ตั้งฐานที่มั่นอยู่ในรัฐฉาน ส่งทหารเข้ามาในรัฐฉานเป็นจำนวนมาก ซึ่งจุดประสงค์ที่แท้จริงแล้ว เพราะพม่า ต้องการยึดครองเอารัฐฉานทั้งหมด เนื่องจากพม่าเห็นว่า ฉานนั้นเป็นศัตรูที่มีความเข้มแข็งเป็นอันดับหนึ่งของพวกเขา และประชาชนชาวฉาน มีความสามัคคี และต่างก็ให้การสนับสนุนเจ้าฟ้าของตน ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นสาเหตุที่พม่าต้องการทำลายรัฐฉานให้ย่อยยับ ทหารพม่าจึงเริ่มทำการกดขี่ข่มเหง เช่นฆ่าประชาชนชาวฉานนับแต่บัดนั้นมา

ตั้งแต่ ปี ค.ศ.๑๙๕๖ เป็นต้นมา เนื่องจากทหารพม่า กระทำการทารุณกรรมต่อชาวฉาน

^{๕๕} Ykdef:cldof:wh:sv;ykdef:rldif:wh:cmof:pkdif OSifqkdef; 1995/ 35 แปล (บินเมืองไตบั้นเคือไต แสงเงิน)

อย่างรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จึงทำให้ประชาชนชาวฉาน ที่ต้องการสิทธิเสรีภาพของตนเอง รักใน ความถูกต้อง เป็นธรรม ลุกขึ้นมาต่อสู้ เรียกร้องหาสิทธิของตนเอง ตามระบอบประชาธิปไตย ดังเช่น “สมาคมสงฆ์แห่งรัฐฉาน (The Sangha Association of Shan State) ที่ออกมาต่อสู้ เรียกร้องสิทธิ เสรีภาพในการเขียน การแสดงออกทางด้านวัฒนธรรม และการพัฒนาของคณะสงฆ์ และในวันที่ ๒๗- ๒๘ ธันวาคม ๑๙๕๖ องค์กรที่เรียกว่า Shan State Organization ได้จัดการประชุมขึ้นที่เมืองใหญ่ ในภาคเหนือของรัฐฉาน มีเจ้าผู้ปกครองเมือง และตัวแทนประชาชนกว่า ๑๕๐ คน เข้าร่วมถกเถียงกัน อย่างเปิดกว้าง เกี่ยวกับทัศนคติอันอยู่ดีธรรมต่อรัฐฉานของรัฐบาลจาก พรรค AFPFL ของพม่า การ ประชุมยุติลงด้วยมติเอกฉันท์ ในประเด็นดังต่อไปนี้

องค์กรแห่งรัฐฉาน คัดค้านอย่างเต็มที่ ต่อข้อตกลงที่ทำขึ้นระหว่างอิสราเอลกับรัฐบาล สหภาพ ซึ่งยินยอมให้อิสราเอลเข้ามาทำการเกษตรบน พื้นที่ ๑ ล้านเอเคอร์ของรัฐฉาน

รัฐฉานต้องได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์ จากการให้สัมปทานขุดแร่เงินที่เมืองน้ำตู- บอร์ดวิน ในรัฐฉานภาคเหนือ

รัฐฉานต้องได้รับส่วนแบ่งจากค่าปฏิกรรมสงครามของญี่ปุ่น เพื่อชดเชยค่าเสียหาย ในช่วง สงครามโลก รัฐบาลแห่งรัฐฉาน จะต้องเป็นผู้ร่างแผนการเพื่อสันติภาพและความมั่นคงของรัฐฉานเอง จะต้องจัดการประชุมใหญ่ ระหว่างประชาชนและผู้นำของรัฐฉานโดยไม่ชักช้า

รัฐบาลสหภาพ จะต้องแบ่งสรรงบประมาณให้กับรัฐฉาน

รัฐบาลสหภาพ จะต้องยกเลิกภาษีที่เรียกว่า Tax on Profit ซึ่งเรียกเก็บจากรัฐฉาน ผู้คน ในรัฐฉาน จะต้องสามารถจัดตั้งองค์กรทางการเมืองและองค์กรทางสังคมได้

รัฐฉานจะระงับการเข้าร่วมในสมัชชาชนเทือกเขาที่จัดตั้งขึ้น ก่อนถึงเวลาอันควร ผู้ปกครองฉาน จะต้องไม่ยอมเสียสิทธิต่าง ๆ ในรัฐของตนโดยไม่จำเป็น

รัฐฉานจะถอนตัวออกจากสหภาพ หลังจากครบ ๑๐ ปี ดังที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

รัฐฉานจะไม่เข้าร่วม หรือเป็นสมาชิกของพรรค AFPFL (Anti Fascist People' Freedom League) ภายหลังจากที่มีมติเป็นเอกฉันท์ในที่ประชุมแล้ว วันที่ ๐๗/๐๒/๑๙๕๗ ประชาชนชาวฉาน ได้จัดชุมนุมรวมตัวกัน เพื่อเรียกร้องสิทธิเสรีภาพโดยสันติวิธี การรัฐประหารยึด อำนาจ นอกจากเปรียบเทียบการดูแลชนชาติอื่นในสหภาพว่า เป็นชาติที่ด้อยต่ำกว่าแล้ว นับตั้งแต่ได้รับเอกราชจากอังกฤษ ทหารพม่า ได้กระทำการทารุณกรรมต่อประชาชนชาวฉานมาโดย ตลอด ด้วยเหตุนี้ ในที่ประชุม เมื่อวันที่ ๑๖-๑๙/๐๕/๑๙๕๗ ซึ่งจัดขึ้นที่เมืองใหญ่นั้น ต่างก็มีความเห็นว่า กองทัพพม่า คงจะไม่ยอมหยุดการระรานรัฐฉานง่าย ๆ จึงมีมติในที่ประชุมว่า ฉาน จำเป็นต้องมีกองทัพของตนเอง และในที่ประชุม ได้ร่วมกันเลือกเอา ซอหนั้นต๊ะ (ภายหลังเรียก ซอห ยันต๊ะ / เจ้าหยันต๊ะ / เจ้าน้อย / เจ้าเงือกกลางลาย) ชาวฉานพื้นเพเมืองวัน มาโตที่บ้านหม้อ ที่มี ประสบการณ์มาแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นผู้ดำเนินการ

๒๐/๐๕/๑๙๕๘ เจ้าน้อยพากาลังพล ๓๐ นาย ข้ามน้ำสาละวินที่ท่าผาหลง ระหว่าง เมืองปั่นและเมืองจ๊อด ไปนอนค้างแรมที่สภห้วยสมาน ห่างท่าผาหลงประมาณ ๓ ก.ม. เข้าตรู่ของ

วันที่ ๒๑/๐๕/๑๙๕๘ เวลา ๐๗.๐๐ น. เพื่อให้มีความมั่นใจ ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการทำงานปฏิวัติร่วมกันนั้น จึงได้จัดพิธีตีมน้ำ กล่าวคำสาบานต่อกัน ซึ่งในพิธี ประดับด้วยธงชาติรัฐฉาน , ธงเจ้าเสือเผือก , ธงเจ้าเงือกกลางลาย , ธงเจ้าเสือข่านฟ้า และธงหนุ่มศึกหาญ ภายหลังเสร็จสิ้นพิธีตีมน้ำสาบานตนแล้ว ได้ร่วมกันจัดตั้ง “กองทัพหนุ่มศึกหาญ” ซึ่งตอนเริ่มก่อตั้งนั้น “หนุ่มศึกหาญ” มีกำลังพล ๓๑ นาย ปืน ๗ กระบอก

หลังจากนั้น ไปตั้งกองบังคับการอยู่ที่ ปุงแกมมัน ใกล้บ้านเมืองจ๊อด ชาวการจู่โจมกองทหารพม่าในจังหวัดเชียงตุงของหนุ่มศึกหาญ ได้แพร่กระจายไปสู่ประชาชนทั่วรัฐฉาน เหตุการณ์ดังกล่าว กระตุ้นให้ผู้คนจำนวนมาก ที่มีอาชญากรรมต่อกรกดขี่ของพม่า ลุกขึ้นมาจับอาวุธ และรวมตัวกันเป็นหมวดหมู่ขนาดเล็ก ทั้งปฏิบัติการโจมตีกองทหารของศัตรูที่ตั้งกระจายอยู่ในรัฐฉาน นับแต่นั้น ผู้รักชาติทุกหนทุกแห่ง ได้เข้าร่วมกับกองทหารเข้าต่อต้านกองทัพพม่า ในรัฐฉานนั้น ก่อเกิดกลุ่มรักชาติขึ้นหลาย ๆ กลุ่ม ถึงแม้ว่าในวันนี้ การปฏิวัติเพื่อกอบกู้เอกราชรัฐฉานยังไม่สิ้นสุดก็ตาม กลุ่มผู้รักชาติ ต่างได้ยึดถือเอาวันที่ ๒๑/๐๕/๑๙๕๘ นี้ เป็น “วันปฏิวัติกอบกู้รัฐฉาน” ซึ่งวันดังกล่าวนี้ เป็นวันที่เจ้าน้อย / ซอหย่นตะ ก่อตั้งกลุ่มหนุ่มศึกหาญ เพื่อกอบกู้เอกราชของรัฐฉานกลับคืนมา ตามปณิธานที่ว่า “เมื่อตัวเราพันทุกข์แล้ว เพื่อให้ชาติพันธุ์ของเราพันทุกข์เหมือนตัวเรานั้น จะยอมเอาหน้าอกเป็นป้อมปราการ ต่อสู้สืบไป”

กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในรัฐฉาน ฉบับขึ้นประณามปีที่ ๓ ซึ่งตีพิมพ์ไว้เป็นอักษรไตเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๖๒ และยังคงมีการใช้เรียนใช้สอนสืบเนื่องเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ พบเห็นได้ทั่วไปตามโรงเรียนที่สร้างขึ้นเพื่อสอนเด็ก ๆ ในเขตปกครองอิสระรัฐฉาน-ฐานที่มั่นสำคัญของกองทัพรัฐฉาน (Shan State Army) ในหน้า ๔๑-๔๓ นั้นมีข้อความที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง หัวข้อของบทเรียนเขียนไว้ว่า “คนเมืองไต” ซึ่งตรงกับภาษาไทยภาคกลางว่า “คนเมืองไต” เนื้อหารายละเอียดของบทเรียนนี้เป็นการบรรยายถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในรัฐฉาน มีข้อมูลที่บรรยายไว้ดังต่อไปนี้

ประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองไต (เมืองไทยใหญ่ หรือรัฐฉาน) ประกอบด้วยกลุ่มคนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ดังนี้คือ ไต (ไทยใหญ่), ไตไท, ไตลื้อ, ไตจีน, ไตยล, ไตลาว, ปะหล่อง, ช่าง, ปะโอ (ตองสู), แซ่ (จีน), ยาง (กะเหรี่ยง), ลอยละ, วั, ลีซอ, อาซา (อีโก้), ลาหู่ (มุเซอ), แม้ว (ม้ง), มิน, อาซา, ทะนุ, ทะนอ และอิน (รวมทั้งสิ้น ๒๒ กลุ่มชาติพันธุ์) ลักษณะทางภูมิประเทศของเมืองไตไม่เป็นพื้นที่ราบเหมือนอย่างเมืองพม่า แต่กลับอุดมสมบูรณ์ไปด้วยลำห้วย ภูเขา และป่าไม้มากมาย ผู้คนตั้งบ้านเรือนอยู่ตามสันดอยสูงๆ ในแหล่งทำเลที่ซึ่งมีน้ำดี มีอากาศดี แต่ละกลุ่มมักตั้งบ้านเรือน (ชุมชน) กระจายกันอยู่ในสภาพภูมิประเทศที่แตกต่างกัน ได้แก่ ตามเนินเขาบ้าง ตามที่ราบท้องทุ่งในหุบเขาบ้าง ตามพื้นที่ติดลำห้วยเชิงเขาบ้าง ตามพื้นที่กลางป่าดงดิบบ้าง ตามดอยที่ไม่มีแมกไม้ปกคลุมบ้าง ตามยอดเขาสูงๆ หรือไม่ก็ทำบ้านเรือนอยู่กันบนน้ำในหนองบึงก็มี

ในอดีตนั้นพื้นที่ซึ่งอยู่อาศัยทำกินแถบนี้ ได้มีบรรพบุรุษเข้ามาบุกเบิกทำมาหากินเลี้ยงชีพอยู่อาศัยสืบทอดกันต่อ ๆ มานานแล้ว ผู้ใดมีสติปัญญาในการประกอบอาชีพด้านใด ก็สามารถทำมาหากินในด้านที่ตนถนัดนั้นได้ ประชากรที่อาศัยอยู่ในตัวเวียง (ตัวเมือง-ศูนย์กลางการค้าการปกครอง) นั้นมักมีความสามารถในด้านการค้าขาย การช่างฝีมือต่าง ๆ เช่น เย็บเสื้อผ้าชาย หรือทำงานรับจ้างกินเงินเดือน ประชากรที่อาศัยอยู่ตามท้องทุ่งที่ราบ มักจะประกอบอาชีพทำสวน ทำนา ปลูกหอม

ปลูกกระเทียม ยาสูบ แดง ถั่ว ถั่วเขียว อ้อย ส้ม ผักใบเขียวต่าง ๆ ประชากรที่อยู่อาศัยตามยอดดอยนั้น มีอาชีพทำสวน ทำไร่ ปลูกถั่ว แดง ข้าวโพด ถั่วเขียว ถั่ว งา อะลู ไบซา ไบฆวนยาสูบ แล้วต่าง (บรรพบุรุษ) หลังวัว หรือหลังม้าเอาลงมาขายในตัวเวียง สำหรับประชากรที่อาศัยอยู่ตามหนองน้ำนั้น จะสร้างบ้าน อยู่เหนือผิวน้ำ มีพื้นที่เพื่อทำไร่ทำสวนเช่นกัน จะไปไหนมาไหนก็มักจะขี่เรือขี่แพกันไป ประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองไต (เมืองไทยใหญ่ หรือรัฐฉาน) นี้ มีมากมายหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์อยู่อาศัย กระจุกกระจายกันทั่วไปทุกทิศทุกทาง ตั้งแต่ด้านเหนือจรดด้านใต้ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มคนดังต่อไปนี้

กลุ่มชาติพันธุ์ในรัฐฉาน

-**ไตลื้อ ไตเขิน ไตยล อาข่า และลาหู่** กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้อยู่อาศัยในเขตพื้นที่เมืองเชียงตุง

-**ปะหล่อง** อาศัยอยู่ทางเขตน้ำสั่น จะลาย โทกัต โทสน บ้านโต่ง โชโม่ง เมืองกวาง สันดอยน้ำคำ และกิดคาย

-**ข่าง** อาศัยอยู่ทางเขตเมืองจี เมืองปอ ฮอวา เมืองปอแล สันดอยเจล้าน น้ำผักก่า กิดคาย ชาวข่างใช้ตัวอักษรของอังกฤษมาเขียนเป็นเสียงพูดภาษาตน พวกเขาให้ความสนใจในการศึกษาเล่าเรียนกันอย่างจริงจัง

-**ปะโอ** ชอบอยู่อาศัยตามสันดอยแถบเมืองลายข่า ป่างโหลง เมืองปอน โหปง ลงมาถึงเขตเมืองตองกี ยองห่วย หนองหมอน สี่แซง ชาวปะโอใช้ตัวอักษรของพม่ามาเขียนเป็นเสียงพูดภาษาตน มีความตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียนกันเป็นอย่างดี

-**แบ่ และลีซอ** อาศัยอยู่ทางเขตเมืองโกก้าง กุ่นโหลง โหป่าง หลู่ฝ่าง เมืองแสนหวี หล่งถ่าง เซียวเคาะ และเมืองง

-**ยาง** อาศัยอยู่ทางเขตเมืองนาย ลายข่า เมืองกั้ง เมืองเกซี ประกอบอาชีพทำไร่-ทำสวน

-**ว้า** อาศัยอยู่ทางเขตเมืองสะถ่ง มางแส มางลิน พื้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำคง (สาละวิน) ประกอบอาชีพทำไร่-ทำสวน

-**ลอยละ** อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำคง (สาละวิน) ตั้งแต่เขตตั้งยาน หนองผา หม่อมผ้า มือต่อ เมืองหอม ดอยย่อง ประกอบอาชีพทำไร่-ทำสวน

-**แม้ว** อาศัยอยู่ทางเขตเมืองหอม เมืองจี และเขตเชียงตุง ชอบอยู่ตามหัว (ต้น) น้ำ ตามยอดดอย ประกอบอาชีพทำไร่-ทำสวน ผู้หญิงแม้วนุ่งซิ่นดำ เอวพับซ้อนกัน เป็นรอยรูตามเอว ซิ่น ๑ ผืน มีทางกว้าง ๒-๓ วา ผู้ชายแม้วใช้ผ้าผืนยาวพันโพกหัวซ้อนทับกัน วัดจากหัวออกมากว้างเป็นศอกๆ มีลักษณะคล้ายกระดิ่งฝัดข้าว มองเห็นได้แต่ไกล มีพู่ห้อยข้างหลังแลดูสวยงามดี

-**ทะนุ** อาศัยอยู่ทางเขตเมืองปั้งตะละ ปวยละ ป่างหมี จะก้อย จามกา กระอ ผู้หญิงทะนุสวมใส่เสื้อต่างซิ่น (แทนผ้าถุง) ชายขอบเสื้อยาวเสมอหัวเข่า นิยมเครื่องประดับที่ทำจากทองเหลือง และทองแดง

-**มิน** อาศัยอยู่ทางเขตเมืองแสนหวี ป้อดฮ่อง และตามดอยสูงๆ เขตเมืองไทยก็มี

-**อาซา** อาศัยอยู่ทางเขตเมืองของห้วย สร้างบ้านเหนือผิวน้ำ ตามหนองน้ำใหญ่ “ไฮยา” มีความชำนาญในการเย็บปักถักร้อย เช่น ทอชิ้นลาย เย็บถุง (ย่าม) ทอผ้าฝืน มีฝีมือในการทำเครื่องมือเหล็กจำพวกมีด เคียว และยังเป็นช่างทองชั้นเลิศอีกด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

ทั้งหลายนี้ล้วนมีภาษาและวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็นผู้ที่มีภูมิปัญญาอันเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว ตำราแบบเรียนเล่มนี้แม้ว่าจะขาดข้อมูลที่เป็นรายละเอียดทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่ม แต่ก็นับว่ามีประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง เพราะช่วยทำให้เรารู้ว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์ใดบ้างที่อาศัยอยู่ในรัฐฉาน ณ เขตพื้นที่ใด^{๕๖}

ปัญหาการเมืองการปกครองภายในประเทศพม่า รวมทั้งนโยบายการใช้กำลังทหารเข้าปราบปรามชนกลุ่มน้อยเป็นเวลายาวนานกว่า ๔๐ ปี เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการอพยพโยกย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในปัจจุบันหลายกลุ่มชาติพันธุ์กำลังเผชิญกับสภาพการถูกกลืนกลาย หรือหลอมรวมเข้ากับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในฐานะนักศึกษาแล้ว พวกเรามีความเห็นว่ากลุ่มชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทั้งหลาย ควรมีสติเสรีภาพในการดำรงอยู่บนผืนโลกใบนี้ อย่างสันติ เสมอภาค และมีความเป็นมนุษย์ที่มีเกียรติ-ศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน

การเมืองกับการสร้างตัวตนของกลุ่มไทใหญ่: ประสบการณ์จากรัฐฉาน ประเทศพม่า การดำรงอยู่ของตัวตนในสังคม หรือการสร้างอัตลักษณ์เฉพาะร่วมกันให้ดำรงอยู่ได้ในสังคมนั้น "อุดมการณ์ (IDEOLOGY)" ถือว่าเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ยึดถือ และร่วมกันหล่อเลี้ยงเอาไว้ เพราะฉะนั้นเพื่ออ้างไว้ซึ่งอัตลักษณ์ที่แสดงถึงตัวตน ชนชั้นนำ หรือผู้มีอำนาจในพื้นที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้าง และถ่ายทอดอุดมการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนลักษณะร่วมภายในพื้นที่ให้แก่ประชาชน และสร้างมันให้กลายเป็นอุดมการณ์ของกลุ่มทางสังคมที่ประชาชนยอมรับ และยึดถือเอาไว้ด้วยกัน ประเด็นการศึกษาดังกล่าวถือได้ว่าเป็นประเด็นที่ข้าพเจ้าให้ความสนใจ และต้องการศึกษาเพื่อหาคำตอบ อาจด้วยการที่ข้าพเจ้าเคยลงภาคสนามจริงในพื้นที่รัฐฉาน และเห็นการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่มั่นคง แข็งแกร่ง และมักตั้งข้อสงสัย และถามกับตัวเองเสมอว่า "ท่ามกลางสถานการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคม

บริบทของความเป็นพื้นที่ชายแดนซึ่งตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองที่ไม่มีความแน่นอน ชาวไทใหญ่ในรัฐฉาน ประเทศพม่ามีกระบวนการสร้างตัวตนเพื่ออ้างความเป็นชาติพันธุ์ของตน และสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองการปกครองอย่างไร" แต่นั่นก็ได้แต่เพียงแต่ตั้งข้อสงสัย และยังไม่เคยลงมือหาคำตอบอย่างจริงจัง ดังนั้น ในงานเขียนชิ้นนี้ข้าพเจ้าจะสืบค้นหาคำตอบ และศึกษาโดยใช้กรอบแนวคิดทางรัฐศาสตร์ในการศึกษาวิเคราะห์ ในงานวิจัยย่อยชิ้นนี้ ข้าพเจ้าจะเลือกใช้ "กรอบแนวคิดของ Benedict Anderson" ว่าด้วยเรื่อง "ชุมชนจินตนาการ (Imagined of Communities)" และ "กรอบแนวคิดของ Antonio Gramsci" ว่าด้วยเรื่อง "การครอบงำความเป็น

^{๕๖} พิมุข ชาญธนะวัฒน์, อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านห้วยแห้ง ต.ถ้ำลอด อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน ศิลปวัฒนธรรม ฉบับ มกราคม ๒๕๕๖ วันอังคารที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๐.

ใหญ่ (Hegemony)" มาใช้ศึกษาในแง่ของกระบวนการหล่อหลอมและสร้างตัวตน (Identity) ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในรัฐฉาน ของพม่า

เมื่อศึกษาถึงกรอบแนวคิด Hegemony ของ Antonio Gramsci ในเบื้องต้นนั้น ถือได้ว่าเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญแก่บทบาทของโครงสร้างส่วนบน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำภารกิจในการครอบงำทางสังคม เพราะฉะนั้นแล้วแนวคิดของกรีมซี จึงเป็นการอธิบายการครอบงำทางอุดมการณ์ของชนชั้นนำหลัก (Dominant class) ที่มีต่อชนชั้นย่อยของสังคม (Subaltern Class) โดยผ่านกระบวนการครองความเป็นใหญ่ (Hegemony Process) ผ่านการใช้ "Ideology" เป็นเครื่องมือนำทางไปสู่เป้าหมาย เพราะฉะนั้น แนวคิดนี้จึงเป็นเครื่องมือที่ชนชั้นหนึ่งสามารถใช้อิทธิพลเพื่อ "ครอบงำ" หรือสร้าง "จิตสำนึก" ให้แก่อีกชนชั้นหนึ่ง หรือชนชั้นย่อย ๆ ที่เหลือได้ ทั้งในแง่การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการครอบงำ หรือสร้างจิตสำนึกเพื่อที่จะหล่อหลอมความเป็นตัวตนที่มีลักษณะเฉพาะของประชาชนในพื้นที่ของรัฐฉานนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาผ่านสัญลักษณ์ หรือเครื่องมือที่มีนัยยะสื่อความหมายในเชิงความเป็นตัวตน ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าว เป็นกลุ่มทางสังคมที่ยืนหยัดอยู่ได้ในสังคมพม่า ซึ่งเป็นพหุสังคม (หลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์) ได้อย่างมั่นคงแข็งแรง ท่ามกลางความไม่แน่นอนของสถานการณ์บ้านเมืองที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จากการศึกษาพบว่ากระบวนการดังกล่าวนี้มีทั้งการเลือกสรรจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์, การประดิษฐ์ประเพณีทั้งเก่า และใหม่ ซึ่งจะอธิบายให้เห็นในแต่ละประเด็นตามลำดับดังต่อไปนี้

ประการแรก การสร้างจิตสำนึกผ่านเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ในแง่นี้เมื่อพิจารณาถึงบุคคล และเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ของชาวไทใหญ่พบว่า มักให้ความสำคัญ หรือพูดถึงบุคคล ๓ ท่าน และเหตุการณ์ ๑ เหตุการณ์ ในความหมายและภาพลักษณ์ที่ต่างกัน คือ "เจ้าเสื่อข่านฟ้า" ซึ่งถือเป็นกษัตริราชผู้สร้างชาติไทใหญ่, "พระนเรศวร" ผู้ซึ่งเป็นกษัตริย์นักรบของชาวไทใหญ่-ไทยน้อย, "นายพลโม เสง" เป็นนักรบกู้ชาติ ผู้มีใจยึดมั่นในพุทธศาสนา และ "สนธิสัญญาปางโหลง" สัญญาแห่งการหักหลัง

- "เจ้าเสื่อข่านฟ้า กษัตริราชผู้สร้าง 'ชาติ' ไทใหญ่" : เจ้าเสื่อข่านฟ้าเป็นชื่อของกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ไทใหญ่ ซึ่งจะสังเกตได้ว่าแม้แต่ละคนจะรับรู้เรื่องราวของเจ้าเสื่อข่านฟ้าจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน อาทิ พงศาวดาร ตำราเรียน หรือเรื่องเล่าจากคนรุ่นก่อน แต่ทุกคนต่างจดจำ "สาระ" สำคัญเกี่ยวกับเจ้าเสื่อข่านฟ้าตรงกัน คือ เป็นกษัตริย์ผู้สร้างอาณาจักรไทใหญ่ที่มีอาณาเขตกว้างไกล มีเอกราชปกครองตนเองยาวนานที่สุด และมีความสามารถทางการรบเหนือพม่า และจีน ซึ่งจะเห็นได้ว่า "สาระ" ดังกล่าวได้ถูกผลิตซ้ำให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมการเมือง นั่นคือ การที่ชาวไทใหญ่ต้องการแผ่นดิน และเอกราชของตนกลับคืนจากพม่าและจีน และเจ้าเสื่อข่านฟ้าก็จัดได้ว่าเป็นกษัตริย์ไทใหญ่พระองค์เดียวที่มีคุณสมบัติดังกล่าวครบถ้วนคือ เป็นกษัตริย์ผู้สร้างแผ่นดินไทใหญ่ให้เป็นปึกแผ่น มีเอกราชปกครองตนเอง และมีชัยชนะทางการรบเหนือพม่า และจีน จึงทำให้ความคิดเหล่านี้ไม่จางหายไปจากความทรงจำ รัฐ หรือชนชั้นนำของรัฐฉานก็พยายามนำสัญลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ตรงนี้เข้ามาครอบงำ หรือสร้างจิตสำนึกในคุณค่าให้ภาคภูมิใจในความเป็นไทใหญ่

- "พระนเรศวร ; กษัตริย์นักรบของชาวไทใหญ่-ไทยน้อย" ความเชื่อเรื่องพระนเรศวรที่เกิดขึ้น และยังคงดำรงสืบมาจนถึงปัจจุบันเกิดขึ้นจากฝ่ายรัฐไทยและไทใหญ่ ร่วมกันต่อยอดความเชื่อดังกล่าว ถึงแม้ต่างฝ่ายต่างเลือกสาระขึ้นมาตีความหมายต่างกัน แต่สิ่งที่เชื่อมกันไว้คือ "ศัตรู" ซึ่งทั้งพระนเรศวร และชาวไทใหญ่มีส่วนร่วมคือ "พม่า" เพราะฉะนั้นจึงเห็นได้ชัดเจนแล้วว่า "พระนเรศวร" นับว่าเป็นสัญลักษณ์ที่มีความสำคัญ และเป็นเสมือนเครื่องหมายสืบทอดอัตลักษณ์ หรืออุดมการณ์ทางความคิดให้คงอยู่คู่กับความเป็นไทใหญ่นับตั้งแต่อดีต และตลอดไป

- "นายพลโม เสง : นักรบกู้ชาติไทใหญ่" ถือได้ว่าท่านผู้นี้เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่อยู่ในสำนึกทางประวัติศาสตร์ของชาวไทใหญ่ เพราะเป็นผู้นำสำคัญที่มีบทบาททั้งในแง่การเมือง การทหาร และการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทใหญ่ จากการศึกษาพบว่าชาวไทใหญ่ต่าง "สาระ" หรือความสำคัญในตัวนายพลโม เสง สองเรื่องใหญ่ๆ เท่านั้นคือ "นักรบกู้ชาติ" และ "นักปฏิบัติธรรม" และที่สำคัญเป็น "แม่แบบ" ของนักรบที่มีจิตใจมุ่งมั่นต่อการกู้ชาติไทใหญ่ไม่เคยเปลี่ยนแปลง

- "สัญญาปางโหลง : สัญญาแห่งการหักหลัง"๒ นี้เป็นอีกหนึ่งเหตุการณ์ที่สำคัญที่ชาวไทใหญ่จดจำได้เป็นอย่างดี คือการลงนามในสัญญาปางโหลงเพื่อขอเอกราชจากอังกฤษ หลังจากชาวไทใหญ่และกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ร่วมลงนามกับพม่าจนได้รับเอกราชแล้ว ตัวแทนจากแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ได้ร่วมกันร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยระบุชัดเจนว่าให้กลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มอยู่ร่วมกันเป็นเวลาสิบปี หลังจากนั้นจึงมีสิทธิแยกตัวออกไปตั้งประเทศเป็นของตนเอง แต่ทว่าเมื่อครบสัญญา ชาวไทใหญ่และชนกลุ่มน้อยกลับไม่สามารถแยกตัวไปปกครองตนเองได้ เนื่องจากรัฐบาลอนุโม้ยอมทำตามสัญญา และนายพลเนวินก็เข้ามาทำการรัฐประหารในเวลาต่อมา ส่งผลให้สัญญาต่างๆ ที่นายพลองซานเคยทำร่วมกับชนกลุ่มน้อยเป็นโมฆะ นี่จึงเป็นเสมือนที่มา หรือรากเหง้าของความขัดแย้งที่ปรากฏอยู่เรื่อยมาในสังคมพม่า สำหรับชาวไทใหญ่ สัญญาฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการ Identity ตัวเอง หรือสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ร่วมกันที่ทุกคนต้องจำได้ เพราะเป็นสัญญาที่นำมาสู่การต่อสู้กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ และทำให้เกิดเป็นชุมชนในลักษณะเฉพาะของชาวไทใหญ่ขึ้นมา

- "บุคคล และเหตุการณ์สำคัญ" ที่กล่าวมาเบื้องต้น ชาวไทใหญ่ได้หยิบยกขึ้นมาเป็นส่วนหนึ่งของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ ที่มีความหมายต่อชีวิตชาวไทใหญ่หลายระดับกล่าวคือ เจ้าเสื่อช่านฟ้า มีความสำคัญในฐานะเป็นผู้ "สร้างชาติ" ไทใหญ่ขึ้นเป็นครั้งแรก และมีความสามารถทางการรบเหนือพม่าและจีน ซึ่งปกครองชาวไทใหญ่ในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นการหยิบยกเจ้าเสื่อช่านฟ้าขึ้นมาตีความดังกล่าว ช่วยให้ชาวไทใหญ่ได้สัมผัสถึงชุมชนในจินตนาการ (Imagined of Communities) ที่เรียกว่า "ชาติ" ๓ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยมีแผ่นดินที่เป็นรูปธรรมรองรับ ส่วนพระนเรศวรมีความสำคัญในฐานะผู้มีความสามารถในการรบชนะพม่า หรือมี "ศัตรูร่วม" กับคนไทใหญ่ รวมทั้งเป็นกษัตริย์ผู้เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทใหญ่-ไทยน้อย สำหรับนายพลโม เสงมีความสำคัญในฐานะ "นักรบกู้ชาติ" ที่มีจิตใจมุ่งมั่น เป็น "แม่แบบ" ของนักรบในความเป็นจริงที่ชาวไทใหญ่ควรเอาเป็นเยี่ยงอย่าง และสัญญาปางโหลง เป็นสัญญาแห่งความเลวร้ายของรัฐบาลพม่า ที่ทำให้ชาวไทใหญ่ต้องลุกขึ้นจับปืนสู้รบมาตั้งแต่บัดนั้น และอพยพมาอยู่ในแผ่นดินไทย

ประการที่สอง การสืบทอดภาษา และวัฒนธรรมไต ผ่านโรงเรียนของกองทัพไทใหญ่ กล่าวคือชาวไทใหญ่ในรัฐฉานเริ่มมีแบบเรียนภาษาไทใหญ่แบบ "ลิกตัวกลม" ใช้ครั้งแรกในปี ๑๙๕๘

หลังจากสภาการศึกษาไทใหญ่ภายใต้การนำของเจ้าสายเมือง มังราย ร่วมกันแต่งเขียนตำราเรียนชั้น ป.๑-ป.๕ เพื่อใช้สอนในโรงเรียนของชาวไทใหญ่ทั่วรัฐฉาน ตำราเรียนชุดนี้มีชื่อว่า "ลี้กไตหัวเสื่อ" แต่ต่อมาเมื่อนายพลเนวินทำการรัฐประหารขึ้นมาปกครองประเทศ ก็ได้สั่งระงับไม่ให้ตำราเรียนของไทใหญ่สอนในโรงเรียนทั่วรัฐฉานอีกต่อไป เนื่องจากนายพลเนวินต้องการให้ชาวไทใหญ่ และชนกลุ่มน้อยต่างๆ รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติพม่า ด้วยภาษาและวัฒนธรรมเดียวกัน จึงสั่งเปลี่ยนตำราเรียนเป็นภาษาพม่าทั้งหมด โดยหากจับได้ว่ามีการเรียนการสอนภาษาไทใหญ่ที่ใด ผู้สอนและผู้เรียนจะต้องถูกลงโทษ^{๘๗}

หากจะพิจารณาวิเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิดทางรัฐศาสตร์ว่าด้วย Hegemony ของ Antonio Gramsci แล้ว เนวินตระหนักดีว่า โรงเรียน หรือสถาบันทางการศึกษา โดยเนื้อแท้แล้วก็เป็นเครื่องมือเพื่อการครอบงำทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ๔ นอกจากนี้ "โรงเรียน" ถือว่าเป็นกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐที่สนับสนุนการครอบงำเป็นใหญ่ของชนชั้นปกครอง อันเป็นไปตามยุทธศาสตร์ "War of position" ที่บรรดาชนชั้นปกครองพยายามรุก และขยายพื้นที่ทางอุดมการณ์ของตน โรงเรียนจึงเป็นแหล่งผลิตปัญญาชนซึ่งจะก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ (Homogeneity) ทางสังคมการเมือง และที่สำคัญเป็นส่วนหนึ่งของ Civil Society อันเป็นที่มาของจิตสำนึก และอุดมการณ์ของสังคม เป็นเวทีการต่อสู้ปะทะกันทางอุดมการณ์ระหว่างชนชั้นต่าง ๆ ที่พยายามครอบครองความเป็นใหญ่ทางสังคม ชนชั้นหลักใดจะครอบครองความเป็นใหญ่ในสังคมได้ ชนชั้นนั้นต้องเอาชนะทางอุดมการณ์ให้ได้ด้วย ในยุคนี้จึงเห็นได้ชัดว่าการที่นายพลเนวินมีอำนาจสั่งระงับไม่ให้ตำราเรียนของไทใหญ่สอนในโรงเรียนทั่วรัฐฉานอีกต่อไปนั้น เป็นเพราะเนวินพยายามครอบงำความคิดโดยใช้เครื่องมือทางอุดมการณ์ (Ideology) อีกชุดหนึ่งในการยึดเหนี่ยวให้อีกกลุ่มหนึ่งเรียนรู้ตำราเรียนที่มีเนื้อหาเป็นไปเพื่อตอบสนอง หรือสอดคล้องกับความคิดในเชิง "ความเป็นพม่า" ของรัฐบาลทหารที่มีเนวินเป็นแกนนำหลัก เพราะฉะนั้น ในยุคนี้เมื่อผู้กระทำ และผู้ถูกกระทำมีความคิด หรืออุดมการณ์ที่ขัดแย้งกัน "ความรุนแรง" จึงกลายเป็นเครื่องมือที่สามารถทำให้ความต้องการของรัฐในแง่ของกระบวนการสร้างรัฐชาตินั้นบรรลุผล เป็นเพราะเกิดขึ้นมาจากแรงผลักดันที่เกิดจากความต้องการของกลุ่มชนชาติที่ครองอำนาจรัฐ คือ เมื่อควบคุมอำนาจรัฐได้แล้วจึงมีความต้องการให้ Identity ทางชาติพันธุ์ของตนเองกลายเป็น Identity แห่งชาติด้วย จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งเรื่อยมา โดยเฉพาะเรื่องราวการต่อสู้ในเรื่องการสลาย Identity กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มาเป็นระยะเวลายาวนาน "ยุทธวิธีการสลาย IDENTITY" จึงเป็นการมุ่งทำลาย Identity ที่เป็นสัญลักษณ์ในการนำเสนอตัวตนโดยตรง

กลุ่มชาติพันธุ์ถูกสลายไปก็เสมือนว่ากลุ่มชาติพันธุ์ถูกทำลายความเป็นตัวตนไปจนหมดสิ้น การกระทำดังกล่าวจึงเป็นต้นเหตุสร้างความคับแค้นใจให้กับกลุ่มชาติพันธุ์เป็นอย่างยิ่ง เพราะอย่าลืมว่ากลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มนั้นมีลักษณะเฉพาะ ดังนั้น การถูกกดขี่ และบังคับให้ละทิ้งวัฒนธรรมจึงเป็นการถูกตัดทิ้งจากรากเหง้าเดิมอย่างสิ้นเชิง ซึ่งสิ่งนี้เป็นเสมือนรากเหง้าที่สำคัญที่นำไปสู่เงื่อนไขของการใช้ความรุนแรงในเวลาต่อมา ซึ่งเกิดขึ้นมาเพื่อควบคุมประชาชนของรัฐชาติพม่า หรือที่คุ้นชินกับการให้เหตุผลว่าสงครามเพื่อรักษาเอกภาพแห่งชาติ มาถึงตรงนี้แสดงให้เห็นได้ว่า Identity

^{๘๗} Description: ไฟล์:Panglong.jpg

ทางด้านชาติพันธุ์ได้กลายเป็นเป้าหมายในการใช้ความรุนแรง แต่กระนั้นแล้วแม้ตำราเรียนไทใหญ่จะถูกสั่งห้ามจากรัฐบาลเนวิน อันก่อให้เกิดความอึดอัดใจแก่ประชาชนชาวไทใหญ่ก็ตาม ความคับข้องใจเหล่านั้นได้กลายเป็นเสมือนแรงผลักดันให้ชายหญิงไทใหญ่จำนวนมากตัดสินใจเป็นทหารกู้ชาติจับปืนสู้กับรัฐบาลพม่า และเริ่มเรียนภาษาไทใหญ่กับโรงเรียนของกองทัพแทน

วิธีการในการหล่อหลอมหรือกล่อมเกลாதงอุตมการณ์ก็เหมือนที่รัฐบาลพม่าทำ (รัฐบาลเนวิน) อย่างที่กล่าวในเบื้องต้น เพียงในแง่นี้ได้เปลี่ยนตัวผู้กระทำเป็นทหารของกองทัพไทใหญ่เอง ซึ่งใช้กลไก หรือรูปแบบในการกระทำเหมือนกัน คือใช้ระบบโรงเรียนของกองทัพ เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความคิด เอกลักษณ์ วัฒนธรรม และสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นการหล่อหลอม Identity ความเป็นไทใหญ่ขึ้นมา เพราะฉะนั้น จึงเห็นได้ชัดว่าสังคมทุกสังคมไม่ว่าแม้แต่กลุ่มชาติพันธุ์ ก็ได้อาศัยโรงเรียนเป็นกลไกในการปลูกฝังสมาชิกของสังคมให้มีจิตสำนึกที่พึงปรารถนาตามที่กลุ่มชนชั้นนำหลักนั้นๆ (ชนชั้นปกครองไทใหญ่) ต้องการ ซึ่งมันก็ไม่ได้ต่างอะไรไปจากการกระทำของรัฐบาลทหารพม่า เพียงแต่ในบริบทตอนนี้มีชนชั้นปกครองของกองทัพไทใหญ่เป็นผู้ดูแล ซึ่งภายหลังจากเข้าเป็นทหาร ทุกคนจะได้เรียนภาษาไทใหญ่จากโรงเรียนของกองทัพ ซึ่งมีโรงพิมพ์เป็นแหล่งผลิตอัตลักษณ์ทางภาษาที่สำคัญ ด้วยเหตุที่กองทัพเป็นเจ้าของโรงพิมพ์ กองทัพจึงเป็นผู้กำหนดเนื้อหาในสื่อสิ่งพิมพ์ที่กองทัพผลิต โดยไม่ต้องสนใจว่าจะถูกเซ็นเซอร์ หรือถูกควบคุมจากรัฐบาลพม่า

เนื้อหาของสื่อต่าง ๆ ที่กองทัพผลิตขึ้นจึงแตกต่างจากเนื้อหาของสื่อที่ผลิตภายใต้การปกครองของรัฐบาลพม่าอย่างเห็นได้ชัด สิ่งพิมพ์ที่กองทัพผลิตขึ้นจะมีเนื้อหาหลักที่ยึดจากต้นฉบับ "ลี้กไตหัวเสือ" ที่นายพลเนวินประกาศห้าม ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ตัวตนความเป็นไตในหลายๆ ด้าน ตั้งแต่วัฒนธรรม ประเพณี การปฏิบัติตนให้อยู่ในขนบธรรมเนียมอันดีงามของชาวไทใหญ่ เช่น เรื่องเจ้าเสือชานฟ้า กษัตริย์นักรบของชาวไทใหญ่ วันเมืองไต หรือวันชาติไต เป็นต้น ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าตำราเรียนที่สร้างขึ้นมาก็ถือว่าเป็นเครื่องมือในการสืบทอดอัตลักษณ์ทางภาษาและอัตลักษณ์ด้านอื่น ๆ ของชาวไทใหญ่ไว้มากมาย พร้อมทั้งได้สอดแทรกสถานการณ์ทางการเมือง อาทิ สถานการณ์การเมืองในประเทศพม่า และแนวคิดทางการเมืองที่ต่อต้านระบอบเผด็จการของรัฐบาลพม่า^{๘๘}

เมื่อมาถึงตรงนี้จะเห็นได้ว่า เหมือนดังที่เบเนดิกส์ แอนเดอร์สัน (Benedict Anderson) ได้กล่าวว่า อิทธิพลของทุนนิยมการพิมพ์นั้นได้ก่อให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีทางด้านตัวอักษร และการพิมพ์ อันเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้ชาตินิยมโดยรัฐ (ฉาน) สามารถสร้างชุมชนในจินตนาการได้อย่างแพร่หลาย เพราะฉะนั้นแล้วตำราเรียน หรือที่กล่าวมาในตอนต้นถึงการสร้างจิตสำนึกผ่านเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ที่ให้ความสำคัญกับตัวบุคคลซึ่งหล่อหลอมให้กลายเป็นจุดร่วมเดียวกัน ก็ถือได้ว่าเป็นกลไกหนึ่งในการสร้างชุมชนจินตนาการ (Imagined Communities) ด้วยเหมือนกัน นอกจากสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทตำราเรียน หรือเครื่องมือในการสืบทอดอัตลักษณ์ทางภาษา และอัตลักษณ์อื่น ๆ แล้ว ไทใหญ่ก็ยังมี "การผลิตสื่อการเมือง" อีกด้วย เนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ภายใต้กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ มาเป็นระยะเวลายาวนาน อัตลักษณ์ทางการเมืองจึงมีลักษณะโดดเด่น

^{๘๘} แรดคลิฟฟ์ บราวน์ (A.R. Radcliffe Brown) อ้างใน ยศ สันตสมบัติ (2544), หน้า 29.

ที่สุดในอาณาบริเวณนี้ และมีเครื่องมือที่สำคัญที่ถูกผลิตออกมาอย่างเข้มข้น และไม่พบในพื้นที่อื่นก็คือ "บทเพลง และสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมือง" ได้แก่ บทเพลงชาติโต และเพลงชาติไทใหญ่-ไทยน้อย, เพลงความเจ้าจ๋าด (เพลงชาติโต), เพลงความขึ้นศึก (เพลงขึ้นทหาร), เจิงแลว (วงดนตรีสู่เสรีภาพ), เนื้อเพลงเนวินโจรปล้นแบงค์ร้อย, เนื้อเพลงหอหลวงเชียงตุง, เนื้อเพลงปู่เหงลุงคำ, เนื้อเพลงไตตีกตองอยู่ (ไทใหญ่ยังจำ), "กอนขอ" และ "เจิงแลว" วารสารภาษาไตในบริบทใหม่ เป็นต้น

ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นเครื่องมือสำคัญที่กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ (SSA.) ได้นำมาใช้ เพื่อประกอบสร้างอุดมการณ์ทางความคิดที่สอดคล้องกับจิตสำนึกของ "ความเป็นไทใหญ่" นอกจากนี้ที่กล่าวมาในเบื้องต้นแล้ว ยังมี "การรื้อฟื้น และประดิษฐ์ประเพณีใหม่" ขึ้นมาใหม่อีกด้วย เพราะเมื่อสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงจนชุมชน และโครงสร้างอำนาจเดิมไม่สามารถปรับตัวรับความเปลี่ยนแปลงได้ ต้องสูญสลายไป การประดิษฐ์ประเพณีใหม่จะเกิดขึ้นมาทดแทน โดยอาจมีการประยุกต์ใช้ของเก่าในเงื่อนไขใหม่ ประดิษฐ์ประเพณีหรือสัญลักษณ์ใหม่ขึ้นมาปรับใช้อุดมการณ์เก่า โดยเฉพาะ "อุดมการณ์เรื่องชาติ" เช่น ปอยปีใหม่ และปอยครุหมอ (เป็นประเพณีเก่า ในรูปแบบใหม่), ปอยสา่งลอง (การต่อสู้ของเจ้าตไตกับดิสโก้เทค), และ ปอยปิดภาคเรียนภาษาไต (ประเพณีใหม่ในความหมายเก่า) ฯลฯ จากลักษณะดังกล่าวจึงสอดคล้องอีกเช่นกันกับสิ่งที่เรียกว่า "ชุมชนจินตนาการ (Imagined of Communities)" ซึ่งเป็นแนวคิดของ Benedict Anderson^{๑๒} ซึ่งเมื่อข้าพเจ้าได้พิจารณาถึงสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้ชาวไทใหญ่รู้สึกเป็นสมาชิกในชุมชนจินตนาการเดียวกัน พบว่า ความเป็นชุมชนดังกล่าวเกิดขึ้นจากกระบวนการสร้าง Identity ความเป็นไตขึ้นมาสืบทอด และต่อยอดอย่างต่อเนื่องโดยกลุ่มคนที่หลากหลายทั้งรุ่นเก่า และรุ่นใหม่ แต่ละคนมีบทบาทในการสร้าง Identity ที่แตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายเดียวกันนั่นคือ "การสร้างจิตสำนึกความเป็นไตให้เข้มแข็ง และดำรงอยู่ต่อไป" ด้วยเหตุนี้ กระบวนการสร้างตัวตน (Identity) ไม่ว่าจะเป็นการเลือกสรรจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ การผลิตตำราเรียน บทเพลงทางการเมือง และสัญลักษณ์ต่างๆ ที่แสดงถึงความเป็นชาติโต หรือไทใหญ่ การรื้อฟื้นประเพณีเก่าในรูปแบบใหม่ การประดิษฐ์ประเพณีใหม่ในความหมายเก่า จึงนับว่าเป็นไปเพื่อปรับใช้ชุมชนในจินตนาการ (Imagined of Community) แห่งนี้ทั้งสิ้น

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการสร้างตัวตน (Identity) ของชาวไทใหญ่ อีกแง่หนึ่งก็ยังสอดคล้องกับแนวคิด Hegemony ของ Antonio Gramsci ที่เคยกล่าวมาแล้ว นั่นคือ "ระบบการศึกษา" ไม่ว่าจะผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ หรือเครื่องมือในการสืบทอดอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ ล้วนเป็นที่มาของการสร้างจิตสำนึก และอุดมการณ์ของสังคม เป็นเสมือนพื้นที่ของการต่อสู้ปะทะกันทางอุดมการณ์ระหว่างชนชั้นต่างๆ ซึ่งในที่นี้ก็คือกลุ่มไทใหญ่ และกลุ่มรัฐทหารพม่า เพราะฉะนั้น ระบบการศึกษา หรือการเรียนรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการที่ชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง จะสามารถครอบครองความเป็นใหญ่ได้อย่างสมบูรณ์ เพราะฉะนั้น ท้ายที่สุดถ้าจะพิจารณาจากแนวคิดนี้ก็จะเห็นได้ว่า กระบวนการกล่อมเกลாதงอุดมการณ์ความคิด ผ่านรูปแบบการศึกษาในโรงเรียน หรือสื่อสิ่งพิมพ์ และเครื่องมือ หรือสัญลักษณ์ทุกชนิด แท้ที่จริงก็คือเป็นสิ่งสำคัญที่กลุ่มผู้นำ หรือชนชั้นปกครองใช้เป็นเครื่องมือเพื่อครอบงำทางความคิด ไม่ว่าจะเป็นการเมือง สังคม และวัฒนธรรม เพื่อหล่อหลอมให้กลายเป็นแบบพิมพ์เดียวกัน

ขณะที่อุดมการณ์ชาตินิยมในทิศทางเดียวกัน ถือเสมือนเป็นอุดมการณ์ที่ตอกย้ำจิตสำนึกแห่งการเป็นสมาชิกของกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการตอกย้ำความคิดเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองของประเทศใดประเทศหนึ่ง การเป็นคนเชื้อชาติใดเชื้อชาติหนึ่ง ซึ่งจะก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ (Homogeneity) ทางสังคมในกลุ่มของตน เพื่อความแข็งแกร่งและแข็งแกร่งในการยืนหยัดและดำรงอยู่ของกลุ่มไทใหญ่เอง แต่กระนั้นที่สำคัญนอกจากอุดมการณ์ประเภทนี้ จะบ่งบอกถึงการเป็นสมาชิกของกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่งแล้ว ซึ่งในที่นี่ก็คือ "กลุ่มไทใหญ่" อุดมการณ์ดังกล่าวยังก่อให้เกิดความคิดที่ปฏิเสธการเป็นสมาชิก (non-membership) ของกลุ่มสังคมอื่นๆ อีกด้วย หรือที่เรียกว่า "Ideology of Exclusion" ซึ่งในแง่นี้ก็ถือ เป็นการปฏิเสธการเป็นสมาชิกทางสังคมของรัฐพม่า เพราะพวกเขาถือว่า "ไทใหญ่ ไม่ใช่พม่า" เพราะฉะนั้น ในขณะที่กลุ่มไทใหญ่พยายามสืบทอดอัตลักษณ์ทางภาษา และวัฒนธรรม และหล่อหลอมความเป็นตัวตนโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นตำราเรียน หรือวารสารที่มุ่งเน้นย้ำให้ผู้อ่าน (ชาวไทใหญ่) เห็นความสำคัญของ "ความเป็นไทใหญ่" ซึ่งเป็น Inclusive-Historical Ideology ก็จะมีความคิดที่กีดกัน หรือปฏิเสธคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่เหมือนกัน นั่นคือ "ความเป็นพม่า หรือรัฐพม่า" ที่ไม่มีความเป็นไทใหญ่ เพราะความเป็นไทใหญ่ และพม่าไม่เหมือนกัน อันนำไปสู่ "Ideology of Exclusion" ในที่สุด

บุญญวัฒน์ จิตประคอง ศึกษาการเมืองกับการสร้างตัวตนของกลุ่มไทใหญ่: ประสบการณ์จากรัฐฉาน ประเทศพม่า การดำรงอยู่ของตัวตนในสังคม หรือการสร้างอัตลักษณ์เฉพาะร่วมกันให้ดำรงอยู่ในสังคมนั้น "อุดมการณ์ (IDEOLOGY)" ถือว่าเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ยึดถือ และร่วมกันหล่อเลี้ยงเอาไว้ เพราะฉะนั้นเพื่อธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ที่แสดงถึงตัวตน ชนชั้นนำ หรือผู้มีอำนาจในพื้นที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้าง และถ่ายทอดอุดมการณ์ต่างๆ ตลอดจนคุณลักษณะร่วมภายในพื้นที่ให้แก่ประชาชน และสร้างมันให้กลายเป็นอุดมการณ์ของกลุ่มทางสังคมที่ประชาชนยอมรับ และยึดถือเอาไว้ด้วยกัน

ประเด็นการศึกษาดังกล่าวถือได้ว่าเป็นประเด็นที่ข้าพเจ้าให้ความสนใจ และต้องการศึกษาเพื่อหาคำตอบ อาจด้วยการที่ข้าพเจ้าเคยลงภาคสนามจริงในพื้นที่รัฐฉาน และเห็นการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่มั่นคง แข็งแกร่ง และมักตั้งข้อสงสัย และถามกับตัวเองเสมอว่า "ท่ามกลางสถานการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป ในบริบทของความเป็นพื้นที่ชายแดนซึ่งตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองที่ไม่มีความแน่นอน ชาวไทใหญ่ในรัฐฉาน ประเทศพม่ามีกระบวนการสร้างตัวตนเพื่อธำรงความเป็นชาติพันธุ์ของตน และสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองการปกครองอย่างไร" แต่นั่นก็ได้แต่เพียงแต่ตั้งข้อสงสัย และยังไม่เคยลงมือหาคำตอบอย่างจริงจัง ดังนั้น ในงานเขียนชิ้นนี้ ข้าพเจ้าจะสืบค้นหาคำตอบ และศึกษาโดยใช้กรอบแนวคิดทางรัฐศาสตร์ในการศึกษาวิเคราะห์

ในงานวิจัยย่อยชิ้นนี้ ข้าพเจ้าจะเลือกใช้ "กรอบแนวคิดของ Benedict Anderson" ว่าด้วยเรื่อง "ชุมชนจินตนาการ (Imagined of Communities)" และ "กรอบแนวคิดของ Antonio Gramsci" ว่าด้วยเรื่อง "การครอบงำความเป็นใหญ่ (Hegemony)" มาใช้ศึกษาในแง่ของกระบวนการหล่อหลอมและสร้างตัวตน (Identity) ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในรัฐฉาน ของพม่า

เมื่อศึกษาถึงกรอบแนวคิด Hegemony ของ Antonio Gramsci ในเบื้องต้นนั้น ถือได้ว่าเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญแก่บทบาทของโครงสร้างส่วนบน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำภารกิจ

ในการครอบงำทางสังคม เพราะฉะนั้นแล้วแนวคิดของกรัมซี จึงเป็นการอธิบายการครอบงำทางอุดมการณ์ของชนชั้นนำหลัก (Dominant class) ที่มีต่อชนชั้นย่อยของสังคม (Subaltern Class) โดยผ่านกระบวนการครองความเป็นใหญ่ (Hegemony Process) ผ่านการใช้ "Ideology" เป็นเครื่องมือนำทางไปสู่เป้าหมาย เพราะฉะนั้น แนวคิดนี้จึงเป็นเครื่องมือที่ชนชั้นหนึ่งสามารถใช้อิทธิพลเพื่อ "ครอบงำ" หรือสร้าง "จิตสำนึก" ให้แก่อีกชนชั้นหนึ่ง หรือชนชั้นย่อยๆ ที่เหลือได้ ทั้งในแง่การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการครอบงำ หรือสร้างจิตสำนึก เพื่อที่จะหล่อหลอมความเป็นตัวตนที่มีลักษณะเฉพาะของประชาชนในพื้นที่ของรัฐฉานนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาผ่านสัญลักษณ์ หรือเครื่องมือที่มียุทธศาสตร์ความหมายในเชิงความเป็นตัวตน ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าว เป็นกลุ่มทางสังคมที่ยืนหยัดอยู่ได้ในสังคมพม่า ซึ่งเป็นพหุสังคม (หลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์) ได้อย่างมั่นคงแข็งแกร่ง ท่ามกลางความไม่แน่นอนของสถานการณ์บ้านเมืองที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จากการศึกษาพบว่ากระบวนการดังกล่าวนี้มีทั้งการเลือกสรรจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์, การประดิษฐ์ประเพณีทั้งเก่า และใหม่ ซึ่งจะอธิบายให้เห็นในแต่ละประเด็นตามลำดับดังต่อไปนี้ ประการแรก การสร้างจิตสำนึกผ่านเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ในแง่นี้เมื่อพิจารณาถึงบุคคล และเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ของชาวไทใหญ่พบว่า มักให้ความสำคัญ หรือพูดถึงบุคคล ๓ ท่าน และเหตุการณ์ ๑ เหตุการณ์ ในความหมายและภาพลักษณ์ที่ต่างกัน คือ "เจ้าเสือข่านฟ้า" ซึ่งถือเป็นกษัตริราชผู้สร้างชาติไทใหญ่, "พระนเรศวร" ผู้ซึ่งเป็นกษัตริย์นักรบของชาวไทใหญ่-ไทยน้อย, "นายพลโม เสง" เป็นนักรบกู้ชาติ ผู้มีใจยึดมั่นในพุทธศาสนา และ "สนธิสัญญาปางโหลง" สัญญาแห่งการหักหลัง

- "เจ้าเสือข่านฟ้า กษัตริราชผู้สร้าง 'ชาติ' ไทใหญ่" : เจ้าเสือข่านฟ้าเป็นชื่อของกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ไทใหญ่ ซึ่งจะสังเกตเห็นได้ว่าแต่ละคนจะรับรู้เรื่องราวของเจ้าเสือข่านฟ้าจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน อาทิ พงศาวดาร ตำราเรียน หรือเรื่องเล่าจากคนรุ่นก่อน แต่ทุกคนต่างจดจำ "สาระ" สำคัญเกี่ยวกับเจ้าเสือข่านฟ้าตรงกัน คือ เป็นกษัตริย์ผู้สร้างอาณาจักรไทใหญ่ที่มีอาณาเขตกว้างไกล มีเอกราชปกครองตนเองยาวนานที่สุด และมีความสามารถทางการรบเหนือพม่า และจีน ซึ่งจะเห็นได้ว่า "สาระ" ดังกล่าวได้ถูกผลิตซ้ำให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมการเมือง นั่นคือ การที่ชาวไทใหญ่ต้องการแผ่นดิน และเอกราชของตนกลับคืนจากพม่าและจีน และเจ้าเสือข่านฟ้าก็จัดได้ว่าเป็นกษัตริย์ไทใหญ่พระองค์เดียวที่มีคุณสมบัติดังกล่าวครบถ้วนคือ เป็นกษัตริย์ผู้สร้างแผ่นดินไทใหญ่ให้เป็นปึกแผ่น มีเอกราชปกครองตนเอง และมีชัยชนะทางการรบเหนือพม่า และจีน จึงทำให้ความคิดเหล่านี้ไม่จางหายไปจากความทรงจำ รัฐ หรือชนชั้นนำของรัฐฉานก็พยายามนำสัญลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ตรงนี้เข้ามาครอบงำ หรือสร้างจิตสำนึกในคุณค่าให้ภาคภูมิใจในความเป็นไทใหญ่

- "พระนเรศวร ; กษัตริย์นักรบของชาวไทใหญ่-ไทยน้อย" ความเชื่อเรื่องพระนเรศวรที่เกิดขึ้น และยังคงดำรงสืบมาจนถึงปัจจุบันเกิดขึ้นจากฝ่ายรัฐไทยและไทใหญ่ ร่วมกันต่อยอดความเชื่อดังกล่าว ถึงแม้ต่างฝ่ายต่างเลือกสาระขึ้นมาตีความหมายต่างกัน แต่สิ่งที่เชื่อมกันไว้คือ "ศัตรู" ซึ่งทั้งพระนเรศวร และชาวไทใหญ่มีร่วมกันคือ "พม่า" เพราะฉะนั้นจึงเห็นได้ชัดเจนแล้วว่า "พระนเรศวร"

นับว่าเป็นสัญลักษณ์ที่มีความสำคัญ และเป็นเสมือนเครื่องหมายสืบทอดอัตลักษณ์ หรืออุดมการณ์ทางความคิดให้คงอยู่คู่กับความเป็นไทใหญ่นับตั้งแต่อดีต และตลอดไป

-นายพลโม เสง : นักรบกู้ชาติไทใหญ่" ถือได้ว่าท่านผู้นี้เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่อยู่ในสำนึกทางประวัติศาสตร์ของชาวไทใหญ่ เพราะเป็นผู้นำสำคัญที่มีบทบาททั้งในแง่การเมือง การทหาร และการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทใหญ่ จากการศึกษาพบว่าชาวไทใหญ่ต่าง "สาระ" หรือความสำคัญในตัวนายพลโม เสง สองเรื่องใหญ่ๆ เท่านั้นคือ "นักรบกู้ชาติ" และ "นักปฏิบัติธรรม" และที่สำคัญเป็น "แม่แบบ" ของนักรบที่มีจิตใจมุ่งมั่นต่อการกู้ชาติไทใหญ่ไม่เคยเปลี่ยนแปลง^{๘๙}

-สัญญาปางโหลง : สัญญาแห่งการหักหลัง"๒ นี้เป็นอีกหนึ่งเหตุการณ์ที่สำคัญที่ชาวไทใหญ่จดจำได้เป็นอย่างดี คือการลงนามในสัญญาปางโหลงเพื่อขอเอกราชจากอังกฤษ หลังจากชาวไทใหญ่และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ร่วมลงนามกับพม่าจนได้รับเอกราชแล้ว ตัวแทนจากแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ได้ร่วมกันร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยระบุชัดเจนว่าให้กลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มอยู่ร่วมกันเป็นเวลาสิบปี หลังจากนั้นจึงมีสิทธิแยกตัวออกไปตั้งประเทศเป็นของตนเอง แต่ทว่าเมื่อครบสัญญา ชาวไทใหญ่และชนกลุ่มน้อยกลับไม่สามารถแยกตัวไปปกครองตนเองได้ เนื่องจากรัฐบาลอนุไมยอมทำตามสัญญา และนายพลเนวินก็เข้ามาทำการรัฐประหารในเวลาต่อมา ส่งผลให้สัญญาต่างๆ ที่นายพลองซานเคยทำร่วมกับชนกลุ่มน้อยเป็นโมฆะ นี่จึงเป็นเสมือนที่มา หรือรากเหง้าของความขัดแย้งที่ปรากฏอยู่เรื่อยมาในสังคมพม่า

สำหรับชาวไทใหญ่ สัญญาฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการ Identity ตัวเอง หรือสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ร่วมกันที่ทุกคนต้องจำได้ เพราะเป็นสัญญาที่นำมาสู่การต่อสู้กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ และทำให้เกิดเป็นชุมชนในลักษณะเฉพาะของชาวไทใหญ่ขึ้นมา

"บุคคล และเหตุการณ์สำคัญ" ที่กล่าวมาเบื้องต้น ชาวไทใหญ่ได้หยิบยกขึ้นมาเป็นส่วนหนึ่งของจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ ที่มีความหมายต่อชีวิตชาวไทใหญ่หลายระดับกล่าวคือ เจ้าเสื่อช่านฟ้า มีความสำคัญในฐานะเป็นผู้ "สร้างชาติ" ไทใหญ่ขึ้นเป็นครั้งแรก และมีความสามารถทางการรบเหนือพม่าและจีน ซึ่งปกครองชาวไทใหญ่ในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นการหยิบยกเจ้าเสื่อช่านฟ้าขึ้นมาตีความดังกล่าว ช่วยให้ชาวไทใหญ่ได้สัมผัสถึงชุมชนในจินตนาการ (Imagined of Communities) ที่เรียกว่า "ชาติ" ซึ่งครั้งหนึ่งเคยมีแผ่นดินที่เป็นรูปธรรมรองรับ ส่วนพระนเรศวรมีความสำคัญในฐานะผู้มีความสามารถในการรบชนะพม่า หรือมี "ศัตรูร่วม" กับคนไทใหญ่ รวมทั้งเป็นกษัตริย์ผู้เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทใหญ่-ไทยน้อย สำหรับนายพลโม เสงมีความสำคัญในฐานะ "นักรบกู้ชาติ" ที่มีจิตใจมุ่งมั่น เป็น "แม่แบบ" ของนักรบในความเป็นจริงที่ชาวไทใหญ่ควรเอาเป็นเยี่ยงอย่าง และสัญญาปางโหลง เป็นสัญญาแห่งความเลวร้ายของรัฐบาลพม่า ที่ทำให้ชาวไทใหญ่ต้องลุกขึ้นจับปืนสู้รบมาตั้งแต่บัดนั้น และอพยพมาอยู่ในแผ่นดินไทย

^{๘๙} ออนไลน์ Description: ไฟล์:Panglong.jpg

ประการที่สอง การสืบทอดภาษา และวัฒนธรรมไต ผ่านโรงเรียนของกองทัพไทใหญ่ กล่าวคือชาวไทใหญ่ในรัฐฉานเริ่มมีแบบเรียนภาษาไตแบบ "ลิกตัวกลม" ใช้ครั้งแรกในปี ๑๙๕๘ หลังจากสภากาการศึกษาไต ภายใต้การนำของเจ้าสายเมือง มังราย ร่วมกันแต่งเขียนตำราเรียนชั้น ป.๑-ป.๕ เพื่อใช้สอนในโรงเรียนของชาวไต ทั่วรัฐฉาน ตำราเรียนชุดนี้มีชื่อว่า "ลิกไตหัวเสือ" แต่ต่อมาเมื่อนายพลเนวินทำการรัฐประหารขึ้นมาปกครองประเทศ ก็ได้สั่งระงับไม่ให้ตำราเรียนของไต สอนในโรงเรียนทั่วรัฐฉานอีกต่อไป เนื่องจากนายพลเนวินต้องการให้ชาวไต และชนกลุ่มน้อยต่างๆ รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติพม่า ด้วยภาษาและวัฒนธรรมเดียวกัน จึงสั่งเปลี่ยนตำราเรียนเป็นภาษาพม่าทั้งหมด โดยหากจับได้ว่ามีการเรียนการสอนภาษาไทใหญ่ที่ใด ผู้สอนและผู้เรียนจะต้องถูกลงโทษ

หากจะพิจารณาวิเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิดทางรัฐศาสตร์ว่าด้วย Hegemony ของ Antonio Gramsci แล้ว เนวินตระหนักดีว่า โรงเรียน หรือสถาบันทางการศึกษา โดยเนื้อแท้แล้วก็เป็นเครื่องมือเพื่อการครอบงำทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ๔ นอกจากนี้ "โรงเรียน" ถือว่าเป็นกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐที่สนับสนุนการครอบงำใหญ่ของชนชั้นปกครอง อันเป็นไปตามยุทธศาสตร์ "War of position" ที่บรรดาชนชั้นปกครองพยายามรุก และขยายพื้นที่ทางอุดมการณ์ของตน โรงเรียนจึงเป็นแหล่งผลิตปัญญาชนซึ่งจะก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ (Homogeneity) ทางสังคมการเมือง และที่สำคัญเป็นส่วนหนึ่งของ Civil Society^๕ อันเป็นที่มาของจิตสำนึก และอุดมการณ์ของสังคม เป็นเวทีการต่อสู้ปะทะกันทางอุดมการณ์ระหว่างชนชั้นต่างๆ ที่พยายามครอบครองความเป็นใหญ่ทางสังคม ชนชั้นหลักใดจะครอบครองความเป็นใหญ่ในสังคมได้ ชนชั้นนั้นต้องเอาชนะทางอุดมการณ์ให้ได้ด้วย ในยุคนี้จึงเห็นได้ชัดว่าการที่นายพลเนวินมีอำนาจสั่งระงับไม่ให้ตำราเรียนของไทใหญ่สอนในโรงเรียนทั่วรัฐฉานอีกต่อไปนั้น เป็นเพราะเนวินพยายามครอบงำความคิดโดยใช้เครื่องมือทางอุดมการณ์ (Ideology) อีกชุดหนึ่งในการยึดเหนี่ยวให้อีกกลุ่มหนึ่งเรียนรู้ตำราเรียนที่มีเนื้อหาเป็นไปเพื่อตอบสนอง หรือสอดคล้องกับความคิดในเชิง "ความเป็นพม่า" ของรัฐบาลทหารที่มีเนวินเป็นแกนนำหลัก

เพราะฉะนั้น ในยุคนี้เมื่อผู้กระทำ และผู้ถูกกระทำมีความคิด หรืออุดมการณ์ที่ขัดแย้งกัน "ความรุนแรง" จึงกลายเป็นเครื่องมือที่สามารถทำให้ความต้องการของรัฐในแง่ของกระบวนการสร้างรัฐชาตินั้นบรรลุผล เป็นเพราะเกิดขึ้นมาจากแรงผลักดันที่เกิดจากความต้องการของกลุ่มชนชาติที่ครองอำนาจรัฐ คือ เมื่อควบคุมอำนาจรัฐได้แล้วจึงมีความต้องการให้ Identity ทางชาติพันธุ์ของตนเองกลายเป็น Identity แห่งชาติด้วย จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งเรื่อยมา โดยเฉพาะเรื่องราวการต่อสู้ในเรื่องการสลาย Identity กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มาเป็นระยะเวลายาวนาน "ยุทธวิธีการสลาย IDENTITY" จึงเป็นการมุ่งทำลาย Identity ที่เป็นสัญลักษณ์ในการนำเสนอตัวตนโดยตรง เพราะฉะนั้น หากกลุ่มชาติพันธุ์ถูกสลายไปก็เสมือนว่ากลุ่มชาติพันธุ์ถูกทำลายความเป็นตัวตนไปจนหมดสิ้น การกระทำดังกล่าวจึงเป็นต้นเหตุสร้างความคับแค้นใจให้กับกลุ่มชาติพันธุ์เป็นอย่างยิ่ง เพราะอย่าลืมว่ากลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มนั้นมีลักษณะเฉพาะ ดังนั้น การถูกกดขี่และบังคับให้ละทิ้งวัฒนธรรมจึงเป็นการถูกตัดทิ้งจากรากเหง้าเดิมอย่างสิ้นเชิง ซึ่งสิ่งนี้เป็นเสมือนรากเหง้าที่สำคัญที่นำไปสู่เงื่อนไขของการใช้ความรุนแรงในเวลาต่อมา ซึ่งเกิดขึ้นมาเพื่อควบคุมประชาชนของรัฐชาติพม่า หรือที่คุ้นชินกับการให้เหตุผลว่าสงครามเพื่อรักษาเอกภาพแห่งชาติ มาถึง

ตรงนี้แสดงให้เห็นได้ว่า Identity ทางด้านชาติพันธุ์ได้กลายเป็นเป้าหมายในการใช้ความรุนแรง แต่ กระนั้นแล้วแม้ตำราเรียนไต่ จะถูกสั่งห้ามจากรัฐบาลเนวิน อันก่อให้เกิดความอึดอัดใจแก่ประชาชน ชาวไตก็ตาม ความคับข้องใจเหล่านั้นได้กลายเป็นเสมือนแรงผลักดันให้ชายหญิงไต จำนวนมาก ตัดสินใจเป็นทหารกู้ชาติจับปืนสู้กับรัฐบาลพม่า และเริ่มเรียนภาษาไต กับโรงเรียนของกองทัพแทน ซึ่ง วิธีการในการหล่อหลอมหรือกลมเกลียวทางอุดมการณ์ก็เหมือนที่รัฐบาลพม่าทำ (รัฐบาลเนวิน)

ที่กล่าวในเบื้องต้น เพียงในแง่นี้ได้เปลี่ยนตัวผู้กระทำเป็นทหารของกองทัพไทใหญ่เอง ซึ่ง ใช้กลไก หรือรูปแบบในการกระทำเหมือนกัน คือใช้ระบบโรงเรียนของกองทัพ เป็นตัวกลางในการ ถ่ายทอดความคิด เอกลักษณ์ วัฒนธรรม และสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นการหล่อหลอม Identity ความเป็นไท ใหญ่ขึ้นมา เพราะฉะนั้น จึงเห็นได้ชัดว่าสังคมทุกสังคมไม่เว้นแม้แต่กลุ่มชาติพันธุ์ ก็ได้อาศัยโรงเรียน เป็นกลไกในการปลูกฝังสมาชิกของสังคมให้มีจิตสำนึกที่พึงปรารถนาตามที่กลุ่มชนชั้นนำหลักนั้นๆ (ชนชั้นปกครองไทใหญ่) ต้องการ ซึ่งมันก็ไม่ได้ต่างอะไรไปจากการกระทำของรัฐบาลทหารพม่า เพียงแต่ในบริบทตอนนี้มีชนชั้นปกครองของกองทัพไทใหญ่เป็นผู้ดูแล

ซึ่งภายหลังจากเข้าเป็นทหาร ทุกคนจะได้เรียนภาษาไทใหญ่จากโรงเรียนของกองทัพ ซึ่งมี โรงพิมพ์เป็นแหล่งผลิตอัตลักษณ์ทางภาษาที่สำคัญ ด้วยเหตุที่กองทัพเป็นเจ้าของโรงพิมพ์ กองทัพจึง เป็นผู้กำหนดเนื้อหาในสื่อสิ่งพิมพ์ที่กองทัพผลิต โดยไม่ต้องสนใจว่าจะถูกเซ็นเซอร์ หรือถูกควบคุม จากรัฐบาลพม่า ดังนั้นเนื้อหาของสื่อต่าง ๆ ที่กองทัพผลิตขึ้นจึงแตกต่างจากเนื้อหาของสื่อที่ผลิต ภายใต้อำนาจการปกครองของรัฐบาลพม่าอย่างเห็นได้ชัด สิ่งพิมพ์ที่กองทัพผลิตขึ้นจะมีเนื้อหาหลักที่ยึดจาก ต้นฉบับ "ลี้กไตหัวเสือ" ที่นายพลเนวินประกาศห้าม ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ตัวตน ความเป็นไตในหลาย ๆ ด้าน ตั้งแต่วัฒนธรรม ประเพณี

การปฏิบัติตนให้อยู่ในขนบธรรมเนียมอันดีงามของชาวไทใหญ่ เช่น เรื่องเจ้าเสือข่านฟ้า กษัตริย์นักรบของชาวไทใหญ่ วันเมืองไต หรือวันชาติไต เป็นต้น ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าตำราเรียนที่สร้าง ขึ้นมาถือได้ว่าเป็นเครื่องมือในการสืบทอดอัตลักษณ์ทางภาษา และอัตลักษณ์ด้านอื่นๆ ของชาวไท ใหญ่ไว้มากมาย พร้อมทั้งได้สอดแทรกสถานการณ์ทางการเมือง อาทิ สถานการณ์การเมืองในประเทศ พม่า และแนวคิดทางการเมืองที่ต่อต้านระบอบเผด็จการของรัฐบาลพม่า

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า สอดคล้องกับ เบเนดิกส์ แอนเดอร์สัน (Benedict Anderson) ได้กล่าวว่า อิทธิพลของทุนนิยมการพิมพ์นั้นได้ก่อให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีทางด้านตัวอักษร และ การพิมพ์ อันเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้ชาตินิยมโดยรัฐ (ฉาน) สามารถสร้างชุมชนในจินตนาการได้ อย่างแพร่หลาย เพราะฉะนั้นแล้วตำราเรียน หรือที่กล่าวมาในตอนต้นถึงการสร้างจิตสำนึกผ่าน เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ที่ให้ความสำคัญกับตัวบุคคลซึ่งหล่อหลอมให้กลายเป็นจุดร่วมเดียวกัน ก็ ถือได้ว่าเป็นกลไกหนึ่งในการสร้างชุมชนจินตนาการ (Imagined Communities) ด้วยเหมือนกัน

นอกจากสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทตำราเรียน หรือเครื่องมือในการสืบทอดอัตลักษณ์ทางภาษา และอัตลักษณ์อื่นๆ แล้ว ไทยใหญ่ก็ยังมี "การผลิตสื่อการเมือง" อีกด้วย เนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ภายใต้กองกำลังก๊กชาติไทใหญ่ มาเป็นระยะเวลายาวนาน อัตลักษณ์ทางการเมืองจึงมีลักษณะโดดเด่นที่สุดในอาณาบริเวณนี้ และมีเครื่องมือที่สำคัญที่ถูกผลิตออกมาอย่างเข้มข้น และไม่พบในพื้นที่อื่นก็คือ "บทเพลง และสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมือง" ได้แก่ บทเพลงชาติไต และเพลงชาติไทใหญ่-ไทยน้อย, เพลงความเจ้อจ่าต (เพลงชาติไต), เพลงความขึ้นศึก (เพลงขึ้นทหาร), เจิงแลว (วงดนตรีสู้เสรีภาพ), เนื้อเพลงเนวินโจรปล้นแบงค์ร้อย, เนื้อเพลงหอลวงเชียงตุง, เนื้อเพลงปู่เหงลุงคำ, เนื้อเพลงไตตักตองอยู่ (ไทใหญ่ยังจำ), "กอนขอ" และ "เจิงแลว" วารสารภาษาไตในบริบทใหม่ เป็นต้น ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นเครื่องมือสำคัญที่กองกำลังก๊กชาติไทใหญ่ (SSA.) ได้นำมาใช้ เพื่อประกอบสร้างอุดมการณ์ทางความคิดที่สอดคล้องกับจิตสำนึกของ "ความเป็นไทใหญ่นอกจากที่กล่าวมาในเบื้องต้นแล้ว ยังมี "การรื้อฟื้น และประดิษฐ์ประเพณีใหม่" ขึ้นมาใหม่อีกด้วย เพราะเมื่อสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงจนชุมชน และโครงสร้างอำนาจเดิมไม่สามารถปรับตัวรับความเปลี่ยนแปลงได้ ต้องสูญสลายไป การประดิษฐ์ประเพณีใหม่จะเกิดขึ้นมาทดแทน โดยอาจมีการประยุกต์ใช้ของเก่าในเงื่อนไขใหม่ ประดิษฐ์ประเพณีหรือสัญลักษณ์ใหม่ขึ้นมาปรับใช้อุดมการณ์เก่า โดยเฉพาะ "อุดมการณ์เรื่องชาติ" เช่น ปอยปีใหม่ และปอยครุหมอ (เป็นประเพณีเก่า ในรูปแบบใหม่), ปอยสาংลอง (การต่อสู้ของจ่าตไตกับดิสโก้), และ ปอยปิดภาคเรียนภาษาไต (ประเพณีใหม่ในความหมายเก่า) ฯลฯ

จากลักษณะดังกล่าวจึงสอดคล้องอีกเช่นกันกับสิ่งที่เรียกว่า "ชุมชนจินตนาการ (Imagined of Communities)" ซึ่งเป็นแนวคิดของ Benedict Anderson^{๑๒} ซึ่งเมื่อข้าพเจ้าได้พิจารณาถึงสาเหตุ หรือปัจจัยที่ทำให้ชาวไทใหญ่รู้สึกเป็นสมาชิกในชุมชนจินตนาการเดียวกัน พบว่าความเป็นชุมชนดังกล่าวเกิดขึ้นจากกระบวนการสร้าง Identity ความเป็นไตขึ้นมาสืบทอด และต่อยอดอย่างต่อเนื่อง โดยกลุ่มคนที่หลากหลายทั้งรุ่นเก่า และรุ่นใหม่ แต่ละคนมีบทบาทในการสร้าง Identity ที่แตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายเดียวกันนั่นคือ "การสร้างจิตสำนึกความเป็นไตให้เข้มแข็ง และดำรงอยู่ต่อไป" ด้วยเหตุนี้ กระบวนการสร้างตัวตน (Identity) ไม่ว่าจะเป็นการเลือกสรรจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ การผลิตตำราเรียน บทเพลงทางการเมือง และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเป็นชาติไต หรือไทใหญ่ การรื้อฟื้นประเพณีเก่าในรูปแบบใหม่ การประดิษฐ์ประเพณีใหม่ในความหมายเก่า จึงนับว่าเป็นไปเพื่อปรับใช้ชุมชนในจินตนาการ (Imagined of Community) แห่งนี้ทั้งสิ้น

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการสร้างตัวตน (Identity) ของชาวไทใหญ่ อีกแง่หนึ่งก็ยังสามารถรับกับแนวคิด Hegemony ของ Antonio Gramsci ที่เคยกล่าวมาแล้ว นั่นคือ "ระบบการศึกษา" ไม่ว่าจะผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ หรือเครื่องมือในการสืบทอดอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ ล้วนเป็นที่มาของการสร้างจิตสำนึก และอุดมการณ์ของสังคม เป็นเสมือนพื้นที่ของการต่อสู้ปะทะกันทางอุดมการณ์ระหว่างชนชั้นต่าง ๆ ซึ่งในที่นี้ก็คือกลุ่มไทใหญ่ และกลุ่มรัฐทหารพม่า เพราะฉะนั้น ระบบการศึกษา หรือการเรียนรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการที่ชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง จะสามารถครอบครองความเป็นใหญ่ได้อย่างสมบูรณ์ เพราะฉะนั้น ท้ายที่สุดถ้าจะพิจารณาจากแนวคิดนี้ก็จะเห็นได้ว่า กระบวนการกล่อมเกลாதงอุดมการณ์ความคิด ผ่านรูปแบบการศึกษาในโรงเรียน หรือสื่อสิ่งพิมพ์ และเครื่องมือ หรือสัญลักษณ์ทุกชนิด แท้ที่จริงก็ถือเป็นสิ่ง

สำคัญที่กลุ่มผู้นำ หรือชนชั้นปกครองใช้เป็นเครื่องมือเพื่อครอบงำทางความคิด ไม่ว่าจะเป็ในแง่ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม เพื่อหล่อหลอมให้กลายเป็นแบบพิมพ์เดียวกัน

ขณะที่อุดมการณ์ชาตินิยมในทิศทางเดียวกัน ถือเสมือนเป็นอุดมการณ์ที่ตอกย้ำจิตสำนึก แห่งการเป็นสมาชิกของกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการตอกย้ำความคิดเกี่ยวกับการเป็น พลเมืองของประเทศใดประเทศหนึ่ง การเป็นคนเชื้อชาติใดเชื้อชาติหนึ่ง ซึ่งจะก่อให้เกิดความเป็น เอกภาพ (Homogeneity) ทางสังคมในกลุ่มของตน เพื่อความแข็งแกร่งและแข็งแกร่งในการยืนหยัด และดำรงอยู่ของกลุ่มไทใหญ่เอง แต่กระนั้นที่สำคัญนอกจากอุดมการณ์ประเภทนี้ จะบ่งบอกถึงการ เป็นสมาชิกของกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่งแล้ว ซึ่งในที่นี้ก็คือ "กลุ่มไทใหญ่" อุดมการณ์ดังกล่าวยัง ก่อให้เกิดความคิดที่ปฏิเสธการเป็นสมาชิก (non-membership) ของกลุ่มสังคมอื่น ๆ อีกด้วย หรือที่ เรียกว่า "Ideology of Exclusion" ซึ่งในแง่นี้ก็คื เป็นการปฏิเสธการเป็นสมาชิกทางสังคมของรัฐ พม่า เพราะพวกเขาถือว่า "ไทใหญ่ ไม่ใช่พม่า" เพราะฉะนั้น ในขณะที่กลุ่มไทใหญ่พยายามสืบทอดอัต ลักษณะทางภาษา และวัฒนธรรม และหล่อหลอมความเป็นตัวตนโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ ไม่ จะจะเป็นตำราเรียน หรือวารสารที่มุ่งเน้นย้าให้ผู้อ่าน (ชาวไทใหญ่) เห็นความสำคัญของ "ความเป็นไท ใหญ่" ซึ่งเป็น Inclusive-Historical Ideology ก็จะมีความคิดที่กีดกัน หรือปฏิเสธคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่ เหมือนกัน นั่นคือ "ความเป็นพม่า หรือรัฐพม่า" ที่ไม่มีความเป็นไทใหญ่ เพราะความเป็นไทใหญ่ และ พม่าไม่เหมือนกัน อันนำไปสู่ "Ideology of Exclusion" ในที่สุด^{๙๐}

๒.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพแบบลงภาคสนาม ผู้วิจัย ได้ทำการศึกษาทบทวน เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

บุญยงค์ เกศเทศ^{๙๑} ได้ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ไต ในบริบทต่างๆในหนังสือเรื่อง “อรุณรุ่งฟ้า “ฉาน” เล่าตำนานคน “ไท”” ได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ บ้านช่อง เรือนชาน กลุ่มเครือญาติ สถานศักดิ์สิทธิ์ในหมู่บ้านต่างๆ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมไปถึง ความเชื่อของชุมชนคนไทในหมู่บ้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็ในเมืองตองยี เชียงตุง ท่าซี้เหล็ก พุกาม มัณฑะเลย์ ตามลำน้ำอิระวดี สาละวิน และสายน้ำสาขา พบว่า มีมิติวิถีชีวิตที่มีความหลากหลายของ คนไทในเผ่าต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่า ซึ่งเป็นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้วิถีสันติ วัฒนธรรมเชิงพุทธ

^{๙๐} วันดี สันติวุฒิเมธี วิทยานิพนธ์เรื่อง (2545) กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ชาวไทใหญ่ บ้านเปียง หลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

^{๙๑}บุญยงค์ เกศเทศ, อรุณรุ่งฟ้า “ฉาน” เล่าตำนานคน “ไท”, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทหลักพิมพ์ จำกัด. ๒๕๔๘), ฐานข้อมูลงานวิจัยทางชาติพันธุ์ในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), บทคัดย่อ.

บุญยงค์ เกศเทศ^{๙๒} ยังได้ระบุถึงเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ไตในบริบทต่างในหนังสือเรื่อง "สืบสานวัฒนธรรม ชาติพันธุ์-ไท สายใยจิตวิญญาณ ลุ่มน้ำดำ-แดง" โดยพบ เรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ไต ทางด้านภาษา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรมและศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ไต ซึ่งพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไท มีการตั้งอาณาจักรขึ้นภายหลังคริสต์วรรษที่ ๑๐ ซึ่งมีกลุ่มคนไทอาศัยกระจายอยู่ในแถบทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมีชื่อเรียกที่ไม่เหมือนกันตามแต่ละท้องถิ่น จนถึงยุคล่าอาณานิคมซึ่งมีกลุ่มคนไทหลายกลุ่มตกอยู่ในอาณานิคมทางประเทศแถบตะวันตก ซึ่งการเข้ามาชาติตะวันตกทำให้เกิดเส้นทางการค้าขายและการล่มสลายของผู้นำบางท้องถิ่นในกลุ่มคนไท

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่^{๙๓} ได้ศึกษาเรื่อง "ไทใหญ่ ความเป็นใหญ่ในชาติพันธุ์" ซึ่งเป็นเอกสารวิชาการ กล่าวถึงประเพณีสังคมวัฒนธรรมของไทใหญ่ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันว่า พบว่า ตามตำนานของไทใหญ่แล้วมักบ่งบอกว่า ไทใหญ่นั้น เคยมีอาณาจักรรุ่งเรืองมาก่อน ในบางยุคบางสมัยที่จีนมีความวุ่นวายทางการเมืองก็เคยมาขอพึ่งพิงอาณาจักรของไทใหญ่ในอดีต ตามตำนานแล้วงานเขียนระบุว่า มักเป็นไปในรูปแบบทาน แต่สิ่งหนึ่งมักตรงกันคือชื่อเมืองที่มีความใกล้เคียงกัน เนื้อหาเกี่ยวกับความชอบธรรมในการปกครองตนเอง ความสัมพันธ์ทางการเมืองกับจีนพม่าและล้านนาในอดีตนั้นมีทั้งดีและร้าย บางครั้งบ้านเมืองสงบก็ทำการค้าระหว่างกัน แต่บางครั้งบ้านเมืองไม่สงบก็ทำสงครามผลัดกันแพ้ชนะ ส่วนไทใหญ่ที่อยู่ในประเทศไทยนั้นงานเขียนระบุว่าส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอเมืองและอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน กลุ่มไทใหญ่ในภาคเหนือยังคงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมของตนไว้เป็นอย่างดี"

นตี สันติวุฒิมณี^{๙๔} ได้ระบุถึงเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ไตใน บริบทอัตลักษณ์ในบทความเรื่อง "กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทใหญ่ชายแดนไทยพม่า กรณีศึกษา หมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่" โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับ ความเป็นชาติพันธุ์ของไทใหญ่เปียงหลวงเป็นสำนึกที่ถูกสร้างขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยไทใหญ่บ้านเปียงหลวงเป็นผู้เลือก อัตลักษณ์ต่าง ๆ ได้แก่ การหยิบยกบุคคลและเหตุการณ์ที่สร้างจิตสำนึกที่สร้างความเป็นชาติ การสืบทอดอัตลักษณ์ ทางภาษาและวัฒนธรรมไต การผลิตสื่อทางการเมืองในรูปแบบของบทเพลง และสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมือง ในขณะที่เดียวกันก็มี อัตลักษณ์ที่ถูกทำให้พรั่มัว ได้แก่ การสัก การผลิตอัตลักษณ์ของไทใหญ่บ้านเปียงหลวงเป็น การขีดเส้นพรมแดนทางชาติพันธุ์ของตนให้ชัดเจน เพื่อแสดงออกถึงสำนึกที่มีต่อชาติพันธุ์ตนเอง และต่อต้านนโยบาย "ทำให้เป็นพม่า" ไทใหญ่ บ้านเปียงหลวงได้เลือกอัตลักษณ์มากมายขึ้นมาใช้ จำแนกตนเองออกจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่นเดียวกับ

^{๙๒} บุญยงค์ เกศเทศ, สืบสานวัฒนธรรม ชาติพันธุ์-ไท สายใยจิตวิญญาณ ลุ่มน้ำดำ-แดง, (กรุงเทพมหานคร: หลักพิมพ์, ๒๕๕๖), ฐานข้อมูลงานวิจัยทางชาติพันธุ์ในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), บทคัดย่อ.

^{๙๓} สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ไทใหญ่ ความเป็นใหญ่ในชาติพันธุ์, เอกสารวิชาการ, ฐานข้อมูลงานวิจัยทางชาติพันธุ์ในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๕๘, บทคัดย่อ.

^{๙๔} นตี สันติวุฒิมณี, กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทใหญ่ชายแดนไทยพม่า กรณีศึกษา หมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่, บทความ, ฐานข้อมูลงานวิจัยทางชาติพันธุ์ในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน), ๒๕๕๕, บทคัดย่อ.

สุธี ไชยจำเริญ^{๔๕} ได้ศึกษาเรื่อง "รัฐฉาน ประวัติศาสตร์ความทรงจำสมัยอาณาจักรมอญยุคแห่งความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ในพม่า" พบว่า การเข้ามาของอังกฤษมาพร้อมกับการแบ่งแยกชนพื้นเมืองออกจากชาวพม่า ทำให้เกิดการแตกแยกกว้างขวาง เป็นผลทำให้รัฐฉานมีสถานภาพที่แตกต่างไปจากเดิม ผลกระทบที่เข้ามามีทั้งผลดีและผลเสีย โดยส่วนมากจะเป็นผลเสียซึ่งส่งผลกระทบยาวถึงปัจจุบันเป็นความขัดแย้งทางชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ เพราะมีเบื้องหลังทางการเมือง ผลประโยชน์ทางทรัพยากร จึงทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง อีกทั้งชาวรัฐฉานก็ยึดถือค่านิยมสัญญาในการลงนามที่เมืองปางหลวง ที่หวังว่าจะสามารถแยกตัวเองออกมาเป็นรัฐที่สามารถปกครองตนเองได้ เหล่านี้เป็นผลสะท้อนมาจากการกระทำของอังกฤษเป็นมรดกที่ตกทอดจากยุคอาณาจักรมอญ ก้าวล่วงเข้ามาสู่ยุคสมัยปัจจุบันซึ่งทำให้พม่าเกิดความขัดแย้งภายในชาติตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร^{๔๖} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาเรื่องอานิสงส์และคัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในเทศกาลต่างๆ ของล้านนา” ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยที่ผสมผสานระหว่างการศึกษาวิจัยเชิงเอกสารและการศึกษาเชิงประยุกต์ที่นำความรู้มาจัดการในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงความสัมพันธ์เพื่อค้นหาแนวคิด ความหมายและทัศนคติต่อองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในล้านนา ด้านต่างๆ พบว่า องค์ความรู้เหล่านั้น มีความเชื่อมโยงกับหลักคิด และวิธีการปฏิบัติที่นำไปสู่การสร้างกฎเกณฑ์ทางสังคม วัฒนธรรม จารีตประเพณี โดยมีอิทธิพลต่อแนวความคิด ความเชื่อ การเมือง การปกครอง จารีตประเพณีในแผ่นดินล้านนา รวมทั้งการสร้างสรรคัวรรณกรรมในสังคมไทย และที่สำคัญยิ่ง คือ เพื่อความยั่งยืนของพระสัทธรรม

ดลยภาค ปรีชาธิราช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รัฐฉาน : พิชัยยุทธ์ทางการเมืองการทหาร” พบว่า รัฐฉานตั้งอยู่ทางทิศอีสานของพม่า เป็นหนึ่งในรัฐชาติพันธุ์ เช่นเดียวกับมอญ จีน คะฉิ่น ยะไข่ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์มากพอสมควรแต่พลเมืองส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่เรียกตัวเองว่าไตใหญ่ มีพรมแดนติดต่อกับหลายประเทศ จีนทางเหนือ ตะวันออกติดลาว ทางใต้ติดกับไทย มีแม่น้ำสาละวินไหลผ่านกลางแบ่งรัฐฉานเป็นสองฟาก เป็นรัฐฉานฟากตะวันออกกับตะวันตก และมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ ไทใหญ่อยู่ทางตะวันตก ฟากตะวันออกเป็นอีกเขตวัฒนธรรมคือ เขิน ลือคำว่าฉานเป็นคำในภาษาพม่า ที่พม่าใช้เรียกผู้คนในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของพม่าตอนกลาง ซึ่งเคยยอมรับว่าครั้งหนึ่งฉาน เคยรุ่งเรืองอยู่ในภาคกลางของพม่า ในทัศนะความรู้ของพม่า คือเป็นผู้ที่นับถือพุทธศาสนามาก่อนฉาน แล้วเอาศาสนาไปเผยแพร่เป็นทัศนคติที่พม่าประเมินตัวเองในฐานะเป็นสัมมาทิฐิมาก่อนฉาน คนที่ถูกพม่าเรียกว่าฉาน คือกลุ่ม

^{๔๕} สุธี ไชยจำเริญ, "รัฐฉาน"ประวัติศาสตร์ความทรงจำ สมัยอาณาจักรมอญยุคแห่งความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ในพม่า, เอกสารงานวิจัย, (ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๗),

^{๔๖} พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอูน), การศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาเรื่องอานิสงส์และคัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในเทศกาลต่างๆ ของล้านนา, **พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต (สาขาพระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

คนที่พูดภาษาตระกูลไท แต่คนไทยที่พูดไทย คนพม่าเรียก โยเดีย ส่วนคนภาคเหนือของไทย คนพม่าเรียก โยน ซึ่งมาจากคำว่าแคว้นโยนก กลุ่มคนฉานเองก็มีหลายกลุ่ม ได้แก่ ไตโหลง ไตหลง ไตคำตี้ ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของรัฐคะฉิ่น ไตเหนือ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ทางใต้ของจีน ลื้อ ยอง เซิน และคำว่า “ไต” หรือที่เรียกว่าไต ๓๒ เผ่า เป็นการพยายามสร้างสำนึกร่วม และมีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มที่ไม่ได้พูดแค่ภาษาตระกูลไต^{๗๗}

พระมหาสุชาติ อนาลโย (ใหม่อ่อน) ได้ศึกษาเรื่อง เครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติ : การขับเคลื่อนกระบวนการสร้างสันติสุขในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษากระบวนการขับเคลื่อนการดำเนินงานของเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติ ๒) วิเคราะห์รูปแบบการสร้างสันติสุขของเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติ ๓) เสนอยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขของเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีกระบวนการเก็บข้อมูลแบบผสมผสาน คือ ๑) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสันติสุข ๒) การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างสันติสุขในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน ๒๗ รูป/คน ๓) การสนทนากลุ่มเฉพาะกับนักวิชาการ ผู้นำเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติ จำนวน ๑๘ รูป/คน พร้อมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายอธิบายและพรรณานาความ

ผลการวิจัยพบว่า จากเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้นับตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ เป็นต้นมานั้น ได้มีกลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมากมาย เพื่อที่จะหาทางในการสร้างสันติสุขและสนับสนุนการสร้างสันติสุข โดยเฉพาะเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติซึ่งได้เกิดขึ้นมาเพื่อที่จะได้ให้การช่วยเหลือ ชาวพุทธ และเพื่อที่จะสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันในการอยู่ร่วมกันในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีอุดมการณ์คือการปฏิเสธในการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ซึ่งทางเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติได้มีลักษณะของการดำเนินงาน คือ

๑. กระบวนการขับเคลื่อนการดำเนินงานของเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติ มีขั้นตอนการดำเนินงานประกอบด้วย ๑) ขั้นการพูดคุย ๒) ขั้นการกำหนดประเด็นขับเคลื่อน ๓) ขั้นการจัดตั้งกลุ่ม/การแบ่งหน้าที่ ๔) ขั้นการดำเนินกิจกรรม ๕) ขั้นการทบทวนการดำเนินกิจกรรม ๖) ขั้นการกำหนดแนวปฏิบัติใหม่

๒. รูปแบบการสร้างสันติสุขของเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติ ได้แก่ ๑) รูปแบบการสร้างสันติสุขโดยการมีส่วนร่วม ๒) รูปแบบการสร้างสันติสุขโดยการเรียนรู้ ๓) รูปแบบการสร้างสันติสุขโดยการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรม ๔) รูปแบบการสร้างสันติสุขโดยการสื่อสารเชิงสันติ ๕) รูปแบบการสร้างสันติสุขโดยการสร้างสัมพันธ์ของผู้นำ

๓. ยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขของเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติ ดังต่อไปนี้ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเรียนรู้ร่วมกัน มีเป้าหมายประสงค์เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเข้าใจกันต่อกันและกัน เกิดความความสามัคคีภายในชุมชน ผู้นำพร้อมเป็นแกนนำในการสร้างสันติสุข ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างสำนึกความเป็นไทย มีเป้าหมายประสงค์เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความหวงแหน

^{๗๗} ดุลยภาค ปรีชารัชช, รัฐฉาน : พิชัยยุทธ์ทางการเมืองการทหาร (Shan State : a strategic handbook on politics and military), (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘)

แผ่นดินไทย มีความสำนึกในความเป็นไทย กตัญญูต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การสร้างความปรองดองอย่างต่อเนื่อง มีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม เกิดการปกป้องชุมชนของตนเองอย่างมีส่วนร่วม^{๘๘}

ต่ายุดิน อุสมาน และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง เทคนิคและกระบวนการจัดการความขัดแย้งในสังคมพหุวัฒนธรรมสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุหลักๆ ที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ความไม่เข้าใจ ของเจ้าหน้าที่ต่อประชาชน ความหวาดระแวงระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชน การไม่ได้รับการบริการที่ดีจากรัฐ ความไม่ยุติธรรมในสังคม และการมีข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ไม่เหมือนกันระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของ รัฐ ส่วนเทคนิคและกระบวนการจัดการความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่ารัฐต้องดำเนินการดังต่อไปนี้ มีการพัฒนาอาชีพของประชาชนให้มีความมั่นคงและเพิ่มรายได้ให้มากขึ้น มีการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของประชาชนให้ดีขึ้น มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน จัดอบรมสัมมนา ให้กับผู้นำทุกประเภทเพื่อทำข้อตกลง หรือทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน จัดให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระหว่างคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามกับคนไทยที่นับถือศาสนาอื่น โครงการต่าง ๆ ที่ดำเนินการในชุมชนต้องทำอย่างต่อเนื่อง ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่ละจังหวัดเป็นผู้มีอำนาจในการสั่งการโดยตรงต่อข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ การประชาสัมพันธ์โครงการต่างๆ ที่ได้ดำเนินการไปแล้ว จัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาเป็น ๓ ส่วน คือ ส่วนกลาง ส่วนจังหวัด และส่วนอำเภอ สร้างเครือข่ายผู้นำท้องถิ่น ปฏิบัติตามยุทธศาสตร์พระราชทานอย่างจริงจัง ต้องสร้างธรรมาภิบาลในสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รัฐต้องปลูกฝังอุดมการณ์ประชาธิปไตยให้ประชาชนเข้าใจสิทธิของตนเอง การปฏิบัติงานต้องให้ประชาชนเกิดความศรัทธา บุคคลที่จะเข้ามาทำงานในพื้นที่ต้องรู้จักคน สร้างความใกล้ชิด สร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิมในรูปแบบของการอบรมร่วมกัน ทศนศึกษาร่วมกัน^{๘๙}

ประสงค์ โตนด ได้ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างความสมานฉันท์กับการแก้ไขวิกฤตความขัดแย้งใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในการแก้ไขวิกฤตความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าจะใช้แนวทางการส่งเสริมความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควบคู่กับแนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิต โดยให้เหตุผลว่าการส่งเสริมความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สามารถสร้างความเป็นธรรม ความเสมอภาค การมีส่วนร่วม และสร้างจิตสำนึกการ

^{๘๘} พระมหาสุชาติ อนุโลโย (ใหม่อ่อน) “เครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติ : การขับเคลื่อนกระบวนการสร้างสันติสุขในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้”, วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาการพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐, หน้า บทคัดย่อ.

^{๘๙} ต่ายุดิน อุสมาน และคณะ, “เทคนิคและกระบวนการจัดการความขัดแย้งในสังคมพหุวัฒนธรรมสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้”, รายงานการวิจัย, (ยะลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, ๒๕๕๔), หน้า ๑๕๙-๑๖๐.

เป็นพลเมืองของประเทศได้ และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตนั้นสามารถลดปัญหาความขัดแย้งลงได้ ในเมื่อประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีการศึกษามีทุนประกอบอาชีพ มีรายได้และมีงานทำ^{๑๐๐}

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้สะท้อนให้เห็นถึงบริบทประวัติศาสตร์ ทรัพยากร อัตลักษณ์ วัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในพื้นที่รัฐฉาน รวมถึงนโยบาย "วัฒนธรรม นำชาติ" ของพลเอกเจ้ายอดศึก ประธานกอบกู้รัฐฉาน (Shan State) และกองกำลังกู้ชาติรัฐฉาน(Shan State Army) โดยเปลี่ยนแนวความคิดในการใช้อาวุธเป็นวัฒนธรรมมาเป็นฐานการสร้างชาติ หากแต่ยังไม่พบวรรณกรรมและงานวิจัยที่นำแนวความคิดสันติวัฒนธรรมมาบูรณาการเข้ากับหลัก "พุทธสันติวิธี" โดยนำมาประยุกต์เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาเรื่อง "ศึกษาวิเคราะห์สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข"

พระครูสังฆรักษ์ทรงพรหม ชยทตฺโตและคณะ ได้ศึกษา "วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-มอญในจังหวัดราชบุรี" พบว่าวัฒนธรรมทางจิตใจ หรือวัฒนธรรมที่ไม่มีลักษณะเป็นรูปร่างจับต้องได้ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับ เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์เพื่อให้เกิดปัญญาและมีจิตใจที่งดงาม ได้แก่ ศีลธรรม คติธรรม ตลอดจน ระเบียบแบบแผนของขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งแสดงออกในรูปของพิธีกรรมต่าง ๆ ล้วนเป็นเครื่องมือสำคัญ ที่ช่วยสร้างความปรองดองแก่สังคม เพราะพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันโดยสันติ อาทิ สังคหวัตถุธรรม ธรรมสำหรับสงเคราะห์หรือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ประกอบด้วย ทาน (การให้ แบ่งปัน เสียสละ เผื่อแผ่) ปิยวาจา (การกล่าววาจาสุภาพ อ่อนหวาน) อัตถจริยา (การกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น) สมานัตตตา (การวางตัวเหมาะสม สม เสมอต้นเสมอปลาย), พรหมวิหารธรรม ธรรมประจำใจของผู้ใหญ่ ประกอบด้วย เมตตา (ความปรารถนา ดีต่อผู้อื่น) กรุณา (ความสงสาร ปรารถนาช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์) มุทิตา (ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี) อุเบกขา (ความวางตนเป็นกลาง) และสัพปุริสธรรม ธรรมของสัตตบุรุษหรือธรรมของคนดี ประกอบด้วย ธัมมัญญุตตา (เป็นผู้รู้จักเหตุ) อัตถัญญุตตา (เป็นผู้รู้จักผล) อตตัญญุตตา (เป็นผู้รู้จักตน) มัตตัญญุตตา (เป็นผู้รู้จักประมาณ) กาลัญญุตตา (เป็นผู้รู้จักกาลเวลา) ปริสัญญุตตา (เป็นผู้รู้จักปรับตนและแก้ไขตนให้เหมาะสม) และปุคคัลญุตตา (เป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกัน)^{๑๐๑}

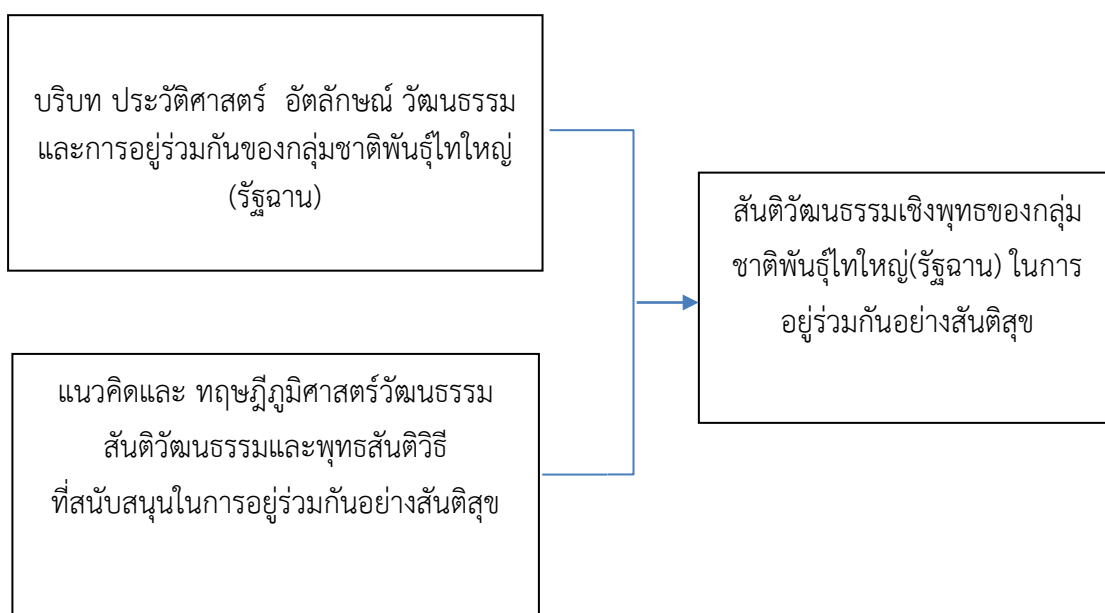
๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง "ศึกษาวิเคราะห์สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่(รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข" เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบภาคสนาม(PA) โดยมุ่งเน้นที่จะศึกษาบริบท ประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกัน

^{๑๐๐} ประสงค์ โตนด, "การเสริมสร้างความสมานฉันท์กับการแก้ไขวิกฤตความขัดแย้งใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้", **คุณวินิพนธ์ปรัชญาคุณวิบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๖.

^{๑๐๑} พระครูสังฆรักษ์ทรงพรหม ชยทตฺโตและคณะ, **วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-มอญในจังหวัดราชบุรี**, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, (ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑) หน้า ๖๖-๖๗.

ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่(รัฐฉาน) แนวคิดนโยบาย “วัฒนธรรม นำชาติ” ของพลเอกเจ้ายอดศึก ประธานกอบกู้รัฐฉาน (Shan State) และกองกำลังกู้ชาติรัฐฉาน(Shan State Army) แนวคิด ทฤษฎี สันติวัฒนธรรม และหลักพุทธสันติวิธีที่สนับสนุนในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เพื่อนำมา “ศึกษา วิเคราะห์สันติวัฒนธรรมเชิงของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่(รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข” โดยมี กรอบแนวคิดดังนี้

แผนภาพที่ ๑.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย “ศึกษาวิเคราะห์สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่(รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข” มีขั้นตอนในการศึกษาดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการทำวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบภาคสนาม (Qualitative Research) ส่วนของภาคทฤษฎีศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้องและเว็บไซต์ และข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ทั้งนี้เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สังเคราะห์ วิธีดำเนินการศึกษาข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยคุณภาพภาคสนาม: ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูล สำคัญ (Key Performants) ตามกลุ่มที่ต้องการศึกษาเพื่อให้ครอบคลุมบริบทที่ต้องการนำมาวิเคราะห์สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่(รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) ในการศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) และ แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ๔ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์ / ประชากร ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ที่ผ่านการคัดเลือกจำนวน ๑๐ รูป/ท่าน ๒) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๕ ท่าน ๓) กลุ่มนักวิชาการสันติศึกษาชาวไทย ๔) ผู้ชำนาญการ/ปราชญ์ชาวบ้าน แขนง สันติวัฒนธรรม ของชาติพันธุ์ไทใหญ่ และของประเทศไทย

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ: กระบวนการตรวจสอบเครื่องมือ ใช้กระบวนการ Index of Objective Congruence (IOC) ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ ๕ คน โดยเครื่องมือที่จะนำไปใช้ต้องได้รับการให้นำน้ำหนักความน่าเชื่อถือจากคณะกรรมการร้อยละ ๖๐ ขึ้นไป (รายงานผู้ตรวจแบบสัมภาษณ์อยู่ในภาคผนวก ก)

๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์

ขั้นที่ ๑ ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาเอกสาร แนวคิด หลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงบริบทประวัติศาสตร์ ทรัพยากรและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ซึ่งเป็นพื้นที่การวิจัย โดยได้ศึกษาแนวคิด

ทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม แนวคิดสันติวัฒนธรรมในคำภีร์พระพุทธศาสนา รวมทั้งแนวคิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยผู้วิจัยได้รวบรวมทั้งข้อมูลจากงานวิจัย เอกสาร วิชาการ และบทความที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารต่างๆ และเว็บไซต์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์ แนวคิดนโยบาย “วัฒนธรรม นำชาติ” ของพลเอกเจ้ายอดศึก ประธานกอบกู้รัฐฉาน (Shan State) และกองกำลังกู้ชาติรัฐฉาน (Shan State Army) แนวคิด ทฤษฎีสันติวัฒนธรรม และหลักพุทธสันติวิธีที่สนับสนุนในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เพื่อนำมา “ศึกษาวิเคราะห์สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ขั้นที่ ๒ ศึกษาภาคสนาม

ผู้วิจัยได้เริ่มต้นจากการนำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบคิดสำหรับการออกแบบคำถามที่จะทำการสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและความสอดคล้องของเนื้อหา จำนวน ๕ ท่าน เมื่อได้ประเด็นคำถามแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างตามที่ระบุไว้ในขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔ กลุ่ม โดยใช้การบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ จัดฝึกปฏิบัติการด้วยโมเดล “ศึกษาวิเคราะห์สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข” กับพระสงฆ์กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ที่ผ่านการคัดเลือกจำนวน ๑๐ รูป และกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่ผ่านการคัดเลือกจำนวน ๑๐ คน และทำการประเมินจากการสังเกตพฤติกรรม ตามหลักสันติวัฒนธรรมเชิงพุทธ ช่วงระยะก่อนฝึกปฏิบัติการ ระหว่างฝึกปฏิบัติการ และระยะสิ้นสุดการฝึกปฏิบัติการ และทำการสัมภาษณ์เชิงกลุ่ม (Focus Group) อีกครั้ง

ขั้นที่ ๓ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้นำเทปบันทึกเสียงสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างมาถอดเทปและสกัดประเด็นที่ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้ตอบไว้ตรงกัน และคัดแยกประเด็นที่ให้ไว้ไม่เหมือนกัน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ในโอกาสต่าง ๆ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเหล่านั้น มาวิเคราะห์อธิบายตีความ และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบเพื่อจัดทำและนำเสนอเป็นงานวิจัยที่สมบูรณ์ในโอกาสต่อไป จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากภาคสนามมาวิเคราะห์ประกอบกับข้อมูลแนวคิดทฤษฎีตามที่ปรากฏในขั้นตอนที่ ๑ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องของแนวคิดทฤษฎีกับปรากฏการณ์จริงในพื้นที่ศึกษา และได้นำเสนอเป็น บทวิเคราะห์สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่(รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ขั้นที่ ๔ สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยในเชิงพรรณนา โดยนำเสนอข้อมูลบริบท ประวัติศาสตร์ ทรัพยากร อัตลักษณ์ วัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ทั้งด้านความเป็นมาสภาพปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ ในการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนา และนำแนวคิดนโยบาย "วัฒนธรรม นำชาติ" ของพลเอกเจ้ายอดศึก ประธานกอบกู้รัฐฉาน(Shan State) และกองกำลังกู้ชาติรัฐฉาน (Shan State Army) ที่สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีสันติวัฒนธรรมเชิงพุทธ ที่สนับสนุนในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ตามหลักสราณียธรรม พรหมวิหารธรรม อปปริหานิยธรรมและอิทธิบาท ๔ แล้ว

นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ออกแบบเป็นโมเดล “สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข”

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น ๓ กล่าวคือ ๑) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ๒) ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย (๑) เพื่อศึกษาบริบทประวัติศาสตร์และวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) (๒) เพื่อศึกษาแนวคิดสันติวัฒนธรรมเชิงพุทธในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (๓) เพื่อศึกษากระบวนการทัศน์สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และ ๓) องค์ความรู้งานวิจัย จากการวิเคราะห์ข้อมูล “ศึกษาวิเคราะห์สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่(รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข” เป็นการปฏิบัติตามแนวทางพุทธสันติวิธีที่จะนำไปสู่สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของชาติพันธุ์ไทใหญ่ มีรายละเอียด ดังนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

๔.๑.๑ สภาพทั่วไปของรัฐฉาน

ประวัติศาสตร์พัฒนาการของรัฐฉาน ประเทศพม่า การศึกษาถึงผลกระทบต่อ การเข้ามาของอังกฤษในรัฐฉานประเทศพม่า ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคมวัฒนธรรม ตลอดจนถึงนโยบายแบ่งแยกและปกครองของอังกฤษได้สร้างผลกระทบที่เป็นมรดกตกทอดมาสู่รัฐฉานจากอดีตถึงปัจจุบันอย่างไร และปัญหาของความขัดแย้งระหว่างรัฐฉานและรัฐบาลกลางของพม่าในปัจจุบัน ซึ่งเป็นปัญหาความขัดแย้งจากสัญญาปางหลวงที่เคยกระทำกันมาในอดีต ผลการศึกษาพบว่า การเข้ามาของอังกฤษมาพร้อมกับการแบ่งแยกชนพื้นเมืองออกจากชาวพม่า ทำให้เกิดการแตกแยกร้างฉาน เป็นผลทำให้รัฐฉานมีสภาพที่แตกต่างไปจากเดิม ผลกระทบที่เข้ามามีทั้งผลดีและผลเสีย โดยส่วนมากจะเป็นผลเสียซึ่งส่งผลกระทบยาวถึงปัจจุบันเป็นความขัดแย้งทางชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ เพราะมีเบื้องหลังทางการเมือง ผลประโยชน์ทางทรัพยากร จึงทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง อีกทั้งชาวรัฐฉานก็ยึดถือค่านิยมสัญญาในการลงนามที่เมืองปางหลวง ที่หวังว่าจะสามารถแยกตัวเองออกมาเป็นรัฐที่สามารถปกครองตนเองได้ เหล่านี้เป็นผลสะท้อนมาจากการกระทำของอังกฤษเป็นมรดกที่ตกทอดจากยุคอาณานิคม ก้าวล่วงเข้ามาสู่ยุคสมัยปัจจุบันซึ่งทำให้พม่าเกิดความขัดแย้งภายในชาติตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

ประเทศพม่าประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม ที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านวัฒนธรรมและภาษาพูด ในส่วนของพม่าแท้จะประกอบไปด้วยชาวพม่าเป็นส่วนใหญ่ และมีกลุ่มมอญ ไทยใหญ่ และกะเหรี่ยงผสมผสานอยู่บ้าง แต่ในเขตชายแดนแล้ว ประชากรส่วนใหญ่จะเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีภาษาพูดแตกต่างกันออกไปมากกว่า ๑๐๐ ภาษา ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ล้วนมีโครงสร้างการปกครองไม่ซับซ้อน

เพียงแค่ระดับหมู่บ้านหรือหัวหน้าเผ่า หรือในขณะที่บางกลุ่มก็มีวัฒนธรรมและโครงสร้างการปกครองที่สูงถึงขั้นมีผู้ปกครองนครรัฐในระดับเจ้าฟ้า คือ ไทยใหญ่

รัฐฉาน (Shan) หรือ รัฐไทใหญ่ (ในภาษาไทยใหญ่ เรียกว่า เม็งไต) ปัจจุบันเป็นรัฐหนึ่งในพม่าหรือสหภาพเมียร์มาร์ ถือได้ว่ารัฐฉานเป็นดินแดนที่สำคัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประเทศพม่าตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ทั้งด้านการเป็นรัฐที่มีความมั่งคั่งของทรัพยากรเศรษฐกิจ และความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมอันเกิดจากการมีดินแดนอยู่ท่ามกลางวัฒนธรรมกระแสหลักที่หลั่งไหลมาจากอำนาจรัฐขนาดใหญ่ คือ อาณาจักรจีน อาณาจักรไทย และอาณาจักรพม่า โดยมีจารีตทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับราชสำนักพม่ามาเนิ่นนานหลายศตวรรษ สภาพเช่นนี้ทำให้เกิดการถ่ายทอดและการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมที่สั่งสมมายาวนานในรัฐฉาน กระทั่งเกิดระดับขั้นของพัฒนาการทางสังคม วัฒนธรรม และมีโครงสร้างทางการเมืองการปกครองตามแบบแผนของตนเอง

การศึกษาเรื่องรัฐฉาน ประวัติศาสตร์ความทรงจำสมัยอาณานิคมสู่ยุคแห่งความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ในพม่า นี้ สะท้อนให้เห็นภาพกว้างๆของประวัติศาสตร์รัฐฉาน และประวัติศาสตร์พม่าๆไปพร้อมกัน โดยศึกษาตามช่วงระยะเวลาของประวัติศาสตร์ ให้หลักฐานเอกสารตำราทางวิชาการมาวิเคราะห์ออกมาในรูปแบบการพรรณนา โดยประกอบไปด้วย ภูมิหลังประวัติศาสตร์ของรัฐฉานในสมัยรัฐจารีตที่มีความเป็นเอกภาพอย่างไร รวมถึงเรื่องของสภาพสังคมวัฒนธรรมก่อนการเข้ามาของอังกฤษ รัฐฉานมีระบบการปกครอง ประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อที่เป็นของตนเอง จนก้าวเข้าสู่ช่วงสมัยอาณานิคมที่อังกฤษใช้นโยบายการแบ่งแยกและปกครองส่งผลกระทบในทุก ๆ มิติ ของรัฐฉานก็ว่าได้ ซึ่งถือได้ว่าพหุสังคมแบบเก่าและการเกิดขึ้นของพหุสังคมแบบใหม่ในรัฐฉาน มีกลุ่มของมิชชันนารี ที่เข้ามาเผยแพร่ความความความเชื่อและการพัฒนาด้านสาธารณสุข การจัดระบบการศึกษาแผนใหม่ตามแนวทางอังกฤษ ฯลฯ ซึ่งมีทั้งผลดีและผลเสีย จนกระทั่งเข้าสู่ช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ที่มีการเกิดขบวนการชาตินิยม ที่รัฐบาลพม่าจะให้รัฐฉานสามารถแยกการปกครองตนเองได้ แต่กระนั้นก็ไม่ประสบความสำเร็จ ด้วยนโยบายของรัฐบาลที่มองเรื่องชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันออกไป จนกระทั่งเป็นปัญหาเรื้อรังถึงขั้นมีกองกำลังติดอาวุธต่อสู้เพื่อแบ่งแยกดินแดนในพม่าเกิดเป็นความขัดแย้งอย่างรุนแรง

๔.๑.๒ ภูมิหลังประวัติศาสตร์ “รัฐฉาน” ในสมัยรัฐจารีต

ในสมัยที่พม่ายังปกครองด้วยระบบราชาธิปไตย ก่อนหน้าที่ดินแดนพม่าตอนบนจะตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ บรรดาหัวเมืองของพวกรัฐฉาน สองฟากแม่น้ำสาละวิน ยังมีการปกครองด้วยระบบเจ้าฟ้าหรือเจ้าเมือง หัวเมืองใหญ่ๆเป็นอิสระต่อกันแต่ต้องส่งส่วยและตัดหาแรงงานให้กับราชสำนักพม่า ในรัฐฉานมีหัวเมืองต่างๆ หัวเมือง ปกครองโดยผู้นำที่สืบทอดตำแหน่งโดยสายเลือด ผู้นำเหล่านั้นมีลำดับศักดิ์ต่างกัน ทว่าก็มีความเท่าเทียมกันทางอำนาจในขอบข่ายของตนทั้ง หัวเมืองดังกล่าว จัดลำดับศักดิ์กันได้ดังนี้ ระดับเจ้าฟ้า (ChaoFah) ตำแหน่ง ระดับเมียวซา

(Myo Za) ตำแหน่ง ระดับฉนวนกันมุ (Shue gunhm) ตำแหน่ง ระดับบวงยกันมุ (Ngne ganhmu) ตำแหน่ง แต่ภายหลังทุกตำแหน่งได้รับการยอมรับให้เป็นเจ้าฟ้าทุกตำแหน่ง

ตั้งแต่ในรัชสมัยพระเจ้าอลองพญาช่วงกลางศตวรรษที่ ๑๘ ลงมา ซึ่งเป็นผลจากการที่ทางราชสำนักพม่าเข้าไปควบคุมการปกครองภายในของหัวเมืองขึ้นเข้มงวดกว่าที่เป็นมา อีกทั้งยังมีความพยายามสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติผ่านการแต่งงานระหว่างราชวงศ์พม่ากับธิดาเจ้าเมืองและประเทศราชต่างๆ ในเกือบทุกรุ่นอายุ ซึ่งความสัมพันธ์ใกล้ชิดทางวัฒนธรรมและเครือญาติเช่นนี้ ได้ดำรงสืบต่อมาจนถึงรัชสมัยพระเจ้ามินดงช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ แต่กลับเสื่อมทรมอลงในรัชสมัยพระเจ้าสีป่อ กษัตริย์องค์สุดท้ายของราชวงศ์อลองพญาช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ทั้งนี้เนื่องเพราะกษัตริย์พระองค์หลังทรงเก็บภาษีอย่างขูดรีดจากหัวเมืองประเทศราช อีกทั้งยังเป็นกษัตริย์ที่โหดร้าย ได้สังหารบรรดาเชื้อพระวงศ์และมเหสีของพระเจ้ามินดงลงเสียเป็นอันมาก ด้วยความหวาดระแวงว่าจะเป็นภัยต่อราชบัลลังก์ โดยบรรดาผู้ที่ถูกสังหารเหล่านั้นมีเชื้อสายเจ้าฟ้าจากหัวเมือง “ไต” (รัฐฉาน) อยู่ด้วยจำนวนหนึ่ง

ความไม่พอใจต่อราชสำนักพม่าด้วยเหตุเหล่านั้นทำให้บรรดาหัวเมืองใหญ่น้อยสองฟากแม่น้ำสาละวิน(รัฐฉาน) อย่างเช่น เมืองเชียงตุง เมืองนาย รวมถึงเมืองเล็กเมืองน้อยที่เป็นบริวารของหัวเมืองทั้งสอง แข็งข้อกับราชสำนักพม่า โดยตั้งศูนย์กลางช่องสุ่มกำลังประกาศตัวเป็นอิสระอยู่ทางฟากตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน กลุ่มนี้ต้องการปลดพระเจ้าสีป่อออกจากตำแหน่ง แล้วสถาปนาเจ้าลิมปิน ซึ่งเป็นเชื้อสายเก่าในราชวงศ์พม่าขึ้นเป็นกษัตริย์แทน แต่ยังไม่ทันได้กระทำการใดลงก็พอสติกับที่อังกฤษประกาศยึดพม่าตอนบน พร้อมกับเนรเทศพระเจ้าสีป่อไปอยู่ที่อินเดียเสียก่อน

๔.๑.๓ สภาพสังคมวัฒนธรรมก่อนการเข้ามาของอังกฤษ

สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ได้มีส่วนอย่างมากในการกำหนดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การทำมาหากิน ตลอดจนวิถีคิดและพฤติกรรมของคนในสังคม ซึ่งนั่นย่อมหมายถึงการกำหนดลักษณะทางเศรษฐกิจ สภาพสังคม และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มภายในรัฐฉานด้วย การที่รัฐฉานตั้งอยู่ในเขตที่มีทั้งบริเวณรายล้อมแม่น้ำไหลผ่านหุบเขาและมีเทือกเขาเป็นแนวยาว ลักษณะเช่นนี้ ได้ส่งผลให้สังคมจารีตรัฐฉานมีความเป็นพหุสังคมในรูปแบบสังคมแบบรัฐในหุบเขา เกิดการสร้างชุมชนที่รวมตัวกันอยู่ในลักษณะกลุ่มหมู่บ้าน มีผู้นำระดับหมู่บ้าน และบางกลุ่มมีการรวมตัวกันตั้งเป็นเมืองเล็กเมืองน้อย โดยมีเจ้าเมืองเป็นหัวหน้า ชีวิตของผู้คนในสังคมฉาน จะผูกพันด้วยเรื่องของครอบครัว เทศกาลทางพุทธศาสนา และการหมุนเวียนตามฤดูกาล

พลเมืองของรัฐฉานส่วนใหญ่เป็นชาวไทยใหญ่ และชาวเขาเผ่าต่างๆ สอดคล้องกับการที่รัฐฉานได้ถูกขนานนามว่าเป็นดินแดน “หลอยสามสิบ ไตสามสิบ” อันหมายถึง การเป็นรัฐแห่งภูเขาสามสิบ ลูกไตสามสิบเผ่า สิ่งนี้ได้แสดงถึงธรรมชาติของรัฐฉานในทางภูมิศาสตร์และความเป็นพหุสังคม หรือการเป็นรัฐที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในรัฐฉาน ส่วนใหญ่อ่านเขียนไม่ได้ นอกจากบางกลุ่มที่ได้รับวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาเช่นเดียวกับชาวพม่า

รัฐฉานประกอบไปด้วยชนกลุ่มน้อยหลายกลุ่ม ซึ่งแบ่งรัฐฉานออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ คือ คนในเขตพื้นที่ราบ และกลุ่มชาวเขาบนที่สูง ทั้งสองกลุ่มนี้ ได้มีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตนมาอย่าง

ต่อเนื่องนับตั้งแต่อดีต โดยมีวิถีการดำรงชีพและระบบสังคมที่ตรงกันข้าม ระบบสังคมในที่สูง จะมีระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน ในจารีตของระบบเครือญาติ ขณะที่ระบบในพื้นที่ราบหุบเขาอย่าง ไทใหญ่ (รัฐฉาน) รัฐไม่มีพรมแดนชัดเจน มีระบบความสัมพันธ์ขึ้นอยู่กับอำนาจของเจ้าฟ้า ความสัมพันธ์ทั้งสองระบบมีความขัดแย้งและการพึ่งพาอาศัยกัน เหตุมาจากระบบเศรษฐกิจแบบรัฐตอนในทวีป อย่างรัฐฉาน รวมถึงการขาดแคลนทรัพยากรในแต่ละพื้นที่เหล่านี้ได้เป็นข้อจำกัดอย่างสำคัญที่ทำให้ทั้งสองกลุ่มมีการติดต่อพึ่งพากันมาตั้งแต่ในอดีต จนนำมาสู่การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ทั้งภาษา และเศรษฐกิจ

การแลกเปลี่ยนภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมต่าง ๆ กับอาณาจักรรัฐฉานกับอาณาจักรใหญ่อย่างเช่น จีน อินเดีย ผ่านอาณาจักรพม่า และสยาม(ล้านนา) ซึ่งมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนในพื้นที่รัฐฉานทั้งสองฟากแม่น้ำสาละวินเป็นอย่างมาก การถ่ายทอดวัฒนธรรม จนก่อให้เกิดเอกลักษณ์ร่วมกันที่สำคัญ ก็คือ การรับเอาพระพุทธศาสนา จากอาณาจักรใหญ่เข้ามาในสังคมรัฐฉาน จนมีบทบาทต่อชีวิตของผู้คนรัฐฉาน และฝังรากลึกในเวลาต่อมาในอดีตพุทธศาสนายังเข้ามาไม่ถึง มีการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสิ่งเหนือธรรมชาติ (Animistic worship) เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบงานประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ เมื่อพุทธศาสนาเข้ามาผสมกลมกลืน ศาสนาพุทธถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้นำใช้เพื่อการส่งเสริมการกระชับอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ดังจะเห็นได้จากสมัยที่รัฐฉานตกอยู่ภายใต้การปกครองของกษัตริย์บุเรงนอง กลางศตวรรษที่ ๑๖ ศาสนาพุทธได้มีส่วนให้เจ้าฟ้าและชาวรัฐฉานยอมรับการปกครองวัฒนธรรมพม่า^๔

๔.๑.๔ นโยบายแบ่งแยกและปกครองของอังกฤษต่อรัฐฉานในสมัยอาณานิคม

อังกฤษเข้ามาในพม่าโดยในช่วงแรกเข้ามาแทรกแซงพม่าในนามบริษัทอีสอินเดีย (East India Company) จนมีชัยชนะเหนือพม่าตอนบน (Upper Burma) และได้รวมส่วนต่าง ๆ ของพม่าเข้ามาเป็นมณฑลเดียวของอินเดีย โดยใช้การปกครองแบบเดียวกับที่ใช้กับอินเดีย มาใช้ที่พม่า โดยยกเลิกการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีการแต่งตั้งข้าหลวงจากอินเดียมาปกครองพม่า และให้ข้าราชการฝ่ายปกครองมาบริหารรัฐพม่าแทนข้าราชการในราชสำนักเดิม อังกฤษเข้ามาแบ่งพม่าออกเป็น ๒ ส่วน คือ พม่าแท้ (Proper Burma) และส่วนบริเวณภูเขา (Hill Areas) หรือเขตชายแดน (Frontier Areas) พม่าแท้ใช้การปกครองโดยตรง (Direct rule) และปกครองบริเวณภูเขาโดยอ้อม (Indirect rule) รวมทั้งรัฐฉานก็อยู่ในส่วนบริเวณนี้ด้วย กล่าวคือ ปล่อยให้ผู้ปกครองเผ่าหรือแคว้นปกครองกันมาแต่ดั้งเดิมปกครองต่อไป แต่ให้อยู่ภายใต้การดูแลและคำแนะนำของผู้บริหาร ชาวอังกฤษในช่วงแรกการครอบครองพื้นที่พม่าตอนบน อังกฤษยังไม่ได้เข้ามาจัดการเขตรัฐฉานปัจจุบันอย่างทันทีทันใด เนื่องจากอังกฤษก็ยังไม่ทราบว่ามีดินแดนที่พระเจ้าสีป่อครอบครองอยู่เดิมมีอาณาเขตแผ่ไปถึงที่ใด อีกทั้งอังกฤษยังมีความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ของดินแดนรัฐฉานอยู่น้อยมาก ซึ่งในช่วงเวลานี้เองเกิดเหตุการณ์ในดินแดนรัฐฉานเต็มไปด้วยความขัดแย้งวุ่นวายทางการเมือง เมืองต่าง ๆ แยกแยก เป็น

^๔ ศูนย์อินโดจีนศึกษา, วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. ข้อมูลพื้นฐานสหภาพพม่า. ศูนย์อินโดจีนศึกษา, วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. ม.ป.ท: ม.ป.พ. , ม.ป.ป. หน้า ๑.

ก๊กเป็นเหล่าและพุ่งรบกันเองเป็นโกลาหล โดยในจำนวนก๊กเหล่านี้มีทั้งกลุ่มที่ต้องการสถาปนาระบบกษัตริย์กลับคืนมา และกลุ่มที่ต้องการสวมมิกคืออยู่ภายใต้การอารักขาของอังกฤษ อย่างไรก็ตาม อังกฤษสามารถควบคุมสถานการณ์ให้สงบลง ด้วยการผนวกเมืองทั้งสองฝากแม่น้ำสาละวินเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพม่าตอนบนได้ทั้งหมด

เมื่อปีค.ศ. ๑๘๘๗[๗] แต่กระนั้นในขณะที่การปกครองพม่าแท้มีวิวัฒนาการของรูปแบบประชาธิปไตย ที่แนะนำโดยอังกฤษ มีการพัฒนาเติบโตไปตามครรลองภายใต้การดูแลและควบคุมของรัฐบาลอังกฤษ ส่วนการปกครองในเขตบริเวณภูเขา (รัฐฉาน) กลับยังเหมือนเดิม และถูกมองว่าล้าหลัง (Backward Areas) อังกฤษไม่ค่อยจะให้ความสนใจเท่าไร แต่อยู่ภายใต้การแนะนำต่างๆ ของข้าหลวงใหญ่ และข้าราชการท้องถิ่นสังกัดหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลโดยตรงคือ Burma Frontier Service ซึ่งทำให้เกิดการ “แตกแยก” หรือบางครั้ง “ลักลั่น” กล่าวคือในส่วนที่เป็นแคว้นต่าง ๆ ของรัฐฉาน ซึ่งอังกฤษถือว่ามิใช่ระบบการปกครองที่พัฒนาเหนือกว่าชนเผ่าอื่น ๆ ผู้ปกครองอังกฤษได้จัดตั้งเป็น “สหพันธ์รัฐฉาน” (Federation of Shan States) ขึ้น มีสภานิติบัญญัติ (หรือสหภาพผู้นำแห่งรัฐฉาน Federal Council of Shan Chiefs) ประกอบด้วยเจ้าฟ้าผู้ครองแคว้น หรือ เจ้าเมืองในแต่ละรัฐเป็นสมาชิก (โดยในแง่บุคคลผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าฟ้า ล้วนเป็นผู้ที่ยอมสวมมิกคือต่ออังกฤษทั้งสิ้น) โดยมีข้าหลวงใหญ่ของอังกฤษเป็นประธานสภา ทำหน้าที่อภิปรายและแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับกิจการภายใน และการใช้งบประมาณในสหพันธ์รัฐฉาน สหพันธ์รัฐฉาน ภายใต้การปกครองของอังกฤษ แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือภาคเหนือประกอบด้วยเมืองสำคัญๆ อย่างเช่น แสหนวีเหนือ แสหนวีใต้ สีป้อ ต่อเนื่องไป ตัวเมืองหลวงอยู่ที่ ลำเสี้ยว และภาคใต้มีเมืองนาย ยองห้วย หมอกใหม่ เชียงตุง โดยมีตองยี เป็นเมืองหลวง^๕

๔.๑.๕ แผนที่แสดงชื่อเมืองต่าง ๆ ในเขตรัฐฉาน

ต่อมาได้จัดตั้งคณะกรรมการสามัญประจำสภา (Standing Committee) ขึ้นมาอีกหนึ่งคณะ เพื่อทำหน้าที่ประสานงานกับข้าหลวงใหญ่ ในกิจการที่เกี่ยวข้องกับรัฐฉานโดยตรง จึงเท่ากับอังกฤษยกระดับการปกครองของรัฐฉานขึ้นมาอยู่เหนือการปกครองส่วนอื่น ๆ ของบริเวณชายแดนอีกชั้นหนึ่ง ในทางการเมืองจึงเริ่มต้นนับแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ในความหมายของการเป็นดินแดนคนละส่วนกับ “พม่า” ซึ่งเป็นไปตามนโยบายแบ่งแยกและปกครอง ซึ่งการปกครองทางอ้อมนี้ อังกฤษอ้างว่า เพื่อบริหารจัดการหัวหน้าชนเผ่ามากกว่าประชาชน ซึ่งดำเนินงานผ่านไปได้ด้วยดีแต่กระนั้นก็เพราะอังกฤษกลัวว่าจะเป็นภัยคุกคามทางยุทธศาสตร์ต่อรัฐ เพราะประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาเป็นเขตที่กองกำลังภายนอกใช้โจมตีที่ราบลุ่มอิระวดี และรัฐฉานมีความก้าวหน้าทางการเมืองที่สุดในบรรดาดินแดนในเขตภูเขา กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ รัฐที่มีโครงสร้างทางชนชั้นที่ชัดเจน มีการปกครองในลักษณะที่ซับซ้อนกว่า และครอบครองพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่กินอาณาบริเวณมากกว่า นอกจากนี้ รัฐฉานยังเป็น พวกเจ้าฟ้า (Sawbwas) อยู่ในตำแหน่งที่เทียบได้กับเจ้าผู้ปกครองเหนือหัวที่เป็นอิสระแต่ต้องส่งบรรณาการให้กับกษัตริย์ที่กรุงอังวะ และอยู่ในฐานะ “ตุ๋-จี” หรือ “เมี้ยว” ภายใต้การควบคุมทางการบริหารของอำนาจจากส่วนกลาง ดังนั้นอังกฤษจึงง่ายกว่าที่จะตั้งองค์กรในพื้นที่โดยทางอ้อม

^๕ วรากรณ์ สามโกเศศ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตมดดินชน ฉบับวันที่ ๓ มี.ค. ๒๕๕๔.

นโยบายการแบ่งแยกและปกครอง ซึ่งแบ่งตามสภาพภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์แล้ว ทั้งสองส่วนคือพม่าแท้และชนกลุ่มน้อยยังไม่มีความสัมพันธ์กันอันเนื่องมาจากสภาพภูมิประเทศ จึงทำให้ไม่มีความเป็นเอกภาพและความเสมอภาคทางด้านการเมืองแล้ว ยังไม่มีความเสมอภาคทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย อังกฤษได้ทุ่มเทงบประมาณให้กับการพัฒนาส่วนของพม่าแท้ ความเจริญทางด้านสาธารณูปโภค การเมือง การศึกษา สาธารณสุข ฯลฯ บริเวณส่วนชายแดน ในแถบรัฐฉาน กะเหรี่ยง ฯลฯ ถูกทิ้งให้มีวิถีการดำเนินชีวิตไปตามครรลองดั้งเดิมของจารีตและวัฒนธรรมของเผ่าพันธุ์ตน ความแตกต่างของพม่าทำให้ความเจริญไม่เท่าเทียมกัน เกิดความแปลกแยกทางด้านสังคมโดยรวม

๔.๑.๖ ระบบอาณานิคมกับการเปลี่ยนแปลงลักษณะ สังคมวัฒนธรรม ในรัฐฉาน

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมพม่าภายหลังการเขายึดครองของอังกฤษกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบาย “แบ่งแยกและปกครอง” (Divide and Rules) ก่อให้เกิดความแตกแยกทางเชื้อชาติพันธุ์ มากยิ่งขึ้นในเรื่องปัญหาชนกลุ่มน้อย ทำให้กลายเป็นปัญหาเรื้อรังจนถึงทุกวันนี้ เป็นเวลากว่า ๖๐ ปี ที่รัฐฉานอยู่ในสถานะไม่ต่างจากประเทศราชในระบบอาณานิคมและภายใต้ยุคสมัยของอาณานิคมอังกฤษนี้ รัฐฉานมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง สังคมวัฒนธรรม ของระบอบอาณานิคม ซึ่งส่งผ่านมานั้น แท้ที่จริงเป็นรูปแบบที่มีวัตถุประสงค์เพื่อลดทอนอำนาจของผู้ปกครองรัฐฉาน และยังพบอีกว่าการเข้ามาของอาณานิคมย่อมส่งผลในระดับชนชั้นปกครองและสังคมระดับราษฎรที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้มีประเด็นที่สำคัญก็คือ รูปแบบพหุสังคมแบบเก่าและการเกิดขึ้นของพหุสังคมแบบใหม่ในรัฐฉาน สมัยอาณานิคม การเข้ามาของมิชชันนารีกับความแปรผันทางความเชื่อและการพัฒนาทางด้านสาธารณสุข การจัดระบบการศึกษาแบบใหม่ในรัฐ ฉาน ตลอดจนการแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ทั้งภาษา สถาปัตยกรรม และการแต่งกาย ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรัฐฉาน และส่งผ่านเป็นมรดกของอาณานิคม นอกเหนือผลกระทบจากนโยบายแบ่งแยกและปกครอง มาถึงปัจจุบัน ดังต่อไปนี้^๖

๔.๑.๗ พหุสังคมแบบเก่าและการเกิดขึ้นของพหุสังคมแบบใหม่ในรัฐฉาน

ภายใต้การบริหารรัฐอาณานิคมของอังกฤษนั้น มีลักษณะเด่นชัดอยู่อย่างหนึ่ง นั่นก็คือ “นโยบายการดึงเอาคนนอกเข้าสู่สังคมพื้นเมือง” นโยบายนี้ได้ถูกมาใช้ในรัฐฉาน และได้ทำให้รัฐฉานซึ่งเดิมเป็นสังคมจารีตแบบรัฐในหุบเขาที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์หรือความเป็นพหุสังคมอยู่ก่อนแล้ว กลายเป็นมีรูปแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากยุคจารีตขึ้นไปอีกขั้นหนึ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ ในรัฐฉานในยุคจารีตนั้นเป็นแบบพหุสังคมที่มีการหยิบบ่มและการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมโดยการเหลื่อมซ้อนไม่แบ่งแยกจากกันชัดเจน ระหว่างคนไทยใหญ่(รัฐฉาน) และกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จะมีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด การค้า ความเป็นมิตร รวมถึงการทะเลาะวิวาท ซึ่งเป็นเรื่องปกติธรรมดา สิ่งเหล่านี้ล้วนต่างจากทัศนคติของอังกฤษซึ่งมองสภาวะความแตกต่างทางชาติพันธุ์ว่าเป็นเรื่องที่ต้องแบ่งแยกขาดออกจากกัน ไม่สามารถเชื่อมโยงผสมกลมกลืนกันได้ ภายใต้ทัศนะของผู้ปกครองอย่างอังกฤษ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของผู้คนและสังคมของรัฐใต้ปกครองนี้เอง เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งในรัฐฉาน อังกฤษจึงจะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอันเกิดจากความแตกต่างทางชาติพันธุ์ที่มีอยู่ในรัฐฉาน

^๖ เจ้าสายเมืองมั่งราย และคณะกรรมการออกหนังสือแบบเรียนไทใหญ่, เล่มที่ ๒, ๒๕๐๕: ๕๖-๕๗.

ตามที่ศนะคติของอังกฤษที่มองปัญหาอย่างไม่เข้าใจถึงธรรมชาติ ของความหลากหลายทางสังคมเดิม ภายในรัฐ ดังเช่น กรณีเกิดขึ้นของกบฏคะฉิ่นทางตอนเหนือที่ต่อต้านอำนาจเจ้าฟ้าเมืองแสนหวี (รัฐฉาน)

การที่ขุนนางไทใหญ่เข้าไปปกครองกตซีห่มเหง อังกฤษจึงให้ทั้งสองชาติพันธุ์อยู่แยก จากกัน โดยยุติข้อขัดแย้ง โดยการแต่งตั้งผู้ช่วยข้าหลวงปกครองให้เข้ามาติดต่อกและมีอำนาจโดยตรง กับ กลุ่มคะฉิ่นบริเวณตอนเหนือของแสนหวี (รัฐฉาน) ซึ่งความสำเร็จของอังกฤษในการจัดการปัญหานี้ได้ ซึ่งการแก้ไขปัญหาคความแตกต่างนี้โดยให้แยกจากกันเท่ากับเป็นการแบ่งแยกและปกครองระหว่างชาติ พันธุ์ในรัฐฉานชั่วช่อนย่อยลงไปอีก จากนโยบายแบ่งแยกและปกครอง ที่อังกฤษใช้ในการปกครอง อาณานิคมของพม่า ซึ่งส่งผลต่อกลไกในการดำเนินการดำรงอยู่ของผู้คนในดินแดนรัฐฉานที่ละน้อย เป็น แรงกระตุ้นให้เกิดช่องว่างทางชาติพันธุ์ให้มากยิ่งขึ้น ตอกย้ำด้วยนโยบาย “การดึงเอาคนนอกเข้าสู่สังคม” พื้นเมืองอังกฤษในรัฐอาณานิคม เหล่านี้ ยังทำให้เกิดรูปแบบของพหุสังคมแบบใหม่สมัยอาณานิคมในรัฐ ฉานที่ต่างไปจากเดิม โดยมีการพัฒนาชนชั้นขึ้นมาใหม่

การปรากฏขึ้นของกลุ่มชนชั้นต่าง ๆ ภายใต้แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการแบ่งแยกหน้าที่ การทำงานเพื่อให้ระบบมีประสิทธิภาพ ซึ่งกรณีของอาณานิคมอังกฤษ ไม่ว่าจะเป็น อินเดีย มลายู พม่า และรัฐฉาน ก็จะเป็นรูปแบบของพหุสังคมที่สามารถแบ่งกลุ่มคนที่ปรากฏได้ ๔ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก ข้าราชการอังกฤษในฐานะผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มที่สองกลุ่มข้าราชการระดับล่าง ผู้ปกครองท้องถิ่น กลุ่ม ที่สามราษฎรในท้องถิ่น กลุ่มที่สี่คือคนนอกสังคม ชาวอินเดีย ชาวจีน ถูกนำเข้ามาเป็นแรงงาน ขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ จึงไม่แปลกนักที่ไทใหญ่ (รัฐฉาน) สมัยอาณานิคม จะมีทัศนคติต่อคน พม่าว่าเป็นคนต่างชาติต่างถิ่น ทั้ง ๆ ที่อยู่ในแผ่นดินใกล้ชิดกันสภาพสังคมรัฐฉาน จึงเป็นลักษณะของพหุ สังคมแบบใหม่ ขณะที่คนพื้นเมืองเดิมโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม ชาวอังกฤษซึ่ง เป็นคนกลุ่มใหม่ต่างยึดกุมตำแหน่งระดับสูงในระดับระบบราชการและเป็นเจ้าของกิจการขนาดใหญ่ ซึ่ง มีปฏิสัมพันธ์กันเฉพาะในพื้นที่ทางเศรษฐกิจ (ตลาด) เท่านั้น

ประชากรแต่ละเชื้อสายเผ่าพันธุ์จะรักษาประเพณี วัฒนธรรมจารีตทางศาสนาและวิถีชีวิตไว้ อย่างเหนียวแน่น กระทั่งกลายเป็นสังคมที่มีเชื้อสายเผ่าพันธุ์ต่างสมาคมอยู่เฉพาะในชุมชนของตน มิชชันนารี ความความเปลี่ยนแปลงผ่านทางความเชื่อและการพัฒนาด้านสาธารณสุข

กลุ่มมิชชันนารีได้เข้ามาเผยแพร่ความเชื่อทางศาสนาแบบคริสเตียนในรัฐฉาน ค.ศ. ๑๙๐๘ มีมิชชันนารีที่เข้ามามากกว่า ๖,๐๐๐ คน ทำให้เกิดการผันแปรทางความเชื่อที่อดีตนั้นนับถือ ผีสาง เทวดา กลับมาเปิดประตูนับความเชื่อของคณะสอนศาสนา มิชชันนารีได้นำความเปลี่ยนแปลงเข้ามาสู่ ชาวรัฐฉาน ขณะเดียวกันการเผยแพร่ศาสนาในหมู่ชาวพื้นเมืองพื้นที่ราบในรัฐฉาน แม้จะเป็นการ สอดแทรกเข้าในกิจกรรม เช่น ร้องเพลง เล่นิทาน แจกเสื้อ การบำเพ็ญประโยชน์ ฯลฯ แต่ประสบ ความสำเร็จน้อยมาก จึงมีการพัฒนาทางด้านสาธารณสุขในรัฐ ซึ่งแต่เดิมประเพณีความเชื่อเรื่องโรคภัย ไข้เจ็บจะอยู่กับเวทย์มนต์คา สิ่งเหนือธรรมชาติ หรือคำสาปแช่ง ดำเนินการรักษาโดยการรับศีลรับพร จากพระสงฆ์ แต่เมื่อมิชชันนารีเข้ามามีการฉีดวัคซีนแทน เพื่อป้องกันไข้ทรพิษ มีการแนะนำให้รู้จักการ ใช้น้ำยาควินิน ป้องกันมาลาเรีย จัดการแหล่งน้ำเพื่อป้องกันอหิวาตกโรค การเปลี่ยนแปลงทางการ อนามัยภายในรัฐก็คือ การที่ประชาชนในรัฐมีพื้นฐานที่สำคัญก็คือยาที่ผลิตจากตะวันตก

๔.๑.๘ การจัดระบบการศึกษาแบบใหม่

เนื่องจากทัศนคติระบบการศึกษาของอังกฤษที่มีความแตกต่างจากวิถีดั้งเดิมของราชอาณาจักร มีการปลูกฝังความคิดความรู้แบบใหม่ผ่านระบบการศึกษา แต่เดิมกระบวนการเรียนรู้แบบจารีตมีวัดและพระสงฆ์เป็นแกนกลาง อังกฤษมองว่าไม่ดีพอ ดังนั้นนโยบายการจัดการเตรียมระบบการศึกษาแบบใหม่จึงถูกนำมาแทนที่การศึกษาแบบจารีต แต่ไม่เกิดผลมากนัก ซึ่งอังกฤษใช้ ๒ แนวทาง คือ แนวทางแรก การศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการปลูกฝังวินัยชนชั้นปกครอง เพื่อกล่อมเกลาชนชั้นปกครองให้เกิดการยอมรับและมีทัศนคติตามกรอบปฏิบัติอังกฤษ แนวทางที่สองคือรูปแบบการศึกษาผ่านทางมิชชันนารี แห่งคริสตจักรที่เป็นการศึกษาของราษฎร เพื่อขจัดความเชื่อภูตผี สิ่งเหนือธรรมชาติ เพราะความเชื่อเช่นนี้เป็นมูลเหตุสำคัญ ที่ทำให้การบริหารงานอาณานิคมดำเนินไปด้วยความยากลำบากและเป็นอันตรายทางการเมือง ผลสัมฤทธิ์จากการเกิดการศึกษาแม้จะได้รับการตอบรับจากชนชั้นสูง ที่นิยมส่งบุตรหลานเข้าสถานศึกษาแบบใหม่ แต่ประชาชนสามัญยังมีช่องว่างสูงมากระหว่างชนชั้นผู้นำและชาวบ้านในด้านการศึกษา

๔.๑.๙ การแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ด้านภาษา ในสมัยที่รัฐฉานอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษนั้น ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทั้งตัวอักษรกลุ่มไทใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากการเขียนลักษณะตัวยาวมาเป็นตัวอักษรตัวกลม โดยการสนับสนุนจากทางการอังกฤษ เพื่อใช้แทนตัวอักษรไทใหญ่ ทั้งสิ่งพิมพ์ พระคัมภีร์ และเอกสารของรัฐฉานต่าง ๆ ด้วย สถาปัตยกรรม รัฐฉานกลายเป็นอีกรัฐหนึ่งของพม่าและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ปรากฏรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบใหม่ด้วยการผสมความเป็นตะวันตกทางสถาปัตยกรรมในยุคสมัยอาณานิคมโดยจะพบว่า “หอคำ” ที่ประทับของเจ้าฟ้า ในรูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกหรือหอรอ่า โดยมีแรงงานชาวอินเดียเป็นกำลังสำคัญในการก่อสร้างและมีลักษณะสถาปัตยกรรมผสมผสานระหว่างศิลปะอินเดียและยุโรป หอหลวงนี้เป็นสิ่งที่สะท้อนภาพของทัศนคติทางแนวคิดที่คล้ายคลึงกันในสังคมยุคจักรวรรดินิยมและเป็นการย้ำถึงระบบศักดินาในสมัยนั้นจึงไม่แปลกใจ ที่ภายหลังพม่าได้เอกราชจากอังกฤษ สถาปัตยกรรมซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมสมัยอาณานิคมและมีความเป็นจักรวรรดินิยมที่เกิดขึ้นในเมืองเชียงตุง (รัฐฉาน) สมัยอาณานิคม แห่งนี้จะถูกทำลายไป

ด้านสถาปัตยกรรม หอหลวงเชียงตุง ได้ถูกสร้างขึ้น โดยที่ได้แรงบันดาลใจจากสถาปัตยกรรมอินเดีย อังกฤษผสมหลังคาแบบไทเขิน การแต่งกาย ผลจากการขยายตัวทางการค้าจึงทำให้เกิดการหลั่งไหลประเภทสิ่งทอที่กำลังเป็นที่นิยมจากภายนอกเข้ามาสู่ชุมชนรัฐฉานเพิ่มขึ้น ในช่วงระยะเวลาที่รัฐฉานตกอยู่ภายใต้อาณานิคมในอารักขาของอังกฤษความนิยมทางการแต่งกายของผู้คนภายในรัฐฉานก็มีความแปรผันไปตามกระแสนิยม นั่นก็คือ สีนาค้า สิ่งทอความนิยมตะวันตก ในหมู่ชนชั้นสูงมีการเรียนรู้รับเอาวัฒนธรรมสนิยมการแต่งกายเข้ามา

ด้านการแต่งกาย ลักษณะของการแต่งกายของชนชั้นปกครองแบบดั้งเดิมของรัฐฉาน เรื่องของการที่สังคมรัฐฉานเป็นลักษณะของพหุสังคมอยู่แล้ว เมื่อการเข้ามาจัดระเบียบของอังกฤษก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสีย ผลดีก็คือเข้ามาของกลุ่มมิชชันนารี การจัดระบบสาธารณสุข การศึกษา การแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ทั้ง ภาษา สถาปัตยกรรม การแต่งกาย ที่มีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นอาจจะเพราะว่า อังกฤษเองที่เข้ามาอยู่ในรัฐฉาน ต้องการสร้างคนในบังคับของตนเองขึ้นมาจึงใช้

รากฐานทางการศึกษาเข้ามาบังคับใช้ก็เป็นไปได้ ส่วนในส่วนของผลเสียคือ จากนโยบายแบ่งแยกและปกครองและการนำเอาคนนอกเข้าสู่ในพื้นที่ จนทำให้เกิดความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ขึ้น ล้วนก่อให้เกิดปัญหาที่ไม่รู้จักจบสิ้นในเวลาต่อมา

๔.๑.๑๐ ขบวนการชาตินิยม – สถานะของรัฐฉานภายหลังประกาศเอกราช

ขบวนการชาตินิยมของพม่าได้ก่อตัวขึ้นอย่างจริงจังในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ (ค.ศ. ๑๙๑๔ - ๑๙๑๘) ซึ่งมีลักษณะเด่น คือ มีอิทธิพลของพุทธศาสนา เป็นตัวกระตุ้นส่งเสริมการรวมตัวและการปฏิบัติงานของขบวนการต่าง ๆ แม้ว่าผู้ก่อตั้งขบวนการชาตินิยมจะเป็นชนชั้นใหม่ที่มีค่านิยม แบบตะวันตก แต่อิทธิพลของพุทธศาสนาก็มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของขบวนการชาตินิยมตลอดมาซึ่งต่อมาได้มีการก่อตั้ง “สมาคมชาวพุทธ” (YMBA) ค.ศ. ๑๙๐๖ ซึ่งเป็นขบวนการชาตินิยมที่ได้กลายเป็นศูนย์กลางของขบวนการชาตินิยมเน้นในทางศาสนาและวัฒนธรรม กิจกรรมที่ดำเนินงานในช่วงนี้ประสบความสำเร็จคือ การห้ามสวมเกือก (No Footwear) เข้าวัด ซึ่งได้รับการช่วยเหลือจากชาวพม่าเป็นอย่างดี จนสามารถทำให้ฝรั่งต้องถอดรองเท้าเข้าวัด

สมาคมชาวพุทธได้ยุบตัวลง มีการตั้งสมาคมใหม่คือ GCBA เน้นปฏิบัติงานในทางการเมืองโดยตรง ขยายวงกว้างออกไปสู่หนุ่มสาว จึงมีการจัดตั้งสมาคม “ชาวเราพม่า” ขึ้นมา ผู้นำเช่น อู อองซาน อูนู เป็นต้น เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ เกิดขึ้น บรรดานักศึกษาชาวพม่าและนักการเมืองได้พากันรวบรวมและจัดตั้งกองทัพส่วนตัว ซึ่งในระยะนี้มีการจับตัวชาวพม่าที่เชื่อว่าทำการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านอังกฤษ อองซาน และพรรคพวกรวม ๓๐ คน หรือ “๓๐ สหาย” (๓๐ comrades) ได้ลี้ภัยหนีออกจากพม่าเพื่อขอความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นให้ต่อต้านอังกฤษ ซึ่งกลุ่มนี้เองที่ไปรับการฝึกอบรมการกรรมสงครามจากญี่ปุ่น ต่อมาได้จัดตั้งกองทัพพม่าอิสระขึ้น ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่ม ๓๐สหาย และชาวพม่าในไทยประมาณ ๒๐๐ คน และชาวญี่ปุ่น ซึ่งเป็นสมาชิกขององค์กรตำรวจลับของญี่ปุ่นที่ปฏิบัติการในพม่า^๗

เมื่อญี่ปุ่นยึดพม่าได้แล้วได้แต่งตั้ง ดร.บามอ เป็นนายกรัฐมนตรี ค.ศ. ๑๙๔๒ ซึ่งภายหลังญี่ปุ่นไม่ได้มีความจริงใจให้ต่อชาวพม่าอย่างแท้จริง ยังพบว่าพยายามกุมอำนาจการปกครองของพม่าอีกด้วยเมื่อคณะของ อองซานได้เดินทางกลับพม่า อองซานได้ก่อตั้ง องค์การสันนิบาตเสรีภาพแห่งประชาชนต่อต้านฟาสซิสต์ เพื่อต่อต้านญี่ปุ่นอย่างลับ ๆ องค์การนี้ภายหลังได้กลายเป็นพรรคการเมืองชื่อ พรรค AFPFL เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกครั้งที่ ๒ แล้ว อองซานและพรรค AFPFL ได้เจรจากับอังกฤษ โดยอังกฤษยืนยันที่จะให้พม่ามีอิสรภาพปกครองตนเองภายใต้เครือจักรภพ และมีข้าหลวงใหญ่อังกฤษประจำพม่าช่วยให้คำปรึกษา แต่อองซานมีอุดมการณ์ที่ต้องการเอกราชอย่างสมบูรณ์ อังกฤษได้พยายามสนับสนุนพรรคการเมืองอื่น ๆ ขึ้นแข่งอำนาจกับพรรค AFPFL ของอองซานแต่ไม่เป็นผลสำเร็จ จึงยินยอมให้พรรค AFPFL ขึ้นบริหารประเทศโดยมีอองซานเป็นหัวหน้า อองซานมีนโยบายสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และต้องการเจรจากับรัฐบาลอังกฤษโดยสันติวิธี จึงทำให้เกิดความขัดแย้งกับฝ่ายนิยมคอมมิวนิสต์ในพรรค AFPFL อองซานและคณะรัฐมนตรีอีก ๖ คน จึงถูกลอบสังหาร เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๔๗ ขณะที่ดินออกจากที่ประชุมสภา ต่อมาตะซิ่นนุหรืออูนูได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี

^๗ Burma Independence Army - BIA ในปี ค.ศ. 1941)

แทนและมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๑๙๔๗ โดยอังกฤษได้มอบเอกราชให้แก่พม่าแต่ยังรักษาสิทธิทางการทหารไว้ ๔ มกราคม ค.ศ. ๑๙๔๘ อังกฤษจึงได้มอบเอกราชให้แก่พม่าอย่างสมบูรณ์^๘

เมื่อวันที่ ๔ มกราคม ๑๙๔๘ รัฐบาลพม่าได้ผนวกดินแดนรัฐฉานเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพพม่าตาม “ข้อตกลงปางหลวง” ปี ๑๙๔๗ ซึ่งลงนามโดย อู อองซาน “บิดาเอกราชพม่า” ร่วมกับผู้แทนชนกลุ่มน้อยรัฐฉาน และอื่น ๆ เพื่อหวังที่จะหลุดพ้นจากการเป็นอาณานิคมอังกฤษ ตามคำประกาศในสมุดปกขาวของอังกฤษ และตามเงื่อนไขที่ว่ารัฐบาลพม่าจะยอมให้ชนกลุ่มน้อยมีรัฐบาลปกครองตนเองเมื่อพ้นระยะเวลา ๑๐ ปี นับตั้งแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญแล้ว แต่จะให้รัฐของชนกลุ่มน้อยมีสิทธิแยกตัวออกไปจากสหภาพพม่าได้ความสำเร็จของข้อตกลงปางหลวงเกิดขึ้นเพราะความเป็นผู้นำของอองซาน รวมทั้งทัศนคติของเขาต่อชนกลุ่มน้อย ในที่ประชุมปางหลวงนี้ ออง ซานนั้นเชื่อในเรื่องของ “เอกภาพในความแตกต่าง” (Unity in Diversity) เขาตระหนักดีว่าพลเมืองพม่าที่ประกอบไปด้วยกลุ่มชนหลายเผ่าพันธุ์ แต่ละเผ่าพันธุ์ก็มีวัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ของตนเองที่แตกต่างกันออกไปนโยบายการปกครองของอังกฤษได้ทำให้เกิดความแตกต่างกันออกไป นโยบายปกครองของอังกฤษได้ทำให้เกิดความแตกแยกระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ยิ่งขยายใหญ่ขึ้น ดังนั้นหากรัฐบาลใหม่ของพม่าไม่มีความละเอียดอ่อนในการแก้ไขปัญหา ปัญหาความแตกแยกก็ยังคงมีต่อไป และได้เน้นย้ำถึงความเท่าเทียมของประชาชนในเขตพม่าแท้และประชาชนในเขตชายแดน อีกทั้งอิสรภาพในการที่จะดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ประจำเผ่าพันธุ์ ตลอดจนสิทธิในการปกครองตนเองอย่างไรก็ตาม อองซาน มีความเห็นสำหรับกรณีการเป็น “ชาติ” ของกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่า มีแต่กลุ่มไทยใหญ่หรือฉาน (Shans) เท่านั้นที่มีคุณสมบัติเป็นชาติได้ ทั้งนี้เพราะไทใหญ่มีอาณาเขตเป็นของตนเอง มีภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง แตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ ที่เพียงเป็นชนกลุ่มน้อยเท่านั้น ในช่วงสิบปีแรกของการอยู่ร่วมกันระหว่างรัฐฉานและรัฐบาลพม่า ผู้นำรัฐฉานต่างให้ความร่วมมือเป็นอันดีในการปกครองและบริหารประเทศร่วมกับรัฐบาลพม่า แม้ว่าในระยะเวลาเดียวกันจะเกิดการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างรัฐบาลพม่าและพรรคคอมมิวนิสต์พม่า แต่ชาวไทยใหญ่ (รัฐฉาน) ก็ให้ความร่วมมือและมั่นคงอยู่กับรัฐบาลกลางของพม่า^๙

ต่อมาเมื่อถึงปี ค.ศ. ๑๙๕๗ ซึ่งครบกำหนด ๑๐ ปี ตามข้อตกลงที่เมืองปางหลวง ปรากฏว่ารัฐบาลพม่ากลับเพิกเฉย เมื่อบรรดาผู้แทนรัฐต่าง ๆ ทักท้วงในสิทธินี้รัฐบาลพม่าก็ไม่ยินยอม ชนกลุ่มน้อยถือว่ารัฐบาลพม่ากระทำผิดค้ำประกันสัญญา จึงเป็นมูลเหตุให้ชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ดำเนินการต่อต้านรัฐบาลสหภาพพม่าอย่างเปิดเผย โดยอาศัยพื้นที่ในท้องถิ่นที่ตนอยู่เป็นฐานปฏิบัติการต่อสู้ ซึ่งรัฐบาลพม่าก็ได้พยายามทำการปราบปรามอย่างรุนแรง และสาเหตุที่สำคัญที่รัฐฉานต้องการแยกตนเป็นอิสระก็คือเพราะพม่าต้องการที่จะยึดอำนาจการปกครองของรัฐฉาน และถ่ายโอนอำนาจของบรรดาเจ้าฟ้าทั้งหลายให้เข้าสู่อำนาจส่วนกลางของรัฐบาลกลางที่ย่างกุ้ง นอกจากนี้รัฐบาลพม่ายังได้พยายามที่จะเข้าไปแทรกแซงในกิจการภายในของรัฐฉานอยู่ตลอดเวลา

๔.๑.๑๑ นโยบายของรัฐบาลพม่าต่อรัฐฉาน และชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ

^๘ Anti-Fascist Peoples Freedom League : AFPFL1996

^๙ อัครนิ มุลเมฆ. (2548). รัฐฉาน ประวัติศาสตร์และการปฏิวัติ. กรุงเทพฯ : มติชน. หน้า 17

จากที่องซานได้ขึ้นมาเป็นผู้นำประเทศพม่าในช่วงแรก ได้รักษาคำมั่นสัญญาของเขาที่มีต่อชนกลุ่มน้อย(จากที่ได้กล่าวมาแล้ว) และได้พยายามผลักดันให้รัฐบาลใหม่ของเขาให้การรับรองสิทธิของชนกลุ่มน้อยและรัฐฉาน ตามที่ได้ตกลงกันในข้อตกลงปางหลวง แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ องซาน ได้ถูกลอบสังหารในระหว่างการประชุมร่างรัฐธรรมนูญ ปี ค.ศ. ๑๙๔๗ ทำให้ไม่สามารถดำเนินนโยบายของเขาต่อชนกลุ่มน้อยได้สำเร็จ แม้ว่าอู๋ ซึ่งเป็นทายาทการเมืองของ องซาน พยายามที่จะสานต่อนโยบายขององซาน แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากสาเหตุ ปัญหาทางภูมิศาสตร์ ซึ่งมีแม่น้ำป่าทึบ ทำหน้าที่เป็นเครื่องขวางกั้นประชาชนออกจากกัน การทะเลาะเบาะแว้งความเห็นที่ไม่ตรงกัน และที่สำคัญคือการปกครองภายใต้อาณานิคม ซึ่งเป็นตัวเร่งให้ประชาชนเกิดความไม่ไว้วางใจกันและตั้งตนเป็นศัตรูกัน ซึ่งในช่วงเวลาที่อู๋ปกครองนี้สัมพันธ์ภาพของกลุ่มต่าง ๆ ชาติพันธุ์ การเมือง รัฐบาล กลับเข้าสู่ขั้นวิกฤตในสมัยของอู๋ ถึงเขาเชื่อว่าทุกคนเป็น “บุตรสาวและบุตรชายของมาตุภูมิพม่า” และการที่พม่าควรจะเป็นรัฐเดี่ยว มีรัฐธรรมนูญเพียงฉบับเดียว ไม่ควรแบ่งเป็นรัฐเล็กรัฐน้อย นำไปสู่การพยายามไม่ให้แยกรัฐแต่กระนั้นในช่วงเวลา ๑๐ ปี แรกที่เขาบริหารกับเกิดปัญหารุนแรงขัดแย้งกับชนกลุ่มน้อยมากที่สุด โดยเขาเองพยายามให้มีการเจรจาแต่ไม่ประสบความสำเร็จ และมักลงท้ายด้วยการต่อสู้ ซึ่งกล่าวได้ว่ารัฐบาลอู๋ได้ทำสิ่งตรงกันข้ามกับสิ่งที่รัฐบาลชุดก่อนหน้าได้ให้สัญญากับชนกลุ่มน้อย เป็นการกระทำที่สวนทางกันที่ให้สัญญาไว้แต่แรก

ในสมัยต่อมาคือสมัยที่ รัฐบาลของเนวิน ได้ทำการยึดอำนาจจากอู๋ ซึ่งมีนโยบายตรงไปตรงมาและมีความชัดเจนคือการไม่เห็นด้วยกับชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่จะแยกออกไปเป็นรัฐอิสระ ซึ่งเกิดการต่อสู้สงครามกลางเมืองที่เลวร้ายมาก ซึ่งเขายึดหลัก ๒ ประการในการบริหาร คือ รณรงค์เพื่อต่อต้านกองกำลังของชนกลุ่มน้อยในบริเวณชนบทอย่างต่อเนื่อง และในขณะเดียวกันก็พยายามสร้างระบบควบคุมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลางผ่านระบบพรรคการเมืองพรรคเดียวซึ่งกระจายจากอย่าง กุ้งไปครอบคลุมเหนือบริเวณชนกลุ่มน้อย ดังนั้นสถานะของรัฐฉานในเวลานี้การเคลื่อนไหวทางการเมือง จัดตั้งกองกำลังเพิ่งเริ่มต้นเมื่อราวปี ค.ศ. ๑๙๕๘ เมื่อรัฐบาลพม่าผิดสัญญาที่จะไม่ยอมมอบเอกราชให้กับ “ฉาน” เพื่อแยกตนเป็นอิสระ ต่อสู้ความเสมอภาค และรักษาวัฒนธรรมของกลุ่มตนไว้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ชนกลุ่มน้อยเคยได้รับคำมั่นสัญญาว่า จะให้ชนกลุ่มน้อยตั้งแต่สมัยการร่วมมือกันต่อสู้ เพื่อเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ คือ นายพลองซานและผู้นำต่อต้านจักรวรรดินิยมคนอื่น ๆ เคยสัญญาไว้แต่ปรากฏว่าในสมัยหลัง รัฐบาลพม่ากลับมีนโยบายว่า ชนกลุ่มน้อยทุกกลุ่มต้องยอมวางอาวุธและรัฐบาลใช้นโยบายปราบปรามรุนแรงตลอดมา^{๑๐}

๔.๑.๑๒ กลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองในรัฐฉาน – เหตุการณ์ในรัฐฉานปัจจุบัน

ภายหลังรัฐฉานมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยเป็นกองกำลังติดอาวุธและเคลื่อนไหวอยู่ตามชายแดนไทย พม่า คือ สภาฟื้นฟูรัฐฉาน (Shan State Restoration Council - SSRC) และกองทัพเมืองไต (Mong Tai Army - MTA) นำโดยขุนสำ ประธานบริหาร พันเอกกันเจ็ด ประธานสภา

^{๑๐} กนกอร สว่างศรี รัฐฉานกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมภายใต้การปกครอง (๒๕๕๒).

เคลื่อนไหวยุติในพื้นที่รัฐฉานภาคใต้โดยเฉพาะฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน บริเวณชายแดนไทยพม่า แถบบริเวณจังหวัดภาคเหนือ ขบวนการต่อต้านรัฐบาลพม่าได้เริ่มดำเนินงานภายในประเทศ แต่ถูกฝ่ายรัฐบาลปราบปรามอย่างหนัก บรรดาชนกลุ่มน้อยที่เคลื่อนไหวกองทัพและมวลชนราษฎรจึงพากันอพยพหลบภัยมาอาศัยพื้นที่บริเวณชายแดนไทย พม่า อย่างไรก็ตามก็ดีรัฐบาลเผด็จการพม่าภายใต้การนำของอูเนวิน ก็สามารถครอบครองอำนาจการปกครองประเทศไว้ได้ตลอด ซึ่งต่อมาขบวนการนักศึกษาพม่าได้ฟื้นตัวขึ้นมา ค.ศ. ๑๙๘๗ - ๑๙๘๘ ส่งผลให้การเรียกร้องประชาธิปไตยได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่าย ซึ่งร่วมเดินขบวนประท้วงอูเนวิน จนมีการปราบปรามอย่างหนัก เหตุการณ์ความรุนแรงทำให้พม่าเปลี่ยนรัฐบาลถึง ๓ ครั้ง โดยพลเอกชอหม่องได้ทำการรัฐประหาร และจัดตั้งสภาฟื้นฟูกฎและระเบียบแห่งรัฐ ทำหน้าที่เป็นกลไกฝ่ายบริหาร และต่อมาปี ๑๙๙๒ ก็ได้มีการเปลี่ยนตัวผู้นำมาเป็นพลเอกตาน ฉ่วย ซึ่งเป็นเหตุให้นานาชาติ เช่นสหรัฐอเมริกา คว่ำบาตรต่อพม่า เพื่อให้ปรับปรุงปัญหาเรื่องสิทธิมนุษยชนและความเป็นประชาธิปไตย พม่าจึงไปพึ่งพาสหรัฐฯ ซึ่งเงินมีส่วนให้การสนับสนุนการยุติการสู้รบกับชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ที่เคลื่อนไหวยุติในรัฐฉาน โดยเฉพาะบริเวณชายแดนพม่า จีน ให้กลับเข้ามาเป็นพันธมิตรกับรัฐบาลพม่าเป็นจำนวนมาก

ปัจจุบันชนกลุ่มน้อยในรัฐฉานแบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายที่เข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับรัฐบาลพม่า และฝ่ายที่ยังต่อต้านรัฐบาลพม่า ฝ่ายที่ต่อต้านรัฐบาลพม่า ได้แก่ กลุ่มสภาฟื้นฟูรัฐฉาน และกองทัพเมืองไต(ขุนসা) โดยการต่อต้านทั้งทางการเมืองและกองกำลังติดอาวุธ ไม่มีสิ่งบอกเหตุว่าจะมีหนทางยุติการสู้รบหรือแนวทางการเจรจาสันติภาพกันได้ แต่ภายหลังก็มีการวางอาวุธของกองทัพเมืองไต(ขุนসা) ได้ทำให้อุบัติเหตุยุติลง ทำให้กองกำลังของชนกลุ่มเคลื่อนไหวกวไทใหญ่(รัฐฉาน) อื่น ๆ ไม่เป็นที่หนักใจของรัฐบาลพม่าเพราะด้วยอาวุธยุทธภัณฑ์ที่ล้าสมัยจึงไม่มีปัจจัยที่สนับสนุนกองกำลังให้เกิดการต่อสู้ได้มากนัก ปัจจุบันนี้มีองค์กรที่น่าสนใจคือ องค์กรรัฐฉาน เป็นของชาวไทใหญ่โพ้นทะเล และกลุ่มนักการเมืองพรรคสันนิบาตแห่งชาติรัฐฉานเพื่อประชาธิปไตย เป็นพรรคการเมืองของรัฐฉานที่เป็นของชนกลุ่มน้อยที่ใหญ่ที่สุด^{๑๑}

ในช่วงรอยต่อของประวัติศาสตร์รัฐฉานจากสมัยจารีต เข้าสู่ยุคอาณานิคมจนถึงช่วงปัจจุบัน ปัญหาเรื้อรังที่เป็นมรดกตกทอดตั้งแต่สมัยอาณานิคมปัญหาหนึ่งก็คือ ปัญหาความไม่เป็นเอกภาพของประเทศพม่า อันมีต้นตอรากเหง้าของปัญหามาจากความหลากหลายของพลเมืองในประเทศซึ่งเจ้าอาณานิคมคืออังกฤษได้ใช้นโยบายแบ่งแยกและปกครองเข้ามาควบคุม ทำให้เกิดความแตกแยกทางชาติพันธุ์มากขึ้น และกระบวนการจัดการทางสังคมวัฒนธรรมของอาณานิคม ที่ตกทอดมาถึงปัจจุบัน มีทั้งผลดีและผลเสีย ผลดี กล่าวคือผลดีที่ มีชนชั้นนารีเข้ามาจัดการศึกษา สาธารณสุข ของรัฐฉานให้ดีขึ้น ส่วนผลเสียที่เป็นมรดกสืบต่อให้เกิดความขัดแย้งที่มาจากนโยบายแบ่งแยกและปกครองนั้นทำให้เกิดความคิดของสังคมพหุวัฒนธรรม ที่แตกต่างกัน และปัจจัยที่เป็นตัวเร่งคือรัฐบาลพม่า นโยบายที่ขัดแย้งกัน โดยไม่ทำตามข้อตกลงปางหลวง อีกทั้งเรื่องของผลประโยชน์ ทางเศรษฐกิจ การเมือง นั้น จึงทำให้เกิดความขัดแย้งภายในตลอดเวลา ซึ่งทำให้รัฐฉานต้องการแยกตัวออกมาจากพม่า

ปัญหาเรื่องชนกลุ่มน้อยของพม่าเป็นปัญหาการเมืองภายในประเทศพม่าเองที่ไม่สามารถสร้างความสมัคคีปรองมอดในหมู่คนในชาติได้ ประกอบกับชนเชื้อชาติที่เป็นปัญหา โดยเฉพาะรัฐฉาน

^{๑๑} อัครนิ มุลเมฆ. รัฐฉาน ประวัติศาสตร์และการปฏิวัติ. กรุงเทพฯ : มติชน.(๒๕๔๘). หน้า ๑๗.

นอกจากนี้ยังมีระบบการปกครองที่แตกต่างรวมถึงความเป็นมาของประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาในช่วงอาณานิคม รวมถึงสัญญาปางหลวงที่จะให้ชนกลุ่มน้อยสามารถแยกตัวออกไปตั้งเป็นรัฐปกครองตนเองได้ ฉะนั้นเมื่อเวลาต่อมาพม่าเป็นประเทศที่เริ่มเปิดความสัมพันธ์กับภายนอก ยังมีลักษณะของการไม่ไว้วางใจคนในชาติ (Xenophobia) อีกด้วย นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงความขัดแย้งเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติในพม่า ซึ่งเป็นปัญหาที่สร้างความขัดแย้งกับรัฐฉาน และชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งการแทรกแซงจากต่างประเทศเอง เช่นสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะการแทรกแซงเพื่อดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชนต่อรัฐบาลพม่า ความพยายามที่จะยุติการสู้รบภายในรัฐฉานระหว่างรัฐบาลพม่าและกองกำลังกลุ่มต่าง ๆ นั้น เป็นความพยายามที่สมควรได้รับการสนับสนุนแม้หลาย ฝ่ายจะวิจารณ์ว่า ข้อตกลงหยุดยิงที่กองกำลังต่าง ๆ ทำไว้กับรัฐบาลพม่า จะเป็นเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มิได้เป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ แต่อย่างน้อยก็ช่วยระงับการรบราฆ่าฟันอันมีแต่จะสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน

ปัจจุบันประชากรรัฐฉานกว่า ๕ ล้านคนที่ดำรงชีวิตอยู่อย่างยากไร้ มีคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่ามาตรฐานที่ควรจะเป็น และยังมีพวกที่ลี้ภัยเข้ามาอยู่ในประเทศไทยหรือจีนอีกเป็นจำนวนมาก หากรัฐฉานปลอดสงครามและมีแต่ความสุข คงเป็นไปได้ว่าประชาชนเหล่านี้จะกลับคืนสู่แผ่นดินเกิดเพื่อร่วมกันพัฒนารัฐฉาน โดยไม่เป็นการสร้างภาระให้กับประเทศเพื่อนบ้านที่ต้องให้การคุ้มครองดูแลอีกต่อไป^{๑๒}

ประเด็นสำคัญในทุกวันนี้จึงอยู่ที่ว่า รัฐบาลพม่านั้นมีความจริงใจที่จะให้อากาศแก่บรรดาผู้นำและปัญญาชนชาวไทใหญ่ (รัฐฉาน) เพียงใด ในการที่จะให้พวกเขามีส่วนร่วมในการบริหารและพัฒนารัฐฉาน วันนี้รัฐฉานก็ยังทำการต่อสู้เพื่อทวงคืนสัญญาที่จะได้ปกครองตนเองจากรัฐบาลพม่าอยู่ ความเป็นชาติพันธุ์ของไทใหญ่เปียงหลวงเป็นสำนึกที่ถูกสร้างขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยไทใหญ่บ้านเปียงหลวงเป็นผู้เลือก อัตลักษณ์ต่าง ๆ ได้แก่ การเหยียดบุคคลและเหตุการณ์ที่สร้างจิตสำนึกที่สร้างความเป็นชาติ การสืบทอดอัตลักษณ์ ทางภาษาและวัฒนธรรมไต การผลิตสื่อทางการเมืองในรูปของบทเพลง และสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมือง ใน ขณะเดียวกันก็มี อัตลักษณ์ที่ถูกทำให้พรมัว ได้แก่ การสักการผลิตอัตลักษณ์ของไทใหญ่บ้านเปียงหลวงเป็น การขีดเส้นพรมแดนทางชาติพันธุ์ของตนให้ชัดเจน เพื่อแสดงออกถึงสำนึกที่มีต่อชาติพันธุ์ตนเอง และต่อต้านนโยบาย "ทำให้เป็นพม่า" ไทใหญ่ บ้านเปียงหลวงได้เลือกอัตลักษณ์มากมายขึ้นมาใช้จำแนกตนเองออกจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์

๔.๒.๑ ประวัติศาสตร์และวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน)

ไทใหญ่ หรือ ฉานคือกลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลภาษาไท-กะไต ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดใหญ่ อันดับสองของพม่า ส่วนมากอาศัยในรัฐฉาน ประเทศพม่าและบางส่วนอาศัยอยู่บริเวณดอยไตแลง

^{๑๒} ของอังกฤษ. อักษรศาสตรมหาบัณฑิต.สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา.คณะอักษรศาสตร์.มหาวิทยาลัยศิลปากร.ค.ศ. ๑๘๘๖ – ๑๙๔๘ หน้า ๒๑.

ชายแดนประเทศไทย-ประเทศพม่า คนไทใหญ่ในประเทศพม่ามีประมาณ ๓ หรือ ๔ ล้านคน แต่มีไทใหญ่หลายแสนคน ที่ได้อพยพเข้าสู่ประเทศไทยเพื่อหนีปัญหาทางการเมืองและการหางาน ตามภาษาของเขาเองจะเรียกตัวเอง ไต หรือ ไต (ตามสำเนียงไทย) พี่น้องไตในพม่ามีหลายกลุ่ม เช่น ไตชิน ไตแหลง ไตคัมตี ไตลื้อ และ ไตมาว แต่กลุ่มใหญ่ที่สุดคือ ไตโหลง ไต = ไท และ โหลง (หลวง) = ใหญ่ ซึ่งคนไทยเรียก ไทใหญ่ เหตุฉะนั้นจะเห็นได้ว่าภาษาไต และภาษาไทยคล้ายกันบ้างแต่ไม่เหมือนกัน นอกจากนี้ยังมีคำเรียกไทใหญ่อีกอย่างว่า เจี้ยว แต่เป็นคำที่ไม่สุภาพในการเอ่ยถึงชาวไทใหญ่

เมืองหลวงของรัฐฉาน คือ ตองจี ซึ่งเป็นเมืองเล็ก ๆ มีประชากรประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ คน ส่วนเมืองสำคัญอื่น ๆ ได้แก่ สีป้อ ลำเสี้ยว เชียงตุง และท่าขี้เหล็ก ชาวไทใหญ่ทั้งหมดสามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ กลุ่ม ดังนี้

๑. ชาวไทใหญ่ หรือไทหลวง (ไตโหลง)
๒. ชาวไทลื้อ มีถิ่นฐานอยู่ในแคว้นสิบสองปันนาของประเทศจีน และทางตะวันออกของรัฐฉาน
๓. ชาวไทชิน (ไตชิน) เป็นประชากรส่วนใหญ่ของเมืองเชียงตุง
๔. ชาวไทเหนือ (ไตเหลอ) อาศัยอยู่ในแคว้นไตคอง (เต๋อหง) ของประเทศจีนภาษา

ค.ศ.๑๙๔๕ สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นช่วงที่กลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ไทใหญ่ กะฉิ่น ฉิ่น ได้ดำเนินการร่วมกันเริ่มจัดทำข้อตกลงสัญญาปางหลวง ที่เมืองปางหลวง รัฐฉานภาคใต้ หลังจากนั้นนายพล อู อองซาน ได้เป็นตัวแทนฝ่ายพม่า เข้าร่วมลงนามในสัญญาปางหลวง เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๔๘ สี่ชนชาติที่รวมตัวกันในรูปของ “สหภาพพม่า” ได้รับเอกราชโดยรัฐสภาได้มอบตำแหน่งให้เจ้าส่วยแต๊ก เจ้าฟ้าเมืองยองห้วย ขึ้นเป็นประธานาธิบดีเป็นคนแรกของสหภาพพม่า โดยมีสาระสำคัญเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับแรกของพม่าว่า เมื่อครบ ๑๐ ปี ในปี ค.ศ.๑๙๕๘ ไทใหญ่ กะฉิ่น ฉิ่น สามารถแยกตัวเป็นอิสระ ก่อตั้งประเทศของตนเป็นเอกราชได้

ค.ศ.๑๙๔๙ กลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกตนเองว่า กะเหรี่ยงปฏิวัติ (KNU) ทำการเข้ายึดรัฐกะเหรี่ยง รัฐฉานและรัฐพม่าได้บางส่วน พม่าจึงส่งกองทัพเข้าไปปราบกลุ่มกะเหรี่ยงปฏิวัติ (KNU) โดยกองทหารพม่าได้ถือโอกาสสับหลักอยู่ในตองจี เมืองหลวงของรัฐฉาน ไม่ยอมถอนกำลังออกมา

ค.ศ.๑๙๔๓ -๑๙๔๙ ในช่วงเวลาดังกล่าว กองทหารจีนก็กมินตั้ง ได้ทำการรบพ่ายแพ้กองทหารของกองทหารคอมมิวนิสต์ ของ เหมา เจ๋อตง ได้ยกกองกำลังถอยร่นจากประเทศจีนเข้ามาในเขตรัฐฉาน ประมาณ ๑,๗๐๐ คน กองกำลังนี้ได้ทำการรวมตัวกับกองทัพของรัฐฉาน โดยในปี ค.ศ.๑๙๕๐ กองทัพได้เพิ่มจำนวนเป็น ๔,๐๐๐ คนในปี ค.ศ.๑๙๕๑ และในปี ค.ศ.๑๙๕๓ ได้เพิ่มจำนวนขึ้นเป็น ๑๒,๐๐๐ คน ทางรัฐบาลกลางของสหภาพพม่าได้เกิดความกังวลใจกับปริมาณกองทัพที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น จึงได้ส่งกองทหารเข้ามาทั่วรัฐฉาน ตั้งแต่กองกำลังกมินตั้งหลายหมื่นคนเริ่มบุกเข้ามา เพื่อปราบปรามและขับไล่ทหารจีนกมินตั้งออกไป นับจากเหตุการณ์นี้เป็นต้นมา ทหารพม่าก็เริ่มเข้ายึดครองพื้นที่ ต่าง ๆ ของรัฐฉาน และเริ่มกระทำการทารุณกรรม ปล้น ฆ่า ช่มชืด ทำร้ายประชาชนไทใหญ่ตลอดมา

ค.ศ.๑๙๕๐ ยุคอนุเป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลไทใหญ่สามารถบริหารบ้านเมืองได้อย่างอิสระในระดับหนึ่ง

ค.ศ.๑๙๕๗ มีการประชุมใหญ่ระดับเจ้าฟ้าที่เมืองไทย รัฐฉานเหนือ เพื่อให้รับรู้สถานการณ์การเมืองในยุคนั้น และแลกเปลี่ยนวิธีการในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

ค.ศ.๑๙๕๘ เจ้าน้อย (ซอหยันตะ) ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กระเหรี่ยง ได้ก่อตั้งกองกำลังกู้ชาติหนุ่มศึกหาญ (NSH) ที่รัฐฉานใต้ เพื่อต่อสู้กับทหารพม่า

ค.ศ.๑๙๕๙ เจ้าฟ้าในรัฐฉานทุกคนได้มอบอำนาจให้แก่คณะรัฐบาลไทใหญ่ซึ่งจัดตั้งขึ้น ด้วยความร่วมมือของเจ้าฟ้าไทใหญ่ทั้งหมดในปลายเดือนเมษายน

ค.ศ.๑๙๖๐ คณะรัฐบาลไทใหญ่ได้ก่อตั้งกองกำลังรัฐฉานอิสระ (SSIA)

ค.ศ.๑๙๖๑ และได้ปรับเปลี่ยนชื่อเป็นกองกำลังสามัคคีแห่งชาติรัฐฉาน (SNUF) และได้จัดให้มีการประชุมใหญ่เพื่อให้สหภาพเป็นสหภาพอย่างแท้จริง จัดทำที่ตองจี ภาคใต้ เจ้ากุงตะระ (เจ้างาคำ) ก่อตั้งกองกำลังศึกหาญไต (SNA)

ค.ศ.๑๙๖๒ นายพลเนวินได้จับกุมเจ้าฟ้าเมืองต่าง ๆ ในรัฐฉานที่มาประชุมรัฐสภา ที่เมืองมัณฑะเลย์ เป็นเหตุให้เจ้าส่วยแตกเจ้าฟ้าเมืองยองห้วย ประธานาธิบดีคนแรกของพม่า เสียชีวิตในที่คุมขัง

ค.ศ.๑๙๖๔ เจ้าแม่นางเฮือนคำ มหาเทวีเจ้าฟ้าส่วยแตก ก่อตั้งกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ (SSA) ขุนส่า (จางซีฟู) กองกำลังอาสาสมัครพม่า เข้าป่าก่อตั้งกองกำลังไตรวมพลัง (SUA)

ค.ศ.๑๙๖๘ พรรคคอมมิวนิสต์พม่า (BCP) ขยายอิทธิพลเข้ามาในรัฐฉาน โดยยึดพื้นที่ภาคตะวันออกของแม่น้ำคง (สาระวิน) และภาคตะวันตกแม่น้ำคงบางส่วน

ค.ศ.๑๙๖๙ เจ้ากอนเจิงก่อตั้งกองกำลังปฏิวัติแห่งรัฐฉาน (SURA)

ค.ศ.๑๙๗๑ กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ (SSA) ก่อตั้งพรรคสวัสดิภาพแห่งรัฐฉาน (SSPP) ที่รัฐฉานภาคเหนือ

ค.ศ.๑๙๗๒ กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ (SSA) และ กองกำลังไตรวมพลัง (SURA) รบกันที่รัฐฉานภาคกลาง และภาคใต้

ค.ศ.๑๙๗๓ พรรคสวัสดิภาพแห่งรัฐฉาน (SSPP) และ กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ (SSA) ได้เชื่อมสัมพันธ์กับจีน

ค.ศ.๑๙๗๕ กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ (SSA) รัฐฉานภาคเหนือ กับภาคใต้ได้เกิดความแตกแยกทางความคิด ทำให้เกิดการรบกันเพราะอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันระหว่างแนวคิดคอมมิวนิสต์กับแนวคิดประชาธิปไตย

ค.ศ.๑๙๗๘ กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ (SSA) สามารถรวมตัวกันได้ดั้งเดิม เจ้าจามเมืองนายทหารระดับสูง SSA ได้เดินทางจากภาคเหนือลงมาทางภาคใต้ ไปที่ตั้งของกองกำลังขุนส่าที่บ้านหินแตก (SUA) และได้หายตัวไปอย่างไร้ร่องรอย

ค.ศ.๑๙๗๙ กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ (SSA) ซึ่งนำโดยเจ้ากองเจิง ได้เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์พม่า นำโดยนายพล หม่องเอ

ค.ศ.๑๙๘๒ กองทัพไทยได้เข้ายึดบ้านหินแตกที่ตั้งกองกำลังขุนสำ (SUA)

ค.ศ.๑๙๘๓ เจ้ากองเจิง ประกาศเรียกร้องให้กองกำลังไทใหญ่ทุกกลุ่ม ได้ร่วมกันสร้างความสามัคคีระหว่างกองกำลังไทใหญ่ที่แตกแยกกันเป็นกลุ่มต่าง ๆ และรวมเป็นกองกำลังเดียว

ค.ศ.๑๙๘๔ กองกำลังไตรวมพลัง (SURA) กับ กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ (SSA) รัฐฉานภาคใต้รวมตัวกันก่อตั้งคณะกรรมการปฏิวัติแห่งรัฐฉาน (TRC/TRA)

ค.ศ.๑๙๘๕ SUA ขุนสำ (จางซีฟู) เข้าร่วม TRC แล้วร่วมกันตั้งกองทัพเมืองไต SSRC/MTA

ค.ศ.๑๙๘๘ เกิดการเรียกร้องประชาธิปไตยในพม่าเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๑๙๘๘ นายพลเนวินที่ปกครองพม่าเป็นเวลา ๒๖ ปี ต้องลาออก

ค.ศ.๑๙๘๙ ได้เกิดเหตุการณ์ดังนี้

- พรรคคอมมิวนิสต์พม่า (BCP) สลายตัว
- กองทัพสหรัฐอเมริกา (UWSA) ทำสัญญาหยุดยิงกับพม่า
- SSA ภาคเหนือทำ สัญญาหยุดยิงกับพม่า
- ก่อตั้งพรรคประชาธิปไตยแห่งชาติไทใหญ่ (SNLD)

ค.ศ.๑๙๙๐ เกิดการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยในพม่าและพรรคประชาธิปไตยแห่งชาติไทใหญ่ (SNLD) ชนะการเลือกตั้ง ได้ ส.ส.มากเป็นอันดับหนึ่งในรัฐฉาน

ค.ศ.๑๙๙๑ เจ้ากองเจิงประธานแห่งกองทัพเมืองไตได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็ง และได้เขียนบันทึกเป็นพินัยกรรมไว้เพื่อให้กองทัพทำงานกู้ชาติต่อไปด้วยความสามัคคี

ค.ศ.๑๙๙๓ กองทัพเมืองไต(MTA) ภายใต้การนำของขุนสำรุ่งเรือง

ค.ศ.๑๙๙๕ เจ้ากานยอดผู้บัญชาการกองกำลังกองทัพเมืองไตภาคเหนือ ประกาศแยกตัวจากกองทัพเมืองไต(MTA)และก่อตั้งกองกำลังแห่งชาติไทใหญ่(SSNA)เนื่องจากเกิดความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติขึ้นในกองทัพเมืองไต ระหว่างชาวจีนกับไทใหญ่

ค.ศ.๑๙๙๖ กองกำลังMTAนำโดยขุนสำได้มอบตัวยอมสลายกองทัพและมอบอาวุธให้แก่พม่า

- SSA รัฐฉานภาคเหนือและSSNA ก่อตั้งสภาสันติภาพแห่งชาติ (SSPC)
- เจ้ายอดศึกแยกตัวจาก MTA ไปฟื้นฟู SURA ตามแนวทางของเจ้ากองเจิงและเดินทางขึ้นไปรัฐฉานภาคเหนือ เพื่อพบกับSSA และSSNA

- เจ้ายอดศึก (SURA) เจ้ากานยอด (SSNA) และเจ้าเสื่อแทน (SSA)กองกำลังทั้งสามได้ประชุมร่วมกันที่แสงแก้ว(รัฐฉาน ภาคเหนือ) และประกาศให้ใช้ชื่อกองทัพอย่างเดียวกันว่า กองกำลังรัฐฉาน(SSA) เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๑๙๙๖ และร่วมกันก่อตั้งคณะกรรมการทางการเมืองชื่อว่า SSNO (Shan State National Organization) กองทัพSSA ภายใต้การนำของเจ้ายอดศึก ดำเนินการเคลื่อนไหวทางการเมืองทหารอยู่ในพื้นที่ฝั่งตะวันตก ของแม่น้ำสาละวิน กลางรัฐฉาน รัฐบาลพม่าได้ทำการ

ปราบปรามอย่างรุนแรง และเพื่อไม่ให้ประชาชนไทใหญ่ให้ความช่วยเหลือกับกองทัพกู้ชาติของตน ตั้งแต่เดือนกันยายนเป็นต้นมา ทางรัฐบาลทหารพม่าได้กวาดต้อนประชาชนเขตรัฐฉานภาคกลาง และภาคใต้ที่อยู่นอกตัวเมืองประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ คน บังคับให้ทิ้งบ้านเรือน ไร่นา สัตว์เลี้ยง ให้อพยพ เคลื่อนย้าย เข้าไปอยู่ในตัวเมืองภายใน ๓-๕ วันที่ได้รับคำสั่ง เมื่อพ้นกำหนดแล้ว พื้นที่หมู่บ้านต่างๆ ถือเป็นเขต “ยิงอิสระ” หากคนไทใหญ่กลับไปพื้นที่บ้านเดิมอีก ต้องถูกลงโทษถึงตาย ชาวไทใหญ่โพ้นทะเล ได้ร่วมกันก่อตั้งพรรคสามัคคีเพื่อประชาธิปไตยไทใหญ่ (Shan Democracy Union- SDU) โดยมี เจ้า ช่าง ณ ยองห้วย เป็นผู้นำ

ค.ศ.๑๙๙๗ ไทใหญ่ได้รับเข้าเป็นสมาชิก UNPO ได้เกิดการฆ่าหมู่ประชาชนชาวไทใหญ่ใน รัฐฉานภาคกลางเป็นจำนวนมาก โดยกองกำลังพม่า

ค.ศ.๑๙๙๘ คณะกรรมการทางการเมืองชื่อว่า SSNO (Shan State National Organization) ได้เปลี่ยนชื่อเป็น JAC

ค.ศ.๑๙๙๙ SSA ภาคใต้ภายใต้การนำของเจ้ายอดศึก ได้ก่อตั้งสภาเพื่อกอบกู้รัฐฉาน RCSS (Restoration Council of the Shan State) - พอ. เจ้ายอดศึก ย้ายกองบัญชาการสูงสุด กองทัพกู้ชาติ ไทใหญ่ (SSA) มาตั้งฐานกำลังที่ตอยไตแลง เขตรอยต่อระหว่าง เมืองป๋น และเมืองโตน รัฐฉาน ประเทศ พม่า ตรงข้ามอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกาศนโยบายปราบปรามกวาดล้างยาเสพติดอย่าง เด็ดขาด

ค.ศ.๒๐๐๑-๒๐๐๒ กองทัพกู้ชาติไทใหญ่ (SSA) ได้ทำการกวาดล้างยาเสพติด จนเป็นเหตุให้ ต้องปะทะกับทหารพม่าอย่างรุนแรงและพม่าปิดด่านทุกแห่งที่ติดกับประเทศไทย

ค.ศ.๒๐๐๒ - ปัจจุบัน วันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๐๐๕ พ.อ.เจ้าจายยี ผู้นำกองทัพแห่งชาติรัฐ ฉาน (Shan State National Army- SSNA) ซึ่งทำสัญญาตกลงหยุดยิงกับรัฐบาลพม่าไป ๑๐ ปี ได้ ประกาศเข้าร่วมกับกองทัพ SSA ของ พ.อ.เจ้ายอดศึก และจะดำเนินการต่อสู้ด้วยอาวุธ ทำการ เคลื่อนไหวด้านการเมือง การทหารตลอดทั่วพื้นที่รัฐฉาน^{๑๓}

หลังจากนั้นมา ชาวไทใหญ่ ได้มาตั้งรกรากในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำ คือ แม่น้ำโขง อีรวดี และ สาละวินมาเป็นเวลานาน ได้สร้างบ้านจนได้ขยายใหญ่จนเป็นเมือง และมีตำนานไทใหญ่หลายฉบับที่ได้ เอ่ยถึงหมู่บ้านก่อนที่จะเป็นเมือง ไม่ว่าจะเป็นเมืองมว เมืองตึง แล เมืองอื่น ๆ อันเป็นภาพสะท้อนของ สังคมระดับหมู่บ้านก่อนที่จะสร้างเมืองมีผู้ปกครองต่อไป ซึ่งการปกครองอาจจะเป็นการปกครองโดย “เผ่าบ้านเผ่าเมือง” หรือ “พ่อบ้านพ่อเมือง” ก่อน และต่อมาจึงได้มีการไปรับเอา “เครือเจ้าเครือ ขุน” เข้ามาเป็นเจ้าฟ้า

“พื้นเมืองหมอกขาวมวหลวง” และ พงศาวดารแสนหวี ได้กล่าวว่า เมื่อ พ.ศ ๑๒๗๔ มีตา ยายคู่หนึ่งชื่อ สูงและ แสง ทำมาหากินใกล้หนองปุด บ้านเจตองแห่ง “เมืองมวหลวง”^{๑๔} มีลูกชายชื่อ

^{๑๓} Qof;umif:Oldof cl:arKvdudf;wh: tdwfwD; rguf;ul;Ogh;vSif wK;ukif; 2014/p 20

^{๑๔}ชื่อเมืองที่ประกอบทายเป็นการกำหนดสถานที่ แต่แท้จริงหาได้เป็นเมืองก่อนหน้านั้นไม่ เพราะไม่มีการ กล่าวถึงผู้ปกครองหรือเจ้าเมืองมวหลวงแต่อย่างใด.

ขุนอ้าย^๒ หลังจากที่ขุนอ้ายได้เสียกับนางเงือกหรือนาคา อันหมายถึงชนเผ่าพื้นเมือง เมื่อเกิดลูกมาจึงต้องเอาลูกไปซ่อนก่อนที่จะเอาลูกกลับบ้าน และลูกที่เกิดมาถูกเรียกมากกว่าการที่พ่อหรือตายายตั้งชื่อให้ว่า “ขุนตึง” และต่อมาได้นางป๋ปพวดี ธิดาเจ้าวรวงศ์หอแสง^๓ แห่งตาลีฟูเมือง และทิวคตเมื่อปี พ.ศ. ๑๓๖๗^๔ ขุนตึง^๕ มีโอรสชื่อขุนลู เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๑๓๐๖

ต่อมา ขุนโล^๖ โอรสได้ขึ้นครองเมืองต่อเมื่อ พ.ศ. ๑๔๕๘ และกล่าวโดยสรุปคือ ก่อนเกิดอาณาจักรไทใหญ่นั้น ชาวไทใหญ่ได้อพยพอาศัยในเขตนี้อยู่แล้ว ต่อมาได้มีเจ้ามีขุนซึ่งเดินทางมาจากดินแดนอื่น หรือ อาณาจักรอื่น ๆ ได้เข้ามาเป็นผู้ปกครอง หากตามตำนานพงศาวดารส่วนใหญ่แล้ว จะเห็นได้ว่าการขยายอาณาจักรเดิมด้วยการส่งโอรสไปบุกเบิกหรือปกครองบ้านเมืองในชายขอบ หรือ ชายแดนอาณาเขต ดังจะเห็นต่อไปได้ว่า ผู้ที่มาอยู่ในดินแดนมิใช่เป็นเจ้าฟ้ายิ่งใหญ่ หากเป็นเพียงโอรส มาไต่สะพานทองคำ หากเป็นการอุปมาอุปไมย ตามรูปแบบสมัยสังคมโบราณที่เชื่อในชาติกำเนิดของกษัตริย์หรือเจ้าฟ้า ที่มีความหมายตรงตัว คือ เจ้าแห่งฟ้า หรือ เจ้าแผ่นดิน ก็คือ ผู้ยิ่งใหญ่ในแผ่นดิน

กล่าวได้ว่า ชาวไทใหญ่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานนับ ๑,๐๐๐ ปี ทำให้ชาวไทใหญ่ค่อนข้างมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่น แต่ภาวะสงครามดุร้ายทำให้ไม่สามารถมีสถานภาพที่โดดเด่นปรากฏต่อสายตาชาวโลก โดยเฉพาะในช่วงหลังจากที่ประเทศอังกฤษให้อิสรภาพกับเมียนมาร์ ชาวไทใหญ่ยังอยู่ภายใต้การครอบงำของระบบทหาร ถึงแม้จะมีรูปแบบที่ไม่เปิดโอกาสให้ชาวไทใหญ่สามารถแสดงถึงอัตลักษณ์ของตนเองได้มากนัก แต่กลับเป็นแรงผลักดันให้ชาวไทใหญ่เกิดการรวมกันด้วยความเข้มแข็ง

แผนภาพที่ ๔.๑ เมืองหลวงของรัฐฉาน เมืองตองจี

^๒ ตำแหน่งขุนคองมาใส่ให้ภายหลังเป็นการยกย่อง

^๓ ชาวไทใหญ่แล่งลำดับชั้นของเจ้าเมืองเป็นสามระดับตามลักษณะของวัง คือหอเจ้าฟ้า เป็นระดับเจ้าฟ้าที่ปกครองเมืองใดเมืองหนึ่ง หอคำ หมายถึงเจ้าฟ้าหรือกษัตริย์ที่ปกครองหลายเมือง และหอแสง หมายถึงจักรพรรดิที่ปกครองอาณาจักรหลายอาณาจักร เหมือนการเปรียบเทียบคำหรือทองคำ และแสงหมายถึงเพชรพลอยของมีค่ามากที่สุด เทียบกับพงศาวดารแสนหวี เรียกว่า เจ้าฟ้าวรวงศ์ แห่งเมืองเมกเถิลล่า (มิถิลลา)

^๔ พงศาวดารแสนหวีว่าขุนตึงอายุได้ ๗๒ ปี และทิวคตปี พ.ศ. ๑๓๗๘/ค.ศ. ๘๓๕

^๕ บางครั้งเรียกว่า ขุนตึงคำ

^๖ บางครั้งเรียกว่า ขุนลาย

๔.๒.๑.๑ ปรากฏการณ์ที่สำคัญที่เป็นจุดเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของชาวไต

ช่วงที่สหภาพเมียนมาร์ได้เอกราชเพียงไม่นาน เอกภาพของชาติก็พังลงอย่างง่ายดาย เนื่องจากฝ่ายคณะบุคคลที่เคยร่วมเรียกร้องเอกราชมาด้วยกันต่างมีความเห็นไม่ลงรอย และพี่น้องร่วมชาติต่างบาดหมางต่อกันจนมีอาชกรรมชอมนกันได้ในที่สุดได้เกิดขบวนการผู้ก่อการร้ายขึ้นภายในประเทศ พื้นที่แถบป่าเขาแดนกันดารและพื้นที่ห่างไกลกลายเป็นฐานที่มั่นของพวกผู้ก่อการร้าย ภัยจากผู้ก่อการร้ายได้ทำให้พื้นที่เหล่านั้นไม่อาจได้รับการดูแลด้านการคมนาคม อุตสาหกรรม การศึกษา และการสาธารณสุข ดังนั้น จึงเกิดช่องว่างของการพัฒนาระหว่างเมืองกับชนบท กลุ่มชาติพันธุ์ ชาวไตที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลจึงถูกปล่อยให้มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างล้าหลังขาดการพัฒนา

สถานการณ์ดังกล่าวทำให้ความไว้วางใจระหว่างชนชาติลดลง พร้อมกับทำลายความสามัคคี แม้ว่าพรรคการเมืองที่เคยได้อำนาจในการปกครองประเทศจะมีหน้าที่ในการรักษาความสามัคคีของชนในชาติก็ตาม แต่ก็กลับเห็นห่างต่อหน้าที่ดังกล่าว มิซายังเกิดความแตกแยกกันในพรรคการเมือง พอในปี ค.ศ. ๑๙๕๘ รัฐบาลโดยพรรคต่อต้านฟาสซิสต์เกิดแบ่งเป็นสองฝ่ายและหันมาเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรง ดังนั้นสถานการณ์ในประเทศจึงยิ่งย่ำแย่ จนที่สุดรัฐบาลรักษาการจึงต้องเข้ามาแบกรับหน้าที่ในสมัยรัฐบาลรักษาการนั้น สถานการณ์ของประเทศได้พัฒนาไปในทางที่ดี แต่พอคืนอำนาจให้กับรัฐบาลพรรคการเมืองนามว่า “พรรคสหภาพ” สถานการณ์ในประเทศกลับตกต่ำลงอีก ซึ่งยิ่งกระทบต่อความปรองดองของชนในชาติ ดังในปี ค.ศ.๑๙๖๒ เจ้าฟ้าไทใหญ่บางส่วนได้เรียกร้องให้มีการปกครองแบบสหพันธรัฐ อันมีผลให้เกิดการแตกความสามัคคีระหว่างชนชาติ จนเกือบเป็นเหตุให้สหภาพล่มสลาย ดังนั้นในวันที่ ๒ มีนาคม ค.ศ.๑๙๖๒ กองทัพจึงต้องเข้ามาค้ำจุนไม่ให้ประเทศเป็นอันตรายถึงแตกแยก และได้ตั้งคณะปฏิวัติเพื่อฟื้นฟูประเทศที่กำลังย่ำแย่ในทุกด้านอยู่ขณะนั้น ในการฟื้นฟูประเทศนั้น คณะปฏิวัติได้พยายามเป็นพิเศษที่จะสร้างเอกภาพขึ้นในประเทศ โดยมีการเจรจากับกองกำลังติดอาวุธที่อาศัยอยู่ในป่า พร้อมทั้งตั้งคณะที่ปรึกษาเพื่อเอกภาพแห่งชาติขึ้น

อย่างไรก็ตาม ก็ไม่อาจดำเนินการด้านความสงบและเอกภาพให้สำเร็จเป็นรูปธรรมได้ ทั้งนี้ก็เนื่องเพราะขาดความเข้าใจในเจตนาอันดีและความเห็นอันชอบของคณะปฏิวัติในปี ค.ศ. ๑๙๘๘ ได้เกิดการจลาจลขึ้นในเมียนมาร์ การจลาจลครั้งนั้น มีสาเหตุเพียงเรื่องทะเลาะวิวาทเท่านั้น แต่ผู้ก่อการร้ายภายในและจากภายนอก ตลอดจนกองกำลังติดอาวุธกลับพยายามยุยงให้เกิดจลาจลโดยฉวยประโยชน์จากฝูงชนที่ไร้ระเบียบ ทั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อต้องการล้มล้างรัฐบาล ในช่วงการจลาจลนั้น ทรัพย์สินของประเทศต้องสูญเสียเป็นอันมาก และถึงขนาดมีการฆ่าฟันตัดหัวราวกับว่าบ้านเมืองไร้ผู้นำ ประเทศชาติจึงเข้าสู่สภาวะโกลาหล ดังนั้น กองทัพจึงต้องตั้งคณะดูแลความสงบเรียบร้อยแห่งชาติขึ้น (สโลร์ก) เพื่อเข้ารับหน้าที่กำกับดูแลประเทศในทุกด้าน “จิตใจแห่งสหภาพ” นั้น บอกถึงทิศทางทางการเมืองของสหภาพพม่าได้ดีว่ากองทัพจะยังเป็นหัวใจของประเทศในการสร้างความปรองดองในชาติเพื่อให้เกิดสันติภาพอย่างถาวร และชาตินิยมจะยังเป็นแนวทางทางการเมืองสำหรับต้านทานภาวะคุกคามและการแทรกแซงจากภายนอก ดังนั้นเอกภาพ (สหภาพ) ภารดรภาพ (ความปรองดอง) และอธิปไตย (การไม่ถูกแทรกแซงทางการเมือง) จึงเป็นเจตจำนงแห่งชาติที่รัฐบาลพม่าให้ความสำคัญและนำมาปลูกฝังเยาวชน

พม่าให้เป็นพลังร่วมใจกับกองทัพพม่าตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษเป็นเวลาถึง ๖๒ ปี (ค.ศ. ๑๘๘๖-๑๙๔๘) จึงได้รับเอกราชจากอังกฤษในเดือนมกราคม ค.ศ.๑๙๔๘

๔.๑.๒.๒ ประวัติศาสตร์พม่ายุคใหม่โดยแบ่งเป็นช่วงยุคสมัย

เมื่อพม่าตกเป็นเมืองขึ้นของเจ้าอาณานิคมอังกฤษตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๙ มีการทำสงครามต่อสู้กันอยู่ถึงสามครั้ง ครั้งแรกคือปี ค.ศ.๑๘๒๖ (พ.ศ.๒๓๖๙) ซึ่งฝ่ายอังกฤษชนะและยึดเอาเขตแดนพม่าส่วนล่างเข้าไว้ในกรอบการปกครอง การสงครามครั้งที่สองในปี ค.ศ.๑๘๘๖ (พ.ศ.๒๔๒๙)ที่ยึดพม่าไว้ได้ทั้งหมด และครั้งสุดท้ายในปี ค.ศ.๑๙๔๕ (พ.ศ.๒๔๘๘) เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ และอังกฤษยกกองทัพพันธมิตรกลับมายึดพม่าต่อสู้กับฝ่ายอักษะที่มีญี่ปุ่นเข้าสู่สงครามแถบเอเชียแปซิฟิก ในช่วงพ.ศ. ๒๕๓๙ - ๒๕๔๐ กองทหารของพม่าตามกวาดล้างนักรบและประชาชนไทใหญ่ เพื่อไม่ให้ประชาชนให้ความช่วยเหลือด้านเสบียงอาหาร การข่าว และที่พักแก่ทหารกู้ชาติไทใหญ่ การกวาดล้างอย่างหน่วงหนักนี้ ทำให้หมู่บ้าน ๑,๔๐๐ แห่งสาบสูญจากแผนที่รัฐฉาน ชาวไทใหญ่ กว่า ๓ แสนคนไร้ที่อยู่อาศัย ครอบครัวพังทลาย พ่อถูกจับไปเป็นลูกหาบ แม่ลูกถูกข่มขืน ผู้คนถูกฆ่าทิ้ง อย่างทารุณนับจำนวนไม่ถ้วน ทำให้มีเด็กกำพร้าเพิ่มสูงขึ้นทั่วแผ่นดินรัฐฉาน

นอกเหนือจาก การหนี้ยสังกรรมเข้ามาอยู่อาศัยในที่พักพิงชั่วคราวตามแนวตะเข็บชายแดนไทย-พม่า เช่น พื้นที่ พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยจากการสู้รบบ้านแม่หละ ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับผู้หนีภัยจากสถานการณ์ความ ไม่สงบบริเวณชายแดนไทย-พม่า ด้านจังหวัดตากและแม่ฮ่องสอน หรือหมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นหมู่บ้านซึ่งชาวไทใหญ่ที่ถูกภัยสังกรรมหนีเข้ามาพักพิงอาศัยแล้ว ชาวไทใหญ่ที่ไร้ที่อยู่อาศัยก็ได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยบนดอยไตแลงในความดูแลของเจ้ายอดศึก หลังจาก ๔ ทศวรรษใกล้ความขัดแย้งอย่างต่อเนื่อง มนุษยธรรมถูกฉีกในหลายส่วนของรัฐฉานเป็นสำคัญ พลเรือนกว่า ๕๐๐,๐๐๐ คนได้ถูกบังคับให้ออกจากบ้านของพวกเขา และชุมชนผู้ลี้ภัยตอนกลางทั่วทุกเมืองในรัฐ กว่า ๑,๐๐๐ หมู่บ้านถูกบังคับให้ย้าย หรือทำลาย โดยเขียนต่อเนื่องมา SLOC ไฟ และหลายพื้นที่ได้รับความเสียหายจากการทำลายป่าและการล่าอาณานิคมในทึบทิมและอัญมณีอื่น ๆ แม้ cease-fires ยังมีต่อ SLOC การเกณฑ์แรงงานและพนักงานยกกระเป๋าในพื้นที่รัฐบาลข้ามรัฐ สิงหาคมนันยายน ๑๙๙๒ เช่น ของพลเรือนถูกยึด จำนวนมากจากวิถีโอ ในเมือง Hopong และ Mong Shu สำหรับบุกเป็นกองทัพพม่าในรัฐกะยาติดกัน^๓ ด้วยการที่ถูกกระทำที่ปราศจากมนุษยธรรมของฝ่ายมีอำนาจทำให้เกิดการก่อกองกำลังทางทหารขึ้น ดังนี้

๑. กองกำลังหนุ่มศึกหาญกอบกู้เอกราชสู่รัฐฉาน (มุกจุมหมู่ศึกหาญเห็ดการลอด แลวกอนขอจิ้งไต) ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ โดยเจ้าน้อย หรือซอหย่นตะ โดยการรวบรวมเพื่อนและผู้มีอุดมการณ์รักชาติรวม ๓๑ คน ทำพิธีตีมน้ำสาบานปฏิญาณตนร่วมกันเพื่อทำ การต่อสู้ทวงถามสนธิสัญญาปางโหลงจากพม่าและนำเอกราชกลับคืนสู่รัฐฉาน การเริ่มจัดตั้ง กองกำลังหนุ่มศึกหาญนี้ มีอาวุธปืนเพียง ๗ กระบอก หลังจากตีมน้ำสาบานและกล่าวคำปฏิญาณ ร่วมกัน กองกำลังหนุ่มศึกหาญได้ตั้งศูนย์บัญชาการที่ปังกงบัน บ้านเมืองจ๊อด ต่อมาย้ายไปตั้งที่ ห้วยปุ เมืองหาง ซึ่งอยู่ในพื้นที่เดียวกัน และในวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๐๑ (๑๙๕๘) ได้ย้ายไปตั้งที่ปางแบก บนดอยอ่างขาง

³by dsj | Wed, 2015-11-11 21:22 อุตสาขอับดุชชะกูร์ บินชาฟีอีห์ ดินอะ (อับดุลสุโก ดินอะ) shukur2003@yahoo.co.uk

(ปัจจุบันอยู่ในประเทศไทย ด้านอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่) และในปี ๒๕๐๒ ได้ย้าย ไปตั้งที่ต๋อยปางตอง (อยู่ระหว่างชายแดนไทย-รัฐฉาน) กองกำลังของเจ้าน้อยทำงานเพื่อเอกราช ของชาติไม่มีนโยบายทางการเมือง

๒. กองกำลังอิสระรัฐฉาน (Shan State Independent Army - SSIA) ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๑๙๖๐ โดยกลุ่มนักศึกษา เช่น เจ้าทุนเอ เจ้าชายปาน เจ้าชายยอด ซึ่งเดิมที่อยู่ร่วมกับกองกำลังหนุ่มศึกษาของเจ้าน้อย แต่ด้วยการที่ความคิดเห็นไม่ตรงกัน กองกำลังหนุ่มศึกษาจึงสลายตัวกันไป และนักศึกษากลุ่มนี้ได้ตั้งกองกำลังอิสรภาพรัฐฉานขึ้นมา โดยใช้ชื่อเป็นภาษาอังกฤษเพื่อจะสามารถติดต่อสื่อสารกับชาวโลกได้

๓. กองทัพปฏิวัติแห่งรัฐฉาน (SURA) ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๑๙๖๙ โดย เจ้ากอนเจิงซึ่งเข้ามาร่วมกองกำลังหนุ่มศึกษากับเจ้าห้อย และไม่สามารถร่วมทำงานกับกลุ่มนักศึกษา กองกำลังอิสระรัฐฉานได้จึงก่อตั้งกองทัพปฏิวัติแห่งรัฐฉานขึ้นมา โดยกำหนดยุทธศาสตร์ด้าน การเมือง ๕ ข้อ คือต่อต้านคอมมิวนิสต์(พม่า) ความเป็นเอกราช ความเป็นประชาธิปไตย ความ สามัคคีและความร่วมมือเป็นสุข นโยบายที่ชัดเจนของเจ้ากอนเจิงทำให้กลุ่มจีนคณะชาติก็กมินตั้ง เข้ามาเป็นพันธมิตรรวมทั้งกองทัพรัฐฉานภาคใต้ (SSA) ซึ่งมีเจ้าจ๋ามใหม่เป็นผู้นำ และกองทัพ SUA ซึ่งมีขุนสำเป็นผู้นำก็ได้ นำกองกำลังเข้ามาร่วมกับเจ้ากอนเจิง และเจ้ากอนเจิงได้เป็นผู้นำในการก่อตั้ง สภาไตรปฏิวัติ (TRC) และกองทัพไตรปฏิวัติ (TRA) ขึ้นมา

ภายหลังสภาไตรปฏิวัติ (TRC) เปลี่ยนชื่อ เป็นกลุ่ม SSRC และ MTA ตามลำดับ ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๑๙๙๑ เจ้ากอนเจิงถึงแก่อนิจกรรม ด้วยโรคมะเร็ง และขุนสำสืบทอดตำแหน่งผู้นำต่อจากเจ้ากอนเจิง แต่ขุนสำไม่สามารถบริหารและ ปกครองคนได้เหมือนกับเจ้ากอนเจิง ทั้งยังพัวพันกับคดีค้ายาเสพติดระดับราชาโลก ขุนสำจึงยอม สลายกองทัพและมอบอาวุธให้แก่ทหารพม่าในวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๙ ท่ามกลางความเศร้าโศก เสียใจท้อแท้และผิดหวังของ ชาวไทใหญ่ทั้งรัฐฉานและที่อาศัยอยู่ตามแนวตะเข็บชายแดนไทย - พม่า

๔. กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ (RCSS/SSA) ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๙ โดย พลเอก เจ้ายอดศึก สืบเนื่องจากภายหลังที่ขุนสำผู้นำกองทัพไทใหญ่ MTA ด้วยกำลังอาวุธทันสมัยและกำลัง พลร่วม ๓๐,๐๐๐ คนได้ทำสัญญาหยุดยิงวางอาวุธอย่างไม่มีเงื่อนไขกับกองกำลังทหารพม่า แต่เจ้ายอดศึคนายทหารผู้มีความสามารถสูงทางการรบไม่ยอมจำนน หากได้ตัดสินใจวางแผนพาทหารไทใหญ่ จำนวน ๘๐๐คน ข้ามลำน้ำสาละวินกลับเข้าสู่ฝั่งตะวันตกบริเวณป่าลึกกลางรัฐฉาน เพื่อสะสมอาวุธ กำลังพลขยายพื้นที่กอบกู้กองทัพไทใหญ่ขึ้นมาใหม่ในชื่อ SSA (Shan State Army) โดยได้ประสานงานกับกลุ่มต่าง ๆ ทั้งภายในรัฐฉานและภายนอก เพื่อทำการต่อสู้กับรัฐบาลทหารพม่า (SPDC) ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นต้นมา

ปัจจุบันฐานกองกำลังกู้ชาติของคนไทใหญ่ที่ใหญ่ที่สุดถือได้ว่าเป็น ศูนย์กลางของการกู้ชาติไทใหญ่ได้ตั้งอยู่บนสันเขาบริเวณขุนน้ำเพียงดิน เขตรอยต่อระหว่างเมือง ปั่นและเมืองโตน ตรงข้ามอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประมาณ ๒๐ กิโลเมตร ศูนย์กลางการกู้ชาติไทใหญ่แห่งนี้สูงจากระดับน้ำทะเลราว ๑,๓๗๕ เมตร สภาพภูมิประเทศ เป็นภูเขาสูง ทำให้มองเห็นภูมิประเทศโดยรอบอย่าง

ชัดเจน ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อจากขุนน้ำเพียงดินเป็น “ดอยไตแลง” ซึ่งมีความหมายว่า “แผ่นดินที่คนไทใหญ่รุ่งเรืองสว่างไสว”

๔.๑.๒.๓ สถานการณ์ไทใหญ่ภายใต้ยุคเอกราชของพม่า

เป็นสมัยรวมเรียกร่องเอกราช เป็นช่วงของการต่อสู้เรียกร้องอิสรภาพและเสรีภาพของพม่า ปลดแอกออกจากการยึดครองพม่าทั้งของญี่ปุ่นในกลุ่มอักษะที่พ่ายแพ้สงครามและของอังกฤษซึ่งเป็นฝ่ายพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนเมื่อพม่าได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์เมื่อวันที่ ๔ มกราคม ค.ศ. ๑๙๔๘ (พ.ศ.๒๔๙๑) ในช่วงการตื่นรนเรียกร้องอิสรภาพและเสรีภาพของพม่าเพื่อปลดแอกจักรวรรดินิยมอังกฤษนี้ ชื่อของนายพล ออง ซาน คงไม่เพียงแต่เฉพาะคนพม่ารุ่นก่อนจะรำลึกยกย่องในฐานะผู้นำพาพม่าสู่เอกราช หากแต่คนทั่วไปชาวพม่าในปัจจุบันยังจดจำและให้ความนับถือ ในฐานะวีรบุรุษของชาติพม่าตลอดกาล เป็นช่วงของการเริ่มต้นใหม่ของพม่าที่เป็นเอกราช จัดรูปแบบการปกครองในช่วงแรกเริ่ม ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นช่วงที่ความเป็นประชาธิปไตยของพม่าเบ่งบานอยู่ถึง ๑๔ ปี ภายใต้ นายกรัฐมนตรีคนแรกของพม่าคือ อู นู เหตุการณ์ในช่วงแรกเริ่มของอิสรภาพและความเป็นประชาธิปไตยในช่วงนี้มีสถานการณ์อันสับสน วุ่นวาย และความขัดแย้งแฝงตัวแฝงแฝงอยู่ ทั้งในระหว่างกลุ่มการเมืองและกับชนกลุ่มน้อย นำไปสู่การใช้กำลังที่นำมาซึ่งบทบาทใหม่ของประวัติศาสตร์พม่า ที่มีนายพล เนวิน ก้าวขึ้นครองอำนาจในพม่าอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในช่วงเกือบ ๒๗ ปี ซึ่งสถานการณ์ของของชาวไทใหญ่

จากการสัมภาษณ์ความเป็นมาของชาวไทใหญ่ หรือ ฉาน คือกลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลภาษาไท-กะได ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดใหญ่อันดับสองของพม่า มีประมาณ ๘ หรือ ๙ ล้านคน ในรัฐฉานประเทศพม่า^{๑๕} ซึ่งบางส่วนได้อาศัยบริเวณดอยไตแลง ชายแดนระหว่างประเทศไทยกับพม่า และยังมีไทใหญ่หลายแสนคน ได้อพยพเข้าสู่ประเทศไทยเพื่อหนีภัยสงคราม และปัญหาทางการเมือง ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าในประวัติศาสตร์ไทใหญ่^{๑๖} เต็มไปด้วยเรื่องราวสงคราม และประวัติศาสตร์ในระยะเวลาวางที่ผ่านมานานหลายทศวรรษจนถึงระยะเวลาอันใกล้ในยุคปัจจุบัน ก็ยังถูกพม่า (เมียนมาร์) ในสถานะเจ้าของอำนาจ กดทับไว้^{๑๗} จนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชาวไทใหญ่ กลายเป็นวิชาต้องห้าม ทุกวิชาจึงเป็นภาษาพม่า (เมียนมาร์)

อิทธิพลทางวัฒนธรรมของพม่าในรัฐฉาน จึงมีมาก และยังเป็นสิ่งสืบเนื่องทางการเมืองอีกด้วยโดยเฉพาะนับเนื่องในอดีต มีการเกณฑ์ให้บรรดาลูกหลานเจ้าฟ้าไทใหญ่ให้ไปอยู่ในเมืองหลวง^{๑๘} จึงได้ซึมซับวัฒนธรรมพม่าไปโดยปริยาย ผลสุดท้ายก็ได้นำกลับเผยแพร่แก่ประชาชนชาวไทใหญ่ในรูปแบบของขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ อีกทั้งภาษา การแต่งกายดนตรี และเกิดความนิยมว่าวรรณคดีที่ไพเราะซาซึ่งควรมีคำพม่าผสมผสานกับคำไท ชาวไทใหญ่ทั้งหมดสามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ กลุ่มดังนี้

๑. ชาวไทใหญ่ หรือ ไทหลวง (ไตโหลง)

^{๑๕} สมภาษณ์ ดร. วกุล มิตรประพันธ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖} สมภาษณ์ ดร. จรุง คำนวณตา ประธานศูนย์วัฒนธรรมไทใหญ่ศึกษา จ. แม่ฮ่องสอน ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗} สมภาษณ์ Ven.Dr.Kittisara มหาวิทยาลัย ดองยี รัฐฉาน ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘} สมภาษณ์ Dr. Tesanyana นิสิตปริญญาเอก มจร. (ชาวไทใหญ่) ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๒. ชาวไทลื้อ มีถิ่นฐานอยู่ในแคว้นสิบสองปันนาของประเทศจีน และทางตะวันออกของรัฐฉาน^{๑๙}

๓. ชาวไทเจิน (ไตจีน) เป็นประชากรส่วนใหญ่ของเมืองเชียงตุง^{๒๐}

๔. ชาวไทเหนือ (ไตเหลอ) อาศัยอยู่ในแคว้นไตคัง(เต๋อหง) บริเวณตะเข็บชายแดนจีน

อนึ่ง ประชาชนชาวไทย เป็นชนเชื้อสายเดียวกับ ไท หรือ ไต มีความหมายว่า อิศระ เสรี นอกจากนี้ ยังมีวัฒนธรรม ประเพณี ภาษาพูด คล้ายกับชาวล้านนาของไทย รัฐฉาน จึงเป็นแดนดินของถิ่นพระพุทธศาสนา พรั่งพร้อมด้วยศิลปวัฒนธรรมอันงดงามที่สืบเนื่องแต่โบราณกาล^{๒๑} ลักษณะภูมิประเทศของรัฐฉานเต็มไปด้วยภูเขาสูงและผืนป่า รัฐฉานจึงเต็มไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่า เช่น แร่ธาตุไม้ชนิดต่าง ๆ และในอดีต รัฐฉานถือเป็นศูนย์กลางความเจริญรุ่งเรืองทางการค้า คาราวาน และ การสร้างบ้านแปลงเมืองในระดับแคว้น โดยความขัดแย้งระหว่างนครรัฐต่าง ๆ รวมถึงการทำสงครามระหว่างชนเผ่า ซึ่งนับเป็นเรื่องปกติภายในรัฐแห่งนี้

ชาวไทใหญ่ (รัฐฉาน) มีวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม คล้ายคลึงกับชาวล้านนาไทย^{๒๒} บริเวณภาคเหนือตอนบน เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา มีอัตลักษณ์ วัฒนธรรมโดดเด่น^{๒๓} ทั้งภาษาพูด มีสระและพยัญชนะเป็นของตนเอง ที่ได้รับอิทธิพล มีรากฐานมาจากอักษรขอมโบราณ^{๒๔} อย่างไรก็ตามประเพณีนิยมของชาวไทใหญ่ จะยึดโยง และเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และศาสนาทั้งสิ้น^{๒๕} เช่น งานพิธี “จองพารา” (งานเดือน ๑๑) คือ การตั้งขุ่มรับเสด็จองค์พระสัมมาพุทธเจ้า ในวันออกพรรษา งานพิธี “ วันปอยจาตี” ในวันวิสาขบูชา และงานพิธี^{๒๖} ^{๒๗} “ปอยส่งลง” คือ การบวชเณร บวชพระ ในช่วงปิดเรียนในภาคฤดูร้อน เพื่อตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ความบันเทิง ก็มีหลายแขนง เช่น ศิลปะการรำรำ^{๒๘} (รำพ็อนนกกิงกะหระ รำโต) มหรสพความสุข “เพลงจาดไต” ลิเก ที่แสดงในวันสำคัญ และในโอกาสต่าง ๆ เป็นการสะท้อนและปลูกจิตสำนึกของความรักชาติไต สำหรับอาหารการกิน ก็ไม่แตกต่าง ชาวล้านนาของไทย เช่น แหนมหมู

^{๑๙} สมภาษณ์พระมหาญาณินทร์ ญาณินโท ศูนย์ปฏิบัติธรรมชาวไทใหญ่ สาธุประดิษฐ์ กทม.

^{๒๐} สมภาษณ์ อาจารย์ประเสริฐ ประดิษฐ์ ประธานสภาวัฒนธรรม จ.แม่ฮ่องสอน ๒๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๑} เสมอชัย พูลสุวรรณ รัฐฉาน (เมืองไต) พลวัตของชาติพันธุ์ในบริบทประวัติศาสตร์และการเมืองร่วมสมัย กรุงเทพมหานคร ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๕๒. หน้า ๖๖.

^{๒๒} สมภาษณ์ หลวงพ่อปัญญานันทะ พระสังฆราชรัฐฉาน, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๓} สมภาษณ์ พลเอกเจ้ายอดศึก ประธานกอบกู้รัฐฉาน, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๔} สมภาษณ์ เจ้าปางฟ้า เจ้าผู้ปกครองนครเชียงตุง, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๒๕} สมภาษณ์ ศจ. ดร.เสมอชัย พูลสุวรรณ กิตติยาจารย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๖} สมภาษณ์ ผศ. ดร. ดุลยภาค ปรีชาธิราช คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๒๗} สมภาษณ์ ผศ. ดร. บรรจบ บรรณรุจิ หลักสูตรสันติศึกษา มจร. ๒๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๒๘} สมภาษณ์ Sangkham Jang Yod ประชาชนชาวไทใหญ่ แขนงศิลปินพื้นบ้าน, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ปลาสาม ถั่วเน่า น้ำตาลอ้อยขมื่น ฯลฯ นอกจากนี้ด้วยวิถีชีวิตที่เรียบง่าย^{๒๙} ชายไทใหญ่ แต่งกายด้วยผ้าฝ้าย กางเกงขาก๊วย เคียนศรีษะด้วยผ้า หลึงสาวจะนุ่งผ้าซิ่น เสื้อคอกลม หรือคอตั้ง^{๓๐}

ปัจจุบันพบว่า มีการนำรูปแบบการอนุรักษ์เชิงวัฒนธรรม ที่ทันสมัยเข้ามาปรับใช้ในวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่ หลากหลายมาก^{๓๑} ดังนี้

๑. แนวคิดศักยภาพและการจัดการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์^{๓๒}
๒. ทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์^{๓๓}
๓. แนวคิดการท่องเที่ยวทางอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรม^{๓๔}
๔. แนวคิดการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม^{๓๕}
๕. แนวคิดผลกระทบการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์^{๓๖}
๖. แนวคิดการส่งเสริมและวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์^{๓๗}
๗. ทฤษฎีการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์^{๓๘}
๘. แนวคิดการตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์^{๓๙}

การต้องตระหนักถึงความเป็นตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ ก็ทำให้มีการย้ายถิ่นฐานมีความเป็นมาสร้างประวัติศาสตร์ บริบททางสังคมทำให้เกิดวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมพื้นบ้าน ที่เป็นรากเหง้าของชนชาติ วิถีชีวิตการดำรงชีวิต^{๔๐} พิธีกรรม การแสดงพื้นบ้าน และรากเหง้าของวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงเจริญของแต่ละประเทศทางด้านการพัฒนาประเทศ และความเจริญด้านวัฒนธรรม ประเพณีศาสนา เช่น รำนก รำโต^{๔๑} มาพัฒนาและสร้างความสนใจ ให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ราบสูง ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติ มีความงดงาม อากาศเย็นการเกษตรกรรมก็เจริญ มีการพัฒนามาตลอด จึงเกิดเป็นความสามัคคีของชาวไทใหญ่ เพราะภาพในอดีตที่สะท้อนถึงความขมขื่นด้วยการถูกยึดอำนาจการปกครอง ด้วยประโยคคำว่า “ชนกลุ่มน้อย

^{๒๙} สมภาษณ์ พิสิฐ หงส์นิชย์กุล รองผู้ว่าการ การประปาภูมิภาค, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๓๐} สมภาษณ์ Tanakorn Sooksang นักธุรกิจ ชาวไทใหญ่ รัฐฉาน, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๑} สมภาษณ์ อาจารย์กัลยา รักจันทร์ ผู้อำนวยการ วัฒนธรรมไทใหญ่ เมืองปอน, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๓๒} สมภาษณ์ จิรารัตน์ กระจ่างดี นิสิตปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ชาวไทใหญ่), ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๓} สมภาษณ์ มังกร สืบอ นักธุรกิจ เมืองเชียงตุง รัฐฉาน, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๓๔} สมภาษณ์ เมียะจิง ชาวไทใหญ่ เมืองตองยี รัฐฉาน, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๕} สมภาษณ์ Ying Hom A ชาวไทใหญ่ เมืองเชียงตุง รัฐฉาน, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๖} สมภาษณ์ Mae Hom Roor ชาวไทใหญ่ เมืองเชียงตุง รัฐฉาน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๗} สมภาษณ์ San Pounq ชาวไทใหญ่ เมืองนาย รัฐฉาน, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๘} สมภาษณ์ หลวงพ่อปัญญานันทะ พระสังฆราชรัฐฉาน, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๓๙} สมภาษณ์ พลเอกเจ้ายอดศึก ประธานกอบกู้รัฐฉาน, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๔๐} สมภาษณ์ เจ้าปางฟ้า เจ้าผู้ปกครองนครเชียงตุง, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๑} สมภาษณ์ หลวงพ่อปัญญานันทะ พระสังฆราชรัฐฉาน, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.

ในบ้านของตนเอง” ฉะนั้น จึงควรสร้างความปรองดอง เพื่อไว้ต่อรองเชิงอำนาจกับรัฐบาลทหารพม่า^{๔๒} Ying hom A เพื่อไม่ให้ความในชุมชน แต่ให้เกิดความสงบสุข และให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ก็จะมีทำหน้าที่แทนประชาชนเป็นผู้ทำหน้าที่ไกลเกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น เน้นไปที่ความปรองดองของประชาชาติ โดยชี้แจงให้มีความสำคัญประวัติศาสตร์ที่สะท้อนให้เห็นความแตกแยกขึ้นกลายเป็นชนกลุ่มในมุมมองของประเทศเพื่อนบ้าน ประวัติศาสตร์ก็จะสะท้อนให้เห็นความถึงอดีตที่ยาวนานกับความเจ็บปวดที่ผ่านมา^{๔๓}

โดยสรุปจากการศึกษาบริบท ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) รัฐฉาน ผู้วิจัย มองเห็นว่า รัฐฉานมีภาพของพัฒนาการทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ ตลอดจนสังคมวัฒนธรรม อันเกิดจากการผสมผสาน กลมกลืนทางวัฒนธรรมทั้งจากภายในรัฐเอง และจากกระแสวัฒนธรรมจากภายนอก เช่น บริเวณตะเข็บชายแดนพม่า ผังท่าซี้เหล็ก และอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ได้หลงไหลเข้ามาสู่รัฐฉานอย่างต่อเนื่อง เป็นการเปิดรับกระแสทุนนิยมใหม่ที่เชิญชวนนักลงทุนต่างชาติให้ไปลงทุนในรัฐฉาน เพื่อสร้างรายได้ เป็นการปรับตัวต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและทางการค้า ซึ่งนอกจากมีส่วนในการเปลี่ยนชีวิตประจำวันของชาวเมืองและพฤติกรรมกรการบริโภคแล้ว ยังสนับสนุนให้ผู้คนเหล่านี้คุ้นเคยกับภาษาของชาวต่างชาติเพิ่มมากขึ้น ผู้วิจัยยังเชื่อมั่นว่า รัฐฉาน จะไม่หยุดนิ่งต่อการเปลี่ยนแปลง เฉกเช่น เมืองสำคัญอื่น ๆ ในพม่า ที่พบว่า วัฒนธรรมและการสังคมของคนในพื้นที่จะแปรผันเคลื่อนไหว แตกต่างไปจากเดิมอยู่เสมอ และแม้ว่า รัฐฉานในปัจจุบันจะมีความรุนแรงลดน้อยลงจากอดีต หากแต่ธรรมชาติของความเป็น “รัฐซ้อนรัฐ” ความเป็น “รัฐสังคมนิยม” (State of Realism) ที่เต็มไปด้วยการขัดกันของอำนาจต่าง ๆ ในเรื่องผลประโยชน์ ดังเช่นคำกล่าวที่ว่า ไม่มีมิตรแท้ และศัตรูถาวร ในทางการเมือง

๔.๒.๒ แนวคิดสันติวัฒนธรรมเชิงพุทธในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์ชาติมีสภาพและความเป็นอยู่ที่ต่างจากสัตว์โลกทั้งหลายเป็นสิ่งที่ ทำให้สังคมมีระเบียบแบบแผน มีความสงบสุขมีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางวัตถุและจิตใจ วัฒนธรรมเป็น เครื่องวัดและเครื่องกำ หนดความเจริญ วัฒนธรรมเกิดจากการเรียนรู้ การสร้างสม การสืบต่อ การถ่ายทอด วัฒนธรรม มีการเกิด การเจริญเติบโต การเปลี่ยนแปลง การเสื่อมสลาย เช่นเดียวกับชีวิตคนและสัตว์ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับชาติหนึ่ง ๆ การที่มนุษย์แบ่งเป็นชาตินั้น อาศัย วัฒนธรรมเป็นเครื่องกำ หนด วัฒนธรรมครอบครัวคือการดำ เนินชีวิตของคนในครอบครัวที่แตกต่างกันซึ่ง ขึ้นอยู่ข้อตกลงร่วมกันภายในครอบครัว วัฒนธรรมในครอบครัวเป็น วัฒนธรรมที่ดิงามถือเป็นส่วนหนึ่งที่ ช่วยขัดเกลาความประพฤติของสมาชิกในครอบครัว ข้อตกลงใน ครอบครัวเป็นสิ่งที่สมาชิกในครอบครัว ตกลงร่วมกันและพร้อมใจกันปฏิบัติ สำหรับไทใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นและมีการถ่ายทอดวัฒนธรรม กันมาอย่างยาวนาน และยังคงถือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เช่น วัฒนธรรมครอบครัวกับความเชื่อที่เกี่ยวพันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อในเรื่องเสื่อบ้าน เสื่อเมือง คือ วิญญาณของ ผู้ที่มาบุกเบิกสร้าง หมู่บ้าน ความเชื่อเรื่องการแต่งงาน การเดินทาง การผิตจาริต จะต้องขอขมาขอเจ้าบ้านที่ คอยคุ้มครอง

^{๔๒} สมภาษณ์ ดร. วุฒิ มิตรประพันธ์, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๓} สมภาษณ์ Ying hom A, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ปกป้อง ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม การเกิด การตาย และวัฒนธรรมการขอขมา หรือเรียกว่า “ กั้น ตอ ” ต่อบิดา มารดา ญาติผู้ใหญ่ ขอขมาพระสงฆ์ และทำ บุญตักบาตรฟังเทศน์ วัฒนธรรม ไทใหญ่มีความเชื่อกันว่าบิดามารดา คือพระพุทธรูปเจ้าคนแรกและความเชื่อทางพระพุทธศาสนา มีความศรัทธาในหลักปฏิบัติตามแนวทางพระพุทธศาสนา เรียกได้ว่าชุมชนไทใหญ่ จะมีความเป็นอยู่ วิถีชีวิต การดำรงชีวิตที่ เกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติตามหลักศาสนาพุทธ

ภูมิศาสตร์ทางวัฒนธรรมประวัติศาสตร์พม่าเป็นอย่างมาก วันที่ ๒ มีนาคม ๑๙๖๒ นายพล เน วินผู้บัญชาการทหารบก (ตำแหน่งในขณะนั้น) และคณะนายทหารได้ทำการรัฐประหารและเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบประชาธิปไตยมาสู่ระบอบสังคมนิยม เป็นช่วงที่พม่าทั้งประเทศตก อยู่ใต้อาญาของนายพล เน วิน อย่างสิ้นเชิง อำนาจอันเบ็ดเสร็จเด็ดขาดของเขานั้นสร้างผลกระทบอย่าง รุนแรงต่อโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของพม่า ตลอดจนวิถีชีวิตที่ฝังตัวอยู่ในระบบ อำนาจของ เน วิน เกือบ ๒๗ ปีที่เขาครองอำนาจอยู่เกือบครึ่งชั่วอายุคนรุ่นใหม่ของพม่า ประเทศชาติ และสังคมของพม่าก็ได้ถูกเปลี่ยนถ่ายมาสู่คนรุ่นปัจจุบัน ก็มีวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยหรือมี การปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย ซึ่งภูมิศาสตร์วัฒนธรรมทางเชื้อชาติถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นสอดคล้องกับ แนวคิดของนัก ดุจฤดี คงสุวรรณ และวรรณะ รัตนพงษ์ ได้กล่าวถึงแนวคิดทางภูมิศาสตร์วัฒนธรรม ว่าหมายถึง การกำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการพิจารณาพื้นที่ หรือ บริเวณที่มีความกลมกลืนของวัฒนธรรม ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากพื้นที่โดยรอบ และสามารถแยกออกจากพื้นที่ใกล้เคียงได้ อย่างไรก็ตามเมื่อเกิด วัฒนธรรมขึ้นแล้วมักจะไม่ได้เกิดอย่างโดดเดี่ยว แต่จะแพร่กระจายออกไปยังชุมชนอื่น ๆ ในหลายพื้นที่ เมื่อมีการยอมรับหรือมีการปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน ก็จัดได้ว่าพื้นที่นั้นมีลักษณะวัฒนธรรม (Culture Treat) ร่วมกัน^{๔๔}

ปัจจุบัน แม้ว่าสภาพของสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนต่าง ๆ ได้มีการเผชิญกับกระแสการ เปลี่ยนแปลงจากสังคมภายนอก ที่มีอิทธิพลสูงและมีการเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วแต่ชาวไทย ก็ยัง สามารถรักษาวัฒนธรรมพื้นบ้านของตนเองไว้ได้ โดยมีพิธีกรรมทำ หน้าที่เชื่อมโยงให้ผู้คนในชุมชนได้ ประพฤติ ปฏิบัติด้วยศรัทธาที่มุ่งมั่น มีความเชื่อที่นับถือเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ และภูมิผี วิญญาณต่าง ๆ ผสมผสานกับความยึดมั่นในจารีตประเพณีตามหลักพุทธศาสนา ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วย การพึ่งพาสังคมภายนอก กระบวนการปรับเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมนั้น มี พฤติกรรมหรือการยอมรับการปฏิบัติเกี่ยวกับด้านการขัดเกลาทางสังคม การลอกเลียนแบบ การมี ค่านิยมแบบใหม่ การยอมรับลักษณะความเป็นสากล การหิบบัณฑิตทางวัฒนธรรมจากสังคมภายนอกเข้า มาใช้ในชีวิตรประจำวันของตน

พระไพศาล วิสาโล ได้กล่าวถึง ความหมายของสันติวัฒนธรรม ในเชิงสันติภาพว่า หมายถึง สำนึก คุณค่า ความเชื่อที่ไม่ส่งเสริมความรุนแรง เอื้อต่อความสมานฉันท์และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ องค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรมเพื่อสันติภาพก็คือ ความเคารพผู้อื่นว่าเสมอตน ความมีขันติธรรม

^{๔๔} ดุจฤดี คงสุวรรณ และวรรณะ รัตนพงษ์, **ประชากรและสังคมโลก. เชียงราย: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๔.** หน้า ๖๙.

ความสันโดษ และเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์^{๔๕} วัฒนธรรมเชิงพุทธ อาจจะมี ความหมายรวมถึง ความสันติสุขหรือความสันติภาพด้วย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชาวพุทธที่รักความสงบสุข โดยอยู่ร่วมกัน แบบสันติภาพแห่งความสงบสุขร่วมกัน วัฒนธรรมเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ควบคู่ไปกับการศึกษาให้เกิด ความรู้ในด้านต่าง ๆ โดยมีชุมชนเป็นฐานรองรับ เพราะวัฒนธรรมเป็นผลรวมของการสะสมทางด้าน สัญลักษณ์ ความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์และผลผลิตที่เป็นวัตถุซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบสังคมหนึ่งไม่ว่าจะ เป็นสังคมทั้งหมด หรือครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยย่อยที่สุดทางสังคม และปัจจัยที่ทำให้สังคมต่าง ๆ มี วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยองค์ประกอบหลาย ๆ ด้าน เริ่มจากความมีน้ำใจไมตรีที่ดีต่อกัน การแสดงความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ โดยการช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน หรือแม้แต่การมีส่วนร่วมช่วยกันพัฒนาสังคมของเราให้ดีขึ้นก็ได้ ก็ถือว่าเป็นการอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุข การจะอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข อันดับแรกนั้น ต้องสร้างความสันติให้เกิดขึ้นสังคมวา สังคมแห่งความสันติสุขนั้น ควรจะเป็นสังคมที่พร้อมด้วยความเสียสละ โดยนำหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการอยู่ร่วมกัน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ความสันติสุขนั้น จะเกิดขึ้นได้ ต้องมีปัจจัยพื้นฐานทาง สังคม คือสิทธิเสรีภาพทางสังคม ซึ่งปัจจุบันสิทธิเสรีภาพนั้นแสดงให้เห็นว่าสิทธิตามธรรมชาติเป็นสิทธิที่มี อยู่คู่กับมนุษย์ทุกคนประชาชนในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ย่อมมีสิทธิตามธรรมชาติในฐานที่ตนเอง ได้เกิดมาบนผืนแผ่นดินไทย ย่อมมีสิทธิเต็มที่ตามที่กฎหมายได้บัญญัติเอาไว้^{๔๖} การที่เครือข่ายชาวพุทธได้ ออกมาเป็นช่วยเหลือชาวพุทธหรือได้ออกมาเป็นตัวแทนของชาวพุทธในการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ^{๔๗} ก็เป็น สิทธิที่ไม่ผิดต่อสิทธิทางธรรมชาติหรือสิทธิในฐานะประชาชนคนหนึ่ง ซึ่งถือได้ว่ามนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะเป็น ชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม หรืออื่น ๆ^{๔๘} ไม่ว่าเขาจะเกิดมามีลักษณะอย่างไร จะเป็นเพศชายหรือเพศหญิง นับถือศาสนาใดก็ตาม เป็นคนพิการหรือสมบูรณ์ครบถ้วน เป็นคนจนหรือคนร่ำรวย แต่มนุษย์ทุกคนมีสิทธิ เท่าเทียมกันในการอยู่ในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยถูกต้องตามกฎหมาย^{๔๙} ฉะนั้นการที่ประชาชน คนใดคนหนึ่งจะใช้สิทธิดังกล่าวในการดูแลปกป้องและรักษาชีวิตของตนเอง^{๕๐} เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่ แห่งนี้ตามสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ประชาชนคนต้องเข้าใจเรื่องสิทธิเสรีภาพ จึงจะทำให้การอยู่ร่วมกันใน สังคมเกิดความสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้^{๕๑}

^{๔๕} พระไพศาล วิสาโล พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต, กรุงเทพฯ มูลนิธิ สดศรี-สฤติวงศ์, ๒๕๕๖), หน้า ๓๒.

^{๔๖} สัมภาษณ์ ดร. วกุล มิตรประพันธ์, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๗} สัมภาษณ์พระครูอนุสรณ์ชัยสิทธิ์, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๔๘} สัมภาษณ์พระมหาญาณินทร์ ญาณนโท, ศูนย์ปฏิบัติธรรมชาวไทใหญ่ สาธุประดิษฐ์ กทม. ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๙} สัมภาษณ์หลวงพ่อบุญญานันทะ, พระสังฆราชรัฐฉาน, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๕๐} สัมภาษณ์ Ven.Dr.Kittisara มหาวิทยาลัย ตองยี รัฐฉาน, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๑} สัมภาษณ์ Sangkham Jang Yod ประชาชนชาวไทใหญ่ แขนงศิลปินพื้นบ้าน, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ทั้งนี้สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธ หมายถึง การมีสันติหรือความสุขสงบเป็นวิถีแห่งวัฒนธรรมซึ่งดำรงไว้วัฒนธรรมที่ดำรงที่มีหลักพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางปฏิบัติ ได้แก่ หลักพรหมวิหาร ๔ คือ ความรักเมตตา ปรารถนาดีต่อผู้อื่น และพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ ความยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี ไม่อิจฉาตาร้อนจนเป็นเหตุให้สร้างความเสียหายต่อตนเองและผู้อื่น การวางใจเป็นกลางไม่หลงในความทุกข์ และไม่จมอยู่กับความทุกข์จนมากเกินไป รู้จักที่จะปรับตัวให้อยู่กับปัจจุบันได้อย่างมีความสุข หลักสาราณียธรรม เป็นหลักปฏิบัติที่พึงมีต่อสมาชิกในสังคมนั้น ๆ ซึ่งจะส่งผลให้สังคมนั้นมีความเมตตาต่อกันเป็นพื้นฐาน ที่สะท้อนผ่านกาย วาจา ใจ การมีศีลหรือการเคารพกฎกติกาของสังคมที่ร่วมอาศัย การมีความเห็นไปในทางเดียวกัน กล่าวคือ รักความสงบ ไม่ปรารถนาจะใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา และการรู้จักแบ่งปันสิ่งที่หามาได้ซึ่งรวมไปถึงการแบ่งปันทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีหลักอภิปรายธรรม อันเป็นธรรมที่ทำให้สังคมนั้นเกิดความรักสามัคคี ด้วยการมีส่วนร่วมและการเคารพสิ่งที่หมู่คณะได้วางกรอบไว้ร่วมกัน การให้เกียรติ เคารพความเป็นผู้ใหญ่ การให้เกียรติสตรี และหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ป้องกันแก้ไขความขัดแย้งได้ทั้งในระดับบุคคลและสังคม กล่าวคือ หลักปธาน ๔ เป็นเรื่องของการรู้จักที่จะพยายามละความขัดแย้งที่จะนำไปสู่ความรุนแรง การรู้จักสละความโกรธแค้นชิงชังเพื่อให้สังคมส่วนใหญ่เดินหน้าร่วมกันได้ การสร้างเสริมสัมพันธที่ดีต่อกันทำกิจกรรมที่สร้างความรักความผูกพันมากกว่าการจ้องจับผิดทำร้ายกัน และสุดท้ายคือการพยายามรักษาวัฒนธรรมที่ดำรงไว้ให้คงอยู่ต่อไป

๔.๒.๓ กระบวนทัศน์ สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

สืบเนื่องจากผลแห่งความขัดแย้ง ในการเรียกร้องสิทธิในการปกครองตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ กับรัฐบาลทหารของพม่า ที่มีโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจอันซับซ้อน ซ่อนความขัดแย้งไว้ภายใน และมีการเจรจาต่อรองผลประโยชน์ของแต่ละฝ่าย^{๕๒} ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญบนพื้นฐานสำหรับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ผู้วิจัยมีความตั้งใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ และแสวงหาคำตอบต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาต่อปฏิบัติการที่ไร้ความรุนแรง โดยนำ^{๕๓} “สันติวัฒนธรรม”^{๕๔} มาเป็นกรอบในการวิจัย^{๕๕} ดังนี้

ทั้งนี้เสียงสะท้อนจากชาวไทใหญ่ สันติวัฒนธรรม หมายถึง วัฒนธรรมการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยความเมตตากรุณา บนหลักการพื้นฐานการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข^{๕๖} โดยมีขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามที่ช่วยให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ประพฤติปฏิบัติตามที่

^{๕๒} สัมภาษณ์ Sangkham Jang Yod ปราชญ์ชาวไทใหญ่ แขนงศิลปินพื้นบ้าน, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๓} สัมภาษณ์ พิสิฐ หงษ์วิชัยกุล รองผู้ว่าการ การประปาภูมิภาค, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๕๔} สัมภาษณ์ ดร.ลำพอง กลมกุล ศูนย์อาเซียนศึกษา มจร. ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๕} สัมภาษณ์ ดร. จรูญ คำนวนตา ประธานศูนย์วัฒนธรรมไทใหญ่ศึกษา จ. แม่ฮ่องสอน,

^{๕๖} สัมภาษณ์ Ven.Dr.Kittisara มหาวิทยาลัย ดอยยี่ รัฐฉาน,

ต่อกันและกัน โดยปราศจากความรุนแรง ผ่านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วนำไปสู่ชีวิตที่สงบสุข^{๕๗} มีความเจริญงอกงามทั้งภายนอกและภายในของความเป็นมนุษย์^{๕๘}

วิถีชีวิตของชาวไทใหญ่ ปัจจุบัน ก็จะมีสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ต่าง ๆ ของชาวไทใหญ่เป็นสภาพชีวิตของคนต่างถิ่นที่อพยพเคลื่อนย้าย เข้ามาอยู่ปะปนกับชาวไทยพื้นเมืองอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ดำรงชีวิตด้วยการค้าขายและการรับจ้าง ขยายแรงงาน มีการผสมผสานวิถีชีวิต ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวให้เข้ากับชาวพื้นเมือง ประเพณีการเกิดการแต่งงาน วิถีชีวิตเริ่มเปลี่ยนแปลงตามยุคหรือความเจริญเข้าเกี่ยวข้อง จึงทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไทใหญ่ เริ่มรับรู้และนำวัฒนธรรมต่างถิ่นเข้าสู่ชุมชน โดยการถ่ายทอดผ่านเยาวชนรุ่นใหม่ หรือถ่ายทอดจากด้านเทคโนโลยี จึงเกิดวัฒนธรรมแบบผสมผสานจากวัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นวัฒนธรรมร่วมสมัย ผู้วิจัยได้ถอดบทเรียนวิถีวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ในกรอบของสันติวัฒนธรรมเชิงพุทธ ดังนี้

ภาพที่ ๔.๖ วัฒนธรรมการแต่งกายและการจัดพิธีต้อนรับแขกผู้มาเยือน

สันติวัฒนธรรมไทใหญ่ได้สารณียธรรม หลักธรรมแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง ถือว่าเป็นธรรมที่เป็นพลังในการสร้างความสามัคคี^{๕๙} กล่าวคือ

๑. เมตตาทายกรรม ควรแสดงออกซึ่งความรัก ความปรารถนาดีต่อกันทั้งกาย วาจาด้วยความจริงใจ ขณะเดียวกันก็มีความรู้ ความเข้าใจในการแก้ไขปัญหา หรือแก้ทุกข์ อย่างถูกต้องเสมอกัน ด้วยกิริยาอาการที่สุภาพ อ่อนโยน มีการช่วยเหลือ^{๖๐} มีการให้ความร่วมมือ เคารพในสิทธิผู้อื่น ควรคิด

^{๕๗} สัมภาษณ์ Dr. Tesanyana นิสิตปริญญาเอก มจร. (ชาวไทใหญ่),

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระมหาญาณินทร์ ญาณินโท ศูนย์ปฏิบัติธรรมชาวไทใหญ่ สาธุประดิษฐ์ กทม.,

^{๕๙} สัมภาษณ์ พิสิฐ หงส์วนิชย์กุล รองผู้ว่าการ การประปาภูมิภาค,

^{๖๐} สัมภาษณ์ Sangkham Jang Yod ปราชญ์ชาวไทใหญ่ แขนงศิลปินพื้นบ้าน,

ว่าทุกคนเท่าเทียมและอยู่ในฐานะของความเป็นมนุษย์^{๖๑} ด้วยกัน มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ดังนั้น การแสดงออกซึ่งความรักที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ถือว่าเป็นการเอื้อเฟื้อต่อกันและจะนำความสุขมาให้แก่ตนเองและสังคมด้วย

๒. เมตตาวาจกรรม ควรแสดงออกทางวาจาด้วยความเมตตา ด้วยคำพูดที่สุภาพ น้ำเสียงที่ไพเราะชวนฟัง บอกถึงความหวังดีต่อกัน^{๖๒} ช่วยแนะนำ ตักเตือนด้วยความหวังดี แสดงความเคารพนับถือกัน ใช้เหตุผลในการเจรจากันโดยใช้ปัญญา ไม่แสดงความโกรธกริ้ว ไม่ใช้อารมณ์ในการแก้ไขปัญหากล่าวาจโมหิตวาระร้ายกัน พูดดีด้วยความหวังดีต่อกัน และมุ่งประโยชน์ต่อส่วนรวม^{๖๓}

๓. เมตตามโนกรรม ควรแสดงออกทางใจด้วยความเมตตา^{๖๔} โดยตั้งใจ ปรารถนาดีต่อกัน นึกคิดแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่กันและกัน ไม่คิดเบียดเบียนมุ่งร้ายผู้อื่น มองในแง่ดี แสดงความรักและไม่ตรีอย่างจริงจังโดยไม่มีอุบายซ่อนเร้น ไม่ถือเป็นเหตุที่จะแบ่งแยกรังเกียจียดกัน^{๖๕}

๔. สาธารณโภคี จะต้องแบ่งปันในสิ่งของที่ได้มาโดยชอบธรรม มีความสุขกับการให้ แม้เป็นของเล็กน้อยก็ไม่หวงนำมาเฉลี่ยแบ่งกัน^{๖๖} ให้ได้ใช้สอยบริโภคทั่วกัน มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม^{๖๗}

๕. ศีลสามัญญตา^{๖๘} มีความประพฤติ รักษาระเบียบวินัย มีความสุจริตทางกาย วาจา ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อความเดือดร้อนต่อสังคม มีความเสมอภาคต่อบุคคล ขจัดความเอาัดเอาเปรียบระหว่างสมาชิกในสังคม ควรยึดมั่นในระเบียบวินัย ผดุงความยุติธรรม เคารพกฎกติกาของสังคม^{๖๙}

๖. ทิฏฐิสามัญญตา จะต้องมีความเชื่อมั่นยึดถือในหลักการอุดมการณ์ และอุดมคติ ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกัน ทำให้เกิดความระลึกถึงกันสร้างสรรค์ให้เกิดความรัก ความเคารพ เสริมสร้างความสามัคคี ช่วยเหลือ เกื้อกูล^{๗๐} ทำให้เกิดความพร้อมเพรียง สัมครสมานและสามัคคี^{๗๑}

ทั้งนี้ได้วิเคราะห์ ผ่านนโยบายร่วมสมัย^{๗๒} วัฒนธรรมนำชาติ ของพลเอกเจ้ายอดศึก โดยนำการศึกษา^{๗๓} มาเป็นแนวทางการพัฒนาชาติในหลากหลายมิติ เช่น การนำภูมิปัญญาชาวบ้าน ขบวนการ

^{๖๑} สัมภาษณ์ อาจารย์กัลยา รักจันทร์ ผู้อำนวยการ วัฒนธรรมไทใหญ่ เมืองปอน,

^{๖๒} สัมภาษณ์ จิราวัฒน์ กระจ่างดี นิสิตปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ชาวไทใหญ่), ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๓} สัมภาษณ์ มังกร สืบอ นักธุรกิจ เมืองเชียงตุง รัฐฉาน, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๖๔} สัมภาษณ์ เมียะจิง ชาวไทใหญ่ เมืองตองยี รัฐฉาน, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๕} สัมภาษณ์ Tanakorn Sooksang นักธุรกิจ ชาวไทใหญ่ รัฐฉาน, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๖} สัมภาษณ์ Ying Hom A ชาวไทใหญ่ เมืองเชียงตุง รัฐฉาน, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๗} สัมภาษณ์ Mae Hom Roor ชาวไทใหญ่ เมืองเชียงตุง รัฐฉาน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๘} สัมภาษณ์ San Pounq ชาวไทใหญ่ เมืองนาย รัฐฉาน, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๙} สัมภาษณ์ ดาว แม่บ้าน ชาวไทใหญ่ ย่านสาธุประดิษฐ์ กทม. ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๐} สัมภาษณ์ พิสิฐ หงส์วนิชย์กุล รองผู้ว่าการ การประปาภูมิภาค, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๗๑} สัมภาษณ์ Sangkham Jang Yod ประชาชนชาวไทใหญ่ แขวงศิลปินพื้นบ้าน, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

พื้นปูนตรีพื้นบ้านไต่ นิทานพื้นบ้าน และคตินิยม (ความรัก ความสามัคคี ความดี) โดยเฉพาะประโยคสำคัญ “หากชนะศึกสงคราม แต่ปราศจากวัฒนธรรมชาติ”^{๗๔} ก็ไร้คุณค่า

นโยบาย “วัฒนธรรม นำชาติ” คือสิ่งที่พลเอกเจ้ายอดศึก เชื่อว่า อัตลักษณ์และประเพณีจะสร้างรัฐฉานให้กลับคืนเป็นหนึ่งเดียวอีกครั้ง และเป็นบันไดก้าวแรกของการเรียกร้องการปกครองในระบอบสหพันธ์รัฐจากรัฐบาลเมียนมาร์^{๗๕} ทำให้ในวันชาติไทใหญ่ (วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ของทุกปี) ที่คอยไตแรง กลายเป็นพื้นที่สำคัญ^{๗๖} ทางประวัติศาสตร์ ในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมสู่สังคมโลก^{๗๗}

สถานะของไทใหญ่ ซึ่งเป็นชาติพันธุ์กลุ่มน้อย และตกอยู่ภายใต้กระแสถูกกลืนทางวัฒนธรรมผ่านกลไกต่าง ๆ ของรัฐบาลพม่ามาโดยตลอดนั้น^{๗๘} ปัจจุบันผู้นำของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ได้พยายามสร้างเสริม^{๗๙} อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ และต่อรองพื้นที่ทางวัฒนธรรมด้วยการใช้ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ กล่าวคือ^{๘๐}

๑) การแสดง “จ๊าดไต” มหรสพชาวไต^{๘๑} หรือ ลีเกของชาวไทใหญ่ โดยใช้นิทานชาดกหรือตำนานศาสนาเป็นเนื้อเรื่อง มักเล่นในงานเทศกาลรื่นเริงทั่วไป^{๘๒}

๒) การแสดง ศิลปะ การร่ายรำกึ่งกะหฺร่า การฟ้อนโต ในพิธีฉลองบุญ^{๘๓}

๓) บทภาพยนตร์ เจ้าเสือข่านฟ้า (วีระผู้กล้า ซึ่งครั้งหนึ่งในอดีต เคยสร้างอาณาจักรไทใหญ่ ครอบคลุมพม่าภาคเหนือทั้งหมด)^{๘๔} และสั้นแสงฉาน (ตำนานรัก เจ้าชาย กับหญิงสามัญชน คู่ชีวิตชาวออสเตเรีย

๔) พิธีกรรม “กั้นตอ” ขบวนการทางสังคม เปิดโอกาสให้คู่ขัดแย้ง ได้มีโอกาส “ขอขมา” และให้อภัยซึ่งกันและกัน^{๘๕} โดยพิธีดังกล่าวจะจัดปกติปีละสองครั้ง^{๘๖} ในเดือนเมษายนและ

^{๗๒} สัมภาษณ์ Ying Hom A ชาวไทใหญ่ เมืองเชียงตุง รัฐฉาน, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๓} สัมภาษณ์ Mae Hom Roor ชาวไทใหญ่ เมืองเชียงตุง รัฐฉาน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๔} สัมภาษณ์ เมียะจิง ชาวไทใหญ่ เมืองตองยี รัฐฉาน, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๕} สัมภาษณ์ San Pounq ชาวไทใหญ่ เมืองนาย รัฐฉาน, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๖} สัมภาษณ์ Ven.Dr.Kittisara มหาวิทยาลัย ตองยี รัฐฉาน, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๗} สัมภาษณ์ Dr. Tesanyana นิสิตปริญญาเอก มจร. (ชาวไทใหญ่), ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๘} สัมภาษณ์ พระมหาญาณินทร์ ญาณินโท ศูนย์ปฏิบัติธรรมชาวไทใหญ่ สาธุประดิษฐ์ กทม., ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๙} สัมภาษณ์ Sangkham Jang Yod ปราชญ์ชาวไทใหญ่ แขนงศิลปินพื้นบ้าน, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๐} สัมภาษณ์ อาจารย์ประเสริฐ ประดิษฐ์ ประธานสภาวัฒนธรรม จ.แม่ฮ่องสอน, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๘๑} สัมภาษณ์ พิสิฐ หงส์ฉนิชกุล รองผู้อำนวยการ การประปาภูมิภาค, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๒} สัมภาษณ์ พระมหาญาณินทร์ ญาณินโท ศูนย์ปฏิบัติธรรมชาวไทใหญ่ สาธุประดิษฐ์ กทม., ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๓} สัมภาษณ์ Sangkham Jang Yod ปราชญ์ชาวไทใหญ่ แขนงศิลปินพื้นบ้าน, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๔} สัมภาษณ์ Mae Hom Roor ชาวไทใหญ่ เมืองเชียงตุง รัฐฉาน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๕} สัมภาษณ์ พระมหาญาณินทร์ ญาณินโท ศูนย์ปฏิบัติธรรมชาวไทใหญ่ สาธุประดิษฐ์ กทม., ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

พลุดิจิกายน หนึ่ง ภายหลังพิธี คู่ขัดแย้ง^{๘๗} ท่านใดที่ยังไม่ยอมรับการ “ขอขมา” หรือให้อภัย และยินยอมที่จะยุติปัญหาความขัดแย้ง ก็จะถูกสังคมประณาม^{๘๘}

จากความขัดแย้งอันเนื่องมาจากชาติพันธุ์^{๘๙} นั้น แตกต่างจากจากความขัดแย้งอันมีเหตุอื่น ฉะนั้น ทางออกจึงมิใช่การแก้ปัญหาด้วยวิธีทั่วไป หากอยู่ที่การเสริมและป้องกัน (Prevention) โดยต้องอาศัยการคำนึงถึงการเมืองสมัยใหม่^{๙๐} ชนิดที่ให้ความสำคัญกับหลักเมตตา และการให้อภัย และในยุคที่มีความแปลกแยกกันมากขึ้น^{๙๑} เพราะผลจากกึ่งคมบริโภคนิยม ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า ศาสนาพุทธ จะเป็นยารักษาโรคที่ได้ผล ในการแก้ปัญหาคความรุนแรง^{๙๒} โดยวิธีการกระทำอย่างมีสติและจิตที่รู้เท่าทัน มนุษย์จะสามารถฟื้นฟูการมีอยู่ และสันติสุขภายในได้^{๙๓}

การจะลดความขัดแย้งลงได้นั้น วัฒนธรรมประเพณีก็มีส่วนที่สำคัญของชาวไทใหญ่เป็นการทำบุญทำทานเป็นหลัก กำหนดการจัดงานประจำปีเรียกว่า “หย่าสี่” ซึ่งตรงกับคำว่า “ราศี” ทั้ง ๑๒ เดือนหรือประเพณีสิบสองเดือน เช่น ประเพณีตานข้าวหย่ากู่ กองโหล ปอยห่างน้ำ ปอยสลาก ปอยเหลินสิบเอ็ด หรืองานจองพารา ปอยเหลินสิบสอง โดยมีประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญอย่างยิ่ง ได้แก่ ประเพณีปอยสา่งลองเป็นการบรรพชาสามเณรตามแบบไทใหญ่ และประเพณีสิบสองล่องมนผ่องไตหรือประเพณีลอยกระทงใหญ่เป็นประเพณีเก่าแก่ที่จัดขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา และบูชาพระอุปคุต พระอรหันต์ตามความเชื่อ

ภาพที่ ๔.๗

การแสดง

เต้นรำของชาวไต

^{๘๖} สัมภาษณ์ Sangkham Jang Yod ประชาชนชาวไทใหญ่ แขวงศีลปินพื้นบ้าน, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๗} สัมภาษณ์ Mae Hom Roor ชาวไทใหญ่ เมืองเชียงตุง รัฐฉาน, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๘} สัมภาษณ์ พิสิฐ หงส์วณิชย์กุล รองผู้ว่าการ การประปาภูมิภาค, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๙} สัมภาษณ์ อาจารย์ประเสริฐ ประดิษฐ์ ประธานสภาวัฒนธรรม จ.แม่ฮ่องสอน, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๙๐} สัมภาษณ์ San Pounq ชาวไทใหญ่ เมืองนาย รัฐฉาน, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๙๑} สัมภาษณ์ พิสิฐ หงส์วณิชย์กุล รองผู้ว่าการ การประปาภูมิภาค, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๙๒} สัมภาษณ์ อาจารย์ประเสริฐ ประดิษฐ์ ประธานสภาวัฒนธรรม จ.แม่ฮ่องสอน, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๙๓} สัมภาษณ์ San Pounq ชาวไทใหญ่ เมืองนาย รัฐฉาน, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

การเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ของชาวไตในรัฐฉาน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาลูกเล็กเรียงรายสลับกันเป็นลูก ๆ ไป เรียกว่าดอย ซึ่งดอยแต่ละลูกก็มีสิ่งปลูกสร้างที่เป็นบ้านน่าจะเรียกว่ากระท่อมมากกว่า เพราะปลูกกันแบบง่าย ๆ โดยใช้สิ่งของไม้ที่อย่างก็สามารถปลูกบ้านได้แล้วนั่นคือบ้านหนึ่งหลังจะมีเสาอยู่สี่ต้นบ้างหกต้นบ้าง แล้วแต่จะพออยู่สำหรับสมาชิกในครอบครัวหลังคามุงด้วยหญ้าคาสังกะสีหรือกระเบื้องคงเป็นไปได้ยากเพียงแค่นี้หลังคาบังแดดบังฝนเท่านั้นก็ดีโขแล้วละ ส่วนฝาและกระดานปูพื้นอาศัยไม้ไผ่ที่มีอยู่ทั่วไปบนดอย เป็นฝาบ้านและใช้ปูพื้นด้วยเหินไหมหละว่าคำว่าบ้าน ณ ที่แห่งนี้ใช้วัสดุไม้ก็อย่างเอง ก็สามารถทำเป็นบ้านอันอบอุ่นได้ ไฉนเล่าเราคนเมืองกรุงจึงไม่ค่อยจะรู้จักคำว่าพอยู่พอกินเหมือนเขาบ้าง

ภาพที่ ๔.๘ เข้าพิธีกรรมการทำบุญของชาวไตใหญ่

ปัญหาเรื่องชนกลุ่มน้อยของพม่าเป็นปัญหาการเมืองภายในประเทศพม่าเองที่ไม่สามารถสร้างความสมัครสมานสามัคคีในหมู่คนในชาติได้ ประกอบกับชนเชื้อชาติที่เป็นปัญหา โดยเฉพาะรัฐฉาน นอกจากนี้ยังมีระบบการปกครองที่แตกต่างรวมถึงความเป็นมาของประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาในช่วงอาณานิคม รวมถึงสัญญาปางหลวงที่จะให้ชนกลุ่มน้อยสามารถแยกตัวออกไปตั้งเป็นรัฐปกครองตนเองได้ ฉะนั้นเมื่อเวลาต่อมาพม่าเป็นประเทศที่เริ่มเปิดความความสัมพันธ์กับภายนอก ยังมีลักษณะของการไม่ไว้วางใจคนในชาติ อีกด้วย นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงความขัดแย้งเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติในพม่า ซึ่งเป็นปัญหาที่สร้างความขัดแย้งกับรัฐฉาน และชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งการแทรกแซงจากต่างประเทศเอง เช่น สหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะการแทรกแซงเพื่อดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชนต่อรัฐบาลพม่าความพยายามที่จะยุติการสู้รบภายในรัฐฉานระหว่างรัฐบาลพม่าและกองกำลังกลุ่มต่าง ๆ นั้น เป็นความพยายามที่สมควรได้รับการสนับสนุนแม้หลายฝ่ายจะวิจารณ์ว่าข้อตกลงหยุดยิงที่กองกำลังต่าง ๆ ทำไว้กับรัฐบาลพม่า จะเป็นเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มิได้เป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ แต่อย่างน้อยก็ช่วยระงับการรบราฆ่าฟันอันมีแต่จะสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน ปัจจุบันประชากรรัฐฉานกว่า ๕ ล้านคนที่ดำรงชีวิตอยู่อย่างยากไร้ มีคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่ามาตรฐานที่ควรจะเป็น และยังมีพวกที่ลี้ภัยเข้ามาอยู่ในประเทศไทยหรือจีนอีกเป็นจำนวนมาก หากรัฐฉานปลอดสงครามและมีแต่ความสุข คงเป็นไปได้ว่าประชาชนเหล่านี้จะกลับคืนสู่แผ่นดินเกิดเพื่อร่วมกันพัฒนาารัฐฉาน โดยไม่เป็นการสร้างภาระให้กับ

ประเทศเพื่อนบ้านที่ต้องให้การคุ้มครองดูแลอีกต่อไป ประเด็นสำคัญในทุกวันนี้จึงอยู่ที่ว่ารัฐบาลพม่า นั้นมีความจริงใจที่จะให้โอกาสแก่บรรดาผู้นำและปัญญาชนชาวไทใหญ่ (รัฐฉาน) เพียงใด ในการที่จะให้ พวกเขามีส่วนร่วมในการบริหารและพัฒนา รัฐฉาน วันนี้รัฐฉานก็ยังทำการต่อสู้เพื่อทวงคืนสัญญาที่จะได้ ปกครองตนเองจากรัฐบาลพม่าอยู่

ภาพที่ ๔.๘ การทำบุญของชาวไทใหญ่ที่ศูนย์

สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ฉะนั้นต่อ ประธานชมรมชาวไทใหญ่ กล่าวว่า สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธจะเกิดขึ้นได้สำหรับชาวไทใหญ่นั้น ถือว่าเป็นเรื่องปกติ เพราะวัฒนธรรม ประเพณีจะเกี่ยวข้องกับเรื่องพระพุทธศาสนา ตั้งแต่เกิดจนตายก็ได้ เพราะชาวไทใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาอยู่ แต่สิ่งหนึ่งที่จะเกิดวัฒนธรรมตั้งแต่ครอบครัว การ ปฏิบัติต่อกันตั้งแต่เรื่องการเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส เช่น ต้องตักข้าวให้ผู้ใหญ่ก่อน และให้การต้อนรับแขก ผู้มาเยือนด้วยความเต็มใจ แสดงออกถึงความมีน้ำใจ และความสัมพันธ์เครือญาติพี่น้องก็สำคัญมาก ถือ ว่าเป็นวัฒนธรรมครอบครัวของชาวไทใหญ่ แต่จะโดดเด่นมากเรื่องวัฒนธรรม โดยเฉพาะความสัมพันธ์ ระหว่างฆราวาสด้วยกัน ยังคงความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาส ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกัน มาตั้งแต่บรรพบุรุษถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นด้วยการปฏิบัติ การแสดงออกโดยการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม

การแสดงออกเคารพต่อพระสงฆ์เป็นวัฒนธรรมที่ต้องแสดงออกถึงความศรัทธาที่มีต่อ พระสงฆ์ เพราะส่วนหนึ่งวัฒนธรรมเกิดจากวัดและชาวไทใหญ่ก็อาศัยวัดเป็นแหล่งหรือศูนย์รวมของ

ชนบธรรมนิยมประเพณี และกิจกรรมการช่วยเหลือสังคมและกิจกรรมการทำบุญ ก็จะมารวมกันที่วัด^{๙๔} วัดจะมีบทบาทสำคัญต่อการสืบสานวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่มาก โดยเฉพาะวัดที่กรุงเทพมหานคร ก็เรียกว่าศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยใหญ่ เพราะอย่างน้อยก็ยังมีวัดที่เป็นที่พึ่งของพุทธศาสนิกชนที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอยู่ อย่างน้อยก็มีวัด มีพระเป็นที่เคารพ ของชาวไทยใหญ่ในประเทศไทย เมื่อเป็นเช่นนี้ วัดและพระสงฆ์จึงเป็นศูนย์รวมของกิจกรรมทุกอย่างที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมชนบธรรมนิยมหรือการประกอบพิธีการทำบุญ วัฒนธรรมเหล่านี้จะเกิดขึ้นตั้งแต่การปฏิบัติตน การแต่งกาย หรือมารยาทการต้อนรับ การกราบและการไหว้ เป็นต้น ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่มีความแตกต่างจากวัฒนธรรมไทยบ้าง แต่เราก็อนุรักษ์สืบสานประเพณีต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมของชาวไทยใหญ่ โดยวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรมเหล่านี้ได้เช่นกัน

สัมภาษณ์ แสงหนุ่ม ดอกแก้ว กล่าวว่า วัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ จะแตกต่างจากวัฒนธรรมของประเทศไทย ซึ่งจะมีอัตลักษณ์ความเป็นไทยใหญ่แฝงอยู่ในวัฒนธรรม ตั้งแต่วัฒนธรรมระดับครอบครัว ระดับชุมชนและการใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย แต่แฝงไว้ด้วยวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ การกิน หรือแม้แต่อาหารก็สามารถบ่งบอกถึงวัฒนธรรมได้ ที่เด่นชัดมากที่สุดยุคปัจจุบันนี้ คือการแต่งกาย ซึ่งเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์บ่งบอกถึงความเป็นไทยใหญ่ได้ และยังมีภาษาเขียนเป็นของตัวเอง แสดงให้เห็นความเจริญด้านวัฒนธรรมมากสืบทอดกันเป็นยุค ๆ และโลกจะเปลี่ยนไป เจริญแค่ไหน แต่วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวไทยใหญ่ ก็ยังคงอยู่ โดยหนุ่มสาวรุ่นใหญ่ ยังมีการแต่งกายด้วยชุดประจำของชนชาวไทยใหญ่ให้เห็นเมื่อมีการ หรือพิธีกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะประเพณีทำบุญที่วัด ก็จะแต่งชุดประจำชนชาติ การพำนอนหรือสืบทอดกันเป็นเวลาที่ยาวนาน โดยเฉพาะประเพณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาตลอดปี และมีอีกที่สำคัญ เมื่อมีงานหรือการจัดกิจกรรมอะไรก็แล้วแต่ ทั้งส่วนตัวและส่วนรวม ก็สามารถจะรวมพลังช่วยเหลือกันซึ่งและกัน ใครมีทรัพย์ก็ช่วยด้วยเงิน หรือบางคนก็จะช่วยด้วยแรงกาย มาร่วมกันทำ โดยไม่มีค่าแรง แต่มีความสามัคคีร่วมงานร่วมใจหรือแม้แต่การสร้างบ้านเรือน ก็ยังลงแรงช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่วนงานบุญ หรืองานการกุศล จิตอาสาจะช่วยเหลือสังคมนั้น ยิ่งได้รับความอนุเคราะห์ร่วมกันทำ เช่น ประเพณีบวชพระ กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันพระ ก็ขอให้มีการกิจกรรม ก็จะมาร่วมกันกันที่วัดหรือสถานที่ที่ถูกกำหนด ทุกคนที่มา ร่วมกัน ก็ต้องการมาช่วยกิจกรรมและช่วยเหลืองาน ไม่คิดค่าตอบแทนนี่คือวัฒนธรรมที่เด่นชัดที่สุดของชาวไทยใหญ่^{๙๕} ซึ่งปัจจุบัน ก็ยังคงรักษาวัฒนธรรมที่กล่าวมาด้วยการให้ความสำคัญวัฒนธรรม จะเป็นแบบอย่างให้แก่เยาวชนได้นำไปปฏิบัติได้

สัมภาษณ์นายทอง และนางถวิล ตูนา ได้กล่าวถึงคำว่าวัฒนธรรมเชิงพุทธเพื่อให้เกิดความสันตินั้น จะเกี่ยวเนื่องด้วยวัฒนธรรมพื้นบ้านของแต่ละชนชาติ ย่อมมีความแตกต่างกัน ซึ่งวัฒนธรรมจะสูญหายหรือถูกกลืนด้วยวัฒนธรรมต่างชาตินั้น ขึ้นอยู่กับวิถีชีวิตของแต่ละชนชาติ มีจะมีวิธีการรักษาวัฒนธรรมอย่างไร ซึ่งการใช้วัฒนธรรมนำชาตินั้น ยิ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรม เพราะชาติจะอยู่ได้ด้วยความเป็นชาตินั้น ๆ ก็จะมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง หากวัฒนธรรมของชาติถูก

^{๙๔} สัมภาษณ์ จำยหนันต่อ ประธานชมรมชาวไทยใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรม สาธุประดิษฐ์ กรุงเทพมหานคร ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๙๕} แสงหนุ่ม ดอกแก้ว, ศูนย์วัฒนธรรม สาธุประดิษฐ์ กรุงเทพมหานคร ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

วัฒนธรรมต่างชาติ หรือคนรุ่นใหม่หลงใหลในวัฒนธรรมชาติ ก็แสดงให้เห็นถึงความล้มสลายของชาติ การใช้วัฒนธรรมน้ำชาตีหมายถึงการส่งเสริม รักษาและพัฒนาความเป็นชาติและความเป็นวัฒนธรรมของชาติไม่ให้อ่อนแอ

วัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ ส่วนมากก็จะเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะชาวไทยใหญ่ จะนับพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ฉะนั้นพิธีกรรมต่าง ๆ ก็จะเกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาตลอด ตั้งแต่การกราบ การไหว้พระ การทักทายและการให้การต้อนรับผู้มาเยือน ก็จะมีพิธีกรรมทางศาสนาและการแต่งกายแบบไทยใหญ่ เช่น พิธีกรรมที่สำคัญที่สุด คือ วันสงกรานต์ จะจัดพิธีกรรมแบบไทยใหญ่ มีการละเล่นเพื่อรักษาขนบธรรมเนียม การประกอบพิธีกรรมทำบุญ ถวายทาน เพื่ออุทิศส่วนบุญกุศลให้แก่ผู้ดวงวิญญาณบรรพบุรุษหรือแก่ผู้มีอุปการคุณที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งแต่ละพิธีกรรมที่ขาดเสียมิได้ คือ ดอกไม้ รูป เทียน เป็นการแสดงออกถึงความเคารพสักการะสิ่งศักดิ์ และน้อมถวายแก่พระสงฆ์ด้วย โดยมีการแสดงจำตอ คือ มหกรรมลิเกพื้นฐาน พิธีปล่อยสายล่อง ประเพณีการบวช เพื่อทดแทนคุณบิดามารดา การรำนกรำโต เพื่อถวายแก่พระพุทธเจ้า และการทอดกฐิน ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาและโยงถึงวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ด้วย^{๑๖} จึงเกิดวัฒนธรรมเชิงพุทธ จะนำไปสู่สันติสุขของชุมชนชาวไทยใหญ่หรือแก่ประชาชนทั่วโลก

สัมภาษณ์นายทองพระจาง เจ้าอาวาสวัดถ้ำน้ำเต็ง นิสิตปริญญาเอก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{๑๗} กล่าวว่า ภูมิศาสตร์วัฒนธรรมนั้น จะมียอดประกอบด้วยประวัติศาสตร์ของชาติด้วย เมื่อมีชาติ ก็จะมีวัฒนธรรมประจำชาติ ทั้งสองอย่างเกิดขึ้นมาพร้อมกันเรียกว่าภูมิศาสตร์วัฒนธรรมคือสิ่งที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับการสร้างประเทศ เช่น แม่น้ำสายต่าง ๆ ที่มีความสำคัญต่อประเทศ มีหลักฐานจารึกว่าแม่น้ำสายน้ำเกิดขึ้นพร้อมกันประเทศ เรียกว่าแม่น้ำสายประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมเช่นเดียวกัน วัฒนธรรมบางอย่างเกิดมาพร้อมกับการสร้างประเทศ วัฒนธรรมบางอย่างเกิดขึ้นมาภายในการสร้างประเทศ ก็เรียกว่าวัฒนธรรมของชนชาติในแต่ละยุคสมัยวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ แม้จะมีวิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ แต่ทุกยุคทุกสมัยก็รวมกันเป็นธรรมของชาติ ตั้งแต่เกิดจนตายก็เรียก ก็จะเกี่ยวข้องกันวัฒนธรรม พิธีกรรมและศาสนามาเกี่ยวข้องตลอดวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่ โดยเฉพาะพระสงฆ์ในเชียงใหม่หรือพระสงฆ์ในประเทศไทย จะอยู่ร่วมกัน การปกครองคณะสงฆ์ในพม่าหรือในไต้หวัน ก็จะมีวัฒนธรรมการปฏิบัติให้เกียรติอาวุโสก่อน

ขณะที่การปกครองแบบสมณศักดิ์เป็นหลัก ซึ่งเป็นวัฒนธรรมสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ส่วนการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยใหญ่ ก็อิงการศึกษาของไทย ตั้งแต่การศึกษาบาลีและนักธรรมด้วย ก็จะยึดหลักของประเทศไทยเป็นเกณฑ์ จึงจะเกิดความสันติแบบพุทธได้ โดยยึดหลักวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยใหญ่เชื่อมโยงเข้าพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจและเป็นแนวทางการปฏิบัติตนตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา แม้การเปลี่ยนแปลงของรัฐบาลปัจจุบันมีการนำความรู้จากประเทศเพื่อนบ้านมาสร้างการเป็นเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ รัฐบาล อีกหนึ่ง

^{๑๖} สัมภาษณ์นายทอง และนางถวิล ตูนา ศูนย์วัฒนธรรม สาธุประดิษฐ์ กรุงเทพมหานคร ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๑๗} สัมภาษณ์นายทองพระจาง เจ้าอาวาสวัดถ้ำน้ำเต็ง นิสิตปริญญาเอก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

จุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ไม่ห่างจากบ้านเรานักสหภาพพม่าเป็นอีกหนึ่งประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดกับประเทศไทย และยังเป็นอีกหนึ่งประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บนคาบสมุทรอินโดจีน แต่วัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ ก็ยังคงความเป็นอัตลักษณ์ และยังมีอนุชนรุ่นหลังสืบทอดตั้งแต่การแต่งกาย การร่วมประเพณีการทำบุญตามเทศกาลหรือการแสดงเต้นรำของชาวไทใหญ่ตามเทศกาลต่าง ๆ นั้น เป็นการรวบรวมคุณค่าทางด้านใจใช้เป็นแนวทางยึดเหนี่ยวของความเป็นชาติไทใหญ่ ซึ่งชนชาติมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ย่อมจะสร้างความสันติของคนในชาติได้เช่นกัน

กล่าวโดยสรุปว่า การศึกษาเรื่อง สันติวัฒนธรรม หรือ ปฏิบัติการที่ไร้ความรุนแรง แม้เกี่ยวข้องกับใกล้ชิดกับการศึกษา “สันติภาพ” หรือที่บางท่านเรียกว่า “สันติศึกษา” แต่ก็มีใช้สิ่งเดียวกัน เพราะ “สันติศึกษา” คลอบคลุมประเด็นศึกษาที่กว้างซับซ้อน ดังจะเห็นได้จากการแบ่งกลุ่มศึกษาสันติภาพของสมาคมวิจัยสันติภาพนานาชาติ (IPRA : international Peace Research Association) จากทั่วโลก แบ่งเป็น ๑๕ กลุ่ม อาทิเช่น กลุ่มสันติศึกษา (Peace Education) กลุ่มศึกษาขบวนการสร้างสันติภาพ (Peace Movement) กลุ่มผู้ศึกษาผู้ลี้ภัย (Refugees) และกลุ่มศึกษาสันติวิธี (Nonviolence) (วิธีการไม่ใช่ความรุนแรง ดังนั้น สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธ บนฐานวัฒนธรรม และประเพณีอันงดงามของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) จึงเป็นแนวทางที่ผู้วิจัย ได้นำมาใช้เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยการสังเคราะห์จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักพุทธธรรมเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน)

ผู้วิจัยนำหลัก ทฤษฎี “สันติภาพ” มาบูรณาการ กับ วิธีพุทธ ในการศึกษา กระบวนทัศน์ และเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่(รัฐฉาน) โดยนำหลักธรรม “สัมมปธาน “๔” ได้แก่

- ๑) สัจจปธาน เพียรระมัดระวัง มิให้ เลือกก้าว กับความชั่ว และความผิดทั้งปวง
- ๒) ปหานปธาน เพียรสละ ละการกระทำที่ไม่ดี
- ๓) ภาวนาปธาน เพียรเพิ่มพูนความดี ให้เกิดในตน
- ๔) อนुरักขนาปธาน คือ เพียรรักษาความดีงามที่มีอยู่ อันเป็นการลดละกิเลส สิ่งที่เป็นอกุศล

หลัก “สาธารณิยมธรรม “ ๖” ธรรมอันเป็นที่ระลึกแห่งความสามัคคี และเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่สามารถสร้างสรรค์ความมั่นคง ในสังคม ได้แก่

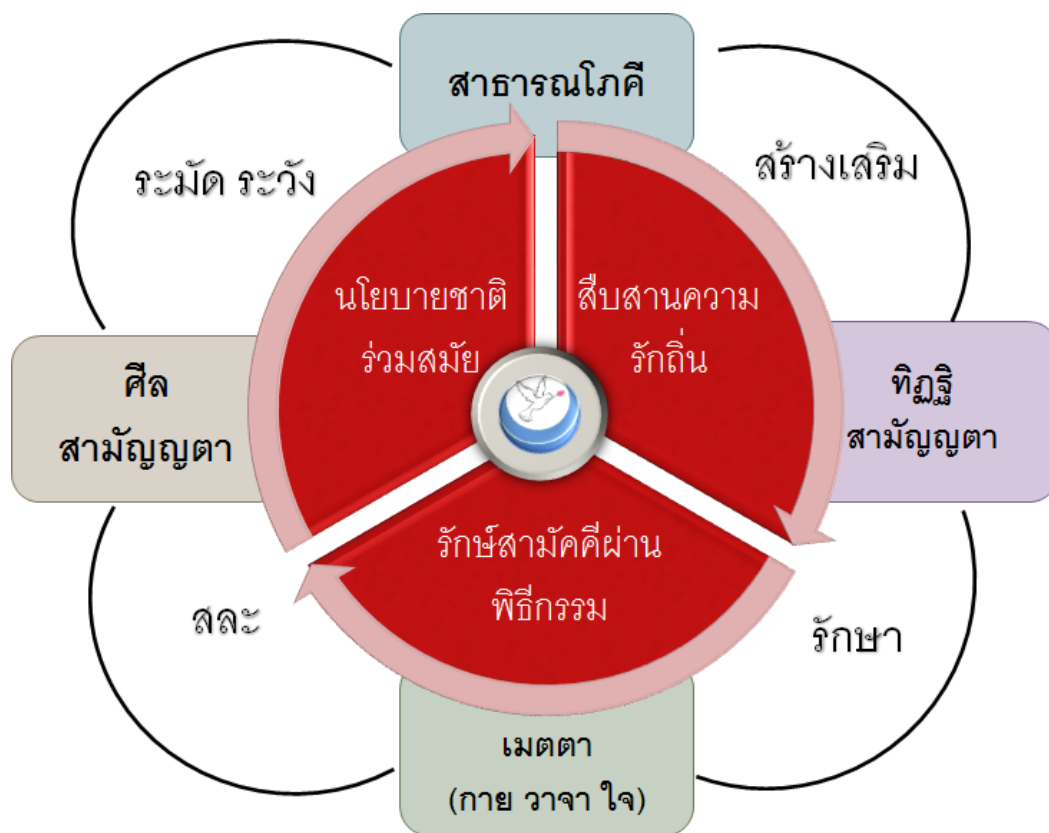
- ๑) สาธารณโภคี คือ การแบ่งปันสิ่งที่มีตามโอกาสอันควร
- ๒) สีสสามัญญตา คือ ความรักสามัคคี การรักษาศีลอย่างเคร่งครัดเหมาะสม ประพฤติสุจริต ไม่เอาเปรียบผู้อื่น
- ๓) ทิฎฐิ สามัญญตา คือ การรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น ยึดหลักความดีงาม และ ปรับความคิดเห็นให้เห็นชอบร่วมกัน
- ๔) เมตตากายกรรม อนุเคราะห์ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อผู้อื่น ด้วยกิริยานอบน้อม เคารพนับถือ

๕) เมตตาวจีกรรม คือ บอกกล่าวในเรื่องที่เป็นประโยชน์ แนะนำ ด้วยความหวังดี สุภาพ ไม่พูดให้ร้ายผู้อื่น

๖) เมตตามโนกรรม คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดดี มีประโยชน์แก่กัน ไม่มุ่งร้ายพยาบาท อิจฉาริษยา

การกำหนดสร้างรูปแบบ (Model) ผ่านนโยบายร่วมสมัย “วัฒนธรรมนำชาติ” ของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานกอบกู้รัฐธรรมนูญ ด้วยการนำขบวนการ “การศึกษา” มาเป็นแนวทางการพัฒนาในหลากหลายมิติ การเสนอขบวนการฟื้นฟู “ชาวไต” ได้แก่ สร้างคตินิยม “หากชนะศึกสงคราม แต่ปราศจากวัฒนธรรมของชาติ” ก็ไร้คุณค่า การสร้างบทบาทพยนตร์ (เจ้าเสือข่านฟ้า) สะท้อนวีรบุรุษผู้กล้าของแผ่นดิน ไว้ในความทรงจำ สืบสานปลูกจิตสำนึกรักท้องถิ่น การอนุรักษ์ประเพณีนิยม เช่น ศิลปะ การรำรำ การฟ้อนนก ฟ้อนโต ในพิธีฉลองบุญ (๑๐๒) การสร้างวัฒนธรรมทางสังคม อนุรักษ์สามัคคี ได้แก่ พิธี “กัณฑ์” เปิดโอกาสให้คู่ขัดแย้งได้มีการ “ขอขมา” ให้อภัยซึ่งกันและกัน และที่สำคัญ ภายหลังการเข้าร่วมพิธี แล้ว คู่ขัดแย้งรายใด ที่ปฏิเสธการขอขมา ก็จะถูกสังคมประณาม ฉะนั้น พิธี “กัณฑ์” จึงเป็นพิธีกรรมดั้งเดิม เพื่อคลายความขัดแย้งทางสังคม และ นำมาหล่อหลอม ความเป็นอัตลักษณ์ ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทใหญ่ รัฐฉาน ในการแสวงหา “สันติภาพ” ได้อย่างกลมกลืนในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข” สร้างเป็นโมเดล (Model) ดังนี้

๔.๓ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Model)

ภาพที่ ๔.๙ แสดงภาพโมเดลการศึกษา

จะเห็นได้ว่า หลักการบูรณาการพระพุทธศาสนา ในการศึกษา กระบวนทัศน์ และเป็นส่วนหนึ่ง ในการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของ กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) โดยนำหลักธรรม สัมมปธาน ๔ การลดละกิเลส สิ่งที่เป็นอกุศล ทั้งปวง และ สาธารณียธรรม ๖ ธรรมอัน เป็นที่ระลึกแห่งความ สามัคคี เป็นบ่อเกิดแห่งความสำเร็จ และเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่สามารถสร้างสรรค์ ความมั่นคง ในสังคม มากำหนดสร้างเป็นรูปแบบ (Model) ผ่านนโยบายร่วมสมัย “วัฒนธรรมนำชาติ” ของพลเอกเจ้ายอดศึก ประธานกอบกู้รัฐฉาน ด้วยการนำ “การศึกษา” มาเป็นแนวทางการพัฒนา ในหลากหลายมิติ เช่น ขบวนการฟื้นฟู “ชาวไต” การสืบสานความรักท้องถิ่น และการอนุรักษ์ประเพณีนิยม ได้แก่ ศิลปะ การ ร่ายรำ การฟ้อนนก ในพิธีฉลองงานบุญ ยังสะท้อนขบวนการทางสังคม เช่น พิธีกรรม รักษ์สามัคคี “กั้น ตอ” เปิดโอกาสให้คู่ขัดแย้ง ได้มีการ “ขอขมา” ให้อภัยซึ่งกันและกัน เป็นสิ่งสำคัญมาก ภายหลังจากเข้าร่วม พิธีนี้แล้วคู่ขัดแย้งรายใดที่ปฏิเสธการขอขมา ก็จะถูกสังคมประณาม เพราะการอยู่ร่วมกันเน้นที่หลักของ ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีเชื่อมโยงเข้าสู่การปฏิบัติ โดยใช้หลักของศีล (สามัญญตา) ระมัดระวัง สาธารณโกคี (รักษา) ทิฎฐิ (สามัญญตา) เพียร เมตตา (กาย วาจา ใจ) ความสละ ส่งเสริมให้มีการอบรม และการนำสู่การปฏิบัติ ซึ่งพระสงฆ์ก็มีบทบาทต่อสังคม โดยให้การอบรมและการปฏิบัติส่งเสริม แนวทางตามนโยบายชาติสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่ร่วมสมัย โดยใช้วัดเป็นศูนย์รวมสืบสาน

วัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความรัก ความสามัคคี ผ่านพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา หรือพิธีกรรมของท้องถิ่น ประชาชนในชาติมีความเป็นหนึ่งเดียว จึงจะเกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติวิถีสุขของคนในชาติ

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเรื่อง “การพัฒนา สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข” มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาบริบท ประวัติศาสตร์ และ วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ (๒) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีสันติวัฒนธรรมเชิงพุทธในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (๓) เพื่อศึกษากระบวนการทัศน์ สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่รัฐฉาน

๕.๑ สรุป และการอภิปรายผลของการวิจัย

สรุป และอภิปรายผล การวิจัย” การพัฒนาสันติวัฒนธรรมเชิงพุทธ ของกลุ่มชาติพันธุ์(รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข” ตามวัตถุประสงค์ ของการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ ที่ ๑ เพื่อศึกษาบริบท ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน)

กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (ไต) อาศัยอยู่ในผืนแผ่นดินใหญ่เอเชีย ตั้งแต่ตอนเหนือของประเทศเวียดนาม ตลอดแนวตอนใต้ของประเทศจีน ประเทศลาว ประเทศไทย ทางตอนเหนือของประเทศพม่าไปจนถึงแคว้นอัสสัมทางตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศอินเดีย ด้วยชนชาติไท กระจายขยายตัวไปตั้งรกรากถิ่นฐานบ้านเรือนเป็นอาณาบริเวณกว้าง กลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มนี้จึงมีชื่อเรียกมากมาย แปรเปลี่ยนไปตามประเทศที่ตนอาศัยอยู่ คำรวมที่ชาวต่างชาติเรียกชนกลุ่มนี้ คือ ชาน (ฉาน) สยาม เสียม หรือ อาหม ซึ่งสันนิษฐานว่ามาจากรากศัพท์เดียวกันคือ สยาม แต่ออกเสียงต่างกันไปตามท้องถิ่น (๓) อย่างไรก็ตามกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มนี้ส่วนใหญ่แล้วมักจะเรียกตนเอง ว่าไท (ออกเสียงว่า ไต หรือ ไท) หรือ ชื่ออื่น ๆ ตามลักษณะท้องถิ่น (๔)

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ พบว่าก่อนจะเกิดอาณาจักรไท ได้มีอาณาจักรต่าง ๆ ที่มีอำนาจเหนือเขตภูมิภาคนี้มาก่อน ทางเหนือสุดคือ อาณาจักรน่านเจ้าของกลุ่มชนชาติโลโล ต่ำลงมาเป็นอาณาจักรเวียดนามในเขตลุ่มน้ำแดง ทางตอนเหนือของเวียดนาม อาณาจักรมอญอันมีศูนย์กลางอยู่ที่หริภุญไชย อาณาจักรเวียงจันทน์ของไทยและตอนใต้ของจีนปัจจุบัน อาณาจักรศรีเกษตรหรืออาณาจักร “ปยู” “ในเขตประเทศพม่า อาณาจักร” ทราวดี”ในเขตสุวรรณภูมิโดยมีศูนย์กลางที่ละโว้หรือลพบุรี และอาณาจักร “จัมปา “ทางตอนกลางของประเทศเวียดนามปัจจุบัน (๕) อาณาจักรเหล่านี้ก่อตั้งขึ้นในราว คริสตศตวรรษ ที่ ๗ - ๑๐ และได้ล่มสลายลงในศตวรรษต่อมา อำนาจรัฐ หรืออาณาจักรใหม่ ๆ จึงเริ่มเกิดขึ้นและแผ่ขยายไปทั่วบริเวณนี้ อาณาจักรใหม่เหล่านี้ส่วนใหญ่ ล้วนเป็นอาณาจักรของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

ต่อมา การล่มสลายของอาณาจักรต่าง ๆ ในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องมาจากการแผ่อำนาจของจีน อันก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายอพยพเพื่อหนีสงคราม รวมถึงหมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์ไทด้วย อย่างไรก็ตาม ในสังคมโลกปัจจุบัน อาณาจักรไทที่เคยรุ่งเรืองมาในอดีต ยังคงถูกกำหนดให้

อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐชาติแบบใหม่ที่มีการกำหนดอาณาเขตแน่นอน คนไทที่เคยเป็นกลุ่มคนหลักของอาณาจักรเป็นประเทศอิสระ หรือประเทศราชบัดนี้ได้กลายเป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศต่างๆ ในเขตผืนแผ่นดินใหญ่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คงมีอาณาจักรสยามหรือประเทศไทยเท่านั้น ที่ยังคงอำนาจรวบรวมคนไทกลุ่มต่าง ๆ มาอยู่ภายใต้การปกครองได้มากที่สุด รองลงมาได้แก่ประเทศลาว

นอกเหนือจากประเทศไทยและลาวแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่เหลือได้กลายเป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ทั้งหมด อันได้แก่ชนชาติส่วนน้อยของประเทศจีน เวียดนาม อินเดีย และสหภาพเมียนมาร์ ที่ปกครอง ชาวไทใหญ่ในปัจจุบัน ซึ่งมีบทบาทในการทำให้ความเป็นชนกลุ่มน้อย และถูกกลืนหายเข้าไปในกระแสความเป็น “ชาติ” เดียวกันและเป็นเจ้าของ “ประเทศ” เดียวกันมากขึ้น

สภาพทั่วไปของถิ่นฐานและประชากร ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ทางสภาพภูมิศาสตร์

รัฐฉาน (Shan State) เป็นรัฐหนึ่งของสหภาพเมียนมาร์ มีขนาดเนื้อที่ ๑๖๑,๙๑๐ ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่เส้นรุ้งที่ ๑๙.๒๐ - ๒๔ .๙ องศาเหนือ และเส้นแวงที่ ๙๖.๑๓ - ๑๐๑.๙ องศาตะวันออก อาณาเขต ทิศเหนือ จดรัฐกะฉิ่น ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ จดแคว้นยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ทิศตะวันออก จดประเทศ สาธารณรัฐประชาชนลาว ทิศตะวันออกเฉียงใต้ จดประเทศไทย ทิศใต้จดรัฐกะยา ทิศตะวันตก จดมณฑลละแวย์ ของ พม่า

ประชากร

ในรัฐฉานเป็นที่อยู่อาศัยของชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ไม่ต่ำกว่า ๓๐ เผ่า อาศัยอยู่บนพื้นที่ราบและบนภูเขา มีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ ๘ ล้านคน เป็นคนไทใหญ่ ร้อยละ ๖๘ ของประชากรทั้งหมด นอกนั้นเป็นชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เช่น ตะนุ คะฉิ่น มูเซอร์ ลีซอ อีก่อ ว้า ฯลฯ

คนไทใหญ่ ในรัฐฉาน เรียกคนในเผ่าพันธุ์ไทด้วยกันว่า “ไต” ทั้งหมด และมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน ตามภูมิภาค ดังนี้ กลุ่มฉานเหนือ (แถบเมือง น้ำคำ) เรียกตัวเองว่าไตเมา กลุ่มฉานเหนือ (แถบเมืองแสนหวี สีป้อ เมืองมีด) เรียกตนเองว่า “ไต” ชาวล้านนาเรียก “เงี้ยว” กลุ่มฉานใต้ (แถบเมืองยอง ห้วย เมืองนาย) คือ “ชาวไต” และกลุ่มฉานตะวันออกเฉียงใต้ที่ยังแบ่งเป็นอีก ๓ กลุ่ม คือ ไทเขิน (เชียงตุง) ไทลื้อ (เมืองพง) ไทยอง (เมืองยอง)

วัฒนธรรม ประเพณี กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน)

ชาวไทใหญ่ (รัฐฉาน) นั้น มีวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม คล้ายคลึงกับชาวล้านนาไทยภาคเหนือตอนบน ส่วนใหญ่นับถือ และ ศรัทธา ในพระพุทธศาสนา และได้ยึดถือเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิต มีวัดเป็นสถานที่รวมจิตใจ มีสถาปัตยกรรม และภาษาเป็นของตนเอง ประเพณีส่วนใหญ่ เกี่ยวข้องกับพุทธพิธี เช่น งานจองพารา (วันออกพรรษา) วันปอยจาตี (วันวิสาขบูชา) และ “ปอยสา่งลอง” การบวชเพื่อทดแทนคุณพ่อแม่ ฯลฯ

ภายใต้อาณาจักรของศาสนา ประสานทางวัฒนธรรม ทำบุญถวายธรรม และธำรงความเป็นกลางทางชาติพันธุ์ ของไทใหญ่

การแต่งกาย

- ผู้ชาย สวมกางเกงทรงหลวม ก้นหย่อนกว้างเรียกว่า “ โกง์โห่งโย่ง ” เสื้อชั้นในแขนสั้น เสื้อชั้นนอกแขนยาว คอกลม ติดกระดุมผ้าแบบจีน สวมทอก เรียกว่า “ กู๋บไต ”
- ผู้หญิง นุ่งผ้าซิ่น สวมเสื้อตัวสั้นแค่อว ติดกระดุมเป็นโลหะ ออกเสื้อไม่ชิดกัน แขน ๓ ส่วน ทรงผมเกล้าผมเป็นมวยสูง สวมเครื่องประดับ เช่น กำไล ปิ่นปักผม

ภาษาไทย

ภาษาไทยในรัฐฉาน จัดอยู่ในตระกูลภาษาไทย กลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ เช่นเดียวกับ ไทเหนือ ไทอาหม ไทดำ ไทลื้อ ไทสยาม ลาว และแบ่งเป็นสามส่วน คือ ฉานเหนือ ฉานใต้ และ ฉานตะวันออก เสียงและคำศัพท์ แตกต่างกันอย่างบ้าง

ในฉานเหนือ ซึ่งคนเรียกตัวเองว่า “ ไทเมา ” นั้น มีภาษาพูด และภาษาเขียนเหมือนกับ ชาวไทเหนือในยูนนานลักษณะภาษามีทั้งคำในภาษาพม่า และภาษาจีนปนอยู่

ในฉานใต้ ซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองหลวงของรัฐ คือ ตองจี พูดภาษาใกล้เคียงกับไทในฉานเหนือมาก มีคำศัพท์พม่าใช้อยู่มาก

ส่วนภาษาของไทในฉานตะวันออก ซึ่งเขาเรียกตัวเองว่า ลื้อ ยอง เจิน นั้น ทั้งภาษาพูด และภาษาเขียนใกล้เคียงกับภาษาล้านนามาก แม้แต่ในภาษาบาลีก็ออกเสียงเช่นเดียวกัน ไม่ออกเสียงอย่างพม่า

ตัวอักษรไททุกกลุ่มดัดแปลงมาจากภาษามอญโบราณในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ เช่นเดียวกับอักษรของคนไทในจีนและอินเดีย จึงทำให้มีปัญหาของการอ่าน เพราะ ไม่สามารถกำหนดความหมายได้ในทันที ต้องอาศัยความแวดล้อมประกอบ

วัตถุประสงค์ที่ ๒ เพื่อศึกษาแนวคิดสันติวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

สันติวัฒนธรรมในมุมมองของการจัดการความรุนแรงว่า ความรุนแรงคือ การทำร้ายฝ่ายตรงข้าม เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องหากทำร้ายเพราะเขาเป็นศัตรู แต่สันติวัฒนธรรม คือ สิ่งที่ตรงข้ามกับความรุนแรงทางวัฒนธรรม ยิ่งไปกว่านั้น สันติวัฒนธรรมคือการเปิดเผยความจริงเป็นด้านกลับของความรุนแรง การรับรู้ความเจ็บปวดของสังคม การทำให้เห็นว่าคนรอบ ๆ ตัวเราเป็นคนทั้งนั้น แม้จะแตกต่างจากเรา ต้องคิดว่าทำอย่างไร ให้เกิดความสัมพันธ์ในฐานะเป็นมนุษย์เหมือนกัน สันติวัฒนธรรมจึงทำให้เห็นว่าคนรอบตัวเราล้วนเป็นคนเหมือนกัน ซึ่งสันติธรรมนั้น จะมีองค์ประกอบ ๖ ประการ

๑. การยอมรับความแตกต่างที่เกิดขึ้น
๒. เคารพในความแตกต่าง
๓. อดทนอดกลั้นในความแตกต่าง
๔. เชื่อในความเท่าเทียมของมนุษย์
๕. เคารพสิทธิผู้อื่น
๖. ใช้เหตุผล โดยมีกติกาสังคมเป็นฉันทามติร่วมกัน

การอยู่ร่วมกันโดยสังคมสันติวัฒนธรรม จะต้องไม่ต่างกับสังคมประชาธิปไตย หรือพยายามให้เป็นสังคมเดียวกันมากที่สุด การสร้างสังคมสันติวัฒนธรรมจะต้องมาจากการวางแผน

กลไกตลาด และกลไกทางการเมือง และหน่วยงานสังคมเข้าด้วยกัน ซึ่งหน่วยครอบครัวจะต้องเป็นหน่วยที่สำคัญที่สุดของสังคม เพราะเป็นหน่วยที่มีวัฒนธรรม และศีลธรรมมากที่สุด ส่วนหน่วยงานสังคมทุกคนจะช่วยกันสร้างสรรค์สังคม แต่ต้องไม่ใช่สร้างให้เป็นสังคมอำนาจนิยม แต่เป็นสถานะที่มีความสมดุลกลมกลืนกันของอัตลักษณ์ ทัศนคติ คุณค่า ความเชื่อ และแบบแผนการใช้ชีวิตบนหลักการพื้นฐานการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมดีงามที่ช่วยให้สังคมมนุษย์ประพฤติปฏิบัติตามหน้าที่ต่อกันและกัน โดยปราศจากความรุนแรงแล้วนำไปสู่ชีวิตที่สงบสุข

วัตถุประสงค์ที่ ๓ เพื่อศึกษากระบวนการทัศน์ สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่รัฐฉาน ซึ่งการสร้างสันติวัฒนธรรมยังรวมถึงแนวทางการประพฤติปฏิบัติงานในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคม ทั้งที่มีวัฒนธรรมเดียวกันหรือต่างวัฒนธรรมบนหลักการพื้นฐานการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่หลักของความเมตตา กรุณา มีความเจริญงอกงามได้อย่างต่อเนื่อง สันติวัฒนธรรมในพระพุทธศาสนา สอนให้คนในสังคมสร้างความรักความผูกพัน ความมีเมตตา กรุณา ความเออาทรต่อกัน ซึ่งคุณธรรมดังกล่าวถือเป็นหลักการพื้นฐานของการสร้างสันติวัฒนธรรม โดยการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมเรื่อง พรหมวิหาร ๔ ปธาน ๔ สังคหวัตถุ ๔ และสาราณียธรรม ๖ เป็นต้น นำมาสู่การปฏิบัติ

ผู้วิจัยฯ ได้นำ “ทฤษฎีสันติภาพ” ซึ่งมีฐานจากวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) มาเชื่อมโยง “หลักพุทธศาสนา” ได้แก่ ปธาน ๔ สาราณียธรรม พรหมวิหาร ๔ ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข กล่าวคือ หลักธรรม อันเป็นธรรมระลึกถึงความสามัคคี เป็นบ่อเกิดแห่งความสำเร็จทั้งปวง และเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่สามารถสร้างสรรค์ ความรัก ความมั่นคง ความก้าวหน้าในสังคม ผสานด้วยนโยบายร่วมสมัย “วัฒนธรรม นำชาติ” ของพลเอกเจ้ายอดศึก โดยนำ “การศึกษา” มาเป็นแนวทางพัฒนา ในหลากหลายมิติ เช่น การสืบสานความรักท้องถิ่น ขบวนการฟื้นฟูดนตรีพื้นบ้าน ศิลปะการรำยา รำ ฟ้อนนกก ฟ้อนกิ่งกะเหรี่ยง ในพิธีฉลองบุญ และยังได้สะท้อน ขบวนการทางสังคม รู้รักสามัคคี ผ่านพิธีกรรม “กินตอ” เปิดโอกาสให้คู่ขัดแย้ง ได้มีการ “ขอขมา” อภัยซึ่งกันและกัน สิ่งสำคัญภายหลังเข้าร่วมพิธี ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ไม่ยอมรับการขอขมา ก็จะถูกสังคมประณามในท้ายที่สุด

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ศึกษาวิเคราะห์สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) นำผลที่ได้จากการศึกษามาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ ๑ จากบริบทประวัติศาสตร์ ทรัพยากร และวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) และสภาพทั่วไปของถิ่นฐานและประชากร ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ตั้งแต่ด้านสภาพภูมิศาสตร์ของรัฐฉาน เป็นรัฐหนึ่งของสหภาพเมียนมาร์ปัจจุบันนี้ มีขนาดเนื้อที่ ๑๖๑,๙๑๐ ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่เส้นรุ้งที่ ๑๙.๒๐ - ๒๔ .๙ องศาเหนือ และเส้นแวงที่ ๙๖.๑๓ - ๑๐๑.๙ องศาตะวันออก อาณาเขต ทิศเหนือ จดรัฐกะฉิ่น ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ จดแคว้นยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ทิศตะวันออก จดประเทศ สาธารณรัฐประชาชนลาว ทิศตะวันออกเฉียงใต้

จดประเทศไทย ทิศใต้จรดรัฐกะยา ทิศตะวันตก จดมันตะเลย์ ของพม่า เป็นที่อยู่อาศัยของชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ไม่ต่ำกว่า ๓๐ เผ่า จะมีวัฒนธรรม ประเพณี กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) มีวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม คล้ายคลึงกับชาวล้านนาไทย ภาคเหนือตอนบน ส่วนใหญ่นับถือ และศรัทธา ในพระพุทธศาสนา และได้ยึดถือเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิต มีวัดเป็นสถานที่รวมจิตใจ มีประเพณีส่วนใหญ่ เกี่ยวข้องกับพุทธพิธี เช่น งานจองพารา (วันออกพรรษา) วันปอยจาตี (วันวิสาขบูชา) และ “ปอยสา่งลอง” การบวชเพื่อทดแทนคุณพ่อแม่ โดยเฉพาะวัฒนธรรมการแต่งกายของชนชาวไทใหญ่ จะมีเอกลักษณ์โดดเด่น ซึ่งผู้ชายสวมกางเกงทรงหลวม ก้นหย่อนกว้างเรียกว่า “โก้นโห่งโย่ง” เสื้อชั้นในแขนสั้น เสื้อชั้นนอกแขนยาว คอกลม ติดกระดุมผ้าแบบจีน สวมหูก เรียก “กูปไต” ส่วนผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่น สวมเสื้อตัวสั้นแคเอว ติดกระดุมเป็นโลหะ ออกเสื้อไม่ชิดกัน แขน ๓ ส่วน ทรงผมเกล้าผมเป็นมวยสูง สรววมเครื่องประดับ เช่น กำไล ปิ่นปักผม และมีภาษาไทยเป็นของตนเอง ประกอบด้วย

๑. ภาษาไทในรัฐฉาน จัดอยู่ในตระกูลภาษาไท กลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ เช่นเดียวกับ ไทเหนือ ไทอาหม ไทดำ ไทลื้อ ไทสยาม ลาว และแบ่งเป็นสามส่วน คือ ฉานเหนือ ฉานใต้ และ ฉานตะวันออก เสียงและคำศัพท์ แตกต่างกันอย่างบ้าง

๒. ในฉานเหนือ ซึ่งคนเรียกตัวเองว่า “ไทเมา”

๓. ฉานใต้ ซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองหลวงของรัฐ คือ ตองจี พูดภาษาใกล้เคียงกับไทในฉานเหนือมาก มีคำศัพท์พม่าใช้อยู่มาก

๔. ส่วนภาษาของไทในฉานตะวันออก ซึ่งเขาเรียกตัวเองว่าลื้อ ยอง เจินนั้น ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนใกล้เคียงกับชาวล้านนามาก แม้แต่ในภาษาบาลีก็ออกเสียงเช่นเดียวกัน ไม่ออกเสียงอย่างพม่า และยังมีตัวอักษรไททุกกลุ่มดัดแปลงมาจากภาษามอญโบราณในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ เช่นเดียวกับอักษรของคนไทในจีนและอินเดีย จึงทำให้มีปัญหาของการอ่าน เพราะไม่สามารถกำหนดความหมายได้ในทันที ต้องอาศัยความแวดล้อมประกอบด้วย

จะเห็นได้ว่าจากบริบทประวัติศาสตร์ ทรัพยากร และวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ก็จะมีหลากหลายชนเผ่า วัฒนธรรมการแต่งกาย การใช้ภาษา และประวัติอันยาวนานสอดคล้องกับสหภาพพม่า (Union of Myanmar) เป็นอาณาจักรที่ตั้งอยู่ในแถบตะวันออกเฉียงใต้ มีประวัติสืบทอดควบคู่มากับประเทศไทยมาอย่างยาวนานหลายพันปี มีอาณาเขตติดต่อกับ ประเทศอินเดีย ประเทศบังกลาเทศ ประเทศจีน และประเทศลาว โดยมีพื้นที่ทั้งหมดยาว ๖๗๖,๕๗๘ ตารางกิโลเมตร ใหญ่เป็นอันดับ ๔๐ ของโลก และใหญ่เป็นอันดับ ๒ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีพรมแดนทิศเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือติดกับจีน (๒,๑๘๕ กิโลเมตร) ทิศตะวันออกเฉียงใต้ติดกับลาว (๒๓๕ กิโลเมตร) และไทย (๒,๔๐๑ กิโลเมตร) ทิศตะวันตกติดกับอินเดีย (๑,๔๖๓ กิโลเมตร) และบังกลาเทศ (๑๙๓ กิโลเมตร) ทิศใต้ติดกับทะเลอันดามันและอ่าวเบงกอล มีประชากรประมาณ ๕๕,๑๒๓,๘๑๔ ล้านคน (ข้อมูล เดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๐) ที่สำคัญ สหภาพพม่า (Union of Myanmar) มีประชากรที่หลากหลายถึง ๑๓๕ ชาติพันธุ์ โดยเป็น ชาวพม่าร้อยละ ๖๘ ชาวไต ร้อยละ ๘ ชาวกะเหรี่ยง ร้อยละ ๗ ชาวยะไข่ ร้อยละ ๗ ชาวจีน ร้อยละ ๓ ชาวมอญ ร้อยละ ๒ ชาวอินเดีย ร้อยละ ๒ และอื่น ๆ ร้อยละ ๕ โดยประชากรทั้งหมดนับถือ ศาสนาพุทธ (ร้อยละ ๙๐) ศาสนาคริสต์ (ร้อยละ ๕) ศาสนาอิสลาม (ร้อยละ ๓.๘) ศาสนาฮินดู (ร้อยละ ๐.๐๕) ในบันทึกของ เดอ ลา ลูร์แบร์ ราชทูตฝรั่งเศสจากราชสำนักพระเจ้าหลุยส์ ที่ ๑๔ ที่เดินทางมากรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๙-

๒๒๓๑ บันทึกไว้ว่า ชาวสยามเรียกตนเองว่าไทน้อย (เซียมเล็ก) ส่วนคนที่อยู่ในภาคเหนือเรียกว่า ไทใหญ่ (เซียมใหญ่) ซึ่งโดยมากจะอยู่บริเวณด้านทิศตะวันตกของแม่น้ำสาละวิน และที่ราบสูงฉาน มาตั้งแต่อดีต เนื่องจากยังไม่มี การแบ่งพรมแดนระหว่างรัฐฉานกับล้านนาอย่างแน่ชัด กระทั่งพม่าตกเป็น อาณานิคมของอังกฤษ รัฐของไทยใหญ่หรือรัฐฉาน จึงอยู่ในดินแดนของพม่า^๑ ซึ่งความหลากหลายของ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีมากถึง ๑๓๕ กลุ่มชาติพันธุ์ทำให้สภาพพม่าเกิดความขัดแย้งภายในระหว่างกลุ่ม ชาติพันธุ์โดยเฉพาะกับชาวไต หรือไทใหญ่ ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศ

วัตถุประสงค์ที่ ๒ การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีสันติวัฒนธรรม และหลักพุทธสันติวิธีที่ ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข จำเป็นต้องทำความเข้าใจกับแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์ชาติมี สภาพและความเป็นอยู่ที่ต่างจากสัตว์โลกทั้งหลายเป็นสิ่งที่ โดยอาศัยวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่าง สันติ ให้สังคมมีระเบียบ เกิดความสงบสุข มีวัฒนธรรมเป็น เครื่องวัดความเจริญ มีการถ่ายทอด วัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับชาติหนึ่ง ๆ การที่มนุษย์ แบ่งเป็นชาตินั้น อาศัยวัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนด วัฒนธรรมครอบคร้ว การดำเนินชีวิตของคนแบบ สังคมแห่งสันติ เป็นสังคมที่ไร้ความรุนแรงหรือปราศจากความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงมี ความจำเป็นต้องใช้วิธีเชิงสันติทางด้านวัฒนธรรมเข้าไปจัดการความขัดแย้งแบบสันติ หรือจัดการ ความรุนแรงแบบพุทธวิธีเพื่อให้เกิดความสงบสุขสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระมหาสุชาติ อนาลโย (ใหม่อ่อน)^๒ พบว่า ยุทธศาสตร์หนึ่งของการสร้างสันติสุขและสังคมที่เข้มแข็งต้องอาศัยการเรียนรู้ เข้าใจเพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชนโดยมีผู้นำเป็นคนขับเคลื่อน การสร้างสำนึกความเป็นไทย มี เป้าประสงค์เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความหวงแหนแผ่นดินไทย มีความสำนึกในความเป็นไทย กตัญญูต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

วัตถุประสงค์ที่ ๓ เพื่อศึกษากระบวนการทัศน์ สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ใหญ่รัฐฉาน โดยหลักการของความอยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งหมายถึงการกระทำที่นำไปสู่ความสมดุลของความ สันติของสังคมให้เกิดความสันติ ซึ่งมีลักษณะเป็นองค์รวมของสังคม โดยอาศัยหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ปธาน ๔ สาธารณียธรรม พรหมวิหาร ๔ ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สุข กล่าวคือ หลักธรรม อันเป็นธรรมระลึกถึงความสามัคคี เป็นบ่อเกิดแห่งความสำเร็จทั้งปวง และ เป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่สามารถสร้างสรรค์ ความรัก ความมั่นคง ความก้าวหน้าในสังคม ผสานด้วย นโยบายร่วมสมัย “วัฒนธรรมนำชาติ” ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การเปลี่ยนแปลงของประชากรการอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อกันระบบชนชั้น ทศนคติและค่านิยม การ

^๑ South, A. Ethnic Politics in Burma: States of Conflict (London, Routledge; re-print edition 2010).

^๒ พระมหาสุชาติ อนาลโย (ใหม่อ่อน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติ : การขับเคลื่อน กระบวนการสร้างสันติสุขในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้, ดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาการพัฒนาสังคม บัณฑิต วิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช, ๒๕๖๐, หน้า บทคัดย่อ

เล็งเห็นความจำเป็น นโยบายของผู้นำในสังคมระดับความรู้และเทคโนโลยี ความล้ำหลังทางวัฒนธรรม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางอุดมการณ์ เป็นปัจจัยให้เกิดวัฒนธรรมเชิงพุทธได้สอดคล้องกับผล การศึกษาของ ไกรฤทธิ จันท์แจ่มซ้อย ได้สะท้อนถึงความสำคัญนโยบายของรัฐบาลในการแก้ปัญหา ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นนโยบายที่ดีสามารถแก้ปัญหาได้ถูกทางในระดับหนึ่ง แต่ หากได้รับความร่วมมือจากประชาชนอย่างเต็มที่สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จะลด น้อยลง แนวคิดและนโยบายของรัฐในการเสริมสร้างสันติสุขต้องเป็นแนวทางที่ยึดประชาชนเป็น ศูนย์กลางในการแก้ปัญหา โดยควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความไม่สงบอย่าง เต็มที่ พร้อมกับการสร้างความสมานฉันท์รวมถึงความยุติธรรมในทุก ๆ ด้าน^๓ การใช้หลักคำสอน ทางพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างความสันติสุขในสังคม สอดรับกับแนวคิด พระเมธาวิจารย์ (ปลิว โท), พระมหาวีระศักดิ์ สุรเมธี และสาลินี รักกตัญญู ผลการศึกษาพบว่า การส่งเสริมความปรองดอง และสันติสุขด้วยศีล ๕ เป็นรูปแบบที่ดีมาก เหมาะสมสำหรับอันจะทำให้เกิด ความรักความเข้าใจอันดี สมัยครุสमानสามัคคีปรองดองของประชาชนส่งผลให้สังคมเกิดสันติสุขมีความสุขสงบ ร่มเย็นทำให้ ประเทศชาติเกิดความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงอย่างมีเสถียรภาพ^๔

จากการที่ได้อภิปรายมาแล้วนี้สามารถสรุปได้ว่า สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ ไทยใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นการสะท้อนที่ทำให้ชุมชนชาวไทยใหญ่และสังคมมี ความสงบสุขซึ่งประชาชนทุกคนบนโลกนี้ ซึ่งทุกคนล้วนอยากพบความสุขด้วยกัน และแนวคิดเพื่อ ให้เกิดความปรองดองสามัคคีในสังคมชาวไทใหญ่ ก็ไม่แตกต่างกันจากสังคมโลก เพราะว่าความสันติ วัฒนธรรมเชิงพุทธเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเข้าไปดำเนินการแก้ปัญหาความแตกแยก ความขัดแย้ง และความรุนแรงในสังคมได้ เพื่อให้ตนเองมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข อยู่ร่วมกันอย่างสันติ เพื่อ เป็นการส่งเสริมการพัฒนาสันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาชนชาวไทใหญ่และสังคมโลกให้เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการพัฒนาการดำเนินงานของผู้นำชาวไทยใหญ่ เรื่อง “การพัฒนา สันติวัฒนธรรมเชิง พุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข” ควรดำเนินการดังต่อไปนี้

^๓ ไกรฤทธิ จันท์แจ่มซ้อย, “แนวคิดและนโยบายในการเสริมสร้างสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.

^๔ พระเมธาวิจารย์ (ปลิวโท), พระมหาวีระศักดิ์ สุรเมธี และสาลินี รักกตัญญู, “รูปแบบการส่งเสริม ความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล ๕ ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี” **บทความวิชาการ**, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๐.

๑. ผู้นำชุมชนชาวไทใหญ่ ควรนำบทสรุปและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ไปประยุกต์ ใช้ในการกำหนดกรอบทิศทาง การส่งเสริมสันติวัฒนธรรมเชิงพุทธในเขตพื้นที่ปกครองของชาวไทใหญ่ เพื่อเป็นนำสู่การปฏิบัติ

๒. ผู้นำชุมชนชาวไทใหญ่ และชุมชนชาวไทใหญ่ทุกคน ควรรับทราบข้อมูลวิจัยและควรศึกษาข้อมูลการวิจัยเพื่อเป็นต้นแบบในการศึกษาแนวทางการปฏิบัติส่งเสริมการพัฒนา สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (รัฐฉาน) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข” โดยศึกษาข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทในแต่ละเขตพื้นที่ของชุมชนชาวไทใหญ่ในรัฐฉาน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ควรส่งเสริมภายใต้แนวคิด การศึกษาในกลุ่ม “ชาติพันธุ์ “ จำต้องมองความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนในระบบทุนนิยม หรือ ที่รู้จักในนาม “ลัทธิเสรีนิยมใหม่” หรือไม่ ประการใด เพราะได้สร้างผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ ของกลุ่มชาติพันธุ์ (ชนกลุ่มน้อยในบ้านตัวเอง) อันจะเกิดขึ้นทั้งในโลกปัจจุบันและอนาคต ฉะนั้นขบวนการต่อรองเพื่อเรียกร้องสิทธิในการดำเนินชีวิต หรือ การต่อรองเพื่อสร้างอัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี(ดั้งเดิม) ของตนให้คงอยู่ได้อย่างไร ในสภาวะที่มีการแย่งชิงทรัพยากร และมีภาวะเปียบที่ถูกสร้างขึ้นจาก “สิทธิทางวัฒนธรรม” ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

สันติวัฒนธรรม ไม่ได้มีที่มาจากปัจจัยภายใน เฉพาะในพื้นที่ของรัฐฉานแหล่งเดียว เท่านั้น ยังต้องอาศัยปัจจัยภายนอก คือ ความร่วมมือของผู้อพยพ ที่กระจัดกระจาย โยกย้ายถิ่นฐานด้วยภัยสงคราม และ ไปตั้งรกรากยังพื้นที่แหล่งที่อยู่อื่น ๆ ในการปลูกจิตสำนึก “รัก และหวงแหน แผ่นดินกำเนิด” เพื่อมิให้ละทิ้ง อัตลักษณ์ อันเป็นลักษณะจำเพาะ ได้แก่ ความเชื่อทางพุทธศาสนา ภาษา ประเพณี อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ของบรรพชนแห่งชาติพันธุ์ “ไต”

การเคลื่อนไหวของกลุ่ม ชาวชาติพันธุ์ชาวไทใหญ่(รัฐฉาน) ยังไม่เป็นเอกภาพ มีหลายกลุ่มมาก เช่น กลุ่มสภาปฏิวัติเมืองไต (Tai Revolutionary Conneil) : TRC กลุ่ม กองกำลังรัฐฉาน SSA: Shan State Army กลุ่มแนวร่วมแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (The Shan Nationalitie Leaguc Democracy) : SNLD และกลุ่มอื่น ๆ อีกหลายกลุ่ม ฉะนั้น ในการแสวงหาอิสรภาพทางการเมือง ตามวิถีทาง “ รัฐสภา ” เห็นสมควรรวมเครือข่ายไว้ด้วยกัน เพื่อเป็นพลังในการต่อรอง และนำกระบวนการเคลื่อนไหวทาง “วัฒนธรรม” ที่มีเอกภาพภายใต้ร่มเงา ความเป็น ไทใหญ่ (รัฐฉาน)

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษา และใช้ประโยชน์เรื่อง “พงศาวดาร “ของสหภาพเมียนมาร์มาประกอบด้วย ในการสร้างตำนาน “ไต” เพื่อสืบค้นเรื่องราวของประวัติศาสตร์วรรณกรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ศึกษา ได้อย่าง ครบถ้วน ในทุกมิติ

๒) ควรศึกษาเรื่องวัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นรากฐานของสังคม ทำอย่างไร “ วัฒนธรรม “จึงจะใช้เป็นยุทธศาสตร์หลัก ของการพัฒนา เพราะ สามารถนำไปเชื่อมโยงสู่ระดับ นโยบาย และนำไปปฏิบัติให้ได้ประโยชน์อย่างจริงจังในท้ายที่สุด

๓) ควรศึกษาเรื่องการสร้างขบวนการมีส่วนร่วม “นิเวศน์เชิงวัฒนธรรม” และการสร้างเครือข่ายทางสังคม กลุ่มคนรักสุขอนามัย กลุ่มสิทธิทางกฎหมาย กลุ่มเกษตรกร เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีพของชุมชนชาวไทใหญ่

๔) การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมชนชาติไทใหญ่ (รัฐฉาน) ให้ครอบคลุมบริเวณภาคเหนือตอนบน (บางส่วน) ของประเทศไทย เช่น จ.แม่ฮ่องสอน จ.เชียงใหม่ ที่มีชาวไทใหญ่ ภายใต้ง่อนไขทางสังคม-การเมือง ซึ่งมีพื้นฐานทางภาษาและวัฒนธรรมดั้งเดิมในบางมิติร่วมกันตั้งแต่ครั้งโบราณ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. เอกสารชั้นปฐมภูมิ Primary Sources

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. เอกสารชั้นทุติยภูมิ Secondary Sources

(๑) หนังสือ

กนกอร สว่างศรี รัฐงานกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมภายใต้การปกครอง, ๒๕๕๒.

ดุจฤดี คงสุวรรณ และวรรณะ รัตนพงษ์. ประชากรและสังคมโลก. เชียงราย: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๔.

ดุจฤภาค ปรีชาธิราช. รัฐงาน : พิชัยยุทธ์ทางการเมืองการทหาร (Shan State : a strategic handbook on politics and military). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา . ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส.พรี้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๘.

ธีรศักดิ์ อัครบวร. กิจกรรมการศึกษา : เพื่อทรัพยากรมนุษย์และสังคมแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : ก. พลพิมพ์, ๒๕๔๕.

นงเยาว์ ชาญณรงค์. วัฒนธรรมและศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย รามคำแหง, ๒๕๔๒.

นิมิต หมายถึง เครื่องหมายสำหรับให้จิตกำหนดในการเจริญกัมมัฏฐาน หรือภาพที่เป็นอารมณ์ในการเจริญกัมมัฏฐาน ดูรายละเอียดใน พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.

บุญเทียน ทองประสาน. แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในงานพัฒนา. กรุงเทพฯ : สภาคาทอติกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๖.

บุญลือ วันทายนต์. สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๙.

ประยุทธ์ หลงสมบุญ. พจนานุกรม มคอ-ไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัทธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๖.

ประเวศวะสี. เศรษฐกิจพอเพียงบนรากฐานวัฒนธรรมชาวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิมพ์อักษร, ๒๕๔๔.

ผจงจิตต์ อธิคมน์นทะ. **การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑.

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ภิรมโม). **รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). **อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวกวาท**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘.

_____. **พรหมวิหารธรรมเรื่อนใจของผู้ใฝ่สุข**. (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา. ม.ป.ป.).

_____. **ศาสนากับสันติภาพ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทแปดสีบเจ็ด ๒๕๔๕ จำกัด, ๒๕๔๗.

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตวณโณ). **การพัฒนาจิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. นครปฐม: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). **พจนานุกรมธรรมของท่านปัญญานันทะ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). **การงานที่เป็นสุข**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๙.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูรธมมจิตโต). **ธรรมในใจของนักบริหารไฮโซ**. หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ. ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๑.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์**. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘).

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐.

_____. **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

_____. **ธรรมบุญชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗.

_____. **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

_____. **แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย, ๒๕๕๓.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.

_____. **การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๙.

พระพุทธโฆษาจารย์. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๔.

พระไพศาล วิสาโล พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต. กรุงเทพฯ มูลนิธิ
 สดศรี-สฤณีวงศ์, ๒๕๔๖.

_____ . **สุขในธรรม สุขในทำ**. โรงพยาบาลเลย, ๒๕๕๘.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). **ความสำเร็จ หลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข**.
 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕.

พระราชปัญญาภวี่ (สุบิน เขมีย์). **ประมวลบทพระธรรมเทศนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์, กรม
 ศาสนา. ๒๕๒๘.

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. **ปรมัตถโชติกะมหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริจเฉทที่ ๙ เล่ม ๑ สม
 ถกรรมฐานที่ป็นีหลักสูตรชั้นมัชฌิมอภิธรรมิกโท**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร:
 บริษัท วี. อินเตอร์ พรีนธ์ จำกัด, ๒๕๔๗.

พุทธทาสภิกขุ. **สารนิพนธ์พุทธทาส ว่าด้วยสมานฉันท์และสันติวิธี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
 บริษัท ตาตา พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๐.

เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร. **ชีวิตและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร : วังอักษร, ๒๕๔๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิต พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพฯ : บริษัท นานมีบุ๊คส์
 พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

_____ . **พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสากล อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
 กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘.

วันดี สันติวุฒิมณี. **กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ชาวไทยใหญ่ บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัด
 เชียงใหม่วิทยานิพนธ์**, (๒๕๔๕)

ศูนย์อินโดจีนศึกษา. **วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา**. ข้อมูลพื้นฐานสหภาพพม่า. ศูนย์อินโด
 จีนศึกษา. **วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา**. ม.ป.ท: ม.ป.พ. . ม.ป.ป.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน). **รวมธรรมะ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท
 อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๔๓.

สมเด็จพระพุทธจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) ผู้แปล. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
 วิญญาณ. ๒๕๔๑.

สวัสดิ์ ทองมีเพชร. **การพัฒนาคุณธรรม**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑.

สิริรัฐตินันท์ เขียวเกษม. **หลักธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของพุทธศาสนา คริสต์ศาสนา
 และศาสนา**

สุธี ไชยจำเริญ. **"รัฐฉาน"ประวัติศาสตร์ความทรงจำ สมัยอาณานิคมสู่ยุคแห่งความขัดแย้งทาง
 ชาติพันธุ์ในพม่า**. เอกสารงานวิจัย. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และ
 สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๗.

เสมอชัย พูลสุวรรณ. **รัฐฉาน (เมืองไต) พลวัติของชาติพันธุ์ในบริบทประวัติศาสตร์และการเมืองร่วม
 สมัย กรุงเทพมหานคร ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๕๒.**

อัคนี มูลเมฆ. **รัฐฉาน ประวัติศาสตร์และการปฏิวัติ**. กรุงเทพฯ : มติชน. ๒๕๔๘.

อังกฤษ. **อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา. คณะอักษรศาสตร์. มหาวิทยาลัย
 ศิลปากร.ค.ศ..**

(๒) บทความวารสาร/สารสิ่งพิมพ์ออนไลน์

<http://www.panya.iirt.net/read/txt/๒๐-๑๑-๑๒.TXT>. [๑๑ กันยายน ๒๕๖๑]

http://kanchanapisek.or.th/kpb/sub_book/book.php?book=๒๓&chap=๕&page=๓๓-๕-infodetail๐๑.html

การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร http://๒becitizenetwork.blogspot.com/๒๐๑๓/๐๔/blog-post_๑๒.html [๒๕๕๔]

จุฑารัตน์ สีสูงเนิน. **สันติวัฒนธรรม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/ajutaratsisungnone/neuxha/bth-thi-๗-santi-wathnthrrm> [๓๐ ก.ย. ๒๕๖๑].

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. **ความรุนแรงและสันติวัฒนธรรมในสังคมไทย**. ประชาไท. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://prachatai.com/journal/๒๐๐๕/๐๖/๔๒๖๑> [๓๐ ก.ย. ๒๕๖๑].

โชติช่วง นาดอน. **ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://mgronline.com/china/detail/๙๔๘๐๐๐๐๘๓๐๔๓> [๒๙ ก.ย. ๒๕๖๑].

ดุจฤดี คงสุวรรณ และวรรณะ รัตนพงษ์. **ภูมิศาสตร์วัฒนธรรมโลก**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.baanjomyut.com/library/global_community/๐๒_๓.html [๒๙ ก.ย. ๒๕๖๑].

ปิ่นรส ศะคินิ. **การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข**. สำนักประชาสัมพันธ์เขต ๗ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://ewt.prd.go.th/ewt/region๗/ewt_news.php?nid=๔๐๐๕๓&filename=kenghii_southweb [๒๙ ก.ย. ๒๕๖๑].

พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตโตและคณะ. **วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-มอญในจังหวัดราชบุรี**. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. (ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑) หน้า ๖๖-๖๗.

พระไพศาล วิสาโล. **สู่สันติวัฒนธรรม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.visalo.org/article/P_soSanti.htm [๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙].

พระไพศาล วิสาโล. **สู่สันติวัฒนธรรม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.visalo.org/article/P_soSanti.htm

ลีนหอม. สาวไทใหญ่ ฐานะคณะกรรมการผู้ลี้ภัยไทใหญ่ (ชายแดนไทย). "สันติภาพถาวร...น้ำตาผู้ลี้ภัย". **หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/๗๙๑๕๒๙> [๒๑ ก.ค.๒๕๖๑].

โลกความรู้สารานุกรม. **ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://th.swewe.net/word_show.htm/?๒๙๓๒๓๑ [๒๙ ก.ย. ๒๕๖๑].

วารกรณ์ สามโกเศศ. **ขุสังคมนิวัตวัฒนธรรม ทางออกประเทศไทย**. สำนักข่าวอิสรา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.isranews.org/thaireform-news-conscious/๑๒๓๙๔-๒๐๑๐-๑๒-๐๘-๑๓-๒๖-๒๕.html> [๓๐ ก.ย. ๒๕๖๑].

สถาบันไทใหญ่ศึกษาวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.taiyai.org/๒๐๑๑/index.php?page=๔๐๒๓๗๘๕๐๐๓๒๘๓๑๑๐๗๓๕๔๕๙๒๑๔๗๐๐๑๑&id=๕๒> [๒๑ ก.ค.๒๕๖๑].

อิสระ: การค้นหารากเหง้าทางชาติพันธุ์ <http://www.sac.or.th/databases/anthropology-concepts/glossary/๔๖>

อิสลาม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [https://www.bootcampdemy.com/content/๒๙๓- \[๒๙ ก.ย. ๒๕๖๑\].](https://www.bootcampdemy.com/content/๒๙๓- [๒๙ ก.ย. ๒๕๖๑].)

(๓) วิทยานิพนธ์ และงานวิจัย

ไกรฤทธิ จันท์เข้มซ้อย. “แนวคิดและนโยบายในการเสริมสร้างสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้”.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.

ณฐา แยมสรवल. “การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อเสริมสร้างความปรองดองในการปฏิบัติงานวิชาชีพพยาบาล: ศึกษาเฉพาะกรณี โรงพยาบาลบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. สารนิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

ตายุติน อูสมาน และคณะ. “เทคนิคและกระบวนการจัดการความขัดแย้งในสังคมพหุวัฒนธรรมสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้”. รายงานการวิจัย. ยะลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, ๒๕๕๔.

นตี สันติวุฒิเมธี. กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยใหญ่ชายแดนไทยพม่า กรณีศึกษา หมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่. บทความ. ฐานข้อมูลงานวิจัยทางชาติพันธุ์ในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๔๕.

บุญยงค์ เกศเทศ. สืบสานวัฒนธรรม ชาติพันธุ์-ไท สายใยจิตวิญญาณ ลุ่มน้ำดำ-แดง. กรุงเทพมหานคร: หลักพิมพ์. ฐานข้อมูลงานวิจัยทางชาติพันธุ์ในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). ๒๕๔๖.

_____ .อรุณรุ่งฟ้า “ฉาน” เล่าตำนานคน “ไท”. กรุงเทพมหานคร: บริษัทหลักพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๘. ฐานข้อมูลงานวิจัยทางชาติพันธุ์ในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). ๒๕๔๘.

ประสงค์ โตนด. “การเสริมสร้างความสมานฉันท์กับการแก้ไขวิกฤตความขัดแย้งใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้”. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๕๖.

พงษ์ศักดิ์ ชาลีเขียว. การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวน : ศึกษาเฉพาะกรณีไทยพวนบ้านมะขามล้ม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี. รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๕๐.

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ). ปาฐกถารธรรม เรื่อง ภาวนาช่วยเสริม เพิ่มกำลังจิต. [ออนไลน์].

พระมหาสุชาติ อนาลโย (ใหม่อ่อน) “เครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติ : การขับเคลื่อนกระบวนการสร้างสันติสุขในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้”. วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาการพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอู่). การศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาเรื่องอานิสงส์และคัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในเทศกาลต่าง ๆ ของ

- ล้านนา. **พุทธศาสตร์คุณูปกัณฑ์** (สาขาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- พระเมธาวิจารย์ (ปลิวโก). พระมหาวิระศักดิ์ สุระเมธี และสาลินี รักกตัญญู. “รูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล ๕ ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี” **บทความวิชาการ**. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.
- วรารักษ์ สามโกเศศ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตมติชน ฉบับวันที่ ๓ มี.ค. ๒๕๕๔ เจ้าสายเมืองมั่งราย และคณะกรรมการออกหนังสือแบบเรียนไทใหญ่. เล่มที่ ๒. ๒๕๕๔
- วิศุทธิ์ ขวัญพุกฤษ. “การศึกษาหลักธรรมของพุทธศาสนาที่สามารถนำมาปรับใช้กับการบริหารงานบุคคลในองค์กรธุรกิจ”. **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙.
- แวรวรี ลาภเกิน และรุ่งทิพย์ พุ่มดนตรี. “ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชาวสวนเมืองนนท์”. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม- มิถุนายน ๒๕๖๑). หน้า ๒๓.
- สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. **ไทใหญ่ ความเป็นใหญ่ในชาติพันธุ์**. เอกสารวิชาการ. ฐานข้อมูลงานวิจัยทางชาติพันธุ์ในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๕๘.
- อมรพันธ์ เชื้อนรอบเขต. “แนวทางการปลูกฝังวัฒนธรรมล้านนาให้กับนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**. ๒๕๔๒.

(๔) สัมภาษณ์

- Dr. Tesanyana นิสิตปริญญาเอก มจร. (ชาวไทใหญ่)
- Mae Hom Roor ชาวไทใหญ่ เมืองเชียงตุง รัฐฉาน.
- San Pounq ชาวไทใหญ่ เมืองนาย รัฐฉาน.
- Sangkham Jang Yod ปราชญ์ชาวไทใหญ่ แขนงศิลปินพื้นบ้าน.
- Tanakorn Sooksang นักธุรกิจ ชาวไทใหญ่ รัฐฉาน.
- Ven.Dr.Kittisara มหาวิทยาลัย ตองยี รัฐฉาน.
- Ying Hom A ชาวไทใหญ่ เมืองเชียงตุง รัฐฉาน.
- เจ้าปางฟ้า เจ้าผู้ปกครองนครเชียงตุง.
- เมียะจิง ชาวไทใหญ่ เมืองตองยี รัฐฉาน.
- แสงหนุ่ม ดอกแก้ว. ศูนย์วัฒนธรรม สาธุประดิษฐ์ กรุงเทพมหานคร
- จ่ายหนั้นต่อ ประธานชมรมชาวไทใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรม สาธุประดิษฐ์ กรุงเทพมหานคร
- จิรารัตน์ กระจ่างดี นิสิตปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ชาวไทใหญ่).
- ดร. จรูญ คำนวนตา ประธานศูนย์วัฒนธรรมไทใหญ่ศึกษา จ. แม่ฮ่องสอน
- ดร. ดุลยภาค ปรีชารัช.

ดร. วกุล มิตรประพันธ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
 ดร.ลำพอง กลมกุล ศูนย์อาเซียนศึกษา มจร.
 ดาว แม่บ้าน ชาวไทใหญ่ ย่านสาธูประดิษฐ์ กทม.
 ทอง และนางถวิล ตูนา ศูนย์วัฒนธรรม สาธูประดิษฐ์ กรุงเทพมหานคร
 ทองพระจาง เจ้าอาวาสวัดถ้ำน้ำเต็ง นิสิตปริญญาเอก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
 ผศ. ดร. ดุลยภาค ปรีชารัชช คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
 ผศ. ดร. บรรจบ บรรณรุจิ หลักสูตรสันติศึกษา มจร.
 พระครูอนุสรณ์ชัยสิทธิ.
 พระมหาญาณินทร์ ญาณนโ. ศูนย์ปฏิบัติธรรมชาวไทใหญ่ สาธูประดิษฐ์ กทม.
 พลเอก เจ้ายอดศึก. ประธานกอบกู้รัฐฉาน
 พิสิฐ หงส์ฉนิชย์กุล รองผู้ว่าการ การประปาภูมิภาค.
 มังกร สืบ่อ นักรูทกิจ เมืองเชียงตุง รัฐฉาน.
 ศจ. ดร.เสมอชัย พูลสุวรรณ กীরตยาจารย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
 ส่างคำ จ่างยอด.
 หลวงพ่อปัญญานันทะ พระสังฆราชรัฐฉาน.
 อาจารย์ กัลยา รักจันทร์.
 อาจารย์ ประเสริฐ ประดิษฐ์. ประธานสภาวัฒนธรรม จ. แม่ฮ่องสอน
 อาจารย์กัลยา รักจันทร์ ผู้ชำนาญการ วัฒนธรรมไทใหญ่ เมืองปอน.
 อาจารย์ประเสริฐ ประดิษฐ์ ประธานสภาวัฒนธรรม จ.แม่ฮ่องสอน

๒. ภาษาอังกฤษ

Anti-Fascist Peoples Freedom League : AFPFL๑๙๙๖
 Burma Independence Army – BIA ในปี ค.ศ. ๑๙๔๑
 by dsj | Wed. ๒๐๑๕-๑๑-๑๑ ๒๑:๒๒ อุตตาซอับดุซซะกูร์ บินชาฟิอีย์ ดินอะ (อับดุลสุโก ดินอะ)
 shukur๒๐๐๓@yahoo.co.uk South. A. Ethnic Politics in Burma: States of
 Conflict (London. Routledge; re-print edition, ๒๐๑๐.
 Historians of Asia. Kota Kinabalu: International Association of Historians of Asia in
 Cooperation with Universiti Malaysia Sabah ๒๐๐๘.
 Qof ; umif:Oldof cl:arKvduf;wh: tdwfwD; rguf.ul;Ogh;vSif wK;ukif; ๒๐๑๔.
 Ykdef:cldof:wh:sv;ykdef:rldif:wh:cmof:pkdif OSifqkdef; ๑๙๙๕/ ๓๕ แปล (ปิ่นเมืองไต่ปิ่นเคือ
 ไต่ แสงจิ้น)

ดร.นฤพนธ์ ต้วงวิเศษ เอกสารอ้างอิง: Geary, Patrick J. ๒๐๐๒. The Myth of Nations: The Medieval Origins of Europe. Princeton and Oxford: Princeton University Press. Jonathan D. Hill (ed.). ๑๙๙๖. History, Power, and Identity: Ethnogenesis in the Americas. ๑๔๙๒-๑๙๙๒. Iowa City: University of Iowa Press. Norman E. Whitten, Jr. "Ethnogenesis" in David Levinson and Melvin Ember (eds.) Encyclopedia of Cultural Anthropology. Henry Holt and Company. New York. Pp.๔๐๗-๔๐๘. หัวเรื่อง

ภาพประกอบการสัมภาษณ์

ภาพที่ ๑ แสดงถึงเมืองหลวงของรัฐฉาน เมืองตองจี

ภาพที่ ๒ แสดงถึงประเพณีการบวช เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณี

ภาพที่ ๕ แสดงถึงวัฒนธรรมการแต่งกายชาวไตใหญ่

ภาพที่ ๖ แสดงถึงวัฒนธรรมการแต่งกายและการจัดพิธีต้อนรับแขกผู้มาเยือน

ภาพที่ ๗ การแสดงเต้นรำของชาวไต

ภาพที่ ๘ การเข้าพิธีกรรมการทำบุญของชาวไตใหญ่

ภาพที่ ๘ การทำบุญของชาวไทใหญ่ที่ศูนย์

ภาพที่ ๙ ชาวต่างชาติเข้าพิธีการทำบุญชาวไทใหญ่ที่ศูนย์

ภาพที่ ๑๐ เตรียมงานก่อนวันทำบุญชาวไทใหญ่ที่ศูนย์

ภาพที่ ๑๑ ร่วมทำบุญถวายปัจจัยเตรียมงานทำบุญชาวไทใหญ่ที่ศูนย์

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นายบารมี หงส์วณิชย์กุล Mr. Baramee Hongwanichkul
ว.ด.ป. เกิด	๑๑ มีนาคม ๒๕๔๘
สถานที่เกิด	๒๒๙/๙ หมู่บ้านเอื้องหลวง ถนนกรุงเทพ -นนท์ ๕๖ แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร ๑๐๘๐๐
การศึกษา	- คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย - รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ - นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ประสบการณ์ทำงาน	- ประธานบริหาร บริษัท ต.สีลาวดี (ประเทศไทย) จำกัด - ที่ปรึกษา ประธานกรรมการกิจการสภาผู้แทนราษฎร - ที่ปรึกษา กรรมการตำรวจ สภาผู้แทนราษฎร - ที่ปรึกษา กรรมการหนี้สินฯ ประจำสภาผู้แทนราษฎร - คณะกรรมการ สถานพินิจคุ้มครองสิทธิฯ จังหวัดปทุมธานี
สถานะทางสังคม	- อุปนายก สมาคมพ่อค้าไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ - อุปนายกสโมสร ไลออนส์ (มหาจักร) กรุงเทพมหานคร
อุปสมบท	- วัดบวรนิเวศน์วรวิหาร (สมเด็จพระญาณสังวร ฯ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์) - วัดป่าพุทธยา (ประเทศอินเดีย) สมเด็จพระธีรญาณมุนี (เจ้าอาวาส วัดเทพศิรินทราวาส ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์)